MAX RONGE

SPIONAJ ȘI CONTRASPIONAJ

MAX RONGE

SPIONAJ
ȘI
CONTRASPIONAJ

(Spionajul militar și industrial)

Traducere de
VERBIȚCHI PAUL

In această carte sînt expuse principiile de organizare și tehnica activității serviciilor de spionaj ale statelor străine. Cu toate că lucrarea are o serie de lipsuri, de inexactități, iar unele fapte sînt expuse incomplet, ea cuprinde totuși numeroase date interesante care dau posibilitate cititorilor să cunoască scopurile și sarcinile spionajului.

DIN PARTEA EDITURII[1])

Autorul și-a intitulat lucrarea: „Spionajul militar și industrial". El însă a consacrat spionajului industrial doar un capitol mic; în schimb, cea mai mare parte a cărții e închinată spionajului și contraspionajului militar. De aceea, încă de la prima ediție, traducerea în limba rusă a acestei cărți a fost denumită „Spionaj și contraspionaj", ceea ce, fără îndoială, corespunde mai bine conținutului.

Max Ronge, ofițer din marele stat major austriac, a fost șeful biroului de spionaj începînd din anul 1913 și pînă la sfîrșitul războiului mondial din anii 1914—1918.

Cartea lui Ronge nu prezintă tabloul complet al organizării și nici toate metodele de muncă folosite de serviciul de spionaj austriac. Însuși Ronge previne pe cititori că „jurămîntul nu-i permite să fie sincer". Totuși, lucrarea cuprinde un material faptic bogat, ilustrînd organizarea și tehnica activității serviciilor de spionaj. In carte sînt arătate de asemenea cele mai răspîndite mijloace de spionaj din timpul primului război mondial, aplicarea lor în practică și colaborarea dintre ele.

Printre altele, cititorul militar va găsi în lucrare date mai mult sau mai puțin cuprinzătoare despre pregătirea serviciului

[1]) Din partea editurii ruse (N. R.)

de spionaj austro-ungar în vederea desfășurării activității din timpul primului război mondial.

Serviciul de spionaj austriac, mînă în mînă cu cel german, și-a îndreptat tăișul principal împotriva Rusiei. Cu mult înainte de primul război mondial, au fost create centre de spionaj în toate punctele strategice de pe frontiera apuseană. Ronge dă multe date despre modul în care erau introduși spionii, încă din timp de pace, la obiectivele militare, și despre felul cum se desfășura activitatea de diversiune.

De asemenea, cititorul militar trebuie să dea atenție și datelor privitoare la serviciile de spionaj din statele majore ale trupelor. Reiese că în timp de pace biroul de spionaj al marelui stat major din Austro-Ungaria nu se ocupa cu problemele de cercetare din cadrul trupelor. Cu excepția cavaleriei, care în cadrul pregătirii de luptă punea accent pe cercetare, pregătirea trupelor în vederea cercetării nu se făcea în cadrul pregătirii tactice generale. Dar, așa cum a arătat experiența războiului din anii 1914—1918, cu toată această excepție, cavaleria austriacă s-a dovedit nepregătită și incapabilă să îndeplinească misiuni de cercetare.

In statele majore nu exista nici un specialist care să se preocupe de modul de procurare a informațiilor despre inamic. De problema aceasta erau nevoiți să se ocupe înșiși comandanții de batalioane și de regimente, iar la statele majore ale diviziilor și corpurilor de armată — lucrătorii din secțiile operații, paralel cu sarcinile lor de bază. Pe lîngă statele majore ale corpurilor de armată și ale diviziilor ce acționau independent se găseau împuterniciți ai biroului de spionaj de pe lîngă statul major al armatei, care se ocupau exclusiv cu conducerea activității agenților.

Situația aceasta a dăinuit pînă în anul 1917, cînd în statele majore ale batalioanelor a fost introdusă funcția de ofițer cu cercetarea și cînd la divizii și la corpuri de armată problemele cercetării au fost date în sarcina unui ofițer din organul operativ.

In 1917, fiecare divizie de infanterie a primit cîte patru grupe (posturi) de observatori terestri, înarmați cu lunete de observare și binocluri, fiecare divizie de cavalerie — cîte trei grupe, iar corpurile de armată — cîte o grupă.

Caracteristic e faptul că, atuncea cînd o mare unitate era înlocuită sau mutată într-un alt sector al frontului, cîțiva observatori, în frunte cu un subofițer, rămîneau pe vechiul loc și treceau în subordinea marii unități nou sosite. Cu alte cuvinte, observatorii erau legați de un anumit teritoriu și nu de o anumită mare unitate sau unitate. Austriecii au aplicat același principiu teritorial și pentru agenturi, interceptări radio și telefonice, precum și în ceea ce privește ascultarea.

O atenție deosebită merită datele privitoare la organizarea serviciului de interceptare radio și de ascultare a convorbirilor telefonice, precum și cele cu privire la succesele obținute de austrieci în descifrarea corespondenței inamicului.

Cartea lui Ronge are numeroase lipsuri, inexactități și fapte expuse incomplet, ba chiar denaturări conștiente. Cu toate acestea, ea trezește interes în ceea ce privește cunoașterea sarcinilor și scopurilor spionajului, a practicii și tehnicii activității organelor de spionaj.

CAPITOLUL I

Dezvoltarea serviciului de spionaj militar în timpul monarhiei habsburgice

Din timpuri străvechi, spionajul a fost tovarășul de drum al războiului. Pentru fiecare comandament e tot atît de important să procure informații despre inamic, pe cît de important e să ascundă inamicului situația și intențiile proprii. Organizarea serviciului de spionaj s-a dezvoltat treptat, o dată cu dezvoltarea meseriei armelor. Intotdeauna organul acesta deosebit a reunit într-un singur tot rezultatele activității desfășurate, iar șeful militar le-a folosit drept bază pentru hotărîrea sa.

Pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, se înființau birouri speciale de spionaj numai pe lîngă statele majore ale comandamentelor supreme și numai în timp de război. Ele lucrau sub conducerea ofițerilor marelui cartier general (din 1865 denumit marele stat major), care de asemenea exista numai în timp de război. Cu spionajul se ocupau diplomații. Datorită faptului că trecerea ofițerilor și soldaților dintr-o armată în alta era un fenomen foarte frecvent, situația armatelor străine nu constituia un secret. Marșurile lungi executate de trupe creau spionajului militar condiții favorabile pentru a putea obține informații despre inamic. In afară de aceasta, într-o mare măsură, serviciul de spionaj era simplificat și datorită caracterului omogen al trupelor; toate se conduceau după aceleași concepții tactice și strategice.

In timpul războiului purtat împotriva revoluției franceze, a devenit limpede că tactica liniară se învechise. Situația se

schimbase. Treptat trupele se fragmentau în grupări, în corpuri de armată, care se reuneau doar pe cîmpul de luptă.

Aceasta a mărit considerabil cerințele puse în fața aparatului de spionaj. Organele de spionaj au fost nevoite să-și aleagă, încă din timp de pace, oameni capabili și de încredere și să-i pregătească în vederea activității de spionaj pe viitorul teatru de operații militare. In primele rînduri, dînd exemplu, mergea Franța. De altfel, succesele lui Napoleon se explică, în mare măsură, prin admirabila activitate a serviciului de spionaj francez.

In anul 1864, biroul de spionaj austriac avea deja un personal de treisprezece ofițeri și un subofițer. Caracteristic e faptul că în 1864, în timpul războiului cu Danemarca, biroul de spionaj, organizat pe lîngă corpul 6 armată, avea atît de puțin de lucru, încît conducătorul lui, căpitanul Wilhelm von Gründorf, a luat asupra sa și problema decorațiilor.

Prusia a început să fie cuprinsă în raza de activitate a organelor noastre de spionaj în martie 1866. Spionajul a fost executat de instanțele regionale din Boemia, Moravia și Silezia, de comandamentul fortăreței Iosefstadt, de comandamentul regional provizoriu din Troppau și de comandamentul general local din Moravia. Cel care s-a remarcat în mod deosebit în vremea aceea a fost von Grüner, care, chiar după ce și-a părăsit postul în urma invaziei prusacilor pe teritoriul nostru, a continuat să mențină legătura cu agenții secreți.

Serviciul de spionaj al cartierului general al armatei de nord, înființat la 15 mai 1866, a fost atît de bine condus de către locotenent-colonelul Karl von Tegethof, încît, după expresia generalului-maior von Steinitz, un bun cunoscător al acestui război, operațiile s-au asemănat unui joc cu cărțile pe față, în timp ce prusienii rămăseseră foarte mult în urmă în această privință. Tot atît de bine a lucrat și serviciul de spionaj organizat împotriva Italiei.

Pe la mijlocul lunii noiembrie 1866, în activitatea serviciului de spionaj a intervenit o perioadă de acalmie. Legătura cu autoritățile civile a fost ruptă cu desăvîrșire. Abia în timpul războiului franco-german din anii 1870—1871, serviciul de spionaj a căpătat o oarecare stabilitate.

In 1872 au fost editate „Instrucțiunile serviciului de spionaj", care se refereau mai ales la activitatea pe teritoriul Italiei, puternicul nostru inamic din sud-vest. Pornind de la ne-

cesitatea de a se face economii, instrucţiunile acestea prevedeau întreruperea activităţii de spionaj militar în timp de pace.

Introducerea serviciului militar general obligatoriu în aproape toate statele europene, reducerea termenelor de mobilizare, dezvoltarea şi îmbunătăţirea reţelei de căi ferate care accelerau concentrarea trupelor la frontieră au impus însă desfăşurarea spionajului încă din timp de pace, întrucît era puţin probabil ca serviciul de spionaj să-şi poată crea la timp o reţea de agenţi, atît de necesară în vreme de război, în ţara inamică. La aceasta, firește, nu se gîndeau partizanii economiilor, cărora le părea rău să cheltuiască bani pentru plata agenţilor, poate, în decursul multor ani de pace. Se intenţiona ca observarea organizaţiilor militare străine şi a elementelor noi care apăreau din ce în ce mai des în tehnica militară să fie dată îndeosebi în sarcina ataşaţilor militari, funcţie care treptat-treptat s-a introdus pe lîngă ambasadele şi reprezentanţele tuturor statelor.

In condiţiile relativei simplităţi a meseriei armelor din vremea aceea, unui ataşat militar iscusit nu-i era greu să îndeplinească aceste sarcini. Tocmai prin ataşaţii săi militari primea biroul de spionaj dările de seamă anuale înaintate ţarului de către ministrul de război al Rusiei, documentele cu privire la organizarea armatei ruse în timp de război, instrucţiunile date de italieni asupra mobilizării şi multe alte documente auxiliare. Ataşaţii militari capabili şi cu experienţă rămîneau vreme îndelungată în posturile lor. De pildă, Eduard Klepsch, ataşat militar la Petersburg, a îndeplinit funcţia aceasta timp de douăzeci şi cinci de ani (1875—1900).

In vremea aceea nu se puneau piedici deosebite călătoriilor în străinătate întreprinse de ofiţeri în scop de spionaj. In perioada anilor 1874—1882 se executau anual aproximativ douăzeci de călătorii de acest fel. In plus, potrivit dorinţei departamentului militar, ministerul afacerilor externe ataşa cu bunăvoinţă ofiţeri pe lîngă consulate. In şcolile de diplomaţi şi în academia răsăriteană se introdusese predarea disciplinelor militare.

Incepînd din anul 1877, tendinţele iredentiste[1]) din Tirolul de sud, alimentate de Italia, au silit forurile militare să intensifice spionajul. In această privinţă, biroul de spionaj al comandamentului militar din Insbruck a fost ajutat de secţiile de poliţie de frontieră, de poliţia din Trient, de diferitele posturi de jandarmi şi de consulatele din apropiere. S-a trecut la cercetarea sistematică a fortificaţiilor italiene de la frontiera tiroleză. In 1908, biroul de cercetare a fortificaţiilor, din comitetul tehnic militar, a fost inclus în cadrul biroului de spionaj al marelui stat major. Comandamentul suprem din Sarajevo a luat asupra sa sarcinile de spionaj pe care mai înainte le îndeplinea consulul general local.

In prima perioadă a deceniului al optulea, cînd Rusia a început să manifeste o mai mare atenţie faţă de Galiţia, biroul de spionaj al marelui stat major a întreprins lupta împotriva serviciului de spionaj al vecinilor, a început deci să se ocupe de contraspionaj. După ocuparea Bosniei, relaţiile au devenit mai încordate. Se contura tot mai limpede pericolul războiului şi, din anul 1882, consulatele austriece din Rusia au început să lucreze cu mult zel în domeniul spionajului. Parte dintre consuli au dovedit o sîrguinţă atît de mare, încît unuia dintre ei, anume Ştefan Burian von Raen, consul la Moscova (ulterior ministru al afacerilor externe), a trebuit să i se atragă atenţia să-şi domolească întrucîtva rîvna.

După colonelul Adolf Leddin (1876—1879), în fruntea biroului de spionaj austriac au urmat coloneii Karl von Ripp (pînă în 1882), Hugo von Billimek (pînă în 1886) şi Edmund Meyer von Marnegg (1892). In vremea lui Billimek şi Marnegg, serviciul de spionaj s-a dezvoltat deosebit de repede. Incă în anul 1885, în cadrul biroului de spionaj al marelui stat major a trebuit să fie creată o grupă specială care să conducă activitatea de spionaj împotriva Rusiei. Grupa aceasta era sprijinită de secţiile de spionaj din statele majore ale corpurilor 1 şi 2 armată din Krakovia şi Lvov, iar cu începere din anul 1889, şi de cel al corpului 10 armată din Peremîşl. După patru ani, „Instrucţiunile provizorii pentru desfăşurarea spionajului militar în timp de pace" au fost aprobate. Ele se refereau numai la spionajul împotriva Rusiei, fără să legalizeze spionajul în timp de pace.

Pentru această activitate, se alocau anual 60 000 de guldeni, creîndu-se posibilitatea de a întreţine în Rusia aproape o sută de agenţi secreţi.

[1]) *Iredentism* — mişcare apărută în Italia în deceniul al optulea al secolului trecut, pentru anexarea la Italia a teritoriilor populate cu italieni, teritorii care nu intraseră în compunerea ei pe timpul unirii. Uneori, cuvîntul *„iredent"* era folosit, la figurat, în sensul luptei pentru realipirea unor teritorii smulse cîndva. (Nota red. ruse)

In vremea aceea, rușii rămăseseră mult în urmă în materie de spionaj, lucrau fără sistem și fără energie, cu organe neadaptate și cu agenți insuficient instruiți. In schimb, datorită poliției numeroase, contraspionajul rus era la înălțime. De altfel, în rețeaua acestui contraspionaj se prinse locotenentul von Ursin Pruskinski, care, în timpul „misiunii" sale, intrase în legătură cu unii dintre agenții secreți, compromițînd și pe viceconsulul de la Varșovia, Iulius Pinter (ofițer din marele stat major care între 1883 și 1885 lucrase în biroul de spionaj). In 1889 am fost nevoiți să-l rechemăm pe acest excelent spion. Ulterior, ministrul afacerilor externe și-a exprimat dorința de a reduce asemenea „călătorii" ale ofițerilor, limitînd sprijinul dat de organele sale serviciului de spionaj doar la cazuri excepționale.

De atuncea a început o luptă surdă între organele de spionaj ale ambelor state. In anul 1889 fusese condamnat în Galiția primul spion rus. Un altul, dezertorul austriac Wenzel Marek, se ocupase cu mult zel de prădarea cancelariilor militare. In 1887 îi căzură în mînă planurile fortăreței Peremîșl, pe care le transmise imediat la Varșovia. Necunoscînd faptul că între biroul de spionaj austriac și șeful spionajului german, maiorul von Wenker, se statorniciseră relații bune, Marek dădu posibilitate organelor contraspionajului austriac să-l atragă pe teritoriul german, unde, în anul 1890, a fost arestat și predat Austriei pentru a fi judecat. Rușii își luară de îndată revanșa. Le veni în ajutor o mare greșeală a serviciului nostru de spionaj. Pe atuncea arestarea unui singur agent, îndeosebi a șefului grupului, atrăgea după sine arestarea celorlalți. De pildă, din pricina lui Marek, au avut de suferit 28 de membri ai grupului nostru de agenți din Kiev, Jitomir, Volocisk, precum și unii agenți din Varșovia. Dintre agenții din Varșovia, unul era deosebit de valoros.

In anii următori, rușii au continuat cu destul succes „vînătoarea" de spioni. Chiar un agent orb, cu alte cuvinte un om cu desăvîrșire inapt în aparență, n-a scăpat atenției lor și a fost expediat în Siberia, laolaltă cu ajutoarele sale înzestrate cu vedere, pe care reușise să și le recruteze. Totuși, intensificarea contraspionajului rus n-a împiedicat biroul nostru de spionaj să fie la fel de bine informat cu privire la Rusia. Cu sprijinul împuternicitului militar la Petersburg și îndeosebi datorită

stabscăpitanului [1]) Erwin Müler, atașat militar numit o dată cu acesta, continuam să primim tot felul de informații. Au fost procurate pînă și planurile de desfășurare a armatei rusești, precum și hărți secrete la scara de unu pe o verstă. [2])

In vremea aceea, austriecii reușiseră să intensifice activitatea comună cu germanii și să pună la punct schimbul de informații secrete privitoare la Rusia. Serviciul de spionaj german a fost înscris în registrele biroului de spionaj al marelui stat major austriac drept sursa numărul 184.

Pentru a înlătura lipsa de ofițeri de stat major care să cunoască limba rusă, s-au trimis la Kazan, în fiecare an începînd din anul 1890, doi ofițeri care să studieze limba rusă. Am smuls cu greu această concesie de la Vannovski, ministrul de război al Rusiei.

Perioada aceasta a fost cea mai înfloritoare din activitatea biroului austriac de spionaj. Cîțiva ofițeri au fost trimiși ca agenți secreți în Italia. La Belgrad lucra maiorul Eugen Gordlicica din marele stat major. El intrase într-atît în grațiile regelui, încît nu i-a dăunat nici declarația lui Radovanov, fost agent al consulatului austro-ungar din Negotin, care afirma că Gordlicica se ocupă cu spionajul. Consulii Iulius Pisko (Ianina, Uschiub, Salonic) Hector de Roza (Niș), Alfred von Rappaport (Prisren) și Adolf von Sambaur, funcționar la consulatul din Uschiub, furnizau prețioase informații despre Balcani. Punctele de spionaj înființate în 1889—1890 la Timișoara, precum și cel din Cattara, de pe lîngă comandamentul portului militar, completau activitatea de spionaj îndreptată împotriva Serbiei și a Muntenegrului.

Se înțelege de la sine că celelalte state desfășurau o activitate de spionaj tot atît de fructuoasă ca și Austria.

In activitatea de spionaj erau antrenate tot soiul de elemente, care nu țineau cîtuși de puțin seama de considerente morale. Nu rareori ei lucrau pentru două părți (erau agenți dubli). Alții erau pur și simplu escroci, care se străduiau să stoarcă bani, furnizînd stăpînului documente false. In vremea aceea, spionajul din timp de pace era o îndeletnicire puțin primejdioasă, deoarece legile prevedeau o pedeapsă relativ mică. In Austria, cea mai mare pedeapsă era de 5 ani muncă silnică, în

[1]) Grad militar între locotenent-major și căpitan (N.R.)

[2]) *O verstă* = 1060 m (N.R.)

Ungaria — numai închisoare. Divulgarea secretului militar a început să fie considerată drept crimă mult mai tîrziu.

Primul cod penal modern îndreptat împotriva spionajului a fost introdus în Franţa, în 1886. Totuşi, chiar şi acest cod se distingea prin lipsa sa de severitate. După Franţa, au urmat, în 1889, Anglia şi Italia, în 1892 Rusia şi în 1893 Germania. In sfîrşit, s-a trecut şi în Austria la întocmirea unui proiect de lege, însă acesta a fost prezentat parlamentului abia în anul 1896.

In felul acesta, în Austria, spionii pe care se reuşea să se pună mîna scăpau foarte ieftin. In 1897, a căzut în mîinile jandarmeriei un individ care, printr-o dibăcie neobişnuită, reuşise să cîştige încrederea cercurilor militare şi să obţină pe neobservate informaţii secrete. E vorba de fostul ober-leutnant Paul Bartman, care lucrase pe lîngă colonelul Zuev, ataşatul militar rus din Viena, şi pe lîngă ajutorul acestuia, locotenent-colonelul Voronin. Bartman, împreună cu complicele său Vanicec, a lucrat vreme de şase ani în Galiţia, pînă ce a fost arestat în timp ce cerceta o cale ferată. El a fost condamnat la cea mai mare pedeapsă — cinci ani.

Arestarea unui alt spion, pe nume Karl Saria, funcţionar la calea ferată, a dus la descoperirea unei întregi organizaţii ce-şi desfăşura activitatea în diferite ţări. Organizaţia aceasta se îndeletnicea îndeosebi cu „spionajul prin înşelăciune". Din ea făceau parte şi Pşiborovski, un alt funcţionar de la calea ferată, fostul locotenent german Wessel şi o oarecare Matilda Beimler. Toţi aceştia au putut fi descoperiţi în urma acţiunii comune cu marele stat major german.

In 1902 activitatea de spionaj împotriva Rusiei a primit o grea lovitură. La Varşovia a fost arestat locotenent-colonelul rus Grimm[1]), agent german. Ancheta a dezvăluit că el avea legături cu ataşatul militar Müler, fapt care a dus la inevitabila rechemare a acestuia. In persoana lui Grimm, noi am pierdut un colaborator energic şi destoinic. Ulterior, în 1903, cînd acordul de la Mürtzstegs a creat impresia unei apropieri în relaţiile cu Rusia şi cînd, după un an, războiul împotriva Japoniei a captivat în întregime atenţia imperiului ţarist, colonelul Gordlicica, noul şef al biroului de spionaj (1903—1909), a apreciat că spionajul împotriva Rusiei poate fi trecut pe planul al doilea.

[1]) Grimm lucra pentru Germania şi Austria. (N.A.)

E drept că măsurile luate de ruşi puteau servi drept un avertisment. In anul 1902 se aflase că în Rusia luaseră fiinţă cîteva şcoli speciale de spionaj. In Galiţia apăru un mare număr de „tocilari" suspecţi. Funcţionari din paza frontierei ruse treceau din ce în ce mai des graniţa noastră. Diferiţi ofiţeri ruşi se apucară să studieze limba germană, deşi în rîndurile unui mare număr de locuitori din Ţările Baltice, precum şi în rîndurile altor descendenţi germani, nu se simţea de loc lipsa de ofiţeri care să cunoască limba germană. Unul dintre cei ce au studiat limba germană a fost căpitanul Mihail Galkin, ulterior un destoinic conducător al serviciului de spionaj din Kiev.

In anul 1903, contraspionajul austriac află că locotenent-colonelul Sigmund Gekailo, procuror militar al Landwehrului, face spionaj în favoarea Rusiei. El reuşi să fugă. Dintr-o scrisoare adresată familiei, expediată din Brazilia, s-a reuşit însă să i se dea de urmă. Cu o cheltuială de 30 000 de coroane şi cu ajutorul autorităţilor braziliene, Gekailo a fost arestat şi adus în Austria.

Un alt indiciu neîndoielnic asupra activităţii de spionaj desfăşurate de ruşi a fost atacul dat asupra statului major al diviziei de cavalerie din Stanislavov, cu prilejul căruia au fost furate instrucţiunile de mobilizare şi cifrul din timp de pace. Bănuielile au căzut asupra lui Anton Bodnar, un comandant de pluton degradat, care fugise la New-York. In aprilie 1904, Bodnar s-a înapoiat în Galiţia. Ceea ce l-a dat de gol a fost o bucată de perdea de la o fereastră a statului major a diviziei de cavalerie, găsită în valiza sa.[1])

Şi colonelul Batiuşin, conducătorul serviciului de spionaj al regiunii militare Varşovia, a desfăşurat o activitate deosebit de bogată. Lucrul acesta a fost dovedit de cazul de dublu spionaj al locotenentului pensionar Boleslav Roy. Individul acesta, primit în serviciu ca agent austriac la Krakovia, cu o recomandaţie din partea contelui Komarovski, plecă în 1906 la Batiuşin, la Varşovia, unde se acoperi de onoare şi glorie prin informaţiile culese cu privire la manevrele germane de lîngă Lignitz, la care asistase sub masca de corespondent. După aceasta, Boleslav Roy s-a înapoiat în Austria şi a rugat ministerul de război să-i dea documente false pentru a-i induce în eroare pe ruşi. Tras la răspundere, a recunoscut că a avut relaţii cu

[1]) Acest fapt expus de Ronge e vădit greşit. (Nota red. ruse)

Batiuşin. Am încercat să aflăm de la Roy adresa convenţională a lui Batiuşin, precum şi cifrul său, însă a refuzat să ni le comunice. După aceea, i-am dat posibilitate să fugă şi ne-am mulţumit să-l supraveghem de la distanţă pe acest domn suspect.

In acelaşi an, în „Neue Freie Press", precum şi în ziarele germane, apăru un anunţ în care se arăta că un oarecare domn Holton recrutează la Paris pentru „probleme coloniale" foşti ofiţeri activi. Cîţiva pretendenţi rămaseră uimiţi cînd Holton, după o scurtă introducere, trecu direct la problemele militare, punînd chestiunea spionajului într-o formă destul de făţişă. Ei comunicară toate acestea biroului nostru de spionaj, care îşi dădu seama că în spatele lui Holton se ascunde biroul 2 al marelui stat major francez, condus în vremea aceea de maiorul Dupont. Am propus unor persoane „apte" să stabilească o strînsă legătură cu Holton. In cele din urmă, ele se pomeniră la dispoziţia colonelului Batiuşin, lucru prin care s-a confirmat ceea ce noi doar bănuiam. Serviciile de spionaj rus şi francez lucrau mînă în mînă încă din anul 1892, cînd fusese încheiată convenţia franco-rusă prin care se stabilea schimbul reciproc de informaţii de spionaj.

Cazurile acestea, precum şi altele, ne dovediră că Rusia desfăşura o intensă activitate de spionaj împotriva noastră. In schimb, reţeaua noastră de spionaj din Rusia era formată, în 1906, din numai doi agenţi care lucrau pentru biroul de spionaj al marelui stat major. Pînă şi studierea limbii ruse la Kazan fusese întreruptă în acelaşi an, din considerente financiare.

Bineînţeles că dezavantajele acestei schimbări de linie nu s-au simţit imediat. Cu puţin înainte de aceasta, noi procurasem, în schimbul sumei de 10 000 de ruble, planurile de desfăşurare a armatei ruse. Aceasta s-a întîmplat exact înaintea procesului de spionaj al colonelului rus Leontiev, care a stîrnit o mare vîlvă.

Războiul ruso-japonez a oferit o minunată posibilitate pentru observarea armatei ruse. Cu această misiune au fost însărcinaţi locotenent-colonelul Max Cicerin von Baceani şi căpitanul conte Sceptiţki, care se aflau de partea rusă, ataşatul militar din Tokio, maiorul Adalbert Dani Don Gyarmata, precum şi ober-leutnantul Erwin Flanz, care se aflau de partea japoneză. Precizez, contele Sceptiţki se afla pe lîngă corpul de cavalerie al lui Rennenkampf şi reuşise să cunoască bine cavaleria rusă. Tot atuncea au devenit mai bogate şi informaţiile noastre privitoare la serviciul de spionaj din timpul războiului. De asemenea, a ieşit la iveală că serviciul de spionaj japonez întrecuse cu mult pe cel rus.

Trecerea pe planul al doilea a spionajului împotriva Rusiei nu părea o chestiune primejdioasă, deoarece în 1906 se deschiseră primele perspective ca, în caz de conflict, agentura să fie refăcută din nou într-un timp destul de scurt.

In numele partidului socialist polonez, doctorul Vitold Jodko şi Iosif Pilsudţki au propus statului major al comandamentului militar din Peremîşl să folosească serviciul lor de spionaj. In schimb, Austria trebuia să sprijine aspiraţiile celor doi. Viena n-a înclinat să consimtă nici măcar temporar la experienţa aceasta. Noi însă aveam, în caz de nevoie, un „cui în foc".

Toate aceste împrejurări au uşurat întrucîtva situaţia creată de faptul că Gordlicica abătuse în altă direcţie activitatea de spionaj îndreptată împotriva ruşilor. Biroul de spionaj a fost nevoit să facă pasul acesta, deoarece în acel moment începură să se ridice pe primul plan vecinii de la alte frontiere. Alocaţiile anuale pentru activitatea de spionaj atinseră suma de 120 000 de coroane. După asasinarea regelui, relaţiile cu Serbia deveniră din ce în ce mai încordate. Ca bun cunoscător al situaţiei, colonelul Gordlicica începu să lucreze la crearea serviciului de spionaj împotriva acestui vecin neastîmpărat, precum şi împotriva Muntenegrului. Tot el a pus la punct un întreg sistem de legături, pentru asigurarea transmiterii informaţiilor în caz de război. In scopul acesta trebuiau folosiţi îndeosebi porumbeii călători, trimişi în Serbia de la noile puncte de spionaj din Peterwardein, precum şi din Bosnia.

Şi mai primejdioasă s-a dovedit poziţia Italiei, membră a Triplei Alianţe, care începea să-şi îndrepte activitatea de spionaj împotriva Austro-Ungariei. (Pînă în anul 1902, Italia îşi desfăşurase activitatea îndeosebi împotriva Franţei). De asemenea, vecina noastră începu să desfăşoare, cu o energie sporită, propaganda iredentistă. Ofiţerii italieni apăreau foarte des în sectorul învecinat cu Austria. Activitatea desfăşurată de ei în acel loc, sub conducerea ataşatului militar din Viena, avea un vădit caracter de spionaj, fapt care ne-a silit să trecem la arestări. E drept că cei arestaţi erau imediat puşi în libertate, întrucît ministerul afacerilor externe nu dorea să strice relaţiile sau să creeze fricţiuni între noi şi aliatul nostru.

O deosebită neliniște au provocat în rîndurile noastre știrile cu privire la pregătirea invaziei unor detașamente în Tirolul de sud, cele cu privire la activitatea lui Ricioti Garibaldi, precum și cele cu privire la pregătirea unei ofensive armate împotriva noastră, în cazul morții lui Frantz Iosef. Atenția ne-a fost atrasă de faptul că uniunea „Pentru Trient și Triest" desfășura o vie activitate, iar contele Pietro Foscari, președintele grupării locale „Veneția", venea foarte des în Carinthia, unde avea o moșie.

Străduințele ministerului afacerilor externe de a nu compromite relațiile cu Italia s-au dovedit o frînă a tuturor măsurilor luate de serviciul de contraspionaj. Cu toate acestea, contraspionajul a fost intensificat, dîndu-i-se în ajutor și organele pazei de frontieră.

In 1903, pentru a întări rețeaua de agenți a fost creat la Graz un punct de spionaj pe lîngă comanda corpului 3 armată.

Foarte bine venite în vremea aceea au fost materialele furnizate de un domn denumit la început „S.S. 60", iar ulterior „Dütrük". Acesta, pentru o recompensă corespunzătoare, ne-a adus instrucțiunile italiene de mobilizare, grafice ale căii ferate italiene etc. La început nu s-a putut stabili de unde-și procură aceste materiale. Am aflat totul abia după trecerea unui timp destul de îndelungat. Incă din 1902, italienii suspectau pe un oarecare căpitan Gerard Ercolessi, pe motiv că se ocupa cu spionajul. Dar, pe atunci, italienii nu erau încă destul de ingenioși pentru a-i prinde pe spioni asupra faptului. Locotenentul Ble, din trupele de carabinieri, care conducea observarea, s-a comportat cu atîta lipsă de pricepere, încît autoritățile siciliene l-au luat pe el drept spion! Abia după doi ani Ercolessi a fost prins în flagrant delict de trădare a statului în favoarea Franței. Din momentul acela au încetat să ne mai vină rapoarte de la „Dütrük", care se plîngea amarnic biroului de spionaj, afirmînd că acest caz, al lui Ercolessi, îi dăunase foarte mult. Devenise limpede că el era un intermediar între Ercolessi și serviciul de spionaj francez și că folosea materialul ce-i cădea în mîini pentru a ni-l vinde nouă. Abia ulterior a ieșit la iveală că sub masca lui „Dütrük" se ascundea căpitanul francez Larguier. Acesta lucra pentru serviciul de spionaj francez și, fără știrea șefului său, revindea documentele procurate pentru Franța.

Cazul Ercolessi a îngreunat desfășurarea spionajului în

Italia, tocmai în perioada cînd zvonurile despre lucrările de fortificații, executate de italieni la frontiera răsăriteană, se înmulțiseră. Stabilirea celor de mai sus a avut pentru noi o însemnătate deosebită; trebuia să lărgim raionul de desfășurare a spionajului, pentru a avea posibilitatea să tragem concluziile cuvenite cu privire la planurile de operații ale Italiei în caz de război.

Asemenea ministerului afacerilor externe austro-ungar, autoritățile din Italia se prefăceau că nu știu nimic de existența spionajului împotriva aliatului lor. Ele au mers pînă acolo încît ni l-au denunțat pe un oarecare Umberto Diminici, care oferise ministerului marinei italiene o copie după planurile navelor austro-ungare. Potrivit informațiilor noastre, italienii erau de mult în posesia acestei „mărfi", iar prin denunțarea lui Diminici nădăjduiau că vom divulga și noi pe italienii ce ne vindeau secrete.

Diminici a fost arestat. El a recunoscut că vînduse planurile colonelului Vladimir Roop, atașat militar rus la Viena. Ancheta judiciară s-a desfășurat cu atîta prudență, încît numele cumpărătorului planurilor nici n-a fost amintit.

In faptul acesta și-a pus unele speranțe locotenent-colonelul Cezare Delmastro, atașat militar italian la Viena. Om deosebit de ambițios, el năzuia să facă minuni în spionaj, însă nu i-a mers. Nu numai că i-a propus unuia dintre agenții săi, pe care îl socotea, pesemne, deosebit de sigur și de prețios, să viziteze Italia, dar i-a comunicat și parola „Pietro Aliverti" a căpitanului Citadini, spion din Milano. Parola aceasta juca în serviciul italian de spionaj un rol tot atît de important ca și parola „Duce" [1]) în serviciul de spionaj francez. In ianuarie 1905, avu loc întîlnirea acestui agent cu conducătorul spionajului italian din Lugano. Documentele aduse de agent stîrniră un interes uriaș și el a fost recompensat cu dărnicie. Italienilor nu le veniră în minte că documentele fuseseră pregătite în biroul de spionaj din Viena și că erau false. Lucrul acesta ne-a ușurat în mare măsură demascarea spionilor italieni. Agentul biroului nostru de spionaj și-a jucat foarte bine rolul și s-a declarat dis-

[1]) Serviciul francez de spionaj obișnuia să dea parola „Duce" agenților neverificați sau celor care stîrneau bănuială. In consecință, aceștia deveneau cunoscuți serviciilor de contraspionaj din aproape toate țările. (Nota red. ruse)

pus să continue jocul. Deşi de data aceasta se făcuse o excepţie, în interesul cauzei, noi nu eram dispuşi să cheltuim în continuare timp şi forţe pentru fabricarea de documente false.

Delmastro simţi curînd că parola fusese descoperită. Atenţia noastră fusese atrasă de legăturile unui oarecare Pietro Contin şi a amantei acestuia cu Delmastro. Inainte de a-i aresta, i-am urmărit timp de cîteva luni. După arestarea celor doi, Delmastro afirmă că Contin lucrase la el ca interpret. Totuşi, ancheta şi procesul stabiliră că Contin se folosise de parola „Pietro Aliverti". Ca urmare, el a fost condamnat. Cît priveşte pe Delmastro, după o îndelungată împotrivire, a fost nevoit să-şi părăsească postul.

CAPITOLUL II

Cum am intrat în serviciul biroului de spionaj al marelui stat major

In toamna anului 1907, am fost chemat la Viena. Colonelul Eugen Gordlicica, şeful biroului de spionaj, m-a întrebat ce limbi cunosc. Deşi în timpul şcolii, precum şi în timpul serviciului ca ofiţer în diferite state ale monarhiei, studiasem sau începusem să studiez opt limbi, nu mă încumetam totuşi să afirm că ştiu şi alte limbi în afară de cea franceză, engleză şi italiană. „E suficient" — declară Gordlicica. Aşa am intrat în serviciu la biroul de spionaj.

Dar posed eu oare suficiente cunoştinţe? — mă întrebam Aveam la activul meu şase ani de serviciu în armată, trei luni de activitate în marele stat major, unsprezece ani de serviciu la frontiera italiană şi cea rusă, precum şi în interiorul monarhiei. Străbătusem marele nostru stat în lung şi în lat. Oare aceasta era suficient? Gîndurile la spionaj, la misiunile secrete, la travestiri, la bărbi false, la sălile tribunalelor, la Siberia, la Insula Dracului mă urmăreau pînă la delir.

La 12 noiembrie, am trecut la îndeplinirea îndatoririlor mele de serviciu în calitate de conducător al unui „grup" de spionaj cu un personal foarte redus, deoarece din rîndurile lui mai făcea parte doar maiorul Dziokowsky. El a fost acela care m-a iniţiat în detaliile serviciului, învăţîndu-mă totodată cum să folosesc

mijloacele de scriere secretă, cifrul simplu etc. Primirea din partea agenţilor a primelor bastoane scobite pe dinăuntru, a periuţelor, oglinzilor şi a altor obiecte de felul acestora, în care erau ascunse comunicările scrise, îmi aţîţară fantezia. După aceasta m-am ocupat de studierea organizării biroului de spionaj şi a tacticii spionajului. In afară de grupa mea, mai erau şase grupe, care lucrau în domeniul culegerii informaţiilor despre armatele străine: grupa rusă, italiană, germană, franceză, engleză şi cea balcanică. Personalul tuturor grupelor enumerate mai sus era format din 14 ofiţeri, din care 9 din marele stat major.

Spionajul propriu-zis era dat în sarcina principalelor puncte de spionaj; celor din Hartz şi Insbruck, pentru spionajul împotriva Italiei; celor din Timişoara, Agram, Sarajevo şi Zar, pentru spionajul împotriva Serbiei şi Muntenegrului; celor din Lvov, Krakovia şi Peremîşl, pentru spionajul împotriva Rusiei. In toate aceste puncte de spionaj lucrau 15 ofiţeri. Activitatea lor consta în recrutarea, instruirea şi trimiterea de agenţi, în primirea rapoartelor lor, în folosirea persoanelor de încredere aflate în permanenţă dincolo de graniţă şi în stabilirea legăturii cu aceste persoane (prin poştă, prin intermediari, prin cifru, prin criptografie, prin corespondenţă scrisă cu cerneală simpatică ş.a.m.d.). In acest timp, numărul agenţilor aflaţi în subordinea biroului de spionaj era cu totul neînsemnat. Deseori, în Italia şi în Balcani erau trimişi ofiţeri ca simpli agenţi.

Cea mai dificilă era problema banilor. Fondurile alocate de ministerul afacerilor externe pentru spionaj, precum şi sumele furnizate în acest scop din bugetul marelui stat major abia ajungeau pentru salariul anual al directorului unei bănci „mijlocii". Punctele principale de spionaj primeau în fiecare trimestru cîte 1750 de coroane, în timp ce punctele din Galiţia nu primeau nimic. Abia începînd din trimestrul al doilea al anului 1908, şi numai după intervenţia mea repetată, le-a fost pusă la dispoziţie suma de 200 coroane. In acelaşi timp s-au dat dispoziţii pentru intensificarea activităţii serviciului de spionaj, deoarece acesta îşi încetase activitatea cu desăvîrşire. Cum s-a putut întîmpla ca tocmai atunci ruşii să aresteze la Varşovia cîţiva dintre ofiţerii lor pentru vina de a fi făcut spionaj în favoarea Austro-Ungariei a rămas o enigmă. Agenţii biroului de

spionaj trebuiau să se mulţumească cu un salariu lunar de 60—150 de coroane. Era limpede că, dată fiind ameninţarea unor lungi ani de închisoare şi, uneori, chiar şi ceva mai rău (exilul în Siberia), cei ce doreau să lucreze în asemenea condiţii erau foarte puţini.

Participarea celorlalte instituţii la activitatea de spionaj era neînsemnată. E drept că secţia spionajului maritim ne punea la dispoziţie informaţiile culese de ea, iar noi la rîndul nostru procedam la fel cu informaţiile noastre. Totuşi, activitatea secţiei spionajului maritim era încă în stare embrionară. Pentru a se evita eventualele neplăceri, li s-a interzis ataşaţilor militari să se mai ocupe de spionaj. Numai ataşatul de la Belgrad făcea excepţie. In afară de acesta, mai lucrau şi ofiţerii detaşaţi în Macedonia pentru reorganizarea jandarmeriei turceşti. De mare preţ ne era ajutorul dat de spionajul german, cu care noi lucram în strînsă colaborare.

Curînd am fost nevoit să recunosc că activităţii de spionaj desfăşurată împotriva noastră de Rusia, Italia, Serbia şi Franţa noi îi opunem organe de contraspionaj cu totul neînsemnate. Pentru activitatea de contraspionaj Austria avea la dispoziţie poliţia de stat, destul de slab organizată. Mai bine era organizată doar la Viena şi întrucîtva la Krakovia şi Triest. In Ungaria, şi chiar în Budapesta, nu exista vreun organ de contraspionaj, deoarece poliţia de frontieră avea alte sarcini. In Croaţia şi Slovenia exista doar un singur punct de poliţie, la Zemlin. In sectoarele deosebit de ameninţate de pe frontiera italiană, precum şi în Adriatica, existau extrem de puţine organe de contraspionaj în care să-ţi fi putut pune nădejdea. E limpede că poliţia locală, îmbrăcată în uniforma bersaglierilor şi a trupelor alpine, nu putea fi trecută în categoria organelor care duceau lupta împotriva spionajului italian şi a separatismului. Considerente de ordin financiar împiedicau înfiinţarea poliţiei de stat. Abia în anul 1909 a fost înfiinţat un astfel de organ la Agram şi Zar. E drept că jandarmeria şi personalul din paza pădurilor statului trebuia să ne ajute. Totuşi, experienţa ne dovedise că succesul activităţii depindea de buna coordonare a relaţiilor personale dintre conducătorii jandarmeriei şi ai pazei cu reprezentanţii contraspionajului.

Potrivit celor constatate de mine, rezultatele muncii de contraspionaj erau foarte slabe. Intr-un registru nu prea mare

erau trecute numele a 250 de persoane bănuite sau dovedite că au făcut spionaj în perioada anilor 1884—1903.

Un element pozitiv îl constituiau bunele relaţii cu direcţia poliţiei oraşului Viena. Şeful acestei direcţii contribuia cu pricepere şi bunăvoinţă la activitatea noastră comună.

La fel de cordiale erau şi relaţiile mele cu organele procuraturii din Viena, precum şi cu funcţionarii pentru chestiunile penale de la tribunalul suprem din Viena, cu care aveam legături în calitatea mea de expert militar.

Greutăţi deosebite au făcut contraspionajului nostru, dintr-un anumit punct de vedere şi spionajului, numeroasele tulburări duşmănoase care au avut loc în unele regiuni ale monarhiei. Fără a avea vreo intenţie de amestec în problemele politice, biroul de spionaj şi organele de spionaj trebuiau totuşi să ţină seama de aceste tulburări şi să lupte împotriva lor. Aşa s-au petrecut lucrurile în sud-vest, unde iredentismul era susţinut de serviciul de spionaj al marelui stat major din Roma, în instituţiile publice austriece, în care lucrau cetăţeni italieni, acolo unde cetăţeni italieni — călăuze şi păstori în munţi — acţionau de ambele părţi ale frontierei şi unde uniunile iredentiste duceau o politică proprie, bine definită. S-a stabilit că, în anul 1909, pînă şi guvernul italian avea pe teritoriul austriac, în bazinul Rivolto, la sud-vest de Ala, o bază ilegală de agitaţie, de a cărei existenţă autorităţile noastre habar n-aveau. Aşa s-a întîmplat şi în sud, unde aveau loc în permanenţă şi pe faţă manifestări velico-sîrbe, care nu se opreau nici în faţa porţilor cazărmilor. Aşa s-a întîmplat şi în nord-est, unde acţionau agitatori panslavişti, sprijiniţi din toate punctele de vedere de reprezentanţii ruşi. La toate acestea s-a mai adăugat mişcarea antimilitaristă, care îşi avea partizani şi propagandişti îndeosebi în Boemia.

In ianuarie 1908, în timp ce mă ocupam încă de studierea a ceea ce îmi cerea noua mea funcţie, adică a legilor organizării poliţiei, jandarmeriei, pazei de frontieră şi a serviciului de eliberare a paşapoartelor, precum şi a serviciului de transmitere a rapoartelor în interiorul statului şi dincolo de frontieră, am primit prima misiune importantă: să pregătesc neîntîrziat un spionaj „intens". Măsura aceasta era impusă de zvonurile care circulau din ce în ce mai mult cu privire la o eventuală invazie a italienilor pe teritoriul nostru, în cazul morţii lui Frantz Iosef.

Prima sarcină a spionajului „intens" consta în trimiterea de ofiţeri pentru stabilirea eventualelor măsuri ce trebuiau luate, măsuri care depăşeau necesităţile din timp de pace, precum şi în trimiterea de agenţi în raioanele de spionaj fixate pentru ei în caz de mobilizare. Cea de a doua sarcină se referea la măsurile de contraspionaj : trebuia să ne pregătim în vederea închiderii frontierelor, să completăm listele de persoane suspecte, nesigure din punct de vedere politic, să indicăm străinii primejdioşi, care trebuiau expulzaţi, să ne pregătim în vederea înăbuşirii energice a oricărei mişcări primejdioase statului, să instituim controlul asupra producţiei civile de explozivi, asupra legăturilor poştale şi telegrafice, precum şi să urmărim toate evenimentele politice. Comandamentul şi toate autorităţile civile trebuiau să dea tot sprijinul contraspionajului militar.

CAPITOLUL III

Criza anexionistă

In vreme ce Balcanii erau de multă vreme barometrul politic al Europei. Serbia se transforma din ce în ce mai mult în capsa ce ameninţa să arunce în aer sistemul de mine al divergenţelor politice. Construirea liniei de cale ferată spre Salonic, prin sangeacul[1]) Novobazar, proiectată de Austro-Ungaria, a provocat în primăvara anului 1908 o „vînătoare" deşănţată din partea Serbiei. Am fost siliţi să arestăm un întreg grup învinuit de trădare de stat. In iulie 1908, tribunalul militar a condamnat zece oameni la închisoare pe termene de la 2 la 8 ani. Cu o lună înainte, la Cetinje se încheiase aşa-numitul „proces al bombelor". Cu acest prilej, din depoziţiile unui martor, om de încredere al lui Gheorghi Nastici, moştenitorul tronului sîrb, ieşi la iveală că se pregătea asasinarea prinţului de Muntenegru, întrucît constituia o piedică în calea unirii Muntenegrului cu Serbia. Lucrul acesta trebuia să se producă cu ştirea moştenitorului tronului, înrudit cu prinţul de Muntenegru, şi cu ajutorul bombelor luate de la arsenalul sîrb din Craguevaţ.

Toate aceste evenimente arătau limpede la ce ne puteam aştepta din partea sîrbilor, în cazul anexării raioanelor ocupate

1) *Sangeac* — unitate administrativă. (N.R.)

de noi. Aşa stînd lucrurile, e lesne de înţeles că de la începutul anului 1908 serviciul de spionaj a fost nevoit să se ocupe de pregătirea acestei acţiuni a Austro-Ungariei. In ajunul comunicatului, în ziua de 5 octombrie, orele 5, a fost pus în acţiune planul „serviciului de spionaj intens" împotriva Serbiei şi a Muntenegrului, plan pregătit cu mult înainte. Din clipa aceea, pentru biroul de spionaj al marelui stat major începu o „perioadă de război". Spre uimirea generală, anexiunea stîrni o furtună de indignare nu numai în Serbia, dar şi în Anglia, Franţa, Rusia şi Italia. Trebuia să fim cu ochii în patru. In materie de contraspionaj, sîrbii se dovediră foarte activi. Arestau pe agenţii noştri, pe transmiţătorii de porumbei călători, într-un cuvînt luau tot felul de măsuri. Totodată, aceste evenimente au provocat o afluenţă de noi forţe în organizaţia noastră de spionaj. Printre cei veniţi erau destui colaboratori foarte buni ; pînă şi ofiţerii de rezervă îşi ofereau serviciile absolut gratuit. După cum era şi de aşteptat, datorită pregătirii de mulţi ani, suprafeţii neînsemnate a Serbiei şi Muntenegrului, funcţionării normale a mijloacelor de legătură şi a activităţii agenţilor, spionajul nostru a dat rezultate pe deplin pozitive.

Bineînţeles, hotărîrea guvernului sîrb depindea de poziţia Rusiei. Apariţia prin surprindere a numeroşi „tocilari"[1]) ruşi în Galiţia, în nordul Ungariei şi în Bucovina, modul în care fuseseră repartizaţi pe raioane şi faptul că aveau asupra lor hărţi arătau că Rusia era gata, în caz de nevoie, să vină imediat în ajutorul micului său aliat. Datorită mijloacelor băneşti neînsemnate, organele noastre de spionaj obţineau doar informaţii de mică importanţă. Printre altele, e caracteristic faptul că încă în vremea aceea soseau informaţii despre amînarea concentrării trupelor ruseşti dincolo de cursul mijlociu al Vistulei.

Criza sîrbă a durat toată iarna. La aceasta s-a mai adăugat şi posibilitatea unui conflict cu Turcia. Rotmistrului[2]) von

1) In anul 1907, regiunea militară Odesa a trimis în Galiţia un grup de agenţi de-ai săi sub înfăţişarea de tocilari. Contraspionajul austriac nu le-a dat atenţie. In consecinţă, în anul următor, aproape toate organele spionajului rus şi-au trimis mai toţi agenţii sub înfăţişare de tocilari. E limpede ca o asemenea afluenţă de tocilari, fără precedent, a ridicat în picioare contraspionajul austriac. (Nota red. ruse)

2) Grad ofiţeresc în cavalerie şi jandarmerie, corespunzător gradului de căpitan în infanterie. (N.R.)

Pflügel, detaşat pe lîngă împuternicitul nostru militar din Turcia, i s-a făcut propunerea să viziteze în grabă cele mai mari oraşe din Turcia şi să pună la punct serviciul de spionaj aflat sub conducerea consulatelor. El a obţinut un succes însemnat, organizînd puncte de adunare la Uschiub şi Scutari. După cîteva zile critice, în care se părea că războiul va izbucni neîntîrziat şi în care activitatea de spionaj începuse să se desfăşoare deosebit de intens, Serbia cedă (31 martie 1909). Moştenitorul tronului, care se manifestase ca aţîţător la război, dispăru de pe scenă. Totuşi, serviciul de spionaj nu se putea culca pe lauri, deoarece Serbia trebuia supravegheată atent, pentru a se vedea dacă ea îşi îndeplineşte într-adevăr promisiunile care-i fuseseră smulse cu forţa. In afară de aceasta, şi reorganizarea armatei sîrbe stîrnea un interes vădit.

Tocmai în vremea aceea se petrecu un caz neplăcut. La sfîrşitul lui martie, comerciantul Karl Müler, care întreţinea legături cu ofiţerii sîrbi, a fost arestat în momentul în care ieşea din locuinţa maiorului Tancios, ataşatul nostru militar din Belgrad. Cu toate că procesul lui Müler şi al altor cîtorva persoane arestate după aceea s-a terminat cu achitarea lor, ziarele sîrbe au cerut rechemarea imediată a ataşatului nostru militar, un om neobişnuit de activ, aglomerat pînă peste cap cu misiunile date de biroul de spionaj.

In consecinţă, departamentul militar fusese din nou compromis. Sub presiunea ministerului afacerilor externe, departamentul militar n-a întîrziat să tragă concluziile corespunzătoare. Noul ataşat militar, căpitanul Otto Gelineck, a primii dispoziţii severe să nu se ocupe cu nici un fel de spionaj. Totuşi, serviciul nostru de spionaj a reuşit să procure informaţii privitoare la viitoarea organizare şi la forţa armatei sîrbe. Datorită activităţii comune cu biroul feroviar, au fost de asemenea procurate toate datele, demne de a fi luate în seamă, cu privire la reţeaua de căi ferate sîrbe.

E uimitor cu ce mijloace neînsemnate a fost realizat acest succes de către grupa balcanică a biroului de spionaj condusă de căpitanul Dragutin Cioban, care, pînă în noiembrie 1909. condusese spionajul împotriva Serbiei şi Muntenegrului. Din octombrie 1908, spionajul intens costase doar 70000 de coroane.

In acest timp, fostul ober-leutnant Karl Frize ne oferi serviciile sale. Pe baza recomandării date de Wenzer Klofaci, membru al Reichsratului, el luă legătura cu sîrbul Mila Pav-

lovici şi cu gazetarul rus Svatkovski, care, la rîndul său, trebuia să-l recomande lui Spalaicovici, şef de secţie în ministerul afacerilor externe al Serbiei. Toate aceste persoane ne erau bine cunoscute ca stîlpi ai spionajului sîrb, aşa încît se putea nădăjdui ca activitatea lui Frize să dea rezultate bune. Totuşi trecu un timp îndelungat şi el nu se grăbea să plece. In cele din urmă, cînd ajunse la Belgrad, îşi limită primul raport, pe care-l notă cu numărul 2, la rugămintea de a i se trimite bani. I-am propus să se înapoieze. Fără să fi făcut absolut nimic, se înapoie la Viena şi ceru să i se dea 20.000 de coroane pentru hîrtiile pe care, chipurile, le lăsase la Belgrad. Cel care a avut de suferit a fost Klofaci, pe care ziarele cehe l-au atacat cu vehemenţă pentru că dăduse unui agent austriac o scrisoare de recomandaţie adresată prietenilor sîrbi. Se înţelege de la sine că Klofaci nu ştia nimic despre activitatea lui Frize în cadrul biroului de spionaj şi că el n-a urmărit decît să le dea sîrbilor un spion cunoscător în problemele militare.

In 1909, numărul celor suspectaţi de spionaj în Austro-Ungaria a crescut de la 60 la 150. Noi însă eram convinşi că un număr şi mai mare de spioni rămăsese neidentificat. De exemplu, ştiam foarte bine că centrul de spionaj şi de agitaţie al sîrbilor era consulatul general sîrb din Budapesta. Pentru a duce cu mai mult succes lupta împotriva acestui centru, a fost înfiinţată o nouă contraagentură, pe lîngă statul major al corpului 4 armată din Budapesta. Această contraagentură ne dădea în plus posibilitatea să avem o verigă de legătură cu autorităţile ungare care rămîneau mereu în urma austriecilor în privinţa contraspionajului.

Un alt centru de spionaj îşi avea sediul la consulul rus Pustoskin, din Lvov. In cele din urmă, folosindu-ne de acţiunile spionului Moncialovski, l-am obligat pe consul să-şi părăsească postul. Se simţea însă că existau şi alte centre, precum şi alţi ataşaţi militari care se ocupau cu spionajul. Poliţia vieneză, care mai înainte ne ajutase cu bunăvoinţă, refuză să-i mai supravegheze pe ataşaţii militari, temîndu-se de neplăceri. Spionajul nostru abia putea face faţă multiplelor probleme. Sarcina noastră era de a supraveghea acea parte a militarilor noştri ale căror cheltuieli nu corespundeau veniturilor lor. Trebuia să supraveghem hotelurile, sălile de joc şi localurile de petrecere, precum şi să urmărim corespondenţa, deplasările călătorilor ş.a.m.d. Dar aparatul pe care-l aveam la dispoziţie abia

era suficient pentru a ne descurca în denunţurile pe care le primeam şi pentru a supraveghea pe unii suspecţi.

Criza anexionistă a provocat şi unele fenomene neplăcute. Intr-o perioadă atît de primejdioasă, ziarele acordau prea puţină atenţie chemării de a nu da ajutor inamicului şi divulgau măsurile noastre de ordin militar. La început li s-a dat un avertisment sever. Ulterior, însă, avertismentul s-a dovedit insuficient şi, în perioada noiembrie 1906 — martie 1909, au fost confiscate aproximativ 200 de numere de ziare. Majoritatea ziarelor erau cehe, însă printre ele au fost şi destule germane. Ne-a surprins deosebit de neplăcut cazul ziarului „Zeit", care punea la îndemîna sîrbilor „planurile de operaţii".

Şi mai neplăcute au fost demonstraţiile antimilitariste din Boemia, apoi propaganda pan-slavă, din ce în ce mai îndrăzneaţă, care i-au determinat pe sîrbi să-şi mute centrul de greutate al propagandei şi activitatea lor de spionaj la Praga. S-a observat de asemenea o strînsă legătură a unei părţi din populaţia cehă cu sîrbii şi ruşii. Şeful marelui stat major încercă în repetate rînduri să organizeze puncte de contraspionaj pe lîngă comandamentele celor două corpuri de armată din Boemia, în vederea luptei împotriva acestor acţiuni. Dar abia la începutul anului 1914 a fost creat un asemenea punct la Praga.

In anul 1909, prin localitatea Steinfeld (situată în apropiere de Viener Neustadt), atît de cunoscută prin fabricile sale de pulbere şi proiectile, începură să circule persoane suspecte. Se bănuia c-ar fi emisari sîrbi cu misiuni de diversiune. Vigilenţa jandarmeriei şi a trupelor trimise în ajutorul ei au prevenit atentatele, dacă acestea au fost puse cîndva la cale. Cu prilejul acesta ne-a venit ideea ca în viitor să folosim şi noi diversiunile ca mijloc de purtare a războiului. Cu săvîrşirea actelor de diversiune a fost însărcinat serviciul de spionaj. Din anul 1910, am început să adunăm informaţii despre căile ferate şi şoselele din diferite state străine. De asemenea am început să producem proiectile explozive şi să recrutăm oameni potriviţi. Dar activitatea aceasta mergea extrem de încet, deoarece ne era teamă de publicitate.

Primejdia de război, ivită o dată cu izbucnirea crizei anexioniste, precum şi intensificarea vizibilă a activităţii de spionaj desfăşurată de vecini au silit, în sfîrşit, ministerele să ia în discuţie proiectul noii legi cu privire la spionaj, pregătit încă din anul 1896.

CAPITOLUL IV

Spionii

In cursul primilor ani ai activităţii mele de spionaj am avut mari posibilităţi să urmăresc modul de a acţiona al diferiţilor spioni. Chiar la început am studiat acţiunile unui provocator trimis la noi de către serviciul francez de spionaj. Odată am primit vizita unui oarecare Heissenberger, care mai venise şi înainte, în 1906, pe la ataşatul nostru militar din Paris. Imbrăcat şi dichisit de parcă ar fi fost scos din cutie, avea o înfăţişare cu totul deosebită. Intrucît noi încetasem spionajul prin agenţi împotriva Franţei, încă din deceniul al optulea al secolului trecut, informaţiile lui n-au prezentat un interes deosebit pentru mine.

La 15 aprilie 1910, la locuinţa colonelului Gordlicica (pe atunci comandant de brigadă), se prezentă un individ cu propunerea de a-i procura, de la un oarecare Hugo Pollak, planul fortăreţei Peremîşl, în schimbul unei recompense bune. Am primit însărcinarea să încep tratative cu un oarecare Hugo Bart. La început i-am dat posibilitate să vorbească şi imediat i-am aflat intenţiile : vroia să afle de la mine unele informaţii prin întrebări ajutătoare. Mi-a spus că mai făcuse această propunere şi ataşatului nostru militar la Paris, însă acolo nu există decît unele „fragmente" ale planului, în timp ce celelalte sînt ascunse în Austria. După părerea lui, acest plan trebuia să fie procurat de la Pollak şi apoi să fie propus ruşilor pentru a afla dacă îl au şi ei. Vechiul plan aflat în posesia ruşilor s-ar fi învechit, chipurile, deoarece fortăreaţa fusese reconstruită. Cele o sută de mii de ruble, pe care voia să le cîştige cu acest prilej, trebuiau împărţite, în mod cinstit, între biroul de spionaj şi el. Se înţelege de la sine că acestea nu erau decît baliverne. Totuşi, n-am făcut nici un fel de observaţii şi l-am lăsat să vorbească pînă ce, cu tot timpul rece, a transpirat. In cele din urmă, am aflat că buna sa informare se datora legăturilor pe care le avea cu marele stat major francez şi cu cel rus. Mă lămuream din ce în ce mai mult asupra acestui individ. I-am propus să continuăm tratativele în ziua următoare, într-un loc neutru, în afară de orice suspiciuni, şi anume în cafeneaua „Europa". In felul acesta vroiam să dau posibilitate detectivilor po-

liției să-l vadă și, eventual, să-l recunoască, dacă-l vor mai întîlni în cale.

Imediat ce Bart a plecat, am și primit o comunicare de la ataşatul nostru militar la Paris, prin care eram înștiințat că un oarecare Bart, care își spunea German, îi propusese să-i procure planul fortăreței de la Pollak, în schimbul sumei de 1 500 de franci. Cu mine el nădăjduia să facă o afacere mult mai rentabilă, datorită ideii sale strălucite de a înșela marele stat major rus. Dar acest Bart era atît de nepriceput, încît la întrebarea mea referitoare la scara și mărimea planului mi-a răspuns că scara planului e de 1/120 000, arătîndu-mi, cu acest prilej, o jumătate din masa de biliard, deși degetele desfăcute de la o singură mînă ar fi fost suficiente pentru a-l cuprinde. Lucrul acesta mi-a fost de-ajuns pentru a ordona arestarea sa. In aceeași zi, marele stat major german ceru informații despre el, întrucît acolo Bart afirmase că se află în serviciul rușilor.

La direcția poliției, a fost stabilită identitatea acestui individ. A ieșit la iveală că era vorba de hoțul Iosef Jeces, expulzat din Viena și condamnat de cîteva ori. El a recunoscut că era în serviciul coloneilor Marcenko și Romeiko-Gurko, ataşați militari ruși, primul la Viena, al doilea la Berna. La proces, Jeces arătă că fusese trimis la colonelul Dupont (Paris, strada Universității 75) și că imediat după aceasta transmisese ambasadorului rus din Paris misiunile primite de la Dupont. De asemenea arătă felul în care încurcase într-o rețea de spionaj aproape întreaga Europă. Numai împotriva Austriei nu voise să facă spionaj, „din dragoste față de împărat". Procesul acesta vesel s-a terminat cu condamnarea hoțului și spionului la patru ani închisoare. In aprilie 1914, Jeces a fost pus în libertate, dar imediat a fost dat din nou în judecată, pentru vina de a fi încercat să facă spionaj la Viena.

In timpul războiului mondial, s-a primit confirmarea că povestea cu planul fortăreței aflat în posesia lui Pollak nu era în realitate decît o născocire a prietenului nostru multilateral Jeces. In aprilie 1915, au fost luate o sumedenie de hărți de la un subofițer rus făcut prizonier lîngă Peremîșl. Printre ele se afla o fotocopie, semnată de colonelul Batiușin, a planului împrejurimilor fortăreței la scara de 1/42 000, al cărui original (la scara de 1/25 000, data de prin 1895—1898. Cum ajunsese acest plan în mîinile rușilor, nu s-a putut stabili. S-a stabilit doar că toți comandanții de companie din armata de asediu rusă

aveau astfel de fotocopii. Pe ele erau notate, deși cu unele greșeli, și noile construcții efectuate la începutul războiului. Aceasta ne îndreptăți să presupunem că informațiile agenților secreți fuseseră procurate prin observare.

Un spion dublu a fost Alois Perizici. După ce, în anul 1905, noi am refuzat să-l folosim ca agent, peste doi ani ne trimise o scrisoare anonimă cu propunerea de a divulga șefului marelui stat major informații cu privire la spionajul efectuat de o mare putere prietenă. Prin anunțuri date în ziare a fost organizată o întîlnire între Perizici și unul dintre ofițerii biroului de spionaj. La întîlnire, Perizici a recunoscut că e spion italian și a pus condiția ca în schimbul declarațiilor pe care le va face să i se garanteze că nu va fi pedepsit. Garanția i-a fost dată cu condiția ca, în cazul cînd își va relua activitatea de spionaj, să nu se mai aștepte la nici o milă. Perizici recunoscu că face servicii și francezilor. Autoritățile din Dalmația l-au pus sub supraveghere și, în 1909, a fost recunoscut la Zemlin, de unde pleca deseori la Belgrad în calitate de exploatator forestier. La arestare, s-au găsit asupra sa schema de organizare a armatei noastre, un almanah militar și niște dicționare care-i serveau de cifru. Datorită tuturor acestor obiecte, n-a mai existat nici un fel de îndoială în privința adevăratei lui profesiuni. Cu toate acestea, marele stat major, invocînd secretul de serviciu, a refuzat să răspundă la întrebarea pusă de tribunalul de garnizoană din Agram cu privire la activitatea de spionaj desfășurată în trecut de Perizici. Firește că spionul a fost „foarte mulțumit" de aceasta. In 1915, după executarea pedepsei cu închisoare, Perizici a scăpat din nou de sub supravegherea dalmaților. Așa cum s-a stabilit ulterior, el a fost recomandat de către ataşatul militar rus la Roma colegului său din Berna.

Tînărul locotenent Protivenski, aflat în serviciul lui „Madame Bernagou" din Paris, strada Michodière, Pension Iris (adresă convențională, care se bucura de proasta faimă de birou clandestin la care marele stat major francez se adresa după informații), a fost victima prietenei lui, o femeie frumoasă, dar foarte costisitoare, care, în cele din urmă, l-a trădat și pe el.

In anul 1909 lucrătorul cizmar Bașta, care fusese deja pedepsit pentru falsificare de documente, își făcea serviciul ca soldat în regimentul 28 infanterie din Praga. El găsi pe masa comandantului său de batalion cîteva scheme rămase de la un joc de război, le copie și le oferi ambasadorului italian la

Viena. Arestat în urma indicațiilor date de un cetățean oarecare și strîns cu ușa, el arătă că fusese instigat de un feldwebel, care însă nu avea absolut nimic comun cu această chestiune. Exemplul acesta arată cît de ușor te poate împinge neglijența la crimă. Cu toate regulile introduse, disciplina în lucrările de birou nu era întotdeauna respectată cu suficientă strictețe și nu toți oamenii își dădeau seama de ceea ce constituie un secret. Deseori, o notă de serviciu cu privire la îmbolnăvirea vreunui locotenent era ținută în mai mare taină decît un document cu adevărat secret.

Au mai fost și alții: spionul Cnici, care a atras bănuieli asupră-i prin purtarea sa; spionul Miodragovici, care își divulga colegii; spionul de profesie Bronislav Dirș, care se ocupase cu activitatea de filaj aproape din copilărie și, în sfîrșit, spionul-dezertor Pitcovski, trădat de Miodragovici.

In noiembrie 1909, grupa de contraspionaj află că un austriac vînduse documente militare marelui stat major italian, în schimbul sumei de 2 000 de lire. Fotografia lui (în fața monumentului lui Goethe din Roma) ajunse pe biroul meu. In persoana lui a fost identificat funcționarul Kretschmar, de la un depozit de artilerie. Impreună cu amanta sa, a fost pus sub supravegherea poliției, pentru ca, la momentul potrivit, să fie prins asupra faptului atît el cît și complicii săi. Odată el apăru, împreună cu colonelul Marcenko, ataşatul militar rus, pe o alee întunecoasă a parcului din spatele marii pieți vieneze. Foarte curînd ieși la iveală că Kretschmar era nu numai în serviciul italienilor și al rușilor, ci și în serviciul francezilor.

La început am vrut să dau ordin să fie arestat la prima întîlnire cu Marcenko. In acest caz, ataşatul s-ar fi pomenit într-o situație neplăcută. El ar fi fost nevoit să se legitimeze, pentru ca, referindu-se la extrateritorialitatea sa, să scape de arestare. Dar intenția mea n-a fost realizată, din pricina îndoielilor pe care le avea poliția în ceea ce privește deznodămîntul acestei acțiuni. In plus, poliția se temea că ministrul afacerilor externe nu va aproba acest lucru. Atunci am pornit pe o altă cale. In seara zilei de 15 noiembrie 1910 s-a făcut o percheziție la Kretschmar și la ginerele acestuia, de meserie artificier. Examinînd materialele găsite, comisia militară stabili următoarele: cu începere din anul 1899, Kretschmar lucrase în materie de spionaj pentru ataşatul militar rus, cu începere din anul 1902 — pentru Franța și cu începere din anul 1906 — pentru marele stat major

italian, cîștigînd cu acest prilej abia 51 000 de coroane. Pentru marea încredere avută în el, prietenul său, conducătorul arsenalului secției maritime, plăti cu demisia, socrul său, care-l și ajutase, fu pedepsit cu o amendă, iar cinci ofițeri de la depozitul de artilerie și-au dat demisia și au fost pedepsiți cu diferite amenzi.

Foarte mîhnit de incidentele provocate de agenții noștri, contele Ehrenthal, ministrul afacerilor externe, privi cazul lui Marcenko cu foarte multă îngăduință. El nu făcu decît să-i dea a înțelege însărcinatului cu afaceri rus, Sverbeev, că e de dorit ca Marcenko să plece în concediu, fără să se mai înapoieze la Viena.

In schimbul lui Marcenko primirăm un conducător al agenturii ruse, tot atît de primejdios, în persoana colonelului Zamkevici. Intrucît Zamkevici nu putea fi pus sub supravegherea poliției, l-am pus sub supraveghere pe propria mea răspundere.

Și n-am greșit. Manifestînd o curiozitate de nestăpînit, Zamkevici vizita de două-trei ori pe săptămînă biroul generalului de serviciu din ministerul de război și punea mai multe întrebări decît toți ceilalți ataşați militari luați împreună. La manevre, s-a comportat atît de provocator, încît a trebuit să fie pus la punct. Pretextînd că vrea să facă comenzi, vizita uzinele de război, încercînd să afle, cu acest prilej, capacitatea lor de producție. Fiind un om șiret, a observat repede că locuința sa e supravegheată. A fost nevoie de mult timp pentru a-i afla metodele de lucru.

Tot atît de energic se dovedi și colonelul Leseanin, ataşatul militar sîrb. El își ascundea cu atîta iscusință activitatea, sub masca aventurilor amoroase, încît era socotit inofensiv. Abia la începutul războiului mondial, cînd Leseanin plecă în grabă, poliția descoperi la locuința sa nu numai o bogată corespondență particulară legată de activitatea de spionaj, dar și vreo 30 de tomuri cu documente din care reieși că el nu fusese cu nimic mai prejos decît colegii săi ruși.

Spionajul învăluia țara din ce în ce mai mult.

Colonelul August Urbanski (șef al biroului de spionaj, cu începere din octombrie 1909), făcea demersuri pentru sporirea alocației anuale de fonduri necesare activității de agentură. Dar, cu toate că împăratul Frantz Iosef recunoștea și el că era nevoie să se sporească alocațiile, contele Ehrenthal consimți să

aloce numai 150 000 de coroane. Pentru Ehrenthal, serviciul de agentură era o sperietoare. Intotdeauna el vedea numai neplăcerile diplomatice legate de acest serviciu, datorită inevitabilelor incidente, pe care Ehrenthal vroia să le evite cu orice preţ. După cum a declarat el însuşi, pe el îl satisfăcea pe deplin activitatea de spionaj efectuată cu prudenţă de către ministerul afacerilor externe. Dar, după cum se ştie, cu puţin timp înainte de aceasta, ministerul afacerilor externe fusese înşelat de dublul spion Vasici (procesul Friedjung). Ehrenthal nu lua în considerare faptul că marele stat major avea tot interesul să afle modul în care Italia folosise cele 26 de milioane de lire prevăzute în bugetul italian pentru construirea de fortăreţe. Lucrurile se terminară prin aceea că ministrul afacerilor externe încetă cu desăvîrşire să mai ataşeze ofiţeri. De asemenea, nu le mai îngădui să plece în concediu în străinătate.

Totuşi, serviciul de agentură împotriva Italiei, care pînă atunci se limitase mai ales la raioanele din apropierea frontierei, a fost extins şi în interiorul ţării, unde noi am reuşit să recrutăm agenţi foarte buni.

Un mare sprijin ne-a fost acordat de unităţile militare ale Landvehrului, care făceau paza frontierelor în Tirol şi în Carinthia. Pe lîngă aceste unităţi au fost înfiinţate puncte de agentură, care lucrau destul de bine. Incă cu un an în urmă fusese schimbată situaţia cu totul anormală privind trecerea prin Italia a poştei cu documente militare din Tirolul de sud în regiunile de coastă — Dalmaţia, Bosnia şi Herţegovina.

Supravegherea ofiţerilor italieni în trecere prin Austro-Ungaria şchiopăta, pentru că ministerul afacerilor externe primea informaţii cu privire la călători numai după ce aceştia părăseau teritoriul ţării noastre. Totuşi, noi nu eram chiar atît de orbi cum ne prezenta ziarul „Coriere della serra", în relatările sale senzaţionale făcute de Angelo Gatti cu privire la activitatea de spionaj a căpitanului De Rossi. Faptul că De Rossi, împreună cu alţii, asistase în scopuri de spionaj la manevrele din Carinthia ne era cunoscut. Ulterior, el a trebuit să recruteze agenţi în Galiţia şi la podurile peste Dunăre care urmau să fie trecute în caz de război. Gatti se lăuda că misiunea aceasta fusese rezolvată cu bine. E de mirare însă că marele stat major italian i-a „pierdut" pe aceşti agenţi în primăvara anului 1915. Tot atît de bine ne erau cunoscute rapoartele trimise de De Rossi. Unul dintre ele, trimis la sfîrşitul anului 1909, se termina cu urmă-

toarele cuvinte: „Taberele fortificate din Krakovia, Lvov şi Peremîşl se găsesc într-o stare de aparentă părăsire, adică fără pază; totuşi, aceasta poate fi doar o urmare a zăpezii, care a căzut în mare cantitate". Comunicarea aceasta ni s-a părut mai mult hazlie, decît alarmantă.

Rapoartele întocmite de consulul italian Sabetta din Zar, prezentate de acesta la Roma, puteau fi cu mult mai neplăcute. Totuşi, noi eram permanent informaţi asupra conţinutului rapoartelor militare ale lui Sabetta.

Atacul asupra casieriei de la „Banca cooperativa" din Trient, produs la sfîrşitul lunii august 1909, a dus la demascarea unui spion italian foarte primejdios. Spărgătorul nu s-a dovedit destul de şiret cînd şi-a început acţiunea, deoarece imediat s-a pomenit între trei persoane suspecte. La percheziţia întreprinsă la locuinţa unui funcţionar al băncii, precum şi la locuinţa cunoscutului iredentist Iosif Colpi, au fost găsite stilete, săbii şi explozivi. In afară de aceasta, s-au mai găsit un bogat asortiment de instrumente de spargere, sute de fotografii ale obiectivelor militare, tabele cu date militare şi scrisori cu adresa convenţională „Aliverti", de a cărei existenţă noi ştiam. De asemenea s-au mai găsit scrisori pe numele colonelului Negri — şeful serviciului italian de spionaj.

După şase ani de activitate de spionaj, Colpi devenise imprudent. La cîteva zile după arestarea sa, călugărul Marco Morizo înapoie băncii cele 350 000 de coroane furate, care, după cum încercă să ne asigure Colpi mai tîrziu, constituiseră „un împrumut forţat pentru o chestiune naţională". Călugărul ne spuse că banii îi fuseseră transmişi, în cea mai mare taină, printr-un preot străin. Ulterior au fost arestate mama şi sora lui Colpi. Cele două femei, după ce-au stăruit în negaţii, au recunoscut că aflaseră locul unde se găseau banii dintr-un bileţel ascuns în rufăria murdară a lui Colpi şi se grăbiseră să-i transmită lui Dopa Penza, profesor la un seminar. „Prietenii" lui Colpi au fost repede găsiţi. Erau în total cincisprezece oameni. La proces, care a avut loc la Trient, judecătorii s-au dovedit îngăduitori în cel mai înalt grad. Colpi a reuşit să-şi menţină pînă şi posibilitatea de a coresponda cu Negri. Nici controlul militar n-a dat vreun ajutor. Ca urmare a acestui fapt, tot grupul de spioni a fost mutat la Viena şi pus la dispoziţia doctorului Schaub, consilier al tribunalului suprem. Pentru a lămuri mai bine situaţia, am plecat şi eu la Trient şi am vizitat fortificaţiile de la Sexten,

care jucaseră un rol deosebit de însemnat în procesul acesta. După condamnarea lui Colpi la şase ani închisoare pentru jefuirea casieriei, a avut loc procesul de spionaj la care am participat şi eu în calitate de expert. Acuzaţia de trădare de stat n-a fost destul de întemeiată şi a trebuit să se renunţe la ea, deoarece exista temerea că nu vom putea avea nici un fel de trecere pe lîngă juraţi.

In februarie 1910, evenimentele ne-au silit să intensificăm din nou activitatea de spionaj. Totodată se făcea simţit pericolul unor „serioase complicaţii diplomatice", atît de urîte de contele Ehrenthal: în Serbia, fusese arestat ober-leutnantul Raiakovici, spion. Numai după trecerea unei îndelungate perioade de timp am reuşit să obţin eliberarea lui (şi asta în schimbul unei mite de cîteva mii de dinari, acordată unor funcţionari superiori sîrbi).

Intrucît în vederea pregătirii lor pentru caz de război se practica trimiterea agenţilor la manevrele care aveau loc în statele vecine, cheltuielile acestea sporiră sumele necesare pentru desfăşurarea spionajului împotriva Italiei şi a Serbiei. In felul acesta, ne-am pomenit din nou în situaţia de a nu putea aloca pentru Rusia decît fonduri modeste. In această privinţă, ne-a venit atunci într-o oarecare măsură în ajutor Germania. In perioada în care şeful spionajului german a fost colonelul Brose, iar mai tîrziu, pe timpul maiorului Wilhelm Geie, legătura cu biroul de spionaj german a devenit şi mai strînsă. Eu am fost de cîteva ori la Berlin, iar în noiembrie 1910 a venit maiorul Geie la Viena. Rezultatele tratativelor noastre sînt expuse în memorandumul intitulat „Organizarea serviciului de spionaj împreună cu Germania".

Din păcate, activitatea persoanelor recrutate de biroul de spionaj al marelui stat major pentru serviciul de agentură în Rusia înregistra prea puţine succese. Doar unul dintre agenţi ne-a adus servicii foarte mari, fotografiind obiective importante de pe căi ferate şi şosele.

In 1910, serviciul de contraspionaj rus a arestat doi indivizi. Unul dintre ei — baronul Ungern Sternberg, cetăţean rus — a fost acuzat că divulgase conţinutul proiectului de lege cu privire la contigentul de recruţi, dezbătut în şedinţa închisă a Dumei. Bineînţeles, ruşii considerau că baronul acţionase în favoarea Austriei, deoarece acesta avea legături cu maiorul conte Span-

nocki, ataşatul militar austriac. In realitate, el n-a avut nimic comun cu spionajul nostru.

Intensificarea activităţii de spionaj în timpul crizei anexioniste din anul 1910 a mărit la proporţii fără precedent numărul proceselor de spionaj. Şi-a reluat activitatea şi spionul de profesie Bartman. După executarea primei pedepse, el a fost din nou condamnat la trei ani şi jumătate închisoare, în legătură cu scrisoarea trimisă în scop de şantaj generalului von Beck, pe atunci şef al marelui stat major. Ulterior, Bartman, însoţit de prietenul său Renner, apăru la Nisa, unde primi din partea biroului francez local de agentură o misiune îndreptată împotriva Austro-Ungariei şi Germaniei. In timpul manevrelor germane din Silezia, Bartman s-a apropiat prea stăruitor de maiorul Brose (secţia de spionaj III b). A fost arestat, însă tribunalul de stat din Leipzig l-a achitat.

După aceasta, spionul şi-a ras barba şi mustăţile şi s-a prezentat la ataşatul militar francez din Roma, în calitate de agent italian în Austro-Ungaria, propunîndu-i un „carnet de buzunar secret" al marelui stat major austro-ungar. Pentru carnetul acesta, denumit „springer", care se vindea liber oricui la Viena şi a cărui copertă interioară el o completase cu inscripţia: „domnului... pentru uz strict secret", obţinu de la francezi 1 200 de lire.

Mai apoi, Bartman s-a apucat să fabrice săpun, îndeletnicire care-i servea drept paravan, pentru ca ulterior să devină turist şi să se ocupe cu cercetarea fortificaţiilor italiene din regiunea Veneţia. Rezultatele acestor cercetări sînt cuprinse în lucrarea sa intitulată „Apărarea", în care el povesteşte minuni despre „fortul viitorului", invenţie a unui căpitan italian. Cu această lucrare s-a prezentat la ataşatul nostru militar din Roma. In cursul tratativelor, s-a străduit să ne determine să facem observaţii imprudente cu privire la pregătirile noastre militare. După ce i-au eşuat ambele încercări, şi-a îndreptat atenţia asupra Insulelor Istrice. Aici a şi fost arestat de noi — pe insula Lussin Piccolo.

Speranţele lui Bartman că în timpul anchetei judiciare voi începe să etalez informaţii cu privire la desfăşurarea armatei noastre împotriva Italiei, lucru pentru care el ar fi stat cu plăcere în închisoare timp îndelungat, nu s-au împlinit. Apărătorul lui, doctorul Morgenstern, a făcut încercarea de a mă recuza ca expert, temîndu-se că voi susţine punctul de vedere al expertizei făcute de ministerul de răbzoi, care lui i se părea a fi

o sentință. Bineînțeles că eu cunoșteam conținutul expertizei. Totuși, Bartman n-a fost condamnat datorită „expertizei", ci datorită faptului că informațiile noastre precise despre toate adresele lui convenționale îl demascaseră ca spion incorijibil. Expertiza grafică a ministerului de război a trecut intenționat cu vederea „fortul viitorului". Bartman hotărî să se folosească de aceasta, prezentînd la proces „lucrarea" sa „Apărarea" drept o faptă patriotică, pînă în momentul în care i-am dovedit că schemele lui sînt copii după lucrarea colonelului austriac Vicktor Tilschkert, editată în anul 1902.

Un spion tipic, deosebit de viclean, a fost Herman Hans Kords. La începutul lui decembrie 1909, Kords s-a prezentat atașatului nostru militar din Londra, ca prieten vechi al maiorului Dupont, acuzîndu-l pe Hofrichter, care-și făcuse o tristă faimă în spionajul în favoarea Franței. Toți erau convinși că Kords era un mare escroc.

In septembrie 1910, la atașatul nostru militar din Roma se prezentă un oarecare Lester, spunînd că marele stat major italian îi dăduse sarcina de a se întîlni la Triest cu unul dintre ofițerii din marina austriacă. Intrucît Lester aminti din nou faptul că-l cunoaște pe unul dintre ofițerii din marele stat major, care vînduse documente Franței, noi am priceput de îndată că Lester și Kords sînt una și aceeași persoană. El a fost primit la Triest și invitat la Viena, unde poliția stabili că mai fusese condamnat pentru escrocherie în Anglia. Atunci îl luă în primire doctorul Schaupp, judecător al tribunalului suprem. Ancheta a durat mai bine de un an, deoarece Kords ticluia mereu noi minciuni și diversiuni. A fost suficient să vadă într-un ziar oarecare portretul colonelului Scotti și al căpitanului Karl Schneller, pentru a-i acuza de spionaj. Doctorul Schaupp, care nu menționase în documentele de anchetă adevăratul nume al spionului, pentru a ține cît mai mult cu putință în secret arestarea sa și a nu-i alarma pe complici, s-a purtat atît de bine cu Kords, încît i-a cucerit cu totul încrederea. In consecință acesta i-a dezvăluit activitatea sa de agent, despre care nu existase pînă atunci posibilitatea de a se procura vreo dovadă.

Și spionul Saria, condamnat în anul 1900, a mers pe drumul escrocheriei. In 1908, el a înșelat Rusia, vînzîndu-i, în schimbul sumei de 20 000 de ruble, niște grafice feroviare care nu aveau nici un fel de valoare. Pentru a-l exploata mai departe pe colonelul Romeiko-Gurko, atașat militar rus la Berna, el se

asocie cu Erasm Steckel. In vara anului 1911, în timp ce mă aflam în concediu, își încercă norocul la noi. Serviciul nostru de spionaj cumpărase planul Veneției de la un oarecare Zuliani. Afacerea aceasta mi s-a părut suspectă. Comparînd scrisul din plan cu scrisul lui Saria, a ieșit la iveală o asemănare uimitoare. M-a nedumerit totuși faptul că ultimele lui scrisori veniseră nu numai din Elveția, dar și din Italia și chiar din Austria, în timp ce se stabilise că, în ultimii ani, Saria nu părăsise Zürichul. S-a dovedit că el se folosea de serviciile unei terțe persoane. După un an, escrocul a vrut să ne păcălească din nou, însă de data aceasta încercarea sa n-a avut succes, deoarece eu am recunoscut imediat vechea „firmă". Ea fu lichidată de noi în septembrie 1914, iar vinovații compărură în fața tribunalului suprem din Zürich, acuzați de înșelare a Italiei, Franței, Rusiei, Angliei, Austro-Ungariei, Olandei și Belgiei. Perechea sa scăpă totuși de pedeapsă și Saria se putu apuca din nou de fabricarea a tot felul de documente false.

Isaak Persitz, agent secret al poliției ruse, care în timpul războiului ruso-japonez fusese mîna dreaptă a conducătorului „spionajului intim" și supraveghease pe căpitanul conte Sceptițki, s-a rostogolit tot atît de repede pe panta escrocheriei în spionaj, hotărîndu-se, în anul 1906, să ofere biroului de spionaj al marelui stat major documentele unui ofițer rus din marele stat major. In iarna anului 1909—1910, cînd Persitz a apărut în Galiția, noi nu l-am putut expulza decît în Italia, deoarece toate celelalte țări au refuzat să-l primească.

De altfel, e necesar să afirm din proprie experiență că nu trebuie să ne grăbim prea mult cu încadrarea unui agent în categoria escrocilor. Unul dintre cei mai buni agenți de-ai mei mi-a oferit, chiar de la prima întîlnire, un document care nu valora absolut nimic — o „instrucțiune secretă" — lucru de dragul căruia făcusem o călătorie îndepărtată. Poate că el însuși supraestimase însemnătatea ofertei sale sau și-o închipuise mai importantă, numai pentru a lega relații de afaceri. Ulterior, el a lucrat admirabil și n-a făcut nici cea mai mică încercare de a-mi impune lucruri lipsite de valoare.

Mulți spioni au fost prinși în Galiția și tot acolo au fost și judecați. Printre ei se numără soldatul rus Novoselov, care s-a dat drept dezertor, apoi Dobrîjanski, nepotul unui sfetnic de la curte, care în deceniul al noulea al secolului trecut își cucerise gloria tristă de agitator filo-rus, trădător de stat și

spion. „Ohrana" rusă (poliția politică), care lucra atît în interiorul statului cît și dincolo de frontiere și care recurgea foarte des la ajutorul autorităților noastre, folosea călătoriile întreprinse de agenții săi în Galiția în scopuri de spionaj. Așa am ajuns noi să cunoaștem pe văduva Sofia Vladimirovna Koroțkaia, fosta soție a unui locotenent-colonel rus, care lucra ca terță persoană.

Cu mare greutate am reușit să-i prindem pe acești agenți și, în anul 1910, doi dintre ei, Dekirt și Kozlovski, n-au scăpat de judecată. Cu prilejul procesului intentat împotriva supraveghetorului șef din paza de frontieră, Vladimir Verjbițki, pensionar, a ieșit la iveală că în serviciul rușilor se afla un fost funcționar al poștei austriece, Filemon Stecișin, șeful unei întregi organizații de spionaj. Dar n-am reușit să-l prindem nici pe el, nici pe amanta sa care-l ajuta. Numai soția lui a căzut în mîinile poliției.

Un caz interesant s-a petrecut cu un „surdo-mut" care apărea sub masca de desenator în toate punctele fortificate din Galiția. Identitatea lui n-a putut fi stabilită, însă unul dintre martori recunoscu în el pe unul dintre agitatorii pe care-i văzuse la Kiev. Asigurările „surdo-mutului", precum că el nu știe carte, au fost desmințite și aceasta a dat temei să se presupună că el simulează. Totuși, după o anchetă de opt luni, a fost achitat. In general, perioada aceasta se remarcă prin sentințele ușoare date de tribunalele penale. Am revăzut dosarele și le-am găsit neobișnuit de sărace. Nu se acorda nici un fel de însemnătate datelor esențiale. Dacă acuzatul depunea mărturii false, el era crezut și procesul lua sfîrșit. Prima cotitură a fost realizată o dată cu numirea în completul de judecată a unor experți militari permanenți. Totuși, în Tirolul de sud nici acest lucru n-a fost de ajutor. Localnicii dădeau întotdeauna ajutor spionilor de același neam, aflați în serviciul Italiei.

Datorită sprijinului dat de un muzicant din Boemia, noi am păcălit cum se cuvine punctul de spionaj rus din Kiev, a cărui sarcină principală era să ducă muncă politică în Galiția și Bucovina. Acest muzicant s-a lăudat la Kiev că el cunoaște un ofițer austriac din marele stat major, împovărat de datorii. Agentura rusă n-a întîrziat să se apropie de el. De formă, muzicantul s-a lăsat recrutat ca spion, după care s-a prezentat la poliția rusă să ia unele „informații". Prin acest ultim fapt a cîștigat

definitiv încrederea colonelului Marinsko,[1]) șeful serviciului de spionaj din Kiev. După aceasta, colonelul din Kiev ordonă să se organizeze la Praga o întîlnire a imaginarului ofițer din marele stat major austriac cu o femeie frumoasă, de la care acesta trebuia să primească alte instrucțiuni. Lucrul pus la cale a reușit de minune. Ofițerul din marele stat major, femeia, a cărei fotografie împodobi repede colecția noastră, și muzicantul s-au întîlnit la Praga. După acest rendez-vous, ofițerul nostru se întîlni cu colonelul rus Lindau, care îmbogăți informațiile noastre cu privire la metodele spionajului din Kiev. In schimb, muzicantul din Boemia a fost nevoit să „schimbe clima". Ulterior a fost avansat la funcția de capel-maestru[2]) al capelei militare din Muntenegru. Abia mai tîrziu a ieșit la iveală de ce a fost ruptă atît de repede și neașteptat promițătoarea legătură cu colonelul Lindau. In biroul nostru de spionaj exista un trădător care dezvăluise rușilor planurile noastre.

CAPITOLUL V

Consfătuirea șefilor punctelor de spionaj

In primăvara anului 1910, din inițiativa mea, șefii punctelor de spionaj au fost convocați la Viena, pentru dezbaterea unor probleme. Ulterior, asemenea consfătuiri cu șefii organelor locale de spionaj s-au convocat în fiecare an. Pînă atunci, drept călăuză în muncă serviseră instrucțiunile intitulate „Scopurile serviciului de spionaj". Trebuia dezbătut temeinic noul meu proiect de „Instrucțiuni pentru serviciul de spionaj din timp de pace", în care era folosită întreaga experiență a activității de spionaj a celorlalte state, cunoscută de noi în vremea aceea. In afară de aceasta, am depus toate sforțările pentru a realiza o uniformitate în colaborarea tuturor autorităților civile cu spionajul militar. Apelul de a se întruni pentru dezbaterea instrucțiunilor, adresat de ministerul de război tuturor instanțelor centrale, a avut un răsunet puternic. Proiectul meu a fost acceptat chiar în timpul primei ședințe, ținută la 10 martie 1910, așa încît de data

1) Marinsko e, probabil, pseudonimul sub care era cunoscut șeful spionajului din statul major al regiunii militare Kiev. (Nota red. ruse)

2) Șef de orchestră. (N.R.)

aceasta aveam un regulament obligatoriu pentru toate autoritățile și organele care colaborau cu noi.

In viitorul apropiat, o însemnătate neobișnuit de mare trebuia s-o capete munca de descifrare. Cifrul, ca mijloc de legătură secretă, e cunoscut din cele mai vechi timpuri. In lupta permanentă dintre dezlegătorii nedoriți ai cifrului și cei care se foloseau de acest cifru s-a produs o dezvoltare uriașă a activității de cifrare.

Agenții, pentru care numai existența cifrului asupra lor poate avea consecințe jalnice, se străduiesc să folosească în corespondența lor secretă cele mai simple cifruri, deseori schimbînd doar ordinea literelor. Pentru un cifrator cu experiență, metoda aceasta nu prezintă nici un fel de greutăți. El se poate trăda numai dacă repetă prea des anumite litere. Același lucru se întîmplă și cu înlocuirea literelor cu orice semn. Voi da un exemplu simplu. Comunicarea (textul în clar) se scrie literă cu literă pe linii orizontale [1]) ; apoi se copiază literele înșiruite vertical, una sub alta, în ordinea coloanelor ; pentru a corespunde scopului, literele se împart în grupe egale. Pentru a îngreuna descifrarea textului de către alte persoane, coloanele nu se scriu în ordine aritmetică, ci pe sărite, după o „cheie convențională a cifrului", în ordinea alfabetică a literelor lui. Pentru un descifrator cu experiență, procedeul acesta nu prezintă totuși nici un fel de greutate, chiar dacă se mai folosesc și alte șiretlicuri care complică munca.

[1]) Primul procedeu de cifrare

a	b	t	r
a	n	s	p
o	r	t	s
i	e	b	l
n	u	h	r

Un alt procedeu de cifrare (procedeul înlocuirii) constă în folosirea unei rețele pătrate, în ale cărei căsuțe se înscrie alfabetul cu literele pe sărite. Fiecare coloană și fiecare rînd se marchează cu o cifră. Cifrul pentru fiecare literă se creează prin alăturarea celor două cifre care marchează coloanele și rîndurile[1]).

Mult mai greu e procedeul invers, în care cifrul rezultă din partea interioară a tabelului ce se formează în acest fel. In capul coloanei apar alfabetul și cifrele de bază, iar printre ele, de fiecare dată în altă ordine, alfabetul sau cifrele alese în acest scop. Acum fiecare literă se cifrează după celălalt rînd de cifre aflate acolo, gruparea rîndurilor putîndu-se face după bunul plac. De pildă, în „Cifrul de buzunar" italian, („Cifrario tascabile") folosit la începutul războiului pe front, rîndurile erau marcate cu literele alfabetului, iar parola provizorie și răspunsul erau folosite drept cheie a cifrului pentru stabilirea succesiunii rîndurilor

La sfîrșitul anului 1914, statele majore rusești foloseau așanumitul „cod săritor". In ce consta el ? Din unul din alfabetele cifrate se scoteau de fiecare dată cinci, șapte sau nouă semne prescurtate, care erau transpuse apoi în alt alfabet. Dar codul acesta a dispărut repede, fiind prea complicat pentru ei, așa încît rușii au trecut din nou la înlocuirea literelor, adică la așa-numitul „cezar", cel mai ușor procedeu pentru descifrare.

[1]) Al doilea procedeu de cifrare.

	7	8	9	0	1
2	f	x	b	w	k
3	z	a	g	l	t
4	j	m	e	h	u
5	n	d	q	r	i
6	o	p	e	s	v

a = 38
Bad = 29, 38, 58
cifrul = 293, 858

In general, dacă se urmăreşte să se îngreuneze descifrarea, şi cifrarea trebuie efectuată cu foarte multă minuţiozitate. Bineînţeles că aplicarea metodelor mecanice uşurează şi una şi alta; rămîne totuşi marea dificultate a cifrării cu litere, care constă în aceea că e migăloasă, iar textul cifrat e mult mai lung decît textul în clar. Aceasta necesită timp mai mult şi muncă mai intensă şi, de asemenea, scumpeşte foarte mult transmiterea prin telegraf. De aceea, alfabetele au fost completate cu frazele cele mai uzuale şi cu cuvintele care se întîlnesc cel mai des, astfel că au apărut tabele întregi şi, în cele din urmă, „coduri cifrate" întregi. Cifrul apare apoi prin marcarea laturii, coloanei şi a rîndului cu litere sau cifre, în timp ce pentru un cuvînt (frază ş.a.m.d.) se întocmeşte un grup de cifre (litere). Se înţelege de la sine că un asemenea mijloc costisitor trebuie să servească ani de zile. Totodată prin schimbarea marcajelor laterale devine posibilă schimbarea cifrului. Pentru a spori şi mai mult greutăţile de descifrare, scrisorile cu semne prescurtate pot fi recifrate prin adăugarea sau scoaterea unor anumite cifre, în cazul prescurtărilor cu cifre, sau prin înlocuirea literelor în toată scrisoarea prescurtată sau la grupe limitate, ceea ce măreşte iarăşi neobişnuit de mult munca şi deschide noi surse de greşeli, dar în schimb înlătură posibilitatea de a descifra depeşa. La transmiterea prin telegraf şi prin radio, munca se uşurează, dacă în locul grupelor de cifre sau al literelor grupate la întîmplare se întrebuinţează silabe sau cuvinte pronunţabile, care dau posibilitatea de a se stabili uşor inevitabilele greşeli de pronunţare. Acestea au fost considerentele pentru care s-au introdus la noi codurile cifrate.

Oricît de complicate ar fi sistemele de cifrare, totuşi, atunci cînd există o cantitate suficientă de material cifrat, ai posibilitatea să descifrezi textul secret. Mai curînd sau mai tîrziu, dacă există experienţa cuvenită, sistemul folosit se descoperă şi atunci descifrarea devine posibilă pe baza frecvenţei cu care se repetă literele şi cuvintele, precum şi pe baza a diferiţi alţi factori şi indici [1]).

In momentul venirii mele la biroul de spionaj al marelui stat major, cifrarea era apreciată ca un mijloc necesar pentru men-

[1]) Colonelul A. Fiegl, Sistemul de cifrare, 1926. (N.A.)

ţinerea inviolabilităţii secretului. Se cifra şi se descifra mult. Dar nimeni nu se ocupa absolut deloc cu descoperirea cifrurilor străine. Abia după căutări îndelungate am reuşit să găsesc un cifru consular rus pus în nişte dosare vechi. Termenul lui de întrebuinţare expirase. Din păcate, nu-mi folosea cu nimic în activitatea mea.

Din anul 1908, navele noastre militare au început să intercepteze radiogramele transmise şi primite de staţia de radio din Antivari. Astfel am intrat în posesia multor comunicări străine cifrate. Legătura prin cablu putea fi de asemenea interceptată. Descifrarea prezenta un interes extrem de mare. M-am apucat cu o uriaşă rîvnă de această muncă grea, o adevărată muncă de Sisif [1]), din pricina numărului mic de persoane care ştiau să citească, precum şi a denaturărilor groaznice ale textului, provocate de această situaţie. Totuşi treptat succesul a început să se întrevadă. Cu ajutorul telegrafului şi al telefonului, serviciul de ascultare, introdus o dată cu intensificarea muncii de agentură împotriva Serbiei, ne-a furnizat de asemenea un material bogat, iar punctul de spionaj din Sarajevo m-a scutit în parte de descifrare. Cu toate acestea, activitatea creştea mereu, iar eu abia îi puteam face faţă concomitent cu celelalte sarcini.

Munca a devenit cu totul imposibilă cînd, după o vară foarte neliniştită, ca urmare a incidentului din Agadir, toamna, Italia şi-a adus la îndeplinire planurile sale cu privire la Tripoli. Incă la 23 aprilie 1911, punctul principal de spionaj din Insbruck ne comunicase că peste cîtva timp corpul de armată din Neapole urmează să plece în Africa. Colonelul Mitzl, ataşat militar la Roma, ne-a declarat că aceasta era pur şi simplu o născocire. Intre timp, neînţelegerea dintre contele Ehrenthal şi generalul von Konrad ajunsese atît de departe, încît ministrul, aşa cum s-a aflat mai tîrziu dintr-o comunicare a ataşatului militar din Constantinopol, i-a însărcinat pe ambasadorii săi să ascundă, pe cît posibil, de ataşaţii militari informaţiile cu privire la evenimentele politice, pentru a le îngreuna întocmirea rapoartelor către şeful marelui stat major. Curînd după aceasta, Insbruckul a transmis o comunicare prin care confirma cele spuse anterior, iar la 11 mai afirma chiar că va fi vorba de Tripoli. La începutul

[1]) Personaj din mitologia greacă. (N.R.)

lui septembrie, se primi o comunicare asemănătoare de la unul dintre agenţi. La 11 septembrie, secţia de spionaj naval ştia deja despre aceasta, însă colonelul Mitzl, potrivit informaţiilor care-i fuseseră date la Roma, tot mai continua să considere plecarea corpului de armată din Neapole drept un zvon senzaţional. Cu toate acestea, el l-a convins pe ambasador să dea instrucţiuni consulilor să efectueze o supraveghere mai severă. Consulatul din Neapole comunică la 22 septembrie că există indici privitori la concentrarea trupelor. Abia acum, secretarul general al secţiei externe italiene recunoscu existenţa expediţiei tripolitane. In ziua de 23, după ultimatumul adresat cu totul pe neaşteptate Turciei, războiul începu.

In cazul de faţă, pentru contele Ehrenthal, ministru al afacerilor externe, eşecul vădit din munca serviciului său de agentură nu era important, deoarece el considera că schimbarea de orientare a Italiei în direcţia Tripoli avea s-o sustragă de la aspiraţiile ei faţă de Austria. Singura lui preocupare era ca războiul să nu se mute în peninsula Balcanică. Activitatea intensă de agentură împotriva Italiei fusese începută de marele stat major încă la 24 septembrie 1911. Curînd se stabili că, încrezîndu-se în cinstea monarhiei, Italia nu luase nici un fel de măsuri împotriva unei lovituri din spate, lovitură, fără îndoială, ademenitoare pentru noi.

Acum începu să curgă un adevărat potop de rapoarte cifrate interceptate. Intrucît nu puteam nădăjdui vreun ajutor din nici o parte, am continuat descifrarea singur. Totuşi curînd lucrul acesta s-a dovedit a fi cu totul peste puterile mele şi, în consecinţă, s-a luat hotărîrea necesară.

Biroul de spionaj a fost foarte mult lărgit, importanţa activităţii lui a fost recunoscută, iar personalul lui sporit potrivit cerinţelor. Grupa mea de agentură a crescut considerabil şi a căpătat o oarecare independenţă, exprimată, printre altele, prin aceea că eu îmi înaintam rapoartele direct şefului adjunct al marelui stat major. In noiembrie 1911, am obţinut detaşarea unui ofiţer pentru serviciul de descifrare, a căpitanului de rezervă Andreas Fiegl, care s-a dovedit a fi un colaborator strălucit. El a condus grupa de descifrare, pe care eu o inclusesem în cadrul grupei de agentură, pînă la sfîrşitul războiului mondial, cu întreruperi neînsemnate. La începutul anului 1912, aveam deja în subordine opt ofiţeri. In cursul ultimilor ani, ambele ministere ale apărării ţării, recunoscînd drept considerabilă

munca depusă de biroul de spionaj, au mai adăugat cîţiva ofiţeri, dintre care eu am mai primit patru. Grupa mea de spionaj s-a împărţit în subgrupele de spionaj rusă, italiană şi balcanică, precum şi în subgrupele de cifru, contraspionaj, foto şi „operaţii speciale“ [1]). Toţi referenţii acestor subgrupe trebuiau să lucreze în prealabil cel puţin o jumătate de an în grupa respectivă a biroului de spionaj din marele stat major, pentru a se pune la curent cu situaţia. In octombrie 1912, biroul de spionaj al marelui stat major a mai primit o grupă, pentru problemele artileriei, care trebuia să se ocupe şi de problemele auto şi de navigaţia aeriană.

CAPITOLUL VI

Semnele războiului balcanic

La începutul lunii decembrie 1911, generalul von Konrad plecă din postul de şef al marelui stat major. Succesorul lui, feld-mareşalul Blasius Chémoix, privi serviciul de spionaj tot atît de binevoitor ca şi predecesorul său şi, după moartea contelui Ehrenthal (februarie 1912) obţinu o alocaţie anuală de circa 150 000 de coroane. La sfîrşitul anului, ministerul de război mai adăugă încă 10 000 de coroane. Totuşi, anul 1912 puse în faţa serviciului de spionaj atît de multe sarcini, încît în septembrie se formă un deficit de 98 000 de coroane.

Războiul italian din Libia, terminat la 18 octombrie 1912 prin pacea de la Lausanne, a impus continuarea activităţii de spionaj. Am avut norocul să pun mîna pe cele mai noi dispoziţii italiene cu privire la mobilizare, precum şi pe ordinele pentru transporturi pe timp de război. Documentele acestea mi-au dat posibilitatea să-mi fac o idee completă asupra concentrărilor de trupe italiene.

Din Rusia veneau ştiri cu privire la un război apropiat împotriva Austro-Ungariei, precum şi cu privire la tot felul de aplicaţii suspecte şi de măsuri premergătoare mobilizării. Unele informaţii vorbeau despre dorinţa Franţei de a împinge din nou trupele ruseşti înainte, dar ruşii nu căzură de acord cu aceasta. Mai eram informaţi despre o mobilizare de probă în regiunea

[1]) Diversiuni. (Nota red. ruse)

militară Varşovia şi despre formarea „corpului de alarmă". Toate acestea ne-au silit să extindem, în strînsă colaborare cu Germania, reţeaua noastră de agenţi. Dar pentru că şi serviciul de spionaj al Germaniei suferea de lipsă de mijloace băneşti, zonele de spionaj ale ambelor ţări au fost precis delimitate.

Era de asemenea limpede că se petrecea ceva în Balcani. Fără îndoială că primăvara trebuia să ne aşteptăm aici la o eventuală răscoală a albanezilor. Grecia începuse să-şi reorganizeze armata. In Muntenegru soseau armament şi muniţii din Rusia şi din Italia. In Serbia se constituise o nouă organizaţie secretă, sub numele de „Mîna neagră" sau „Unitate ori moarte", care-şi propunea drept ţel să elibereze pe toţi slavii şi să împartă Austro-Ungaria. După cum se anunţă atunci, în fruntea organizaţiei se găseau cei care participaseră la asasinarea regelui în anul 1903: fostul ministru Gheorghi Gheencici, căpitanul Voislav Tancosici, ofiţer al serviciului de spionaj de pe Drina, maiorul Dragutin Dmitrievici, profesor la academia militară şi Liuba S. Iovanovici, redactor al ziarului „Piemont". Printre membrii organizaţiei se numărau, după toate probabilităţile, colonelul Bojanovici, comandantul diviziei de Dunăre, şi maiorul de jandarmi Radivoevici. Trebuia să fim gata în vederea unor manifestări şi mai energice decît memorabila acţiune a „Sudului sloven".

In noiembrie 1908, „Narodna Odbrana" luă locul „Sudului sloven". In fruntea noii organizaţii se găsea generalul Boja Iancovici, iar ca secretar — Milan Pribiceevici. Uniunea aceasta se bucura de protecţia moştenitorului tronului, Alexandru, şi lucra mînă în mînă cu marele stat major sîrb. Misiunea ei era de a crea panică şi rebeliuni în regiunile populate de sîrbi, precum şi de a organiza acte de diversiune. Abia mult mai tîrziu s-a stabilit că uniunile de socoli şi cele antialcoolice din Bosnia şi Herţegovina nu fuseseră nimic altceva decît secţii ale organizaţiei „Narodna Odbrana".

In 1910, noua uniune se pregăti, după toate probabilităţile, să folosească, în scopul unui atentat, călătoria împăratului Frantz Iosef la Sarajevo. Atentatul care avu loc ulterior împotriva generalului von Wareschanin a fost, fără îndoială, opera acestei uniuni. Impotriva acestor manifestări se reacţionă foarte slab. Maiorul sîrb Milovanovici, din marele stat major, atinse cea mai înaltă limită în agitaţia sa, înainte de a se fi luat hotărîrea de a-l expulza. La fel, nu se lupta cu asprimea cuvenită nici împotriva propagandei dusă în favoarea Serbiei şi împotriva

monarhiei, propagandă desfăşurată deosebit de intens de englezul Seton Watson.

Starea de spirit din Serbia prevestea o catastrofă. Sesiunea Scupşcinei din 1911 se terminase printr-o orientare generală spre Rusia chiar şi a partidului progresist, care, pînă atunci, înclinase spre monarhia austriacă. Trebuia păstrată vigilenţa. Consulul din Niş — o sursă foarte bună — îşi atrase nemulţumirea ambasadorului din Belgrad şi a ministerului afacerilor externe, prin rapoartele sale adresate punctului de spionaj din Timişoara.

Din fericire, consulul şi şeful de stat major din Timişoara erau buni prieteni şi informaţiile au continuat să sosească sub forma „corespondenţei particulare".

La sfîrşitul lunii februarie 1912, ministerul afacerilor externe din ţara noastră insistă să se limiteze activitatea de spionaj împotriva Serbiei, cerînd o excepţională prudenţă. Exact în perioada aceea, la 29 februarie, s-a încheiat pactul bulgaro-sîrb — primul pas pe drumul creării „Alianţei balcanice" îndreptată atît împotriva Turciei, cît şi împotriva Austro-Ungariei. Incheierea acestui pact a demonstrat succesul obţinut de Rusia în Balcani şi a explicat pregătirile de război ale ruşilor, precum şi invazia neaşteptată în Galiţia a spionilor ruşi. Diplomaţii balcanici au ştiut să-şi mascheze cu atîta iscusinţă acţiunile, încît, la începutul lunii iunie, ataşatul nostru militar la Sofia, locotenent-colonelul Laksa, primind ştirile cu privire la conferinţa de la Belgrad unde s-a încheiat uniunea vamală, s-a adoptat un sistem legislativ uniform şi încheiat un tratat comercial între Bulgaria şi Serbia, declară că apropierea politică sau militară a celor două ţări e, în prezent, cu desăvîrşire exclusă. In realitate, la 19 iunie, sîrbii şi bulgarii duceau deja tratative cu privire la planul de operaţii împotriva Turciei.[1])

Şeful marelui stat major, presimţind vag acest lucru, hotărî, la 23 iunie, să reintroducă „spionajul intens" împotriva Serbiei. El adresă ministerului afacerilor externe rugămintea ca activitatea aceasta de spionaj să fie sprijinită şi de reprezentanţii noştri diplomatici din Rusia. In privinţa consimţămîntului, şeful marelui stat major era absolut sigur întrucît, în 1910, deşi după o lungă tărăgănare, o intervenţie asemănătoare fusese în cele din urmă satisfăcută. Totuşi, în răspunsul care sosi abia la 27

[1]) Vezi Mitte Stajici, *„Războiul balcanic din 1913"*. (N.A.)

august 1912, ministerul afacerilor externe aprecia că, în momentul de faţă, activitatea de spionaj în Rusia va atrage asupra sa o puternică suspiciune, motiv pentru care el considera că e riscant să se ceară persoanelor oficiale de la consulate să-şi intensifice activitatea în domeniul spionajului militar.

Abia în octombrie, şeful marelui stat major mai insistă o dată asupra punctului său de vedere şi tratativele cu ministerul afacerilor externe s-au încununat de succes. Dar sprijinul real pe care trebuia să-l primim din partea ministerului afacerilor externe a rămas infim pînă la războiul mondial.

Intre timp, cînd din Serbia, cînd din Muntenegru, începură să sosească informaţii cu privire la pregătirile de război.

Şeful marelui stat major bulgar îl asigura pe Laksa că n-au fost luate nici un fel de măsuri de ordin militar, că alianţa cu Serbia, în jurul căreia se făcuse o largă publicitate în ziare, nu există şi că regele nu simpatizează cu alianţa balcanică dorită de Rusia. La 23 august, Laksa ne anunţă că nici nu poate fi vorba despre un pericol de război. Totuşi, aşa cum arată Mitte Stajici, exact în acea zi, generalul Savof a ţinut o consfătuire cu privire la modificarea planului de operaţii împotriva Turciei.

In august, în ultima clipă, ca să zicem aşa, s-a ivit posibilitatea de a trimite în Muntenegru pe căpitanul Gubka.

La 18 septembrie, el telegrafie că două brigăzi şi toată artileria sînt mobilizate. De asemenea, de la punctele principale de spionaj ne sosea comunicare după comunicare. Toate aceste informaţii ne-au dat certitudinea că era vorba de pregătirea unui război împotriva Turciei, nu însă împotriva Austro-Ungariei.

Ca urmare a îndoielilor biroului de spionaj cu privire la crearea unei situaţii ameninţătoare, îndoieli comunicate ataşatului militar din Belgrad, acesta-l întrebă pe ministrul de război sîrb dacă poate pleca liniştit la manevrele din Romînia. Răspunsul a fost liniştitor şi, la 27 septembrie, ataşatul militar din Belgrad plecă. A doua zi, biroul de spionaj primi informaţii precise cu privire la viitoarea mobilizare a sîrbilor. Imediat i se trimise ataşatului militar o telegramă prin care era chemat înapoi. Telegrama a întîrziat însă şi el s-a înapoiat la Belgrad abia la 3 octombrie. Intre timp, la 30 septembrie, în Serbia fusese anunţată mobilizarea generală. In aceeaşi zi, ambasadorul nostru, von Urgon, se grăbi să ne comunice la telefon despre „viitoarea" mobilizare.

La 2 octombrie, căzu şi ultimul văl. Laksa ne informă despre ultimatumul comun dat Turciei de sîrbi, bulgari şi greci, prin care se cerea autonomia Macedoniei. Căpitanul Gubka ne raportă despre inevitabila ofensivă a muntenegrenilor în direcţia Scutari. Biroul de spionaj începu să fie inundat cu rapoarte detaliate de la agenţi şi de la consulatele balcanice. La 9 octombrie, avu loc prima ciocnire între muntenegreni şi turci. Şeful marelui stat major nu se îndoia că Rusia era căpetenia întregii mişcări şi, la 10 octombrie, dădu ordin pentru desfăşurarea „serviciului de spionaj intens", urgenţa întîi, cu participarea punctelor principale de spionaj din Galiţia şi din Braşov.

Pentru biroul de spionaj al marelui stat major începu din nou o perioadă de muncă încordată. In primul rînd, trebuia stabilit ce cantitate de trupe rezervă Serbia pentru acoperire împotriva Austro-Ungariei, iar în al doilea rînd trebuia identificat raportul de forţe dintre părţile angajate în luptă. După calculele noastre, în jurul datei de 18 octombrie, zi în care statele balcanice declaraseră război Turciei, raportul de forţe se prezenta în felul următor : 385 000 de bulgari şi sîrbi faţă de 335 000 de turci ; 33 000 de muntenegreni faţă de 30 000 de turci şi 80 000 greci faţă de 40 000 turci. In afară de aceasta, aliaţii aveau o superioritate de 700 de tunuri.

Biroul de spionaj al marelui stat major urmărea cu atenţie evenimentele militare atît de nefavorabile Turciei şi folosea, pe lîngă rapoartele agenturii şi ale consulatelor, rapoartele ataşaţilor militari aflaţi pe lîngă marile cartiere generale din Belgrad, Sofia, Cetinje şi Constantinopol, ale ober-leutnantului de rezervă prinţul Ludwig Windischgraetz, ataşat militar în Bulgaria, şi ale locotenent-colonelului Ganthos, ataşat militar în Grecia.

De la jumătatea lunii noiembrie 1912 biroul de spionaj al marelui stat major începu să se ocupe de problema sprijinirii Albaniei prin pregătirea de mijloace de transport, armament şi ofiţeri-cercetaşi. Totodată, noi urmăream cu vigilenţă Italia, deoarece din partea ei se puteau aştepta acţiuni deosebite împotriva Albaniei. Se ivi de asemenea pericolul unor complicaţii militare cu Serbia şi Muntenegru. O dată cu începutul lunii decembrie, în fiecare zi soseau comunicări cu privire la aducerea înapoi, în Serbia de nord, a unităţilor militare sîrbe de pe teatrul de operaţii militare, precum şi cu privire la constituirea de detaşamente îndreptate împotriva Austro-Ungariei. La 5 decembrie, fu dat

ordinul pentru desfăşurarea urgenţei a doua a „serviciului de spionaj intens" împotriva Muntenegrului şi Serbiei.

Devenise limpede că războiul sau pacea depindeau de conduita Rusiei. Cu acest prilej, începuse să se facă deosebit de puternic simţită lipsa unei reţele de agentură în Rusia. Nici noi, nici Germania nu aveam agenţi permanenţi la regiunile ei militare. In fiecare dintre cele 28 de regiuni de corp de armată ruseşti ar fi trebuit să avem cel puţin cîte un agent permanent, pentru a putea ţine sub supraveghere măcar partea europeană a acestui uriaş stat. Dar de unde să-i fi luat, cînd la noi era veşnic lipsă de mijloace băneşti ? Pentru aceasta ar fi trebuit să dispunem anual de cel puţin o jumătate de milion de coroane.

Armistiţiul încheiat la 3 decembrie 1912 între părţile beligerante, cu excepţia Greciei, precum şi conferinţa ambasadorilor întruniţi la 17 decembrie pentru a examina problemele balcanice, puteau fi apreciate de şeful marelui stat major doar ca o manevră pentru a cîştiga timp. Biroul de spionaj al marelui stat major îşi aduse contribuţia sa la pregătirile intense de război, editînd în 20 000 de exemplare un memorator care-ţi dădea posibilitatea să te orientezi în dislocarea trupelor ruseşti din timp de pace, precum şi în organizarea armatei ruse din timp de război. Trei ofiţeri primiră sarcina de a scrie mici memoratoare simple asupra armatelor rusă, sîrbă şi muntenegreană.

Atitudinea intransigentă a Franţei faţă de Austro-Ungaria, în problema albaneză, dovedea că Rusia nu va rămîne izolată în cazul unei acţiuni armate împotriva monarhiei noastre. Contele Waldersee, şeful secţiei operaţii germane, ducea tratative la Roma cu generalul italian Pollio, în timp ce locotenent-colonelul Montanari ducea tratative la Viena cu generalul von Konrad, cu privire la luarea unor măsuri comune în cazul cînd şi Franţa va întreprinde acţiuni provocatoare faţă de Tripla Alianţă. Maiorul Geie, şeful serviciului de spionaj german, plecă la Roma pentru a se înţelege cu colegul său italian, colonelul Negri, în problema schimbului de rezultate în activitatea de spionaj îndreptată împotriva Franţei. El vroia să organizeze acelaşi schimb între serviciul nostru de contraspionaj şi cel italian. Dar în această chestiune noi nu eram în măsură să ne dăm consimţămîntul, din pricina intensei activităţi de spionaj întreprinsă de unul împotriva celuilalt. Abia mai tîrziu agentura germană stabili că intermediarul dintre trădătorul Kreitschmar şi marele stat major italian fusese o prietenă a soţiei lui Negri, care locuia în Germania şi lucra în acelaşi timp şi împotriva noastră.

In ianuarie 1913, şeful marelui stat major obţinu numirea locotenent-colonelului Eugen Strub ca ataşat militar în Suedia, Norvegia şi Danemarca, cu reşedinţa la Stockholm. Acesta trebuia nu numai să supravegheze Rusia, dar şi să urmărească acţiunile centrului de spionaj rusesc din Stockholm şi din Copenhaga.

CAPITOLUL VII

Intensificarea spionajului împotriva Austriei

E lesne de înţeles că în acele zile pline de încordare, activitatea de spionaj a ajuns la apogeu. Aşa, de pildă, grupa de contraspionaj a biroului nostru a trebuit să se ocupe în 1913 de 8 000 de cazuri, faţă de 3 000 de cazuri în anul 1905. Totodată s-au efectuat 560 de arestări, faţă de 52. Dintre arestările efectuate, aproape o şeptime s-au soldat cu condamnări.

Pentru o largă răspîndire a cunoştinţelor despre spionaj şi pentru a-i obişnui pe soldaţi cu prudenţa, am publicat apelul „Feriţi-vă de spioni", care a fost difuzat în 80 000 de exemplare în toate cazărmile, în jandarmerie şi în unităţile pazei de frontieră.

Regiunea cea mai propice pentru prinderea spionilor era Galiţia, unde activa căpitanul Işkovski. El era sprijinit de direcţia poliţiei. Procesele spionilor, parte din ei prinşi în anul 1914, ofereau posibilitatea de a arunca o privire pînă în adîncurile sistemului rusesc de spionaj. Casa colonelului Batiuşin, situată în piaţa Saxoniei din Varşovia, adăpostea între zidurile ei o întreprindere ce lucra cu o masă de conducători : şefi de grupe, recrutori de agenţi, inspectori de spionaj şi agenţi-femei. Ajutoarele cele mai de nădejde ale lui Batiuşin erau căpitanul Terehov şi căpitanul Lebedev, care ne-au pricinuit foarte multe griji în timpul războiului mondial. Agenţii-femei erau folosiţi îndeosebi ca intermediari şi recrutori. Cele care au căzut în mîinile noastre, ca de exemplu Maria Trompcinskaia, Eva Voicik şi altele, nu se distingeau printr-o frumuseţe deosebită. Potrivit tradiţiilor statornicite la noi, nu antrenam femei în spionaj, cel puţin în timp de pace, probabil din pricina mijloacelor băneşti restrînse, precum şi din teamă faţă de tot felul de istorii feminine inevitabile. In ceea ce priveşte femeile din cercurile sus puse, dat fiind că acestea nu posedau cunoştinţe militare, nu se

puteau aştepta de la ele rezultate pe măsura cheltuielilor, aşa că erau antrenate mai mult pentru spionajul politic. E posibil ca femeile ruse, datorită condiţiilor politice interne, să fi avut o înclinaţie deosebită pentru activitatea de agentură. De altfel eu îmi amintesc şi în prezent de activitatea sîcîitoare desfăşurată timp de mulţi ani de soţia rotmistrului rus Ivanov, în localitatea Sosnovici.

Nu rareori, recrutorii şi intermediarii lui Batiuşin dispuneau de birouri întregi. E vorba de Siegelberg, Samuel Pinkert, Solomon Rosenberg şi, în primul rînd, de Iosif Herz, mîna dreaptă a lui Batiuşin, specialist în fabricarea de paşapoarte şi planuri de fortăreţe false etc. La sfîrşitul anului 1913, se auzise că Herz fusese concediat pentru escrocheriile făcute la vamă. Totuşi, se zice că Batiuşin, care la sfîrşitul anului 1914 primi comanda unei unităţi, l-ar fi acceptat în calitate de furnizor.

Intrucît la ruşi numărul juca un mare rol, Batiuşin instituí o întreagă armată de persoane de încredere, proprietari de case de întîlnire, portari, şefi şi ajutoare. Sistemul acesta de folosire masivă a forţelor suferea de o lipsă : prea mulţi oameni erau la curent cu activitatea şi, în caz de nevoie, ei puteau divulga totul pentru bani. Din păcate, noi nu dispuneam de mijloace pentru a profita de această lipsă. In privinţa aceasta, drept exemplu tipic ne poate servi procesul de spionaj al grupei lui Picikur, din care făcea parte spionul Bronislav Dirci, cunoscut nouă. Vrînd să fie foarte şiret, ne anunţase dinainte de trecerea sa în partea cealaltă a bornelor de frontieră negre-galbene. Comisarul de poliţie Frantz Horvath din Lvov, care a lucrat admirabil în serviciul de contraspionaj în timpul războiului, reuşi să-l aresteze după acest indiciu pe Picikur şi încă cinci tovarăşi de-ai lui, a căror viaţă se sfîrşi la tribunalul de stat din Viena.

Fără îndoială că dotarea prea uniformă a agenţilor lui Batiuşin dăuna serviciului său de spionaj, care, din celelalte puncte de vedere, era organizat în mod exemplar. Toţi cei care adunau informaţii despre fortăreţe primeau un aparat fotografic american de buzunar marca „Expo" [Trompcinskaia, Langner şi Sokaluk (Sobotkin)]. In anul 1911, Langner şi Sokaluk, însoţiţi de Lidia Kascenko, urmăriseră marile manevre ale armatei.

La fel era organizat şi centrul de spionaj din Kiev, condus de colonelul Galkin şi ajutorul său Beloţev. De existenţa acestui centru am auzit mai des, deoarece activitatea lui era îndreptată exclusiv împotriva noastră, în timp ce Batiuşin lucra şi împotriva Germaniei. Centrul din Odesa lucra împotriva Romîniei şi a Ungariei. Lucrul acesta a fost dovedit după arestarea lui Epifan Kuruţ. In mai 1914, în persoana unui turist care trecea prin Transilvania, a fost recunoscut colonelul Semenov, ataşatul militar rus la Bucureşti. Am presupus că el primise însărcinarea de a cerceta partea de sud-est a statului. In timpul războiului, presupunerile noastre se adeveriră.

Fără a se mulţumi cu aceasta, spionajul rus îşi întindea tentaculele împotriva Puterilor Centrale şi din afara graniţelor noastre. Cu sprijinul unui individ, pe nume Hampen din Copenhaga, colonelul Assanovici desfăşura o activitate bogată la Stockholm. Unul dintre agenţii lui Assanovici, un oarecare Bravura, de naţionalitate rus, care recrutase pe ungurul Veleszy, puse în mişcare tribunalele ungare pentru prima dată de la venirea mea la biroul de contraspionaj al marelui stat major. Nedispunînd de suficientă practică, ungurii au avut nevoie de trei săptămîni pentru a-l găsi pe Bravura, cu toate că au fost ajutaţi deseori de ofiţerul însărcinat cu serviciul de spionaj din Budapesta. Imediat ce-au izbutit să-l aresteze, ziarele ungureşti au şi început să publice totul cu privire la acest caz, dînd şi amănuntele care reieşeau din procesele verbale ale tribunalului. Cît de slab ţineau autorităţile presa în mîinile lor a ieşit la iveală în timpul crizei. Primul ministru al Ungariei nici nu s-a încumetat să ia atitudine împotriva divulgării secretului militar, temîndu-se de rezultate contrarii.

Unul dintre spionii lui Hampen, finlandezul Ian Kop-ken, care lucra sub diferite nume, a fost arestat la Agram. In Croaţia şi Slovenia, spionii erau trimişi în faţa tribunalului militar care aplica, pentru aceste crime, pedeapsa cu moartea. Sentinţa n-a stîrnit nici un fel de senzaţie. Cu toate acestea, ea n-a fost dusă la îndeplinire, ci a fost comutată în 16 ani închisoare.

Elveţia era folosită de către spionajul francez şi cel rusesc ca punct de sprijin. Colonelul Romeiko-Gurko, stîlpul spionajului rusesc, pe care noi îl cunoşteam deja şi care era sprijinit în activitatea sa de ober-leutnantul baron Ungern Sternberg, se bucura de o reputaţie atît de proastă, încît pînă şi Italia a refuzat să-l primească în anul 1913 cînd a trebuit să ocupe postul de ataşat militar la Roma. In afară de aceasta, la Anneçy, pe teritoriul francez, locuia colonelul Vladimir Nikolaevici Lavrov, din marele stat major rus, care desfăşura o intensă activitate de spionaj prin Geneva.

Din sumedenia de cazuri petrecute în vremea aceea, trebuie amintit acela al ofiţerului de cazaci în retragere, Mihail Dodonov din Lvov, a cărui misiune era nu numai de a recruta agenţi şi a cerceta cetatea Peremîşl, dar şi de a pregăti aruncarea în aer, în caz de mobilizare, a podurilor şi a altor obiective. Fără îndoială că prima sa experienţă în materie de diversiune a fost explozia de pe Cîmpul de piatră din apropierea Vienei.

Un agent rus îl recrută pe germanul Herman Prüfer şi-l însărcină să fotografieze, la lumina magneziului, forturile Krakoviei. Dar această primă experienţă s-a soldat cu un eşec. Posturile de pază nu s-au lăsat orbite, santinela a tras, a deteriorat aparatul, l-a rănit şi l-a arestat pe Prüfer.

Locotenent-colonelul rus Iaţevici a fost prins la Lvov în timpul unei acţiuni asupra căreia nu exista nici o îndoială că era de domeniul spionajului. E drept că el a scăpat ieftin, deoarece în acelaşi timp ruşii arestaseră la Varşovia, pentru o activitate asemănătoare, un ober-leutnant de-al nostru, pe nume Robert Waloloh. Ambele părţi au căzut cu uşurinţă de acord asupra schimbului.

Numele colonelului Marcenko m-a făcut să-mi reamintesc de arestarea unui oarecare Piehocinski, care lucra la arsenalul din Viena sub nume fals. De îndată ce cazul Kretschmar deveni cunoscut, Piehocinski fugi. Apoi continuă să lucreze sub adevăratul său nume. Pedeapsa primită în 1912 nu l-a îndreptat. In timpul războiului mondial, a fost condamnat la 18 ani închisoare.

Incă în anul 1910, marele stat major german se interesase de locotenentul rus baron Murmann, care căuta la Berlin pe ataşatul militar rus. Noi am putut comunica imediat că în anul 1898 Murmann fusese cadet în corpul de paji sub numele de Alexandr Murmann şi că fusese judecat pentru spionaj. Dar aceasta nu putea dovedi pe deplin că locotenentul şi cadetul erau una şi aceeaşi persoană. Intîmplarea a făcut ca totul să iasă la iveală. O învăţătoare vieneză, văduvă în vîrstă de şaizeci de ani, baroana Murmann, se apucase să convingă o cunoştinţă de-a ei ca aceasta să-şi determine fiul — ofiţer austriac — să facă spionaj în favoarea Rusiei. Persoana respectivă trebuia să se adreseze lui Alexandr Murmann, la Varşovia.

După un timp oarecare, văduva a fost arestată împreună cu fiul ei, care pe atunci se afla la Viena. Impotriva fiului nu existau acuzaţii serioase şi, în februarie 1911, fu expulzat în

Rusia. Abia în toamna anului 1911, cu prilejul arestării spionului Langner, au ieşit la iveală noi informaţii despre Murmann. Se află că fusese recrutor şi totodată profesor la o şcoală secretă din Varşovia. Mai tîrziu, apăru la Berlin şi Budapesta, însă nu putu fi arestat. Aceasta l-a făcut să prindă mai mult curaj şi, în februarie 1912, se încumetă să plece la Viena, unde, în cele din urmă fu nevoit să compară în faţa justiţiei.

Cît de puternic era otrăvită Galiţia de intrigile ruseşti ne-o arată două procese care au avut loc în 1914. Alexandr Ramanik din Rogatin, secretar regional la pensie, rugă pe Vladimir Kurilovici, funcţionar judiciar şi deputat în Reichsrat, un filo-rus cunoscut, să-i procure nişte documente militare importante de la comandamentul corpului de armată din Lvov. Kurilovici îl luă drept provocator şi-l denunţă poliţiei. Spre spaima sa, află mai tîrziu că Ramanik nutreşte aceleaşi idei ca şi el. La proces, şi-a retras depoziţiile şi tovarăşul său de idei a fost achitat.

Un alt caz. Tînărul preot ortodox Max Sandovici şi un alt preot mai în vîrstă, pe nume Ignat Gudim, fură arestaţi pentru spionaj. Insemnările găsite asupra lor au compromis pe ziaristul Semion Bendasiuk şi pe un funcţionar de la judecătorie, anume Vasile Koldr. Cercetările stabiliră că ei întreţineau legături cu contele rus Bobrinski, cu Uniunea de binefacere ruso-galiţiană, cu centrele de propagandă filo-ruse — mănăstirea ortodoxă din Poceaev şi internatul din Jitomir — şi cu biroul de spionaj rus. Deci spionajul şi agitaţia în favoarea „bisericii ortodoxe" lucrau mînă în mînă. Bisericile cu rugăciunile lor pentru ţar, internatele şcolilor şi sălile de lectură, la fel ca şi ziarul „Prikarpatskaia Rusii"[1]), erau întreţinute cu bani ruseşti. Materialul confirmă în mod atît de cert acuzarea de trădare de stat, încît apărătorul n-o putu răsturna. Pentru trădarea de stat se cuvenea pedeapsa cu moartea, iar pentru spionaj — cel mult cinci ani. Procesul intentat pentru trădare de stat s-a judecat la curtea cu juraţi din Lvov. Apărători au fost doctorii Dudukevici, Gluskevici şi Cerlunceakevici, încercaţi tovarăşi de idei şi de partid ai acuzaţilor, care curînd după aceasta au fost judecaţi pentru aceeaşi crimă. Ei acţionară atît de bine la acest proces, încît obţinură achitarea acuzaţilor.

Italia, ale cărei interese în timpurile acelea grele coincideau cu ale noastre, îşi mai restrînsese, probabil, activitatea de spionaj.

---

[1]) Rusia subcarpatică. (N.T.)

E drept că se mai întîmpla uneori să fie arestat cîte un individ suspect, însă lucrurile nu ajungeau pînă la proces. Numai unuia nu i-a mers. Preotul Don Andreas Salvador din regiunea Tremozin (de pe lacul Garda) s-a dovedit a fi în serviciul carabinierilor din fortăreaţa Riva. Un raport de-al lui căzu în mîinile autorităţilor noastre. Preotul a fost condamnat la un an şi jumătate închisoare şi curînd amnistiat.

In vremea aceea, spionul în sutană era pentru mine un tip nou.

Noi ne-am dovedit neputincioşi faţă de un alt fel de activitate de spionaj, desfăşurată de Italia, despre care am aflat abia pe la jumătatea anului 1913. „Clubul Alpino Italiano" îşi luase angajamentul de a executa anual observarea unor anumite sectoare din drumurile ce duceau spre Austria.

Sîrbilor nu le era greu să-şi ascundă spionii printre minorităţile naţionale înrudite cu ei din regiunea frontierei. Era greu să descoperi un sîrb care purta uniforma de ofiţer austro-ungar şi care îndemna pe funcţionarii din serviciul nostru de pază a drumurilor să dezerteze în Serbia. Bineînţeles, emisarii care pătrundeau în interiorul ţării se expuneau pericolului în cazul cînd se apropiau de obiective militare importante. Aşa, de pildă, bravul vormeister Klementovski a arestat două persoane suspecte în poligonul de artilerie de la Felixdorf.

Un caz demn de luat în seamă, s-a petrecut într-una din zilele lunii august 1912, la Belgrad. Odată, în cursul nopţii, se înfiinţă la locuinţa ataşatului militar austriac, aflat în concediu, o pereche îmbrăcată elegant însoţită de un băieţaş şi un mic bagaj. Perechea prezentă bucătăresei ataşatului militar o scrisoare, ca din partea stăpînului acesteia, cu care cei doi s-ar fi văzut, chipurile, la Viena, în dimineaţa zilei precedente. Deşi aceste persoane păreau bine orientate în aranjamentul interior al locuinţei ataşatului militar, bucătăreasa nu le îngădui să rămînă să înnopteze acolo. Se înţelege de la sine că maiorul Hellinek n-a scris niciodată scrisoarea aceea.

Vreme îndelungată, toate încercările noastre de a afla ceea ce ne interesa despre ataşatul militar rus de la Viena, Zankevici, n-au dat nici un rezultat. Ulterior însă, faptele s-au dezvăluit unele după altele.

Incepînd din martie 1913, grupa de contraspionaj a marelui stat major, direcţia poliţiei din Viena şi comandamentul şcolii militare au urmărit pe fraţii Iandrici. Unul, anume Cedonil, era

ober-leutnant şi elev al şcolii militare, celălalt, Alexandr, fost locotenent. Se iscară bănuieli şi împotriva locotenentului Iakob. Observatorii noştri stabiliră că Zankevici frecventează locuinţa lui Arthur Ittkusch, feldwebel regional în retragere. După cea de a treia vizită a lui Zankevici, începură cercetările în cazul Ittkusch. La începutul lunii aprilie, nu mai existau nici un fel de îndoeli că toate firele duceau la Zankevici, care ştiuse să atragă în plasa sa atît pe agentul de poliţie în retragere Iulius Petrici, cît şi pe funcţionarul de cale ferată Florian Lindner. Persoanele învinuite de spionaj au fost arestate. Am primit ordin să comunic lucrul acesta ministrului afacerilor interne. Contele Berhtold încremeni de uimire cînd mi-am terminat raportul. Multă vreme n-a scos nici o vorbă. Zankevici se comportase întocmai ca şi predecesorul său. El duse cu sine în Rusia, drept trofee, rapoartele informative ale celor doi Iandrici, ale persoanelor amintite mai sus, precum şi multe altele.

Ne-au căzut însă în mînă două ajutoare ale acestui ataşat, pe nume Beran şi Haschek, cărora li se propusese să plece la Stockholm pentru a-şi primi recompensa. Beran avea sarcina de a cerceta regiunea corpului 8 de armată din Praga şi de a comunica rezultatele acestei cercetări direct la Petersburg.

După această întîmplare, guvernul organiză supravegherea noului ataşat militar rus, chiar din prima zi a sosirii sale la Viena. Supravegherea aceasta se extindea şi asupra cunoscutului ziarist rus Dmitri Iancevetki, precum şi asupra a doi agitatori sîrbi, Ieftanovici şi Gavrilovici, care veneau deseori în Austria.

Totuşi, bucuria rezultatelor obţinute a fost întunecată de demascarea, în acelaşi timp, a doi trădători din tabăra proprie.

CAPITOLUL VIII

Trădători în tabăra proprie

In primăvara anului 1913, mi s-a propus să cumpăr nişte informaţii secrete cu privire la mobilizarea germană. Am luat imediat legătură cu colegii mei germani şi, prin sforţări comune, am reuşit să descoperim sursa acestei trădări. Era vorba de unul dintre furierii statului major al fortăreţei Torn, pe nume Welkerling. Grupa noastră de descifrare descoperi cifrul acestui spion deosebit de dibaci, fapt care ne permise să aflăm în toată amploarea ei trădarea lui. Ulterior, un ofiţer din spionajul rus ne

confirmă că furierul acesta fusese unul dintre cei mai valoroşi agenţi ai Rusiei. Cazul Welkerling a fost umbrit de un altul, mai uimitor, descoperit aproape în acelaşi timp în rîndurile noastre.

La începutul lunii aprilie 1913, o scrisoare sosită la Viena, purtînd adresa „Nicon Nizetas — post-restant", fu înapoiată la Berlin. Cei de la Berlin au deschis-o. In scrisoare s-au găsit 6 000 de coroane şi două adrese de spioni cunoscuţi, unul de la Paris, altul de la Geneva (rue de Prince, 11, M-r Larguier).

Cum a primit această scrisoare, din care reieşea că e vorba de o mare acţiune de spionaj, maiorul Nikolai, şeful secţiei de spionaj a marelui stat major german, ne-a transmis-o nouă, deoarece spionul urma să fie căutat, probabil, în Austria.[1]) Am început să lucrăm cu mult zel la limpezirea acestui caz, fără îndoială, important. Nu posedam nici un fel de date despre persoana căreia îi era destinată scrisoarea. Persoana în speţă putea locui la Viena şi datorită unei boli sau unor alte împrejurări să nu fi reuşit să primească scrisoarea. De asemenea, era posibil ca această persoană să locuiască în afara Vienei şi să vină doar cînd şi cînd în capitală. Cercetările întreprinse la poştă nu ne-au adus nici un fel de rezultate. Cei de la poştă nu ştiau dacă se mai primiseră scrisori pe această adresă. Ne-a rămas doar să nădăjduim că odată şi odată destinatarul avea să se prezinte personal să ridice scrisoarea sau va trimite pe altcineva Datorită faptului că nu fusese mînuită cu grijă, scrisoarea confiscată fusese adusă într-o asemenea stare, încît destinatarul ar fi înţeles de îndată că ceva e în neregulă. De aceea, am fabricat o altă scrisoare, pe care am transmis-o prin marele stat major german la Berlin, dînd sarcina să se supravegheze căsuţa poştală.

Cu aceeaşi atenţie supravegheam şi celălalt capăt al firului. Adresei primite de la Paris nu i-am dat atenţie, pentru că în ea nu se menţiona nici un nume. In afară de aceasta, ne temeam să nu nimerim direct în mîinile serviciului de contraspionaj francez, ceea ce ar fi putut să strice toată treaba.

---

[1]) In amintirile sale, precum şi în expunerea făcută de Erwin Kisch („Căderea colonelului Redl"), Urbanski, în vremea aceea şef al biroului de spionaj al marelui stat major austriac, nu pomeneşte nimic despre ajutorul dat de Nikolai. Scrisoarea a fost însă expediată din Eidkunen şi deci nu e nimic uimitor în faptul că ea a căzut în primul rînd în mîinile lui Nikolai. Ronge se referă la ajutorul dat de Nikolai pentru a ascunde existenţa în Austria a „cabinetului negru" pentru cercetarea corespondenţei. (Nota red. ruse)

Aşa stăteau treburile cu Domnul Larguier. Dacă el era una şi aceeaşi persoană cu aceea din Aix le Bain şi din Marsilia, care ne făcuse servicii în 1904 — 1905, atunci puteam nădăjdui că vom reuşi să găsim aici vreun fir spre destinatarul secret al scrisorilor din Viena trimise „post-restant". Reuşirăm să aflăm că Larguier, căpitan francez în retragere, trăia liniştit la Geneva. In mintea noastră se născu bănuiala că, la fel ca şi înainte, el „lucra" pentru diferite state şi avea în subordinea sa o mulţime de oameni. Nu se poate spune că descoperirea noastră ne apropiase de ţintă, însă rezultatele supravegherii mi s-au părut destul de importante pentru a învesti ultimii bani din modestele noastre mijloace financiare. După ce-am adunat un oarecare material, am ticluit o scrisoare anonimă prin care atrăgeam atenţia autorităţilor elveţiene asupra activităţii lui Larguier, îndreptată şi împotriva Elveţiei. Totuşi, cele stabilite s-au dovedit a nu fi îndeajuns de importante pentru a-l întrece pe şiretul Larguier. Incepusem să considerăm acţiunea noastră neizbutită, cînd, deodată, complicele lui Larguier, Tullio Menozzi, împreună cu subofiţerul Petrilla şi cu negustorul Trocchi, fură arestaţi pentru vina de a fi făcut spionaj în favoarea Franţei. Atunci s-a dat curs acţiunii şi în Elveţia. Larguier şi doi dintre ajutoarele sale principale — Rozetti şi Rosselet — compărură în faţa judecăţii, iar Larguier fu expulzat.

Intre timp, începuse să se clarifice şi problema noastră. Pînă pe la mijlocul lunii mai, mai sosiră două scrisori pe numele domnului Nicon Nizetas [1]), astfel că am putut să ne luăm

---

[1]) Una dintre scrisorile trimise de secţia de spionaj a marelui stat major rus lui Redl :

„Mult stimate domnule Nizetas,

Sînt sigur că dvs. aţi primit scrisoarea mea din 7 mai curent, în care îmi ceream scuze pentru că întîrziasem expedierea ei. Din păcate, n-am putut să vă trimit banii mai devreme. Acum, stimate domnule Nizetas, am onoarea a vă transmite, odată cu aceasta, 7 000 de coroane, pe care îmi asum riscul de a le trimite în aceeaşi scrisoare simplă. In ceea ce priveşte propunerile dvs., toate sînt acceptabile. Cu stimă, al dvs. I. Dietrich.

— P. S. Vă rog încă o dată să-mi scrieţi pe următoarea adresă : Cristiania (Norvegia), Rosemberggate, nr. 1 Elise Kiernly".

Adresa de pe plic era următoarea : Domnului Nicon Nizetas, Austria, oraşul Viena, poşta centrală, post-restant. (Nota red. ruse)

înapoi scrisoarea contrafăcută. Convingerea că spionul va cădea în mîinile noastre crescu. Consilierul civil Geier însărcină cu supravegherea pe cei mai buni detectivi ai poliţiei de stat. Încordarea sporea cu fiecare zi. Pentru a nu trezi bănuieli, trebuia să renunţăm la orice altă acţiune şi să aşteptăm cu răbdare.

La 25 mai [1]) seara tîrziu, am pornit spre casă să iau masa. Nici n-am apucat să intru, c-am şi auzit telefonul sunînd. Consilierul civil Geier mă anunţă la telefon: „Vă rog să veniţi la mine la birou. S-a întîmplat ceva îngrozitor". M-am repezit în primul vagon de tramvai care mi-a ieşit în cale.

Am aflat că, spre sfîrşitul zilei, scrisorile fuseseră ridicate de la poştă de către un domn în civil. Trei detectivi îl urmăriseră pînă în piaţa Stefan, unde acest domn luase un taxi şi plecase mai departe [2]). Pe vremea aceea, existau puţine taxiuri. Oamenii noştri n-au mai găsit în piaţă un al doilea taxi şi constatară că prada, care aproape le căzuse în mîini, scăpase. Au hotărît să aştepte înapoierea taxiului, al cărui număr şi-l notaseră. După un timp, taxiul s-a înapoiat. Şoferul le-a spus că-l dusese pe pasager la hotelul „Klomser" [3]). Cercetînd automobilul, detectivii au găsit în el un toc de briceag, uitat, probabil, de pasager. Ei plecară la hotel. Unul dintre ei îl întrebă pe portar care dintre locatari venise de curînd cu un taxi.

— Şeful statului major al corpului de armată din Praga, colonelul Redl — răspunse portarul.

Detectivul îşi şi spunea că portarul greşise, cînd deodată începu să coboare pe scară chiar omul pe care el îl urmărise de la poştă. Detectivul se apropie de el şi-l întrebă:

— Domnule colonel, nu cumva aţi pierdut acest toc?

---

[1]) După datele lui Urbanski, toate acestea s-au petrecut nu la 25 mai, ci la 24 mai 1913. (Nota red. ruse)

[2]) După datele lui Urbanski, taxiul a stat în faţa poştei cu motorul în plin. (Nota red. ruse)

[3]) După datele lui Urbanski, şoferul a declarat că îl dusese pe domnul respectiv la cafeneaua „Kaiserhoff". Detectivii s-au urcat în acelaşi taxi şi s-au dus la cafenea. Acolo, Redl n-a fost găsit, dar ei au aflat de la un spălător de taxiuri din faţa cafenelei că domnul în civil plecase cu un alt taxi la hotelul „Klomser". (Nota red. ruse)

Redl răspunse afirmativ şi toate îndoielile se spulberară.

In timp ce cei doi detectivi îl urmăreau pe colonel, cel de al treilea se grăbi să-l informeze pe consilierul civil Geier.

Cînd am aflat că a fost demascat ca trădător un om care timp de mulţi ani fusese membru al biroului nostru de spionaj [1]) şi expert militar în numeroase procese de spionaj, am înlemnit. A început apoi o activitate regretabilă.

S-a stabilit că Redl venise la Viena din Praga cu un automobil. Trebuia să organizăm o supraveghere minuţioasă, pentru a-l împiedica să fugă. Detectivii reuşiseră să adune bucăţelele chitanţelor rupte de Redl. O singură privire aruncată asupra lor mi-a fost suficient pentru a mă convinge că era vorba de adresele pe care noi le cunoşteam şi prin care Redl ţinea legătura nu numai cu Rusia şi Franţa, dar şi cu Italia.

Am dat de înţeles şefului biroului de spionaj şi locţiitorului şefului marelui stat major că trebuie chemat de urgenţă anchetatorul militar, deoarece e necesar ca şi comisia judiciară să-şi înceapă activitatea. Kunz n-a putut fi găsit. In sfîrşit, l-am găsit pe maiorul Vorlitschek, jurist militar. Pentru a trece la arestare, mai trebuia obţinut consimţămîntul comandantului oraşului, însă lucrurile nu sufereau întîrziere.

Din restaurantul „Riedhof", cel mai bun prieten al lui Redl [2]), un avocat, care lua masa împreună cu Redl, anunţă telefonic pe consilierul civil Geier că acesta se poartă ciudat şi dă semne de depresiune, care fac să se creadă că intenţionează să-şi ridice viaţa. Probabil întîmplarea cu tocul briceagului îi trezise bănuieli lui Redl. El observase pesemne că e urmărit de doi detectivi şi îşi dăduse seama că trădarea sa fusese descoperită.

---

[1]) Redl a deţinut funcţia de şef al secţiei de agentură a biroului de spionaj al marelui stat major, adică funcţia pe care a ocupat-o mai tîrziu Ronge. (Nota red. ruse)

[2]) Acest „cel mai bun prieten" era procurorul şef al procuraturii generale a curţii supreme de casaţie, doctorul Wiktor Pollak. Lui îi povestise Redl la restaurant despre perversitatea sa sexuală şi-i mai vorbise despre încă o crimă gravă, dar nu-i arătase deloc în ce constă această crimă. Redl îl rugase pe Pollak să-l ajute să plece neîntîrziat şi nestingherit la Praga sau, în ultimă instanţă, să-l interneze într-un sanatoriu. Pollak telefonă şefului poliţiei politice, dar acesta îi răspunse că el nu poate face nimic pînă dimineaţă. (Nota red. ruse)

Analizînd toate aceste fapte, am ajuns la concluzia că trebuie să acţionăm repede şi cu hotărîre.

Mai întîi de toate a fost chemat [1]) von Konrad, şeful marelui stat major, care cina la „Grand Hotel", şi i s-au comunicat toate cele întîmplate. Acesta ordonă ca Redl să fie interogat imediat, fiind de acord cu propunerea de a se da posibilitate criminalului să se sinucidă neîntîrziat.

Pe la miezul nopţii, Redl se înapoie la hotelul „Klomser", de mult încercuit din toate părţile.

Cînd am intrat în camera sa, Redl era deja dezbrăcat şi încerca să se spînzure. Avea o înfăţişare de om pierdut. El consimţi să-mi vorbească numai mie personal [2]).

Redl arătă că în perioada anilor 1910—1911 lucrase pentru mai multe state străine, punîndu-le la dispoziţie un material bogat. In ultimul timp, fusese nevoit să se limiteze doar la materialul ce parvenea la comandamentul corpului de armată din Praga. Cea mai gravă crimă a sa fusese divulgarea planului de desfăşurare a armatei noastre împotriva Rusiei, în forma în care existase în anii menţionaţi şi care mai rămăsese în vigoare în linii generale [3]). El însă nu mi-a spus nimic despre aceasta. Redl n-avea complici, deoarece poseda destulă experienţă în acest domeniu şi ştia că de obicei complicii te duc la pierzanie.

In cele din urmă, rugă să i se dea un revolver [4]).

Dimineaţa, cînd membrii comisiei, care păziseră străzile din preajma hotelului, intrară la Redl, văzură că trădătorul era mort.

S-a pus întrebarea: trebuie ascunse adevăratele cauze ale

---

[1]) Urbanski afirmă că el a raportat acest lucru lui von Konrad, chiar acolo, la „Grand Hotel". (Nota red. ruse)

[2]) Urbanski afirmă că Redl a refuzat să facă orice fel de depoziţii şi, la întrebarea comisiei cu privire la amploarea trădării lui şi la durata acesteia, a răspuns că ei vor găsi toate dovezile la locuinţa sa din Praga. (Nota red. ruse)

[3]) După informaţiile noastre, documentul acesta a fost vîndut spionajului rus de unul dintre ofiţerii secţiei operaţii a marelui stat major austriac şi nu de către Redl. (Nota red. ruse)

[4]) Urbanski afirmă că numai la propunerea: *„Dumneavoastră, domnule Redl, puteţi cere să vi se pună la dispoziţie o armă de foc"*, propunere făcută de unul din membrii comisiei, Redl a spus, bîlbîindu-se: *„Vă rog mult să-mi puneţi la dispoziţie un revolver"*. (Nota red. ruse)

acestei morţi, prezentînd drept singură cauză homosexualitatea despre care se aflase în ultimul timp?

Cu toate obiecţiunile, s-a hotărît să nu se ascundă adevărul [1]). In perioada imediat următoare, mă aştepta o muncă ce nu era de invidiat. Era vorba de verificarea informaţiilor date de Redl. Dar, avîndu-se în vedere importanţa acestui caz, precum şi faptul că datorită caracterului muncii mele eu eram legat de Viena, ancheta de la Praga fu preluată de colonelul Urbanski.

El se înapoie de la Praga cu un material bogat, care-mi ocupă toată camera.

Acum, cînd Redl fusese făcut inofensiv, multe persoane începură să afirme că ele ştiau despre activitatea de spionaj a acestuia. Totuşi, nouă ne-ar fi fost suficient o singură înştiinţare, dacă ea ar fi venit la timp. Toate comunicările au fost cercetate de colaboratorii mei, de anchetatorul militar care conducea cercetările şi de direcţia poliţiei. Fiecare a avut mult de lucru.

Toţi cunoscuţii apropiaţi ai lui Redl, ca de pildă maiorul von Siengringen, cel mai bun prieten al acestuia, au început să se dezvinovăţească. Nimănui nu-i trecuse prin minte că bogatele mijloace băneşti de care dispunea Redl proveneau dintr-o sursă necurată. Din toate părţile se auzeau reproşuri, au avut loc interpelări în parlament, însă nici un deputat nu întrebă dacă serviciului de contraspionaj i-au fost puse la dispoziţie mijloace suficiente.

Averea lui Redl a fost vîndută la licitaţie, la Praga. Printre lucrurile sale erau două aparate de fotografiat. Cînd s-a făcut percheziţia locuinţei lui Redl, ele n-au fost cercetate nici de Urbanski, nici de Forlitschek, anchetatorul militar.

Pe la mijlocul lunii ianuarie, ziarele din Praga şi din Viena comunicară că clişeele găsite în aceste aparate fuseseră develo-

---

[1]) Dimpotrivă, cercurile marelui stat major au hotărît să ascundă adevăratele cauze ale morţii lui Redl. Agenţia telegrafică oficială a transmis chiar un comunicat cu privire la moartea lui Redl în care, printre altele, stătea scris: „Un ofiţer foarte talentat, pe care-l aştepta o carieră strălucită, într-un acces de nebunie, pe cînd se afla la Viena în îndeplinirea îndatoririlor sale de serviciu", ş.a.m.d. Pentru a ascunde adevăratele cauze au fost fixate chiar funeraliile solemne, cu onoruri militare. Abia cînd „foaia din Praga" a dezvăluit secretul, funeraliile solemne au fost contramandate. (Nota red. ruse)

pate de un elev al unei şcoli reale, în mîinile căruia ajunsese aparatul. Unul dintre profesorii şcolii reale prezentase aceste plăci fotografice comandamentului corpului de armată. Parte din ştirile apărute în ziare erau greşite. Aşa, de pildă, ele afirmau că printre aceste fotografii erau unele reprezentînd copii după un ordin deosebit de important al moştenitorului tronului, dat comandantului şi şefului de stat major al corpului de armată din Praga.

In aprilie, colonelului Urbanski i se dădu de înţeles că, potrivit dorinţei prinţului Frantz Ferdinand, inspector general al tuturor forţelor armate, el nu va mai fi înaintat în grad.

Fără îndoială că Redl ne-a adus prejudicii. Totuşi, părerea pe care şi-au format-o mulţi că el ar fi fost groparul Austriei e exagerată. Cea mai mare trădare — divulgarea planului de desfăşurare a armatei împotriva Rusiei — nu le-a folosit rusilor, ci, dimpotrivă, i-a indus în eroare.

Nici nu putea fi vorba de o schimbare a planului de desfăşurare a armatei, dacă nu se schimba radical întregul plan de război, deoarece desfăşurarea armatei e strîns legată de un întreg şir de factori. Rusii ştiau foarte bine acest lucru. Cu toate acestea s-au bazat în întregime pe datele furnizate de Redl. Cînd însă ajunseră în pragul războiului şi cînd se dovedi că nu trebuie să conteze pe sprijinul Romîniei, pe care mai înainte contaseră, ieşi la iveală că în caz de concentrare a trupelor noastre, flancul drept al armatei de nord era cu totul descoperit. In consecinţă şeful marelui stat major hotărî să deplaseze concentrarea dincolo de rîurile San şi Nistru. Rusii nu ştiau nimic despre aceasta. Aşa cum a arătat ulterior generalul Danilov în memoriile sale, ei nu cunoşteau nici măcar unele schimbări făcute după anul 1911. Rusii socoteau că corpul 3 de armată, al cărui şef de stat major fusese Redl, va intra în compunerea armatei a 3-a din Galiţia, pe cită vreme, în realitate, el a fost trimis împotriva Serbiei. Aceasta ne-a confirmat că Redl n-a avut nici complici, nici partizani. El era singura persoană de încredere a Rusiei.

CAPITOLUL IX

In ajunul incendiului mondial

La 21 aprilie 1913, biroul de spionaj se mută în clădirea ministerului de război din Stubenring, construită de curînd. Cele mai importante documente le-am transportat noi, ofiţerii.

Noua clădire, amenajată cu grijă, era înzestrată cu un atelier de fotografiat şi cu o cameră de primire aranjată astfel încît să respecte toate regulile de precauţie [1]). Biroul era complet izolat. Avea o intrare oficială şi una secretă.

Noul local ne-a dat, în sfîrşit, posibilitatea de a oferi personalului nostru, mult sporit din punct de vedere numeric, condiţii excelente de muncă. Crescuse foarte mult nu numai grupul meu de agenţi, dar şi sectoarele care se ocupau cu studierea armatelor străine. De data aceasta conducerea a pus cu totul alte sarcini în ceea ce priveşte procurarea materialelor cu caracter militar şi militar-politic, referitor la prietenii şi inamicii noştri probabili. In plus, ne ocupam de popularizarea în cadrul armatei noastre a informaţiilor primite. In anul 1914 am folosit o consfătuire a ofiţerilor din serviciul de spionaj pentru a discuta măsurile ce trebuie luate în caz de război. Cu acest prilej am tras concluzii preţioase pentru viitor. In anul următor, urma să aibă loc discutarea măsurilor cu privire la Rusia.

La început, am întîmpinat greutăţi în descifrarea cifrurilor mai complicate şi aceasta ne-a servit drept stimulent pentru îmbunătăţirea metodelor de muncă. Scoţînd un manual, am reuşit ca descifrarea telegramelor sîrbe să nu mai prezinte greutăţi pentru noi. După aceasta ne-am ocupat de descoperirea cifrului rus, însă activitatea aceasta s-a dovedit grea şi pînă la începutul războiului n-am obţinut rezultate prea palpabile.

Datorită consfătuirilor anuale şi călătoriilor dese pe care le făceam, am reuşit să asigur colaborarea dintre grupa mea şi organele de spionaj locale, precum şi colaborarea cu serviciul de

---

[1]) *Urbanski completează tabloul acesta:* „Fiecare vizitator secret al biroului era fotografiat pe neobservate, din profil şi din faţă. In acest scop, în tablourile agăţate pe pereţi, fuseseră montate obiectivele unor aparate de fotografiat, manipulate dintr-o cameră vecină.

Tot pe neobservate se luau amprentele digitale ale vizitatorului. Ofiţerul care întreţinea pe vizitator, oferea vizitatorului sau vizitatoarei ţigări sau bomboane; cutiile erau acoperite cu un strat de „praf de mătase"; cutia de chibrituri sau scrumiera, pe care vizitatorul trebuia să şi le apropie, erau de asemenea presărate cu praf. Dacă vizitatorul nu se lăsa momit nici de ţigări, nici de bomboane, ofiţerul era chemat într-o altă cameră, sub un pretext bine justificat. Pe masă rămînea un dosar, cu menţiunea „secret", presărat de asemenea cu „praf de mătase". Intr-o cutiuţă agăţată în perete, semănînd la înfăţişare cu o farmacie de casă, era instalat un microfon pus în legătură cu un aparat special de înregistrat, aflat în camera vecină", ş.a.m.d. (Nota red. ruse)

spionaj german. Foarte des mă întîlneam cu maiorul Nikolai sau cu un reprezentant al său, aranjînd astfel încît întîlnirile noastre să aibă loc de fiecare dată în alt oraş.

Sfera de influenţă a grupei mele de contraspionaj s-a extins asupra întregului stat şi chiar asupra statelor „neutre". Incă din anul 1912, jumătate din treburile noastre erau de domeniul contraspionajului. Această lipsă de concordanţă dintre spionaj şi contraspionaj m-a silit să pun problema concentrării treburilor contraspionajului la direcţia poliţiei din Viena. In cele din urmă, la 18 mai 1914, sforţările mele s-au soldat cu convocarea unei consfătuiri la care au luat parte: reprezentanţii miniştrilor afacerilor interne ai Austriei şi Ungariei, reprezentanţii ministerului de război, ai guvernelor locale ale Croaţiei-Sloveniei şi Bosniei-Herţegovinei, precum şi reprezentanţi din partea direcţiei poliţiei vieneze şi din toate organele centrale ale spionajului militar. De la 1 iunie 1914, aproape în toate oraşele principale de provincie ale Austriei au fost înfiinţate puncte de contraspionaj în vederea luptei împotriva spionajului străin. La această consfătuire n-am reuşit să realizez o centralizare a serviciului de contraspionaj la direcţia poliţiei din Viena. Rezultatele obţinute au adus însă o uşurare considerabilă în munca grupei de spionaj.

Necesitatea aprovizionării sistematice a armatei în timp de război obliga serviciul de spionaj să se ocupe de spionajul economic. In privinţa aceasta, servicii preţioase ne-a adus Karminski, conducătorul bazarului comercial.

Punctul slab al serviciului de spionaj continua să rămînă Rusia.

Noua lege privind lupta împotriva spionajului, care permitea ziarelor să tipărească numai informaţii cu totul lipsite de importanţă, a pus capăt folosirii de către duşman a acestei surse care-i oferise multe puncte de plecare.

Imi amintesc de comunicarea cu privire la plecarea unei brigăzi de artilerie dintr-un oraş, trimisă de un consul general ministerului afacerilor externe. Comunicarea părea atît de neverosimilă, încît trebuia să fie verificată. Totuşi, noi n-am îndrăznit să-l interogăm pe consulul general, deoarece el nu putea fi „amestecat în probleme de spionaj". cu toate că în cazul de faţă putea fi vorba doar de o simplă plimbare în sectorul cazărmilor. Am fost nevoiţi să punem în mişcare aparatul nostru şi, după cîteva săptămîni, am aflat cu mare greutate că buclucaşa brigadă de artilerie rusă nici nu se mişcase din loc.

La începutul anului 1912, lipsa de ofiţeri care să vorbească rusește a fost într-o oarecare măsură înlăturată, prin aceea că doi ofiţeri din marele stat major şi-au reînceput studiile în Rusia.

Greutăţile spionajului în Rusia m-au determinat să organizez, cu începere din martie 1914, o şcoală secretă. Aici erau primiţi doar oameni deosebit de dotaţi, destinaţi pentru misiuni de mare importanţă. Spionii mărunţi trebuiau să se deprindă singuri cu munca. M-am gîndit, de asemenea, să organizez cursuri pentru ofiţerii destinaţi să întreprindă călătorii de spionaj, dar acest lucru n-a fost realizat. N-am avut suficient timp nici pentru organizarea, pe lîngă biroul de spionaj, a pregătirii practice şi teoretice a ofiţerilor destinaţi pentru serviciul de spionaj în statele majore ale corpurilor de armată în timp de război. Ne era foarte greu să găsim conducători cu experienţă şi să completăm funcţiile de conducere în armată şi în spatele armatelor.

Incercări de a crea cadre au fost. Nu cu mult înainte de începerea războiului, am depus toate sforţările pentru a menţine o importantă grupă de informare (prelucrare), ce se intenţiona a fi sacrificată de dragul economiilor.

Surplusul aparent de personal în serviciul de spionaj se explica prin aceea că la noi cercetarea trupelor şi serviciul de informare (prelucrare) erau, cel puţin din punct de vedere formal, reunite într-un singur birou, în timp ce în alte state existau două instituţii diferite. Urbanski, nu cu mult înainte de a demisiona, bizuindu-se pe experienţa sa de cinci ani, făcuse propunerea să se treacă şi la noi la separarea celor două birouri. Problema aceasta a rămas însă nerezolvată pînă în momentul cînd noul şef al biroului, colonelul von Granilowitsch a început să-şi exercite atribuţiile. După ce a fost rechemat din funcţia de ataşat militar la Bucureşti, colonelul von Granilowitsch a participat la o mare ieşire în teren a marelui stat major şi abia în a doua jumătate a lunii iunie 1914 şi-a început activitatea în funcţia de şef al biroului de spionaj. Dar zilele imediat următoare i-au adus cu totul alte griji, care nu aveau nimic comun cu schimbările organizatorice din biroul de spionaj.

Serviciul de spionaj nu putea să nu vadă pregătirile de război care se făceau pretutindeni. Italia, care în 1903 avusese între Stilfser Joh şi Adriatica doar 55 de fortificaţii, printre care una blindată, în 1913 avea deja 158 de fortificaţii — dintre care 66 blindate — şi 145 postamente pentru instalarea tunurilor; inten-

sificarea acestor construcţii fusese observată exact în urmă cu doi ani. Cu începere din anul 1909, construcţiile feroviare strategice au căpătat o largă dezvoltare. Demisia cabinetului lui Giolitti, fost partizan al Triplei Alianţe, a adus la conducerea armatei pe generalul-locotenent Pollio. El a cerut cu stăruinţă mărirea alocaţiilor bugetare pentru armată şi a efectivelor ei din timp de pace.

Romînia, al doilea aliat probabil, elaboră în 1914 un plan de ofensivă împotriva Austro-Ungariei.

Rusia se înarma cu febrilitate. In martie 1914, ziarul „Kölnische Zeitung" atrase atenţia asupra mobilizării de probă efectuată de ruşi. Insărcinatul nostru cu afaceri la Petersburg fu revoltat de această ştire, pe care agenţia telegrafică rusă o desminţi imediat. Din punctul de vedere al însărcinatului nostru, ideea că Rusia va alege tocmai acum momentul pentru a ataca Puterile Centrale era naivă. La sfîrşitul lunii martie, el auzi şi de la însărcinatul cu afaceri al Turciei că Rusia vrea neapărat să menţină relaţii de pace cu toţi vecinii săi timp de 2—3 ani, pînă ce puterea ei militară îi va permite să vorbească într-un limbaj mai ferm. După cîteva săptămîni, ţarul trebuia să plece în Crimeia, iar Sazonov, ministrul afacerilor externe, la Salzo, pentru a urma un tratament, astfel că, în general, nici nu putea fi vorba de război. Totuşi, la sfîrşitul lunii aprilie, întreaga flotă rusă din Baltica primi ordinul să fie gata pentru ieşirea în larg. Această ieşire era în directă legătură cu mobilizarea de probă a 800 000 de oameni, mobilizare efectuată la 10 mai. Ataşatul nostru militar din Stockholm presupunea că Rusia va atinge capacitatea de luptă necesară doar peste cîţiva ani.

Serbia, la fel ca şi alte ţări, lucra la întărirea armatei sale.

CAPITOLUL X

Asasinatul de la Sarajevo

După exemplul măsurilor luate în timpul marilor manevre din ultimii ani, şi în anul 1914 am dat dispoziţii contraspionajului să ia măsurile cuvenite de precauţie, deoarece la manevrele ce urmau să se desfăşoare la sfîrşitul lui iunie în Bosnia trebuia să asiste şi Frantz Ferdinand.

Potrivit acestor măsuri, de pe teritoriul în care se desfăşurau

manevrele erau îndepărtate întotdeauna o sumedenie de persoane suspecte. Mie mi-a revenit sarcina de a mă îngriji de crearea unei zone interzise, în imediata apropiere a moştenitorului tronului. In această muncă am fost ajutat de cei mai buni detectivi din Viena şi din organele locale ale poliţiei, pe care-i chemasem anume pentru aceasta.

Nicicînd măsurile acestea nu mi s-au părut atît de importante ca la manevrele ce urmau să aibă loc şi care trebuiau să se desfăşoare într-o regiune nefavorabilă din punct de vedere politic. Spre neplăcuta mea surprindere, prinţul refuză propunerile mele. Ce l-a determinat să procedeze astfel, a rămas pentru mine o enigmă.

In a doua jumătate a lunii iunie, atenţia mi-a fost atrasă de o nouă încordare a relaţiilor dintre Turcia şi Grecia. Colonelul Laksa ne comunică din Sofia că Serbia concentrase la frontiera greacă şi albaneză 18 regimente şi că în cadrul a două divizii fuseseră concentrate cîteva contigente de rezervişti. Cine putea şti ce se mai punea la cale acolo ?

In seara zilei de 28 iunie am aflat despre asasinarea moştenitorului tronului. Bineînţeles, eu nu pot susţine că serviciul meu de contraspionaj ar fi reuşit să preîntîmpine această nenorocire. Oricum, prezenţa unui grup de oameni încercaţi, care-şi cunoşteau meseria, ar fi mărit şansele descoperirii indiciilor atentatului ce se pregătea. Că asasinatul avea un fundament politic şi că firele lui duceau în Serbia era pentru mine un lucru absolut limpede. In Serbia şi în Muntenegru începuseră să se dezvolte asemenea stări de spirit, încît se dovedi că ministerul afacerilor externe nu se putea mulţumi cu informaţiile furnizate de corpul de consuli. La 7 iulie, ministerul ceru consulilor să fie deosebit de atenţi în activitatea lor.

A doua zi am ordonat şi noi punctelor de spionaj respective să treacă la primul stadiu al spionajului intens.

Şeful marelui stat major şi ministrul de război plecară în concediu. După ei am plecat şi eu la Lofer. La 17 iulie, maiorul Hellinek comunică din Belgrad că acolo situaţia nu era considerată serioasă ; a doua zi, informaţia aceasta a fost confirmată de unul dintre angenţii noştri de nădejde. El raportă că instanţele respective primiseră asigurări pozitive din partea Rusiei. Rusia avea să stea cu fermitate alături de Serbia şi faptul acesta va determina, probabil, Austro-Ungaria să nu întreprindă

măsuri politice serioase. Fidelitatea Italiei față de Tripla Alianță, aflată și pînă atunci sub semnul întrebării, primi în ziua aceea o grea lovitură. Generalul-locotenent italian Polli muri subit. In fruntea marelui stat major veni generalul-locotenent Cadorna, un om care în problema Triplei Alianțe nu împărtășea punctul de vedere al predecesorului său. Al doilea aliat îndoielnic — Romînia — începu deodată să-și procure în taină hărțile Transilvaniei, în timp ce audiența maiorului Rand la regele Romîniei arătă, cu totul pe neașteptate, că această țară manifestă o simpatie vădită față de Serbia. Am fost nevoiți să începem spionajul și împotriva acestui „prieten".

La 19 iulie, consiliul de miniștri hotărî ca la 23 iulie să trimită la Belgrad o notă, cerînd răspuns într-un anumit termen. Firește, seriozitatea acestui pas nu putea fi pusă deloc la îndoială. Odată cu aceasta, serviciul de spionaj trecu la al doilea stadiu al spionajului intens împotriva Serbiei și Muntenegrului, precum și împotriva Rusiei.

De fapt, încă la 20 iulie sosiră informații cu privire la concentrarea rezerviștilor în corpul de grăniceri rus și despre concentrarea corpurilor de cavalerie.

Intrucît, după toate indiciile, sosise ultimul termen pentru a trimite peste frontieră explozivii necesari aruncării în aer a podurilor rusești, la 21 iulie punctele de spionaj din Galiția primiră dispoziții corespunzătoare.

La 25 iulie m-am înapoiat la Viena pentru a fi la post în momentul cînd se va primi nota de răspuns din partea Serbiei. La sosire am găsit o comunicare transmisă din Centinje, de căpitanul Gubka, în care se arăta că Muntenegrul e gata să-și mențină neutralitatea, dacă i se vor face unele concesii, precum și faptul că Albania e gata să participe la războiul împotriva Serbiei.

In seara zilei de 25, la orele șase, se primi din partea Serbiei un răspuns nesatisfăcător. In aceeași seară ne sosi o nouă comunicare telefonică din Zemlin, prin care se anunța că, la ora patru după-amiază în Serbia fusese declarată oficial mobilizarea. Toate acestea luate împreună m-au obligat să iau măsuri imediate, cu ajutorul cărora serviciul de spionaj nădăjduia să ajute trupele. Din categoria acestor măsuri făceau parte: organizarea unei insurecții a macedonenilor în Serbia nouă, agitație împotriva războiului în rîndurile recruților aflați în această

regiune, acte de diversiune ș.a.m.d. Intrucît era de așteptat ca în curînd frontiera cu Serbia și Muntenegru să fie închisă, trebuia pus la punct serviciul de spionaj împotriva acestor state, prin toate țările neutre. Realizarea acestor măsuri la Sofia era o treabă relativ ușoară, deoarece Bulgaria era la fel de interesată în evenimentele în curs de desfășurare. Un bun serviciu neau adus, în această privință, cetnicii (partizanii) macedoneni. Tot lor le-a fost încredințată sarcina de a organiza distrugeri pe căile ferate ce duceau din Salonic în Serbia. Impotriva acestei căi de comunicație, deosebit de importantă pentru sîrbi, pe care se transporta armament din Franța, au fost îndreptate atît detașamentele albaneze, cît și cele turcești din Albania. Din încercările de a antrena în acțiune comitetul macedonean din Bulgaria, pentru a amenința din spate trupele sîrbe de pe Drina, n-a ieșit nimic, deoarece acest comitet nu dispunea de mai mult de 300 de oameni înarmați. Micile detașamente și emisarii punctelor de spionaj din Timișoara și Budapesta pricinuiau multe daune inamicului, însă noi primeam cu foarte mare întîrziere informații cu privire la acest lucru. Numeroase poduri din defileul Vandar erau aruncate în aer sau distruse cu desăvîrșire. In primele zile ale lunii august, fu aruncat în aer un pod de cale ferată peste Morava, situat în inima Serbiei, lîngă Ciupria. In a doua jumătate a lunii august, sări în aer podul de cale ferată peste defileul Timocului.

In septembrie, activitatea diversionistă căpătă asemenea proporții, încît guvernul sîrb dădu frîu liber necazului său într-un articol intitulat: „Contele Tarnovski și bandele macedonene", publicat în ziarul „Samoprava". In articol se arăta că ambasada austro-ungară din Sofia înarmează bandele și le dă bani, iar Laksa, „ajutorul" ambasadorului, le organizează și le conduce. Greutățile mari prin care treceau sîrbii pe la sfîrșitul lunii octombrie, în ceea ce privește muniția de artilerie, care era transportată prin Salonic, se datorau în parte distrugerilor arătate mai sus. De altfel, una dintre aceste distrugeri, săvîrșită în noiembrie, s-a dovedit tardivă, deoarece un mare transport de proiectile de artilerie ce venea din Franța reușise să ajungă la arsenalul sîrb din Kraguevaț.

Din păcate, comunicarea despre aruncarea în aer a podului, însoțită de interpretarea greșită cum că din această cauză transporturile cu încărcături militare din Salonic vor fi dezorganizate pentru o perioadă îndelungată, întări părerea comanda-

mentului că în felul acesta sîrbii pot fi puşi în situaţia de a li se secătui puterile.

Intenţiile noastre de a-i lovi pe sîrbi pe la spate, cu ajutorul unui puternic detaşament de albanezi, suferiră un eşec total. Această expediţie aventuristă trebuia condusă de locotenentul Spets, plecat cu un transport de armament la Kastelnuovo. Dar cum ajunse acolo, el fu înştiinţat că litoralul albanez se găseşte în mîinile răsculaţilor. Ministerul afacerilor externe acordă o deosebită însemnătate acestui lucru şi insistă în mod deosebit să se organizeze răscoale în Serbia nouă şi nu în Muntenegru, cum se intenţionase la un moment dat. In sfîrşit, la 21 august locotenentul Spets sosi cu transportul său de armament la San Giovani di Medua. Totuşi, italienii aflară de această afacere şi cerură să se înceteze imediat trimiterea unor asemenea transporturi. Temîndu-se de complicaţii ulterioare, ministerul afacerilor externe satisfăcu cererea italienilor. Cu fiecare zi, sforţările lui Spets de a începe acţiunile propuse deveneau tot mai fără speranţă, punîndu-l pe acesta în situaţia ca, la începutul lunii octombrie, să ceară în scris să fie rechemat.

Celelalte căi de comunicaţie ale sîrbilor, care puteau fi folosite pentru transporturi de materiale militare din Rusia, şi anume cele de pe Dunăre, se aflau sub supravegherea atentă a consulilor noştri din oraşele dunărene. O deosebită atenţie s-a dat împiedicării transporturilor de trupe. In acest scop, pe lîngă consulul din Vidin a fost detaşat un ofiţer al serviciului de spionaj, căpitanul Leonard Hennig, care mai avea şi sarcina de a organiza spionajul prin agenţi împotriva Serbiei noi. El dădu dispoziţii să fie distrusă cea mai scurtă legătură telegrafică cu Petersburgul — linia telegrafică Niş-Kladovo — pe care încercau s-o distrugă şi punctele de spionaj din Sibiu şi din Sofia.

In cele mai apropiate centre sîrbeşti, căpitanul Hennig trimise bande pentru distrugerea debarcaderelor, depozitelor şi vaselor. De asemenea, el organiză ciocnirea unui vapor rusesc, reuşind să întrerupă activitatea transportului rusesc timp de 14 zile. Hennig, şi alături de el şi şefii altor puncte de spionaj, au întreprins şi alte acţiuni pentru a dezorganiza transporturile navale, însă, datorită contramăsurilor luate de sîrbi şi atitudinii binevoitoare a romînilor faţă de aceştia, ele reuşeau rareori. Nici premiul de 25 000 de franci pentru fiecare vas scufundat n-a dat rezultate.

CAPITOLUL XI

Mobilizarea aparatului serviciului de spionaj

Mobilizarea parţială, începută la 25 iulie împotriva Serbiei, a fost urmată la 31 iulie de mobilizarea generală a forţelor armate. Pentru a asigura accelerarea şi simplificarea activităţii comune a diferitelor instituţii centrale, în Austria a fost formată o direcţie specială denumită „Direcţia siguranţei militare", iar în Ungaria — „Comisia pentru siguranţa militară".

După părerea serviciului de spionaj, cea mai importantă ramură a acestor instituţii era serviciul de cenzură de pe lîngă poştă, telegraf, telefon şi lucrările tipărite. Cenzura trebuia să împiedice strecurarea, dincolo de graniţă, a informaţiilor care ne puteau aduce prejudicii. Comisiile de cenzură, create pe lîngă oficiile poştale şi de telegraf din toate oraşele mari, ajutau în mare măsură serviciul de spionaj în supravegherea relaţiilor persoanelor particulare. Celelalte puncte de cenzură, înfiinţate mai ales pe lîngă procuraturile de stat, îşi extindeau activitatea asupra lucrărilor tipărite. La începutul activităţii, am întîmpinat greutăţi mari, deoarece atît conducerea, cît şi colaboratorii erau lipsiţi de experienţă. Munca a început să se pună la punct doar pe măsură ce au fost schimbaţi colaboratorii necorespunzători. Deosebit de important era controlul scrisorilor prizonierilor de război, organizat pe lîngă punctele de spionaj ale lagărelor de prizonieri.

De fapt întreaga greutate a activităţii de spionaj în armata operativă apăsa pe cele şase secţii de spionaj organizate la începutul războiului pe lîngă marile state majore operative. Pe măsura necesităţilor, ele trebuiau să deschidă puncte de spionaj auxiliare. Astfel de puncte de spionaj existau de asemenea pe lîngă fiecare stat major de corp de armată, dar ele căpătau o însemnătate deosebită numai în cazul cînd corpul de armată întreprindea acţiuni independente. In condiţii obişnuite însă, ele trebuiau să completeze activitatea aparatului de spionaj al armatei, în cadrul raionului de activitate repartizat lor. Mari speranţe se puneau în organele (birourile) de spionaj ale cavaleriei, instituite de către comandanţii de fronturi.

Punctele de contraspionaj de pe lîngă serviciul etapelor armatei îndeplineau numai funcţii de contraspionaj şi numai în cadrul spatelui armatei. Cele principale, aflate în spate, fură

menţinute şi afectate comandamentului local, în special comandamentului fortăreţelor. Deoarece la început a fost vorba de un război numai împotriva Serbiei, la 26 iulie secţia de spionaj organiză un mic „birou de spionaj B", alcătuit din ofiţeri care lucraseră, în cadrul secţiei de spionaj, în ţările balcanice. Cînd însă războiul împotriva Rusiei deveni inevitabil, comandamentul suprem al armatei fu nevoit să preia conducerea nemijlocită a operaţiilor îndreptate împotriva acestui puternic duşman. La 6 august, cu puţin înainte de începerea războiului împotriva Rusiei, se adoptă hotărîrea de a însărcina cu conducerea operaţiilor celor două armate rămase pe teatrul de operaţii din Balcani pe generalul de artilerie Oskar Potiorek, comandantul armatei a 6-a. Drept urmare, la 8 august, micul „birou de spionaj B" trecu la dispoziţia comandamentului forţelor armate de pe teatrul de operaţii din Balcani, aflat la Sarajevo.

O dată cu declararea mobilizării generale, fu organizat un al doilea birou de spionaj, mai puternic, pentru comandamentul suprem.

Acest birou conducea totodată întregul serviciu de spionaj al armatei de operaţii.

Rămasă cu rîndurile foarte rărite, secţia de spionaj, denumită „Biroul de evidenţă şi de strîngere a informaţiilor", trebuia să-şi continue activitatea împotriva tuturor statelor care încă nu aderaseră la tabăra duşmanilor, constituind într-o oarecare măsură şi o sursă de completare a cadrelor birourilor de spionaj ale armatei.

In prima jumătate a lunii august 1914, comandamentul suprem mai era încă la Viena. In felul acesta, activitatea, care luase o amploare neînchipuit de mare, se putea desfăşura în încăperi bune şi confortabile. In vremea aceea, în toate părţile imperiului începuse să se observe un avînt în favoarea războiului şi biroul nostru deveni un fel de curte de trecere. O mulţime de persoane veneau la noi şi-şi ofereau serviciile pentru activitatea de agentură. Bineînţeles că printre aceştia erau şi din acei care voiau să scape în acest fel de serviciu pe front. Foarte mulţi veneau însă fără nici un fel de gînduri ascunse, setoşi de aventuri. Printre cei ce şi-au oferit serviciile erau oameni de toate specialităţile. Pînă şi spionii aflaţi în închisoare ne adresară rugămintea să fie trimişi la lucru. Dar puţini erau aceia care puteau suporta încercările aspre. Majoritatea dintre ei nu fuseseră niciodată în ţările duşmănoase nouă. Se înţelege că aceasta exclu-

dea presupunerea că în condiţiile grele ale războiului vom putea face faţă muncii, fără a stîrni bănuielile serviciului de contraspionaj duşman. Nu poate exista nici o îndoială că pentru a obţine rezultate în munca de spionaj nu e suficient să faci doar pe clovnul ori pe vînzătorul de maşini de cusut.

Numărului mic al celor consideraţi potriviţi pentru activitatea de spionaj împotriva Rusiei le rămase posibilitatea de a pleca acolo doar prin Suedia neutră, prin Turcia şi, în parte, prin Romînia. O serioasă bătaie de cap ne provoca procurarea paşapoartelor. Deocamdată, cele mai potrivite, în sensul posibilităţii de trecere în Rusia, erau paşapoartele belgiene sau daneze.

Totodată se avea în vedere desfăşurarea activităţii de spionaj împotriva Rusiei şi din ţările neutre arătate mai sus, cu ajutorul ataşaţilor militari. Pînă atunci, colonelul Straub din Stockholm nu desfăşurase o activitate de spionaj intensă ; acesta a şi fost motivul pentru care am întîmpinat greutăţi atît de mari. Cu toate acestea, Straub se pricepea să încurce cu foarte multă iscusinţă intenţiile ataşatului militar rus şi să intre pe firul acţiunilor acestuia. Locotenentul Prebiano, ajutorul ataşatului militar rus din Suedia, i-a dat cel mai bun calificativ lui Straub, atunci cînd a arătat că nimeni n-a adus Rusiei atîtea prejudicii în Suedia ca Straub. Sectorul activităţii de spionaj a lui Straub se extindea îndeosebi asupra regiunii militare Petersburg. Regiunea militară Odesa era supravegheată de ataşatul nostru militar la Bucureşti. Pentru maiorul Rand, această misiune nu era dintre cele mai uşoare. Colonelul Semenov lucra pentru Rusia ca la el acasă. El îşi asigurase nu numai amabilitatea poliţiei romîneşti şi a organelor vamale, dar organizase şi un punct pentru supravegherea îndeaproape a suedezilor.

Generalul-maior Pomjankowsky, ataşat militar la Constantinopol, avea misiunea de a folosi agentura turcă de spionaj din regiunile Mării Negre şi din Caucaz.

Planuri mari avea „Uniunea pentru eliberarea Ucrainei", condusă de Melenevski şi Skoropis, şi grupa de ucraineni din străinătate, condusă de doctorul Nikolai Zalizneak. Nici astăzi nu ştiu dacă ei au avut în general vreo legătură oarecare în Ucraina.

La 2 august, punctele principale de spionaj din Galiţia primiră instrucţiuni să formeze tineri puşcaşi polonezi. La 7 august, aceştia ocupară localitatea Mehov şi, cu un efectiv de 2 400 de oameni, porniră spre Kalţi şi Radom. Era un început foarte promi-

ţător, iar năzuinţele a numeroşi deputaţi ca, de exemplu, von Sliwinski, Daschinski, doctorul Trilowski, doctorul Cost-Lewiţki, von Vassilko, care intenţionau să folosească mişcările naţionale din Polonia şi Ucraina pentru formarea de legiuni, căpătară un răsunet mare, pentru că ele deschideau perspectivele unei considerabile întăriri a armatei de operaţii. Incă la începutul lunii august, se trecu la formarea legiunii poloneze la Lvov şi Krakovia. Cu echiparea şi înarmarea s-au angajat ministerele apărării, cel imperial şi cel regal, iar restul a fost dat în sarcina biroului de spionaj al comandamentului suprem. Colonelul Granilowitsch, împreună cu asociaţia „Comitetul naţional suprem polonez", formată la 16 august, porni cu înflăcărare la lucru. Totuşi munca i-a adus prea puţine bucurii. Pentru a crea o unitate de luptă, trebuie să depui o mulţime de eforturi. Dar speranţa într-o mare afluenţă de oameni din Polonia rusă şi într-o răscoală generală în această regiune nu s-a îndreptăţit.

Succesele obţinute de membrii legiunii poloneze în serviciul de spionaj nu îndreptăţeau nici pe departe speranţele puse în ei. In afară de aceasta se iviră temeri că, în rîndurile celor aflaţi în Elveţia, Danemarca şi Olanda, care-şi exprimaseră dorinţa de a intra în legiuni, existau şi spioni ruşi.

De pildă, pe la mijlocul lunii mai 1915, un croitor oarecare întîlni, cu totul întîmplător, într-un restaurant din Viena, un ofiţer căruia cu puţin înainte îi cususe gradele de căpitan. Ceea ce a atras atenţia croitorului a fost conduita ofiţerului, necorespunzătoare funcţiei sale. Croitorul împărtăşi bănuielile sale unui militar cunoscut. Reţinut, ofiţerul se dădu drept rotmistrul Gheorghe Mihail von Vişnearski, membru al legiunii. El ceru permisiunea să meargă la toaletă şi acolo se împuşcă. In canal au fost descoperite 14 cecuri a cîte 1 000 de coroane şi ruble de hîrtie, iar la locuinţa sa — documente compromiţătoare şi diferite acte, folosite îndeobşte de spionajul rus. Numele său adevărat era Mihail Korn. Ulterior s-a stabilit că era de loc din Galiţia, că fusese într-adevăr ofiţer al unei legiuni, dizolvate nu de mult, şi că se afla în serviciul Ohranei ruseşti. Intrucît mulţi membri ai legiunii făceau serviciu sub pseudonime, descoperirea spionilor era extrem de anevoioasă.

O preţioasă achiziţie pentru secţia noastră de spionaj a fost consilierul doctor Karminski, care începuse încă la 12 august să întocmească dări de seamă asupra economiei regatului polonez, asupra Podoliei şi Volîniei. Nu-mi amintesc să mai fi existat

şi alte propuneri făcute de instituţiile civile pentru ajutorarea serviciului de spionaj. Consilierul Karminski ne-a dat însă un ajutor considerabil.

După ce iluziile că războiul avea să se termine repede s-au spulberat, noi, biroul de spionaj, împreună cu ministerul afacerilor externe şi cu conducerea organelor pazei militare, am început să stabilim care este starea economică a statului. Din păcate, la nici unul dintre ministere nu fusese organizat un centru pentru folosirea tuturor posibilităţilor industriei şi comerţului.

Cu spionajul german s-a stabilit chiar de la început un contact strîns, potrivit înţelegerii noastre încă din timp de pace. Astfel, pe lîngă secţia III b din Berlin, în fruntea căreia se afla colonelul Brose (maiorul Nikolai plecase la statul major al comandamentului suprem al armatei germane), a fost detaşat stabscăpitanul von Fleischman. Germanii detaşară la noi pe stabscăpitanul Gasse, ulterior trimis la secţia de spionaj a statului major al comandamentului suprem. La Viena, postul său a fost ocupat de funcţionarul civil Wilhelm Preisler, care încă înainte de război, pe vremea cînd era funcţionar de bancă, adusese servicii însemnate secţiei de spionaj. Ulterior, Fleischman a fost detaşat pe lîngă statul major german al frontului de est.

Indată după declararea mobilizării, serviciul de contraspionaj a început să acţioneze cu hotărîre. Incă în anul 1912 se organizase înregistrarea tuturor persoanelor bănuite de spionaj sau de acţiuni antistatale, duşmănoase. Acum, aceste persoane fură arestate, internate sau expulzate. Toţi străinii veniţi din statele duşmane trebuiau controlaţi, pentru a împiedica plecarea persoanelor mobilizabile. Excepţie făceau doar medicii militari. Printre persoanele reţinute era şi şeful marelui stat major sîrb, voevodul Putnik, aflat în vilegiatură la Glaichenberg, însă, din ordinul împăratului, el a fost eliberat. Toţi ceilalţi străini puteau pleca din ţară, dar nu prin raioanele în care se concentra armata. Au fost reţinuţi doar cîţiva ruşi bogaţi şi cunoscuţi, în vederea schimbului cu austriecii reţinuţi în Rusia.

S-au ivit complicaţii în legătură cu străinii, pentru care Austria devenise o a doua patrie. Aceştia nu voiau să plece şi deseori nici cei în serviciul cărora se aflau nu doreau să se despartă de ei. Imi amintesc de protestul vehement adresat ministrului de comerţ de către I. Meinl, importator-angrosist de ceai şi ca-[illegible]a, împotriva expulzării englezilor care lucrau în serviciul său.

Cu multă cruzime trebuia să se acţioneze pe teatrele de ope-

raţii militare, unde înrudirea naţională şi agitaţia intensă creaseră o atmosferă mai proastă chiar decît aceea pe care o visaseră autorităţile militare, de obicei cuprinse de o stare de spirit pesimistă. In Bosnia am reuşit să preîntîmpinăm pericolul actelor de diversiune, luînd ca ostateci toate elementele nesigure. De asemenea s-au luat măsuri de intensificare a pazei. Spionajul inamic era îngreuiat de închiderea frontierei, de cenzura instituită asupra poştei şi telegrafului şi, în sfîrşit, de evacuarea populaţiei din raioanele de frontieră, ocupate de unităţile de acoperire. In localităţile părăsite de noi, pe cursul superior al Drinei, se formau însă bande ce luptau de partea Muntenegrului şi a Serbiei. In aceste raioane, cei care au avut de suferit au fost musulmanii, care nu reuşiseră să se salveze prin fugă. Din sangeacul Novîi Bazar (Muntenegru), musulmanii erau nevoiţi să fugă în Bosnia.

In Herţegovina, cu greu puteai păzi liniile de telegraf împotriva distrugerilor. Raioanele neocupate de unităţile de grăniceri se aflau în mîinile bandelor. Deseori, cînd prin localităţi treceau mici unităţi militare, se deschidea foc asupra lor. Pentru a-i înfricoşa, am fost nevoiţi să incendiem satul Orahovaţ şi să împuşcăm ostatecii.

Dalmaţia n-a fost atinsă de război dintr-odată.

Influenţa clicii sîrbe de acolo a fost lichidată prin arestarea persoanelor mai neastîmpărate şi cu mai multă autoritate. Astfel, a devenit predominantă influenţa populaţiei din Croaţia, care era cuprinsă de o stare de spirit patriotică. Comandamentul militar insista totuşi ca în oraşele portuare din Dalmaţia să se introducă poliţia de stat.

In Croaţia şi Slovenia, situaţia era deosebit de grea. Cu ajutorul semnalelor luminoase şi al sunetelor de clopot, populaţia sîrbă de pe Sava şi Dunăre putea transmite cu multă uşurinţă rapoarte posturilor de observare ale compatrioţilor. Comandamentul militar din Timişoara, căruia politicienii nu-i puneau piedici atît de mari ca altor comandamente, a arestat toate elementele suspecte, a interzis orice bătaie de clopot pe o zonă de 30 de kilometri de la frontieră, a interzis să se pască vitele pe pantele ce coborau spre Dunăre şi a ordonat ca toate ferestrele din această zonă să fie camuflate cu grijă.

Două cordoane controlau permisele persoanelor ce treceau prin zona de frontieră de la nord de Dunăre.

Iată un exemplu care ilustrează politica filo-sîrbă a autorităţilor civile: şeful punctului de spionaj din Abbazzia l-a arestat pe Bogdan Medacovici, preşedintele Landtagului croato-sloven, care, cu toate că războiul începuse, ducea o agitaţie filosîrbă şi era recunoscut ca partizan al ideii „Serbiei mari". Autorităţile civile calificară această arestare drept o „greşeală săvîrşită din exces de zel de către o instituţie militară subordonată" şi-l puseră de îndată în libertate. Medacovici nu s-a înapoiat la Agram, ci a plecat la Viena.

In noaptea de 29 spre 30 iulie, în Galiţia s-a făcut încercarea de a distruge podul de cale ferată de pe linia Tarnov-Orlo (peste rîul Poirad). In afară de aceasta, a fost incendiat podul de lîngă Nepolocuţ (în Bucovina). Faptele acestea ne-au dat temei să presupunem că începerea acţiunilor diversioniste e legată de mobilizarea armatei ruseşti. Măsurile luate neîntîrziat au preîntîmpinat atentatele ulterioare. Au fost arestate toate elementele filo-ruse, cunoscute încă din timp de pace. Aceste măsuri trebuiau să ne apere şi împotriva spionajului. Dar molima spionajului avea o răspîndire mult mai mare decît presupuneam noi.

Edificatoare în această privinţă a fost o broşură cu titlul „Galiţia contemporană", tipărită în iulie 1914 de secţia de cenzură militară de pe lîngă şeful secţiei operaţii a statului major al frontului rus de sud-vest, pentru cadrele de comandă ale armatelor acestui front. Broşura trebuia să servească acestora drept material informativ cu privire la partidele politice din Galiţia şi la atitudinea acestor partide faţă de Rusia. In ea erau arătaţi toţi membrii organizaţiilor filo-ruse, pe care se putea conta. La 11 octombrie, am primit un prim exemplar din această broşură, exemplar adus de către un agent de-al nostru din statul major al corpului 24 armată. Aproape în acelaşi timp, marele stat major german procură un al doilea exemplar de la cancelaria de campanie a corpului 23 armată; un alt exemplar a mai fost procurat în raionul Sana, de două a făcut rost grupul de armată a lui von Kewess, iar de trei exemplare — punctul principal de spionaj din Lvov, mutat între timp la Munkács.

Dar imediat după primele invazii ale ruşilor în Galiţia ne-am putut da seama cum stau lucrurile. Filo-ruşii, inclusiv primarii oraşelor, se compromiseseră prin trădare şi jaf.

Ne-am pomenit în faţa unei duşmănii pe care n-au prevăzut-o nici pesimiştii. Am fost nevoiţi să recurgem la aceleaşi măsuri ca în Bosnia: să luăm ostateci, îndeosebi dintre starostii

de plăşi şi dintre preoţii ortodocşi. Starea de spirit a acestora din urmă ne-o arată limpede următoarele cifre : înainte de anul 1916 au plecat cu armatele ruseşti în retragere 71 de preoţi, 125 de preoţi au fost internaţi, 128 — împuşcaţi, iar 25 — urmăriţi de justiţie. In felul acesta, mai bine de a şaptea parte din preoţii regiunilor Lvov, Peremîşl şi Stanislav fuseseră compromişi.

Broşura despre care am vorbit mai sus a fost fatală pentru mulţi filo-ruşi. Ea a devenit, totodată, principalul corp delict îndreptat împotriva conducătorului acestora, Markov, membru al Reichsratului. La 4 august, Markov a fost arestat şi trimis la Viena printre primii. Alţi conducători se adăpostiseră în Rusia, încă înainte de mobilizare.

Rusia îşi desfăşura propaganda şi în Boemia şi Moravia, fiind ajutată de către cehii filo-ruşi, care se înapoiau în patrie. Aceştia se fereau să-şi manifeste pe faţă atitudinea duşmănoasă, însă, cînd ici, cînd colo, izbucneau demonstraţii antirăzboinice şi antiaustriece. Au fost închise o serie de uniuni anarhiste şi naţional-socialiste, iar presa lor interzisă.

S-a constatat că locomotivelor care circulau pe calea ferată spre Bustegrad li se aduceau stricăciuni, la prima vedere neînsemnate, dar care aveau să ducă într-un timp foarte scurt la scoaterea din funcţiune a parcului de locomotive. A trebuit să arestăm un număr neobişnuit de mare de oameni, care îi agasau pe ofiţeri cu tot felul de întrebări. S-a organizat supravegherea conducătorilor antimilitarişti, deoarece aceştia nu fuseseră mobilizaţi.

Pentru noi devenise limpede că atitudinea populaţiei din regiunile cehe şi slovene depindea de desfăşurarea acţiunilor militare, urmărite de ea cu cea mai mare atenţie.

Sarcinile contraspionajului, şi aşa destul de grele datorită situaţiei politice, s-au complicat şi mai mult în zilele mobilizării, care a provocat o mare fluctuaţie de populaţie şi deci crearea unui teren extrem de propice pentru spionaj. Populaţia începu să manifeste un interes sporit faţă de spionaj. Au început să curgă denunţurile anonime şi semnate. Aparatul, bine pus la punct, al direcţiei poliţiei din Viena, s-a dovedit la înălţimea situaţiei. Curînd însă personalul acesteia deveni insuficient, în urma detaşării a numeroşi colaboratori la marele stat major şi la alte instituţii militare.

Psihoza de război se manifesta prin răspîndirea celor mai

absurde zvonuri. A trebuit să ne preocupăm de zvoniştii de acest fel şi de palavragii. Printre ei se găseau şi ofiţeri în retragere. Pe măsura sporirii numărului ţărilor care declarau război Austro-Ungariei, starea de agitaţie a populaţiei creştea. Atmosfera în spatele frontului devenea din ce în ce mai încordată şi noi am răsuflat uşuraţi cînd, la 16 august, parte din statul major al comandamentului suprem, de care ţinea secţia de spionaj, a părăsit Viena, pentru a se instala în primul său cartier de pe teatrul de operaţii din Galiţia — la Peremîşl.

CAPITOLUL XII

Serviciul de spionaj în timpul primei campanii împotriva Rusiei

Localul în care ne-am instalat la Peremîşl — o cazarmă din suburbia Zasani — era adaptat pentru condiţiile de campanie. Cazarma avea o sală mare, servind drept cancelarie, utilată cu mese obişnuite de desen şi cu cîteva lămpi de gaz. In altă sală a fost instalat dormitorul comun. Avantajul acestui local era că toţi colaboratorii se găseau laolaltă, prezentînd în acelaşi timp garanţii împotriva pătrunderii străinilor.

Am aşteptat cu o deosebită încordare rezultatele acţiunii de cercetare începută la 14 august de forţele aeriene, precum şi de diviziile de cavalerie, care, la 15 august, trecuseră frontiera. Datele cu privire la efectivele şi desfăşurarea forţelor ruseşti, furnizate comandamentului de către serviciul de spionaj încă din timp de pace, fuseseră obţinute din comparaţii şi din diferite combinaţii. Trecuse de mult timpul cînd noi primeam organizarea armatei ruseşti din timp de război şi planul ei de desfăşurare de pe biroul ţarului, ca să spunem aşa. Anii în care spionajul împotriva Rusiei fusese neglijat se făceau simţiţi, cu atît mai mult cu cît şi în perioada de criză avîntul activităţii de spionaj suferise din pricina lipsei de mijloace. Totuşi, se reuşise să se adune date destul de preţioase. Incă pe la începutul anului 1913, am aflat secretul formării, în caz de război, a 31 divizii de urgenţa a doua, precum şi a diviziilor din corpurile de armată de infanterie siberiene.

Ţinînd seama de mobilizările de probă efectuate în decursul unui şir de ani, de faptul că contigentul care-şi terminase stagiul fusese reţinut în unităţi şi de reţeaua de căi ferate care fu-

sese lărgită în permanenţă, se putea conta că Rusia va trimite asupra Galiţiei 60 de divizii de infanterie, dintre care 35 îşi puteau termina concentrarea încă la 19 august sau chiar cu 2-3 zile mai devreme. Celelalte 25 de divizii puteau ajunge la destinaţie către sfîrşitul lunii august.

După război, s-a afirmat deseori că ruşii îşi transferaseră trupele siberiene în partea europeană a Rusiei, încă din primăvara anului 1914, şi că noi n-am fi ştiut nimic. S-ar putea ca această versiune să se bazeze pe raportul făcut de ataşatul nostru, Pomjankowski, care comunicase din Istambul că marele stat major turc fusese informat despre transporturi de trupe din Caucaz spre vest. Pornind însă de la faptul că spionajul turc era condus de colonelul german Towene, e imposibil să se presupună că el n-a controlat un raport atît de important, iar în cazul confirmării lui n-ar fi comunicat aceasta spionajului german care, la rîndul său, ne-ar fi informat şi pe noi neîntîrziat. Bineînţeles că unităţile siberiene nu fuseseră transferate în Rusia europeană. Colonelul Dobrovolski, la începutul războiului şef al direcţiei mobilizare, subliniază în articolul său, „Mobilizarea armatei ruse în anul 1914", că corpurile 1 şi 2 armată din Siberia au primit efective noi din guberniile Perm şi Veatka. Mobilizarea acestor corpuri de armată a fost amînată cu două săptămîni, pentru a nu fi nevoite să-şi aştepte unităţile ce urmau să li se alăture pe timpul trecerii prin regiunea respectivă. Intr-adevăr, corpurile 1, 2 şi 3 armată siberiene au sosit pe teatrul de operaţii militare abia pe la jumătatea lunii septembrie. Incă la 9 august, primisem din Krakovia o informaţie trimisă de agentura noastră, prin care ni se făcea cunoscut că aceste trei corpuri de armată sînt trimise împotriva Austro-Ungariei.

Dacă comparăm cele presupuse de noi cu tabloul real al concentrării trupelor ruseşti, reiese că în fond calculele noastre au fost juste. Am greşit doar în ceea ce priveşte locul de dispunere a grupării de trupe. Noi am presupus că gruparea va fi dispusă între Nistru şi Prut. In realitate la început a existat acolo doar o brigadă de infanterie a armatei a 8-a din vecinătate. Armata a 7-a, în frunte cu generalul Nikitin, fusese trimisă de ruşi spre ţărmurile Mării Negre, pentru o eventuală apărare împotriva Romîniei. Curînd însă, după ce s-au liniştit în privinţa acestui vecin, au trimis corpul 8 armată la armata a 8-a. Din păcate, noi n-am acordat o însemnătate prea mare înştiinţării primite la 15 august din partea consulatului general

din Iaşi, cu privire la concentrarea în Polonia a unui număr de 12 corpuri de armată ruseşti. Potrivit cifrelor cuprinse în cartea lui Tihovici [1]), ruşii au trimis chiar de la început împotriva armatei noastre de nord 15 corpuri de armată şi 13 divizii de cavalerie, alcătuite din 734 batalioane, 603 escadroane şi 2 666 de tunuri. Trebuie spus că armata noastră de nord avea 143 batalioane de landsturm şi 106 batalioane de marş, cu lipsuri în dotare şi mai puţin capabile de luptă, 366 de escadroane şi 2 143 de tunuri. Astfel, ruşii dispuneau de o superioritate de două cincimi în cavalerie, iar în artilerie — de mai bine de o pătrime. Totodată ruşii aveau tunuri mai bune şi o rezervă de proiectile de trei ori mai mare.

După calculele noastre, am ajuns la concluzia că ulterior raportul de forţe se va schimba şi mai mult în favoarea trupelor ruseşti şi de aceea comandamentul nostru insistă să se treacă neîntîrziat la ofensivă, fără a mai aştepta sosirea a încă trei armate şi a unei părţi însemnate din armata a doua de pe frontul sîrb. In adoptarea hotărîrilor ulterioare, rolul cel mai esenţial l-au jucat datele privitoare la repartiţia armatelor ruseşti şi la deplasarea lor probabilă. Independent de îndoielile existente în privinţa justeţii presupunerilor noastre, noi puteam să aducem schimbări foarte importante, şi asta chiar în ultimul moment. Ca atare, în momentul acela critic, era foarte important să avem posibilitatea de a controla noianul de informaţii, primite la serviciul nostru de spionaj, cu privire la dispunerea şi efectivul forţelor inamice.

In timpul introducerii spionajului deosebit de intens, ai noştri, potrivit instrucţiunilor, s-au grăbit să trimită în Rusia spioni, printre care şi ofiţeri ce acţionau prin metoda observării exterioare. Totuşi, după mobilizare, toate frontierele, pînă la frontiera Suediei şi Romîniei inclusiv, au fost închise, astfel că s-a închis şi drumul spre Rusia. Parte din colaboratorii noştri aflaţi în Rusia au fost internaţi, parte trecuţi în poziţia de prizonieri de război. Mulţi, chiar dintre funcţionarii consulatului nostru, au fost nevoiţi să se împace timp de cîteva luni cu situaţia de internaţi. Cei rămaşi în libertate foloseau, pentru trimiterea rapoartelor lor, adrese de tranzit din ţările neutre. Dar aceste telegrame ajungeau la ţintă după multe săptămîni şi, ca atare, îşi pierdeau însemnătatea. Doar informaţiile care puteau

[1]) „Lupta din Galiţia" pag. 134. (N.A.)

ajunge pînă la noi direct peste frontieră îşi mai păstrau valoarea, însă transmiterea peste frontieră era o chestiune extrem de grea, deoarece numai unii agenţi reuşeau să se strecoare. În afară de aceasta, noi n-aveam deloc agenţi în rîndurile locuitorilor din zona de frontieră. Astfel, tabăra duşmană rămînea pentru noi necunoscută.

Micul număr de avioane nu ne putea fi de ajutor, deoarece, în cel mai bun caz, ele puteau numai să ne înştiinţeze despre coloanele aflate în marş etc. Totuşi, nici aceste ştiri nu erau întotdeauna juste, datorită iscusinţei ruşilor în materie de mascare.

O mare dezamăgire ne-a cauzat-o cercetarea de cavalerie, care n-a putut pătrunde în dispozitivul duşmanului.

Aşa cum s-a stabilit mai tîrziu, ştirile primite înainte de sosirea la Peremîşl au întărit presupunerile noastre juste cu privire la dispozitivul forţelor ruseşti.

La 18 august, potrivit concepţiei de bază a planului de operaţii, comandamentul a ordonat aducerea armatei în stare de completă pregătire; după aceasta putea urma fie o ofensivă împotriva duşmanului, care-şi grupase forţele între Vistula şi Bug, fie o puternică contraacţiune împotriva presiunii exercitate de trupele ruseşti dinspre răsărit.

Aşteptam cu mare nerăbdare ştiri noi, pentru ca la 21 august să adoptăm hotărîrea definitivă.

Eu am plecat la ofiţerii cu cercetarea din armatele 1, a 2-a şi a 3-a, respectiv la Lanzud, Radîmno şi Sambor, pentru a afla măsurile luate. Am constatat că fuseseră luate tot felul de măsuri; totuşi ştirile, în afară de faptul că soseau foarte rar, erau şi puţine.

Supraaprecierea de către noi a forţelor ruseşti concentrate între Nistru şi Prut a fost accentuată de o informaţie care ne aduse la cunoştinţă că acolo se concentraseră două corpuri caucaziene. Generalul romîn Iliescu, care discutase în această privinţă cu ataşatul nostru militar din Bucureşti, adăugase că aceste corpuri de armată se deplasaseră la Odesa pe mare. Totuşi, ataşatul nostru militar din Constantinopol ne înştiinţă că toate cele trei corpuri caucaziene se mai găsesc încă în Caucaz. După datele pe care le deţinem în prezent, justă a fost această ultimă înştiinţare. Abia către sfîrşitul lunii august au apărut pe teatrul de operaţii militare corpurile de armată caucaziene 2 şi 3, în timp ce corpul 1 armată rămase în spate.

De la staţia auxiliară de spionaj din Cernăuţi soseau destul de multe comunicări secrete, deoarece Romînia favoriza trecerea spionilor. Dar spionii aceştia comunicau despre mase atît de mari de unităţi militare care ar ameninţa, chipurile, oraşul Cernăuţi, încît pentru restul frontului rămîneau forţe ridicul de puţine. Se înţelege că noi nu puteam avea o încredere prea mare în comunicările primite din acest raion.

Incurcături produceau şi ştirile despre efectuarea unor transporturi intense pe căile ferate din sudul Rusiei, în direcţia Volîni, Varşovia, Brest-Litovsk. La toate acestea se adăugă comunicarea primită de la von Kewess, precum că considerabilele forţe ruseşti concentrate la sud de calea ferată Proskurov-Jmerinka nu intenţionează să intre în acţiune în viitorul apropiat. Avionul trimis de noi la 21 august în Podolia nu observă pe linia Proskurov-Tarnopol concentrări masive de forţe inamice. De aceea, la marele cartier general s-a tras concluzia că pentru lovitura principală, pe care noi intenţionam s-o dăm spre nord, nu sînt de prevăzut nici un fel de pericole dinspre est.

Spionajul nostru a rămas neinformat şi asupra unui alt fapt important: ieşirea armatei a 8-a ruse din dispozitivul de lîngă Proskurov şi a armatei a 3-a din triunghiul de fortăreţe de la Rovno. De aceea noi n-am acordat atenţie ştirilor primite în seara zilei de 21 august, cu privire la invazia duşmanului în Guseatin, Tarnopol şi Brodî, cu atît mai mult cu cît era vorba de cinci divizii. Ordinul pentru marea ofensivă s-a dat în ziua de 22 august, întrucît se considera că invazia despre care am vorbit mai sus nu era importantă şi putea fi respinsă cu uşurinţă. Ştirea primită de la Cernăuţi, prin care eram avertizaţi că e necesar să privim cu mai multă seriozitate pericolul din flanc, a fost întîmpinată cu neîncredere; potrivit acestei ştiri, armata a 8-a îşi concentrase forţele în raionul Volocisk-Novoseliţa. Comandantul acestei armate, Leş (în realitate Brusilov şi nu Leş) intenţionase iniţial să aştepte sosirea regimentelor siberiene, însă îşi schimbase hotărîrea şi trecuse la ofensivă. Ştirea despre ofensivă era confirmată de invazia de la Guseatin şi Tarnopol. Totuşi, atitudinea de neîncredere faţă de existenţa armatei a 8-a s-a menţinut, cu atît mai mult cu cît la 23 august aviatorii observaseră lîngă Tarnopol doar mici coloane de cavalerie şi mici unităţi de infanterie.

Din pricina informaţiilor greşite, armata a 3-a austriacă a întreprins ofensiva împotriva unui inamic mult mai puternic, ceea

ce a şi dus la înfrîngere şi la pierderea întregii etape iniţiale a războiului.

In broşura sa, „A zecea aniversare a bătăliilor de la Zlociov şi Peremîşl", Pfefer, pe atunci şef de stat major al armatei a 3-a, acuză comandamentul suprem că a fost informat nejust asupra situaţiei duşmanului. In realitate, comandamentul suprem era îndreptăţit să-l învinuiască de insuficientă informare pe comandantul armatei a 3-a, deoarece el avea sub conducerea sa spionajul din întreaga regiune militară Kiev, iar în cazul în speţă, armata a 3-a avusese de-a face tocmai cu o regiune cunoscută, în care legăturile existente puteau fi folosite.

Fatală s-a dovedit insuficienta informare asupra raionului de la est de Zbruci.

După primul succes de la Krasnik, comandamentul suprem începu să fie atît de sigur de victorie şi subaprecie atît de mult situaţia din est, încît trimise spre nord, în ajutorul armatei a 4-a, o parte din armata a 3-a, dînd totodată ordin să se pornească neîntîrziat ofensiva împotriva Lublinului. Ca să nu se piardă forţe pentru asediul Ivangorodului, s-a făcut încercarea de a-l mitui pe comandantul acestei fortăreţe. După discuţiile de la Olejis cu comandamentul armatei a 4-a, am plecat în fosta mea garnizoană de vînători din Nisko, de unde am transmis această propunere delicată şefului de stat major al armatei 1. Apoi m-am înapoiat la Krakovia, pentru a da aceleaşi instrucţiuni şi punctului principal de spionaj de aici. Unul dintre agenţii noştri reuşi să pună scrisoarea pe biroul comandantului fortăreţei. Ce întorsătură au luat lucrurile nu ştiu[1]), deoarece acţiunile militare au silit armata 1 să se îndepărteze de fortăreaţă.

Pe măsura desfăşurării operaţiilor militare, creştea şi numărul informaţiilor primite de noi. Agenţii căpătară deplină libertate de acţiune. Dar nu rareori întîmpinam greutăţi din partea propriilor noastre avanposturi, care nu consimţeau să-i lase pe agenţii noştri să treacă înapoi. Acţiunile trădătoare ale multor filo-ruşi au impus o atitudine prudentă. Totuşi, au fost şi multe exagerări. Se poate afirma cu precizie că populaţia era cuprinsă de psihoza spionajului şi în orice vedea trădare. E suficient să citäm un singur caz, petrecut la Peremîşl, pentru a ne da seama cum stăteau lucrurile.

Marele cartier general din Peremîşl primise o comunicare în care se spunea că, în cursul nopţii, de pe foişorul de foc persoane necunoscute fac duşmanului semnale luminoase. Rotmistrul von Waltzel încercă să cerceteze cazul. Dar această încercare era cît pe ce să-l coste viaţa, deoarece cîţiva landsturmişti, peste măsură de devotaţi, crezîndu-l spion, au deschis foc asupra lui. M-am ocupat personal de cercetarea acestui caz şi m-am convins curînd că acuzaţia nu era întemeiată. Bineînţeles, nu întotdeauna înştiinţările de acest fel erau născocite: în anul 1914, au fost prinşi asupra faptului doi sîrbi care transmiteau ştiri cu ajutorul semnalelor luminoase. Ei au fost executaţi.

In anul 1917, ne-a căzut în mînă un document conţinînd instrucţiunile comandamentului armatei 1 italiene, document primit de la un locuitor din San Sevastiano (localitate aflată în spatele frontului nostru). In instrucţiuni se indica un procedeu special de semnalizare, care consta în folosirea unui obiect atît de inofensiv, cum sînt obloanele. Fiecare grup de trei ferestre marca un sector al frontului.

Şi pentru că exemplele de acest fel nu erau rare, imaginaţia lucra nestingherită.

Iată cum se explică faptul că atunci cînd agenţii noştri, care se înapoiau uneori de la munca lor grea cu o înfăţişare de plîns, erau primiţi cu neîncredere, cu toate că prezentau avanposturilor legitimaţiile. Cîteodată erau nevoiţi să demonstreze un timp atît de îndelungat că aparţin serviciului nostru, încît nu rareori rapoartele pe care le aduceau îşi pierdeau complet însemnătatea. A trebuit să treacă mult timp pentru ca acest sistem să fie schimbat şi să se asigure stabilirea mai rapidă a indentităţii agentului, iar instanţele superioare să fie înştiinţate imediat despre sosirea lui.

Prizonierii constituiau un izvor important pentru aprecierea situaţiei de pe front. Şi în această privinţă a trebuit să se acumuleze mai întîi experienţă, pentru ca, printr-o interogare sistematică a prizonierilor, să se poată alcătui un tablou real al situaţiei. Dar în domeniul acesta, pînă la sfîrşitul lunii septembrie, s-au făcut doar primii paşi. Ruşii, dimpotrivă, au obţinut succese mai mari, reuşind să capete de la prizonierii noştri un material deosebit de preţios. Unele informaţii importante am reuşit să le căpătăm cu prilejul percheziţiei morţilor şi răniţilor. Astfel, din

[1]) Comandamentul rusesc a schimbat pe neaşteptate pe comandantul fortăreţei Ivangorod. In locul acestui general bătrîn, incapabil şi nesigur, a fost numit inginerul colonel Schwartz. (Nota red. ruse)

documentele găsite asupra cadavrului colonelului Vitkovski, am reuşit să aflăm că între Vistula şi Bug se află armatele a 4-a şi a 5-a ruse. Documentele cu privire la transporturi, găsite de germani asupra unui general rus ucis, ne-au confirmat faptul, deja cunoscut nouă, că cele trei corpuri de armată siberiene se deplasează spre teatrul de operaţii militare din Europa, în direcţia Varşoviei.

O sursă de informaţii neîntrecută şi excepţional de preţioasă s-a dovedit a fi serviciul rusesc de radio; ruşii se serveau de el cu aceeaşi imprudenţă cu care se serviseră germanii de al lor la începutul războiului. Ei foloseau aparatele cu atîta uşurinţă, de parcă nici n-ar fi presupus că noi avem la dispoziţie aparate de recepţie asemănătoare, care puteau fi potrivite pe unda corespunzătoare. Staţiile noastre de radio erau utilizate cu mult mai multă zgîrcenie şi prudenţă pentru transmiterea ordinelor, păstrîndu-le îndeosebi pentru ascultare, lucru ce ne reuşea cu succes.

Ce mult ne bucuram cînd interceptam, unul după altul, ordine necifrate. Iar cînd textele cifrate erau întrerupte de unele cuvinte necifrate, bucuria noastră era şi mai mare. Descifratorii mei, specialişti în meseria lor, se apucau cu entuziasm să dezlege aceste ghicitori. Uneori, descifrarea reuşea pe calea presupunerilor, alte ori cu ajutorul întrebărilor directe transmise prin radio în timpul emisiunilor. Firește că toate acestea cereau eforturi uriaşe.

Aveam ca sarcină să aflăm subunităţile armatei inamice şi numele comandanţilor superiori, pentru ca, în felul acesta, să se poată stabili cine transmite diversele radiograme şi cui le sînt adresate. Astfel, pe măsură ce evenimentele se desfăşurau, spionajul nostru se maturiza.

Armata a 3-a a fost respinsă lîngă Zlociov. Ea suferi acest nou eşec, cu tot ajutorul dat de armata a 2-a adusă de pe frontul din Balcani. După victoria de la Komarov, armata a 4-a se întoarse în direcţia Lvov, pentru a da ajutor celorlalte două armate în lupta împotriva avalanşei ruseşti ce se apropia dinspre răsărit.

In acest timp, rezultatele serviciului nostru de ascultare radio începură să fie puse la îndoială: şi-a făcut loc temerea că ruşii transmit într-adins ordine false prin radio, pentru a ne induce în eroare. Cu mare greutate am reuşit să restabilim încrederea în autenticitatea datelor procurate de noi.

La 10 septembrie, în timpul bătăliei de lîngă Lvov, s-a creat o situaţie critică. Ruşii nu reuşiră să zdrobească aripa noastră de nord; în acelaşi timp, aripa de sud, în frunte cu von Konrad, şeful marelui stat major, înainta spre Lvov. Intre timp, am primit informaţii secrete despre înaintarea trupelor ruseşti în direcţia spaţiului liber format lîngă armata 1. La început n-am dat crezare acestor zvonuri, însă radioascultarea, care nu ne înşelase niciodată, confirmă aceste informaţii. Astfel am reuşit să stabilim că corpurile 5 şi 17 armată din armata a 5-a, înfrîntă lîngă Komarov, se înapoiaseră şi pătrunseseră în flancul armatei noastre 1. Intrucît nu dispuneam de rezerve pentru asigurarea spatelui nostru, a trebuit să se ia hotărîrea de retragere.

Intre timp, secţia noastră de informaţii a reuşit să afle despre alcătuirea celor 12 corpuri de armată ale celor patru armate inamice aflate în faţa frontului nostru, precum şi a celor nouă divizii de rezervă. Mari au fost greutăţile pe care le-am învins pentru a putea afla dispozitivul forţelor în tabăra duşmană! Dar chiar şi după primirea informaţiilor necesare, n-am avut niciodată încredere în autenticitatea lor. In cazul de faţă, ne încurcase faptul că generalul Jewert, care la 26 august preluase comanda armatei a 4-a în locul baronului Salz ce suferise înfrîngerea de la Krasnik, începuse să semneze radiogramele cu specificaţia de comandant abia la sfîrşitul lunii septembrie. Noi n-am ştiut că încă la începutul lunii septembrie, după primirea întăririlor, armata a 4-a fusese scindată, aripa ei de vest formînd armata 1 care, potrivit planului iniţial, trebuia să execute o lovitură împotriva Germaniei, împreună cu noua armată a 10-a din Varşovia. Presupuneam că între Nistru şi Bug era dispusă armata a 7-a de sub comanda lui Nikitin, în timp ce acolo se concentrase o brigadă de infanterie, o divizie de cazaci şi o divizie din rezervă, alcătuind aşa numitul „detaşament de Nistru". Abia mai tîrziu, datorită radioascultării, am reuşit să stabilim acest lucru.

E răspîndită părerea că în timpul etapei iniţiale a războiului, aparatul nostru de spionaj s-a dovedit incapabil. Impotriva acestei păreri sîntem îndreptăţiţi să afirmăm că şi ruşii, în acest timp, cel mai greu pentru spionaj, n-au izbutit să facă mai mult decît noi. Şi doar nu trebuie să uităm că serviciul rusesc de spionaj avea încă înainte de război mijloace bogate şi se sprijinea pe păturile filo-ruse ale populaţiei noastre. In cartea sa, „Studii strategice asupra războiului mondial din anii 1914—1918",

Tihovici arată că la 24 august, marele cartier general rus tot mai credea că trupele noastre sînt dispuse pe linia Krakovia-Peremîşl. De asemenea, Tihovici arată că existau plîngeri împotriva lipsei de informaţii din această regiune şi din regiunea malului stîng al Vistulei. Generalul Danilov („Rusia în războiul mondial", art. VII) confirmă că ruşii n-au ştiut nimic despre situaţia din Galiţia răsăriteană, înainte de luptele din 26 august.

In privinţa activităţii aparatului nostru de spionaj, se poate trage numai o singură concluzie şi anume: informaţiile furnizate de noi erau apropiate de realitate, însă aparatul nu putea dovedi întotdeauna autenticitatea lor. De aceea nu se putea lupta cu succes împotriva neîncrederii comandamentului faţă de informaţiile noastre.

CAPITOLUL XIII

Luptele de pe San şi cercetarea noastră prin radio

La 12 septembrie 1914, comandamentul suprem se mută din nou, de astă dată la Novîi Sandeţ. Biroul de spionaj primi localul neîncăpător al unei şcoli.

Luarea măsurilor de securitate împotriva pătrunderii spionajului străin în acest oraş se dovedi o chestiune mult mai grea decît la Peremîşl, datorită intenselor deplasări de unităţi militare prin oraş şi prin vecinătatea satelor ruseşti. De aceea, noi am primit cu bucurie detaşarea de la poliţia din Lvov a comisarului Karl Schwartz. Comisarul Karl Schwartz cunoştea bine condiţiile din Galiţia şi se hotărî să ne vină în ajutor. Ober-leutnanţii Temanek şi Markezetti începură să se ocupe de serviciul de radioascultare, atît de important pentru noi, şi de studierea cifrului rusesc. In acelaşi scop, căpitanul Pokornîi fu trimis la staţia de radio a armatei a 4-a. Şi staţia de radio a comandamentului suprem era în permanenţă gata să intercepteze comunicările radio. O oarecare încurcătură ne-a produs un ordin, dat de marele cartier general la 14 septembrie, potrivit căruia în viitor toate emisiunile radio trebuiau cifrate integral. Aceasta a dovedit că ruşii îşi recunoscuseră greşeala. Dar între timp căpitanul Pokornîi aflase deja destule, pentru ca prin compararea tuturor radiogramelor, căzute în mîinile sale

pînă la 19 septembrie, să fie în stare să descifreze întregul cifru rusesc. Astfel, cu toate eventualele denaturări, noi puteam traduce radiogramele interceptate, fără prea mare greutate.

Activitatea agenţilor se îngreuie în urma retragerii armatelor spre Dunaiţ şi Beal. Legătura cu agenţii aflaţi dincolo de frontieră se întrerupse. Birourile de spionaj recurseră la crearea de staţii paralele, pe care le instalară în regiunile părăsite de noi. Aşa de pildă, locotenentul Leon Gebel din armata a 4-a reuşi să rămînă la Lejaisk lîngă San şi după plecarea trupelor noastre; trebuia însă să se poarte cu foarte mare prudenţă, din cauza marelui număr de filo-ruşi.

Ober-leutnantul Max Teisinger von Tülenberg fu lăsat cu 20 de oameni din armata a 2-a în raionul dintre Rjeşov şi San, pentru spionaj şi acte de diversiune. El a creat multe neajunsuri ruşilor şi ne-a dat o serie de informaţii preţioase.

Comisarul de poliţie Horvath, mutat împreună cu poliţia din Lvov la Beal, primi sarcina de a organiza la Lvov un punct secret de spionaj. Birourile de spionaj ale armatelor şi birourile de informaţii ale comandamentului suprem încercară să refacă serviciul de agentură. Dar multor novici le lipsea experienţa, aşa cum multora le pieri curînd pofta pentru munca aceasta primejdioasă. Trebuia creat un spionaj de masă şi cred că nu greşesc dacă afirm că în acel timp au fost încadraţi în muncă 200 de agenţi. Parte din ei erau folosiţi pentru cercetarea apropiată şi se înapoiau după două zile. Unii însă erau trimişi în cercetare pe cinci pînă la opt zile. Serviciul de cercetare îndepărtată cerea, bineînţeles, mai mult timp, necesita călătorii prin Rusia timp de luni de zile şi avea drept scop procurarea de informaţii cu privire la situaţia din interiorul Rusiei.

In timpul retragerii, am acţionat în colaborare cu germanii. Armata a 9-a germană fu trimisă în Silezia şi în raionul Krakovia. Pentru ca această măsură să nu fie observată de ruşi, am propus ataşatului militar din Stockholm să dea de ştire consulului rus despre o ofensivă pe care Hindenburg ar pregăti-o, chipurile, asupra Petrogradului.

Ne-am aşteptat ca ruşii aflaţi în ofensivă să întreprindă o presiune puternică. In realitate, ritmul ofensivei lor deveni mult mai lent şi, după ocuparea localităţii Peremîşl, armatele ruseşti se opriră pe Vislok.

Lucrul acesta era de neînţeles pentru comandamentul nostru suprem, însă, pe calea radioascultării, reuşirăm să aflăm despre

aducerea unor noi regimente siberiene şi a corpului 1 armată din Turkestan.

Cînd armatele noastre în retragere ajunseră într-un loc unde se puteau pune în ordine, reuşirăm să interceptăm o radiogramă expediată de generalul Leciţki, comandantul armatei a 9-a cunoscut nouă, prin care se ordona corpului 16 armată să părăsească rîul Vislok şi să se înapoieze spre rîul San. Din informaţiile primite de la agenţi, reieşea că trupele ruseşti, constînd dintr-o brigadă de infanterie şi şapte divizii de cavalerie, se instalaseră în sectorul dintre Nida şi Vistula. Aceasta ne determină să presupunem că ruşii intenţionau să se deplaseze pe malul de nord al Vistulei, poate datorită faptului că aflaseră de concentrarea regimentelor armatei a 9-a germană.

Curînd, am aflat prin radio că informaţiile date de agenţii noştri se bizuiau pe zvonuri false, răspîndite de ruşi în scop de dezinformare; în realitate, acolo erau concentrate în total doar cinci divizii şi jumătate de cavalerie, fapt confirmat şi de Tihovici în studiul său strategic.

In radiograma trimisă de Novikov, comandantul corpului de cavalerie, se spunea: „Busk, 25.09, ora 8,30 dimineaţa. Generalului Olhovski, Varşovia. Noaptea trecută şi astă noapte am fost informat că germanii se deplasează din Silezia spre răsărit, în direcţia corpului de cavalerie încredinţat mie. Noi însă ştim cu precizie că trupele germane se concentrează în raionul Censtohov... în raioanele Bendzin, Olcuţ, Piliţa, Kromolov. Detaşamentele lor înaintate au atins linia Novoradomsk-Scekocinî-Mehov-Slomniki. In afară de aceasta, avem informaţii şi cu privire la transporturile de trupe din Olcuţ la Prijisek. Avînd în vedere aceste informaţii, am hotărît ca, rămînînd la o distanţă de cinci etape de marş de poziţiile înaintate, să nu ţin seamă de trecerea Vistulei. In consecinţă am trimis imediat două divizii în direcţia Nagloviţi-Vodislav, pentru o cercetare intensă. Ulterior, pentru a mă asigura împotriva pătrunderii cercetării inamice spre est... să concentrez acolo puternice unităţi de cavalerie. Unităţile diviziei a 5-a le-am trimis în raionul Kelţî-Prijedborţ, iar brigada de Turkestan am subordonat-o generalului Vankovski. Divizia a 4-a a fost trimisă la Staşov-Helnik. Astăzi, statul major al corpului de cavalerie rămîne la Busk. Novikov".

Astfel, datorită radioascultării, am reuşit să interceptăm un document foarte preţios. In timp ce generalul Olhovski se chinuia să descifreze radiograma, căpitanul nostru Pokornîi se descurcase deja în această chestiune, transmiţînd textul radiogramei comandamentului german prin ofiţerul de legătură, căpitan von Fleischman. Se pare că niciodată, în nici un război, planurile inamicului n-au fost atît de repede cunoscute de cel împotriva căruia erau îndreptate.

A doua zi, armatele noastre stăteau pe noile poziţii, gata de luptă. Trupele inamicului se mai aflau încă pe Vislok. In acest timp, am aflat de următorul ordin, foarte important, dat de comandamentul armatei a 9-a: „Prin prezentul, ordon ca, în vederea manevrei ce urmează să se execute, la 26 trupele să fie retrase dincolo de Vislok, lăsînd pe loc numai avangărzile. Unităţile trebuie instalate în raioanele ocupate anterior. Corpul de armată de gardă trebuie să rămînă în raionul Kolbuşovo-Kupno, ocupat astăzi, iar avangarda lui trebuie împinsă mai aproape".

Dorind să-i ia pe ruşi prin surprindere, germanii insistau să se întreprindă imediat o ofensivă, înainte ca inamicul să se fi pregătit în vederea noii operaţii. Deci informaţiile cu privire la înaintarea armatei a 9-a, în regiunea muntoasă Kelţîi, erau răspîndite de inamic în scop de dezinformare; noi nu ştiam dacă în Ivangorod existau forţe mari; din Varşovia eram informaţi de contrariul, dar era greu să ne bizuim pe aceasta. Totodată, din Stockholm am primit confirmarea ştirii potrivit căreia la sfîrşitul lui septembrie sosise un corp siberian. In noaptea de 28 septembrie, am interceptat ordinul de înaintare dincolo de Vistula dat armatei a 9-a. De aici am tras concluzia că duşmanul nu se pregătea să înainteze spre Ungaria, ci să mute centrul de greutate din Galiţia în Polonia.

La 4 octombrie, trupele noastre începură să manevreze. In acest timp, radioascultarea ne înştiinţă despre înaintarea armatelor a 9-a, a 4-a şi a 5-a ruse de la San spre cursul mijlociu al Vistulei şi a armatelor 1 şi a 2-a — de pe frontul de nord-est spre nord de Varşovia. Interceptînd radiograma trimisă de colonelul rus conte Engalîcev, de la divizia a 10-a cavalerie din Sanok, aflarăm de atacul ce intenţiona să se execute asupra forturilor de sud-est din Peremîşl. Imediat am înştiinţat, prin radio, comandamentul fortăreţei. Căpitanul Pokornîi lucra necontenit la radioascultare, fiind nevoit să descifreze pînă la treizeci de radiograme pe zi.

Scurtul răgaz de dinaintea ofensivei l-am folosit pentru a

vizita birourile de spionaj ale armatelor independente. La 2 octombrie, am plecat la marele cartier general german din Kelţî.

La 10 octombrie, armatele noastre ajunseră la San. In acelaşi timp, germanii găsiră lîngă Varşovia un ordin rusesc cu privire la o ofensivă concentrică, din Ivangorod-Varşovia spre inima Germaniei, cu forţe uriaşe; ideea acestui proiect aparţinea armatei ruse şi Antanta punea mari nădejdi în el.

O serie de cauze ne-au silit să amînăm ofensiva pe care intenţionasem s-o întreprindem peste San. Trupele noastre sufereau de pe urma faptului că nu se putea conta pe rusini, principalii băştinaşi din această regiune; după victoriile obţinute de ruşi, populaţia simpatiza foarte mult cu duşmanul. In această direcţie, influenţau şi manifestele lansate de arhimandritul Vitalie al mănăstirii din Poceavsk, care dezlegase pe „fraţii galiţieni" de fidelitatea faţă de jurămîntul depus împăratului austriac. Astfel, filo-ruşii aduceau prejudicii destul de mari regimentelor noastre, deoarece pe San fuseseră instalate linii telefonice secrete, care dădeau posibilitate duşmanului să afle multe amănunte interesante despre situaţia şi starea trupelor noastre.

La plecarea mea în staţiunea climaterică Kriniz, unde se concentrau autorităţile galiţiene, am obţinut ca şeful ţinutului, von Korîtowski, foarte alarmat de extinderea mişcării filo-ruse, să interzică iluminatul în casele aflate în raionul acţiunilor militare. De asemenea, am cumpărat toţi porumbeii călători, iar ulterior am aplicat pedeapsa cu moartea împotriva celor ce se ocupau cu creşterea de porumbei călători. Organelor de justiţie le-am cerut să întreprindă acţiuni rapide şi hotărîtoare, pentru înfricoşarea populaţiei. Totuşi, datorită faptului că deseori erau arestaţi oameni cu totul nevinovaţi, trebuia să fim foarte prudenţi.

Era, în acelaşi timp, necesar să supraveghem cu atenţie şi pe naţionaliştii polonezi. Pilsudski, brigadirul [1]) legiunilor, trimise cîţiva emisari la Varşovia pentru a reacţiona la stările de spirit filo-ruse din rîndurile populaţiei locale, care, după succesul obţinut de trupele ruseşti în Galiţia, începuse să ridice capul. Deci şi populaţia poloneză devenea nesigură.

Pe la jumătatea lunii octombrie, ruşii schimbară cifrul radiogramelor, însă, din fericire pentru noi, într-o radiogramă trimisă cu noul cifru exista o parte neclară care necesita explicaţii.

[1]) *Brigadir* = comandant (N. R.)

Drept răspuns la aceasta, comandamentul transmise aceeaşi radiogramă cu vechiul cifru. Astfel am reuşit să obţinem fără greutate şi noul cifru. In felul acesta, am aflat că în faţa trupelor noastre şi a celor germane existau următoarele forţe ruseşti: în Prusia Orientală — între 14 şi 18 divizii de infanterie, pe San şi la sud de Nistru — 28 pînă la 31 de divizii, iar în faţa armatei a 9-a germană şi a armatei noastre 1—43 pînă la 46 divizii de infanterie ruseşti. Intr-un cuvînt, în faţa a 52 de divizii ale aliaţilor se aflau între 85 pînă la 95 divizii ruseşti. Aceasta îl obligă pe Hindenburg să ia hotărîrea de a se retrage spre Silezia, pentru a căpăta libertate de acţiune în vederea unei noi ofensive. Armatele noastre trebuiau să i se alăture.

Regruparea din Polonia se desfăşura într-un ritm rapid. Serviciul nostru de radioascultare urmărea zilnic deplasarea trupelor ruseşti. La 7 noiembrie, am reuşit să prevenim armata noastră 1 de atacul pregătit împotriva ei. Ca urmare, atacul amplu pregătit n-a avut nici un rezultat. Corpul 3 caucazian din armata a 4-a şi două corpuri de armată vecine, care înaintau la sud de armata a 9-a, se ciocniră unul de celălalt şi, lîngă Dzealovşciţ, se produse o întreagă încurcătură. Ambii comandanţi de armate începură să se bombardeze cu furie unul pe altul cu radiograme, ceea ce ne oferi o mare satisfacţie. O bucurie tot atît de mare ne-a produs şi ordinul dat de comandamentul armatei a 5-a, prin care acesta cerea generalului Oranovski din Sedleţ ca în viitor să trimită toate dispoziţiile prin radio, deoarece refacerea liniilor distruse în raionul acţiunilor militare necesita prea mult timp şi forţe. Ordinul acesta ne-a dat posibilitate să urmărim nestingheriţi cea mai mare parte a măsurilor luate pe frontul rusesc.

CAPITOLUL XIV

Triumful serviciului de radioascultare

Comandamentul suprem a fost nevoit să se mute din nou în interiorul ţării. Drept cel mai potrivit punct pentru aceasta a fost găsit Teşchen. Aici, la mănăstire, am fost primiţi din toată inima. Imediat am trecut la organizarea serviciului de contraspionaj în oraş, în gări ş.a.m.d.

In ciuda aşteptărilor, şederea noastră în acest oraş s-a prelungit.

Intre timp, planul de ofensivă pe care urma s-o execute armata a 9-a germană spre nord, între Posnan şi Torn, în scopul izbirii flancului armatei ruse, luă o formă definitivă. Concomitent cu aceasta, armata a 4-a austriacă trebuia să dea o lovitură peste Vistula, asupra Krakoviei.

Pentru asigurarea spatelui Sileziei, erau destinate: armata 1, gruparea germană a generalului von Woirsch şi armata a 2-a, adusă din Carpaţi.

Pentru asigurarea spatelui Galiţiei apusene şi a Ungariei, rămîneau forţele slabe ale armatei a 3-a şi unităţile aflate sub comanda generalului Pflanzer.

Radioascultarea aducea mari servicii comandamentului nostru. Intenţiile comandamentului rus puteau fi aflate imediat, iar munca de evidenţă a forţelor inamice fusese organizată atît de bine, încît, încă la sfîrşitul lunii octombrie, era stabilită precis dislocarea unităţilor, pînă la divizii inclusiv.

Eram siguri că în cazul cînd nu vom reuşi să descoperim în cursul unei zile dispariţia de pe front a unei unităţi oarecare, ea va fi totuşi descoperită în viitorul cel mai apropiat. Excepţie făcea doar corpul de cavalerie de gardă, care de la 19 decembrie scăpase cu desăvîrşire de sub supravegherea noastră. Toate punctele de spionaj fură antrenate pentru căutarea lui. In acest scop, Straub trimise oameni din Stockholm la Petersburg. Totul se dovedi zadarnic. In cele din urmă, la 15 ianuarie 1915, staţia de radio din Radom ne anunţă că statul major al corpului de cavalerie de gardă, atît de mult căutat, se află acolo.[1]) Totuşi, din informaţiile primite de la agenţi, reieşea că corpul de cavalerie de gardă propriu-zis nu se află acolo. In realitate, potrivit celor aflate acum din lucrarea lui Danilov, corpul acesta se afla la sud-est de Varşovia, în rezerva marelui cartier general.

Ordinul de trecere a armatei ruseşti la ofensivă generală în interiorul Germaniei, interceptat la 13 noiembrie, ordin care fixa această ofensivă pentru a doua zi, a fost descifrat tot pe data de 13, aflîndu-se în aceeaşi zi pe birourile cancelariei noastre de operaţii şi ale cancelariei comandantului suprem al frontului de est din Posnan. Din acest ordin reieşea că ruşii n-aveau idee nici despre pericolul care ameninţa flancul lor de nord, nici despre forţele armatei a 9-a, care trecuse la ofensivă la 12 noiembrie. Ei apreciau că armata a 9-a se reducea la un singur corp

[1]) Corpul de cavalerie de gardă fusese adus la Radom pentru odihnă. (N. R.)

de armată. Totodată, presupuneau că în raionul Censtohov se găsesc patru corpuri de armată germane. Intenţia lor era să învăluie flancul de nord al corpurilor de armată dispuse aici. Aceasta stîrni de îndată contradicţii în părerile aliaţilor. Armata a 2-a fusese debarcată mai la nord de cum presupuneau germanii şi ei consimţiră să-l subordoneze pe Woirsch comandamentului nostru suprem. In schimb, armata a 2-a austriacă fu trecută în subordinea lui Woirsch.

Ruşii se mirau de multă vreme de buna noastră informare. Ei ajunseră la concluzia că de acest lucru nu poate fi vinovată decît cercetarea aeriană germană.

Bineînţeles că noi nu ne limitam numai la ascultare, care, în cazul schimbării cifrului, putea oricînd să nu ne mai aducă foloase. In afară de aceasta, armatele inactive, ca, de exemplu, armata a 3-a şi a 8-a din Galiţia, care-şi completau pierderile după lupte grele şi se pregăteau din nou în vederea încercuirii Peremîşlului şi în vederea unei înaintări în Carpaţi, foloseau foarte rar radioul.

Agentura noastră îşi desfăşura activitatea fără întrerupere. Desele cazuri de descoperire a unor agenţi dubli impuneau cea mai mare prudenţă. Punctelor de spionaj li s-au dat instrucţiuni ca să se îngăduie agenţilor să vadă cît mai puţine din ceea ce se făcea pe frontul nostru şi în spatele apropiat. S-a recomandat ca atunci cînd agenţii treceau prin dispozitivul nostru să li se lege ochii. S-a intenţionat să se comunice tuturor punctelor de spionaj numele şi semnalmentele persoanelor suspecte, pentru a îngreuna activitatea spionilor inamici. Cu începere de la sfîrşitul lunii octombrie, la toate nodurile de cale ferată au fost instituite puncte de contraspionaj.

De altfel, pe la mijlocul lui noiembrie, s-a observat o înviorare şi în rîndurile armatelor ruseşti din Galiţia. Puteam urmări cu exactitate deplasarea forţelor inamice. La 19 noiembrie, comandamentul suprem rus îşi afirmă existenţa cu toată tăria. El socoti că sosise timpul cînd, cu încordarea tuturor forţelor, ofensiva generală putea fi încununată de succes.

Dar în ziua următoare am fost cuprinşi de spaimă. Un ofiţer de legătură din armata a 4-a rusă transmise prin radio unui alt ofiţer că cifrul în vigoare este cunoscut de inamic. Apoi, dintr-o radiogramă, aflarăm că ruşii cunoşteau cifrul german şi, probabil, în felul acesta ştiau că noi eram bine informaţi.

Văzînd că există pericolul ca cel mai bun mijloc de spionaj să nu mai funcţioneze, ne-am demoralizat. Posturile noastre de radioascultare şi cele germane adunară noi radiograme cifrate şi, la 22 noiembrie, prin sforţări comune, reuşirăm să descoperim cifrul nou.

Din păcate, prima comunicare interceptată a fost ştirea despre ruperea încercuirii germane de lîngă Lodz. Comunicările ruseşti ne-au dat posibilitate să urmărim pas cu pas acţiunile unităţilor germane.

In primele zile ale lunii decembrie, interceptarăm următoarea radiogramă rusă: „Cheia cifrului, inclusiv cea trimisă în noiembrie, e cunoscută de inamic". Ni s-a tăiat respiraţia. Cu toate acestea, ruşii se încăpăţînau să folosească în continuare vechiul cifru. Probabil că în situaţia încordată de atunci, ei nu dispuneau de alte mijloace de legătură, la fel cum se poate să nu fi avut în rezervă o nouă cheie, ori să fi apreciat ca suficiente desele schimbări ale indicativelor, ceea ce, în orice caz, cerea mai multă muncă din partea noastră.

La 6 decembrie, generalul Novikov anunţă că primise pe neaşteptate ordinul de a acoperi retragerea corpului 19 armată rusesc. Era primul indiciu că armata rusă începuse să se rostogolească înapoi, cel puţin la flancul de nord. Fazele încordate ale luptei de la Limanov-Lapanov erau însoţite de folosirea serviciului radio.

La 14 decembrie, prin schimbarea de către ruşi a cheii cifrului, sursa de informaţii ne-a fost răpită. Cifrul nou s-a dovedit o nucă greu de spart. Totuşi, cu ajutorul maiorului Glumak, al ober-leutnantului Zamanek, al căpitanului Pokornîi şi al oberleutnantului Markezetti, s-a reuşit, în decurs de cîteva zile, să se descopere şi cheia acestui cifru. Serviciul radio stabili că, în ciuda aşteptărilor optimiştilor, ruşii nu se retrăseseră dincolo de cursul mijlociu al Vistulei, ci ocupaseră noi poziţii pe linia Nida-Piliţa. Curînd ieşi la iveală că forţele ruseşti, economisite prin scurtarea frontului şi prin fortificaţii puternice, au fost transportate în faţa armatei a 3-a austriece, care înaintase adînc din Carpaţi în flanc. Luptele au continuat pînă la anul nou şi ruşii au înaintat iarăşi pînă în Carpaţi.

Intre timp aflasem de la agenţii noştri că ruşii resimt o foarte mare lipsă în echipament şi armament. La noi, în vremea aceea situaţia era întrucîtva mai bună.

CAPITOLUL XV

Operaţia din Serbia. Sfîrşitul trist al anului

Situaţia noastră nefavorabilă de la sfîrşitul anului 1914 a fost înrăutăţită şi mai mult de deznodămîntul neaşteptat al operaţiilor împotriva Serbiei. Trebuie spus că serviciul nostru de spionaj din Balcani era mult superior celui sîrb, informaţiile noastre cu privire la concentrările inamicului fiind apropiate de realitate. In schimb, informaţiile sîrbilor cu privire la forţele noastre erau cu totul greşite. In felul acesta, sîrbii aveau surpriză după surpriză. Ei nu ştiau nimic nici despre plecarea armatei a 2-a austriece, nici că la nord de Sava fusese lăsată doar divizia a 29-a de infanterie. Aceasta a fost pricina înfrîngerii grele suferite de divizia 1 din Timok. In două rînduri, corpul 16 armată lovi prin surprindere unităţile sîrbe de peste Drina şi flancul lor de sud. Invazia sîrbo-muntenegreană în Bosnia de sud-est n-a fost suficient pregătită şi asigurată din punct de vedere al cercetării. Datorită acestui fapt, ea a suferit grele eşecuri, cauzate de acţiunile trupelor noastre mai slabe din punct de vedere numeric.

Pentru serviciul sîrb de cercetare, incapacitatea spionajului propriu constituia o mare ruşine. Doar Serbia avea o sumedenie de adepţi pe teritoriul monarhiei austriece şi încă din timp de pace desfăşurase o intensă muncă pregătitoare. In orice caz, contraspionajul nostru lucrase foarte bine şi-şi asigurase oamenii necesari.

Femeile frumoase, trimise în Austria cu paşapoarte romîneşti pentru a face cunoştinţă cu ofiţeri şi a-i folosi în scopuri de spionaj, au fost de prea puţin ajutor spionajului sîrb. Serviciul de spionaj muntenegrean era slab cu totul. Prin acţiuni demonstrative, noi am reuşit timp îndelungat să dezinformăm inamicul, dîndu-i impresia că, după curăţirea Bosniei de sud-est, corpul 16 armată a rămas în sectorul cursului superior al Drinei, în faţa grupării inamice din regiunea aceea. Sîrbii au bombardat mult timp localitatea Kalinovik, unde se afla în total o singură companie. Bombardamentul fusese cauzat probabil de rapoartele false, întocmite în scop de dezinformare, prin care noi răspîndisem ştiri despre existenţa unor mari unităţi în localitatea respectivă. Documentele acestea erau întocmite de punctul de spionaj din Sarajevo şi transmise cu iscusinţă inamicului prin agenţi.

Intr-o anumită măsură, serviciului nostru de spionaj i-a fost greu să stabilească în detaliu alcătuirea unităţilor sîrbe şi numele comandanţilor superiori. Aceasta se explică prin desele schimbări survenite în dislocarea diviziilor de pe front, prin adăugarea de noi formaţii şi prin schimbarea compunerii armatelor. Spre sfîrşitul lunii octombrie, ştirile provenite din diferite surse, care ne informau că ruşii intenţionează să aducă trupe în Serbia, pe Dunăre, ne-au neliniştit. Dar agentura noastră de pe fluviu nu observase nimic.

Punctul culminant al succesului a fost atins atunci cînd serviciul nostru de spionaj de lîngă Kolubara, devenit foarte activ, a început să dispună de informaţii sigure cu privire la gradul de dezorganizare a trupelor sîrbe şi al lipsurilor în ansamblu. Totuşi, nici atunci n-am avut posibilitatea să controlăm informaţiile contradictorii primite de la prizonieri.

In faţa noastră se ridicau munţi înalţi, acoperiţi cu zăpadă, care îngreunau deplasarea agenţilor şi încetineau continuu aducerea rapoartelor lor. In astfel de condiţii, doar radioascultarea ne putea ajuta să descoperim intenţiile inamicului. Dar sîrbii aveau asemenea mijloace auxiliare de transmisiune tot atît de puţine ca şi trupele noastre din Balcani.

Remy Kweatkowski, consulul general la Salonic, un om teribil de descurcăreţ în serviciul de spionaj, ca şi căpitanul Henric Hoflener, fost consul la Nisa, detaşat pe lîngă primul, se aflau prea departe de raionul ultimelor lupte pentru a fi în stare să ne informeze la timp. In schimb, sîrbii primeau informaţii despre slăbiciunea trupelor austriece de la prizonierii de naţionalitate sîrbă.

Aceasta ne-a şi dus la catastrofă. Abia mai tîrziu am aflat cît de mult suferiseră sîrbii rupîndu-şi şira spinării a organizaţiei lor militare. Trupele lor au devenit pentru mult timp incapabile de acţiuni ofensive [1]).

In perioada scurtei staţionări a sîrbilor în Sirmia, s-a afirmat deosebit de puternic starea de spirit a unei părţi a populaţiei duşmănoase Austriei. Primirea triumfală a trupelor inamice,

[1]) Descriind acest episod de război, autorul încurcă vădit lucrurile. La începutul capitolului, Ronge îşi bate joc de serviciul sîrb de spionaj şi laudă în toate chipurile pe cel propriu. Aici însă e nevoit să recunoască faptul că serviciul de spionaj austriac n-a ştiut să preîntîmpine înfrîngerea pricinuită de sîrbi trupelor austriece. (Nota red. ruse)

atîtarea urii în rîndurile persoanelor de naţionalitate nesîrbă, atacurile de după colţ împotriva soldaţilor noştri, distrugerea liniilor de cale ferată din imediata apropiere a spatelui frontului nostru, arătară că şi pe teritoriul propriu noi ne aflam ca într-o adevărată ţară inamică. Nu rareori locuitori din raionul Sava semnalizau inamicului peste rîu. Se zice că transportul armatei a 2-a austriacă de pe frontul sîrb ar fi fost divulgat de starostele plăşii, Klenak.

In Bosnia, numai excepţionala severitate ne-a ajutat să înăbuşim manifestările elementelor duşmănoase Austriei. La Foci au fost împuşcaţi 71 de oameni, printre care şi cei ce săvîrşiseră atacuri împotriva noastră. La 19 octombrie, la Dolnea-Tuzla, tribunalul militar de campanie a condamnat 18 oameni la pedeapsa cu moartea prin spînzurătoare. Grăitor e faptul că asasinii moştenitorului tronului austriac — Prinţip, Gabrinovici şi Grabeci — n-au putut fi lăsaţi să-şi execute pedeapsa în închisoarea centrală din Tenic, datorită faptului că unul dintre inspectorii gărzii închisorii şi duhovnicul ortodox sîrb erau anchetaţi pentru intrigi suspecte.

In timpul înaintării ruşilor, apărură simptome deosebit de primejdioase: recruţi cu semne de doliu, vădita lipsă de dorinţă a unităţilor de marş de a pleca pe front, eschivări de la rechiziţionarea cailor şi a mijloacelor de transport, fraternizarea cu prizonierii de război ruşi, răspîndirea de proclamaţii, în cea mai mare parte de provenienţă rusă (aşa-numitele proclamaţii ale lui Rennenkampf), răspîndirea de apeluri ale ţarului şi ale lui Nikolai Nikolaevici către slavi, manifestări ale populaţiei cu prilejul plecării din Praga a batalionului 3 de marş din regimentul 28 infanterie şi a batalioanelor 59 şi 60 de landsturm din Pisek. Contrar comunicărilor comandamentului militar din Praga, despre starea de spirit tot mai alarmantă, primarul oraşului denumea aceste manifestări cazuri „izolate".

Cehii din străinătate aveau faţă de Austria o atitudine vădit duşmănoasă. La început, cenzura s-a limitat să controleze numai acele scrisori care erau expediate din statele neutre unor destinatari „suspecţi" sau scrisorile trimise de aceştia în ţările neutre. In ultimă instanţă, ne-am convins că informaţiile erau transmise în ţările duşmănoase şi de destinatari „care nu stîrneau bănuieli". La începutul lunii octombrie, a fost instituită cenzura întregii corespondenţe cu străinătatea. Puteai rămîne uimit de abundenţa de insulte la adresa lui Frantz Iosef, de nu-

mărul mare al cazurilor de trădare de stat şi de informaţiile absurde din scrisorile trimise de cehii aflaţi în străinătate, îndeosebi în America. Evident că cehii care locuiau în Austria nu puteau prezenta în corespondenţa lor tabloul întunecat al situaţiei interne a ţării. Ne putem închipui cum au folosit elementele potrivnice patriei timpul în care nu fusese instituită cenzura corespondenţei. Instituind cenzura prin surprindere, s-a reuşit să se descopere urma a o sumedenie de legături cu tovarăşi de idei nu numai din ţările neutre, dar şi din ţările duşmănoase.

Starea de spirit din ţară se resfrîngea şi asupra trupelor. Unităţi întregi de cehi s-au dovedit incapabile de luptă în momentele critice. Un număr neobişnuit de mare de cehi cădeau prizonieri. Folosindu-se de această stare de spirit, inamicii îşi atrăgeau prizonierii printr-o comportare frumoasă. Ruşii organizară drujine naţionale cehe, aşa-numitele „legiuni husite", lucru care n-a putut decît să influenţeze creşterea numărului de transfugi. Trebuia acordată atenţie şi faptului că informaţiile nefavorabile de pe teatrul de acţiuni militare erau deseori cunoscute cercurilor cehe din Praga cu patru zile înainte de a se da publicităţii.

Adevărata stare de spirit a unei părţi a populaţiei cehe nu putea fi apreciată numai după demonstraţii întîmplătoare de loialitate ca, de exemplu, sărbătorirea fastuoasă a zilei de 2 decembrie — ziua încoronării împăratului. In acelaşi timp, se creă impresia că Serbia se găseşte în faţa înfrîngerii. Şi încrederea în forţa nimicitoare a armatei ruse începu să fie pusă sub semnul întrebării. Totuşi, conducătorii autorităţilor locale din Boemia şi Moravia continuau să se agaţe de aceste dovezi de loialitate. Primul ministru arăta că în unele cercuri se observă o înviorare a curentului mai radical şi mai duşmănos statului. Totuşi, el nici n-a vrut să audă de propunerea comandamentului suprem de a institui tribunale militare de campanie în Boemia, Moravia şi Silezia, pentru judecarea trădătorilor de stat, şi despre transmiterea unei părţi a împuternicirilor politice în mîinile comandamentului suprem, pentru a putea face uz cu mai mare severitate de autoritatea guvernamentală.

Firește că pe teatrul acţiunilor militare (în Moravia şi Silezia) existau tribunale militare de campanie. Pe măsură ce ruşii se apropiau de aceste regiuni, starea de spirit antistatală se manifesta cu tot mai mare hotărîre. Manifestările de acest gen s-au soldat cu darea în judecată a 22 de oameni, dintre care

cinci au fost condamnaţi la moarte. In afară de aceştia, pînă la sfîrşitul anului 1914 au fost daţi în judecată încă 38 de oameni.

Pierderea a celei mai mari părţi din Galiţia a răpit Austriei nu numai o importantă sursă de alimente, dar a provocat şi un aflux de refugiaţi. Plasarea refugiaţilor şi apoi a celor internaţi, precum şi creşterea rapidă a numărului prizonierilor a creat o serioasă bătaie de cap departamentului militar. Haosul putea fi lichidat numai prin construirea treptată de oraşe întregi de barăci. Refugiaţii trebuiau ţinuţi sub o supraveghere deosebit de atentă, deoarece printre ei se puteau găsi „emisari" ruşi, trimişi pentru spionaj sau pentru a face legătură cu agenţii.

Către sfîrşitul anului, în Austria se aflau 800—900 de persoane bănuite de spionaj. Numărul spionilor arestaţi pe teatrul de acţiuni militare şi pedepsiţi pe loc nu poate fi stabilit acum. Tribunalele civile şi cele militare de campanie din interiorul ţării pronunţaseră 97 de condamnări. Situaţia impunea pedepse aspre. De aceea, nu e de mirare că trei pătrimi din cei suspectaţi au fost condamnaţi la moarte.

Spre sfîrşitul lui noiembrie, se primi o comunicare anonimă despre existenţa unei acţiuni de spionaj îndrăcite. La această acţiune participa şi doctorul Eduard Rambusek din Salzburg, membru al guvernului provincial. S-a presupus că viaţa luxoasă ce o ducea acesta împreună cu prietena sa, care se dăduse la început drept rusoaică, apoi franţuzoaică şi în cele din urmă unguroaică, se datora fondurilor date de Rusia. Din păcate, Rambusek a rămas la postul său în tot timpul războiului. Acţiunea aceasta a fost repusă pe tapet doar după sinuciderea lui Rambusek.

Cu cît războiul se prelungea, cu atît serviciul de contraspionaj trebuia să-şi deschidă mai mult ochii. Abia la sfîrşitul anului ne-a venit în minte că frontiera deschisă cu Italia şi Elveţia constituie un canal favorabil pentru strecurarea informaţiilor în ţările duşmane nouă. De comun acord cu ministrul de război al Bavariei, au fost introduse paşapoarte şi s-a organizat supravegherea lacului Boden. Circulaţia scrisorilor prin contrabandă era în floare. Trebuiau controlate pînă şi anunţurile din ziare, deoarece, uneori, un conţinut cu totul inocent la prima vedere, putea avea o semnificaţie secretă. De asemenea, se puteau divulga informaţii despre modul de grupare al forţelor noastre şi prin răspunsurile date la numeroasele informaţii cerute despre dispăruţi. Incă la începutul războiului, în scopul păstrării secre-

tului, şeful telegrafului introdusese un cod pentru notarea statelor majore, cod întrebuinţat în toată corespondenţa telegrafică şi în convorbirile prin fir direct. Dar atîta vreme cît continuam să avem un contact strîns cu inamicul, secretul putea fi păstrat numai cu condiţia schimbării dese a codului.

In anunţurile publicate de rudele persoanelor dispărute se arătau nu numai unitatea militară în care servise persoana căutată, ci şi numărul oficiului poştal militar. In felul acesta, deseori, dintr-un singur număr de ziar, se putea afla dispozitivul a cîtorva divizii, deoarece fiecare dintre ele avea numărul său de oficiu poştal militar. Faptul acesta uşura mult activitatea spionilor.

Prin intrarea Turciei în război, Puterile Centrale şi-au cîştigat un nou aliat. Ataşatul nostru militar la Constantinopol trebuia să se îngrijească de activitatea comună cu şeful secţiei de spionaj al marelui stat major turc, maiorul Zeifi Bei. Biroul nostru de spionaj hotărî să se folosească de faptul că turcii declaraseră „războiul sfînt". Cu consimţămîntul ambasadorului turc la Viena, aviatorii şi agenţii începură să răspîndească apeluri în rîndurile musulmanilor din armata rusă. In afară de aceasta s-a încercat să se exercite influenţă asupra lor cu ajutorul rachetelor şi al altor mijloace pirotehnice. Drapelele verzi cu semilună şi stea aveau rolul să-i atragă pe musulmani. Propaganda aceasta, de care s-a ocupat în mod deosebit rotmistrul Walzel, a înregistrat un oarecare succes.

Austria intră în noul an cu griji şi nevoi în toate privinţele. Speranţele într-un sfîrşit apropiat al războiului se spulberau una după alta. La Petrograd, tatonarea prudentă de către guvern a terenului, în vederea încheierii păcii, se lovi de dorinţa neîndoplecată a guvernului Rusiei de a continua războiul.

CAPITOLUL XVI

Pregătirea bătăliei din Carpaţi

Slăbirea intensităţii luptelor de pe frontul rus, la începutul lunii ianuarie 1915, creă o perioadă de înviorare în activitatea biroului de spionaj. In primul rînd, trebuia făcută o oarecare ordine în reţeaua de agentură, care număra aproximativ 1 000 de oameni. Din ce în ce mai mulţi oameni îşi ofereau serviciile

pentru a lucra atît ca agenţi, cît şi la punctele noastre de spionaj. Soldaţii îşi exprimau dorinţa de a lucra voluntar. Nu se simţea lipsă nici de femei. Bineînţeles că printre agenţi existau şi destui escroci, ca şi oameni incapabili să ducă o astfel de muncă. Erau şi dintre aceia care fuseseră demascaţi sau destituiţi dintr-un loc şi încercau să se aranjeze în altă parte. In lupta împotriva acestui fenomen, am primit un mare ajutor din partea biroului central de evidenţă, organizat pe lîngă serviciul de spionaj.

Pînă la sfîrşitul anului 1916, au fost făcuţi inofensivi 88 agenţi, complet incapabili, şi 62 de afacerişti.

Pentru a se pune capăt spionajului inamic, s-a introdus obligativitatea prezentării paşaportului la trecerea frontierei. Curînd, au fost introduse noi restricţii în privinţa deplasărilor în interiorul ţării. Pasagerii civili, care călătoreau pe căile ferate situate pe teatrul de operaţii militare din nord, erau nevoiţi să posede acte de identitate. Pe linia de cale ferată Buchs-Viena, care vine dinspre vest, şi mai departe pe aceeaşi linie ce trecea prin Budapesta-Predeal spre Romînia a fost organizat un punct de control care pînă la sfîrşitul anului a controlat peste 2 300 de trenuri. Numărul călătorilor transportaţi cu aceste trenuri a fost de aproximativ 400 000. Dintre aceştia, circa 300 au fost reţinuţi. La început, măsurile acestea au provocat o sumedenie de plîngeri. Elementele suspecte au fost însă descoperite numai în primele zile după introducerea inovaţiei, deoarece, pe urmă, spionii au reuşit să se asigure repede cu documente „autentice". Se confirma astfel cunoscutul adevăr că, în lupta împotriva contraspionajului, superioritatea e de partea spionajului.

Noi nu eram destul de clarificaţi în privinţa diviziilor ruseşti din rezervă, a miliţiei şi a formaţiilor de rezervă. Pentru limpezirea acestor chestiuni, interogam cu regularitate prizonierii.

Pe la mijlocul anului, s-au ivit complicaţii în legătură cu „Uniunea pentru eliberarea Ucrainei" care au dus la dizolvarea acesteia. Incă înainte de dizolvare, ministerul afacerilor externe rupsese legăturile politice cu această uniune.

In ultimul timp, încercasem să intensificăm activitatea noastră diversionistă în spatele frontului rusesc, în Carpaţi.

Aruncarea în aer, lîngă Novoseliţa, a căii ferate ce duce spre Cernăuţi, n-a izbutit din cauza arestării agentului nostru pe teritoriul Romîniei. Din fericire am reuşit să cumpărăm elibe-

rarea lui în schimbul sumei de 300 de coroane. In consecinţă, am hotărît să folosim un procedeu mai perfecţionat pentru distrugerea căilor de comunicaţie ale armatei ruseşti. In acest scop, deosebit de valoroase s-au dovedit aparatele lansate din tren pe parcurs. La Brest-Litovsk a fost aruncat în aer un depozit de muniţii. Acelaşi lucru s-a petrecut la Reni, pe Dunăre, cu un şlep încărcat cu muniţii destinat Serbiei. Am acordat o deosebită atenţie şi transporturilor de materiale militare în Rusia, care încă din vremea aceea începuse să resimtă serioase lipsuri în astfel de materiale. Transporturile de contrabandă prin Suedia erau împiedicate de colonelul Straub, care informa autorităţile suedeze asupra lor. E ştiut că suedezii interziseseră acest lucru. Şi mai important era importul prin Arhanghelsk. Pînă la începutul lunii ianuarie, spărgătoarele de gheaţă reuşiseră să menţină deschis canalul navigabil al portului. Astfel s-au acumulat stocuri mari, care nu puteau fi transportate pe calea ferată îngustă. Rușii se grăbeau să transforme calea ferată îngustă într-una normală şi să construiască spre Marea Albă o a doua cale ferată, normală. Straub primi dispoziţii să organizeze acte de diversiune împotriva acestei căi ferate şi a spărgătoarelor de gheaţă. Dar, în acest domeniu nu s-au obţinut nici un fel de rezultate pozitive.

De asemenea, n-a reuşit nici organizarea spionajului prin agenţi pe teritoriul Iranului. In acest scop, în aprilie 1915, fu trimis la Teheran, ca ataşat militar, ober-leutnantul Wolfgang Heller, din marele stat major. Acesta încercă să obţină eliberarea celor 40 000 de prizonieri austrieci internaţi în Turkestan, însă nu reuşi să facă nimic. In cele din urmă, pe cînd se afla la vînătoare, a fost încercuit şi luat prizonier de către ruşi. După această întîmplare, postul de ataşat militar în Iran a rămas liber. N-a avut succes nici planul rotmistrului conte Kanitz, ataşat militar german, de a ridica bande împotriva Rusiei.

Pentru a combate cele cuprinse în „Cartea de neuitat a soldatului despre atrocităţile germane", scrisă de Rezanov, am scos şi noi o carte despre atrocităţile ruseşti şi am pregătit şi 50 000 de exemplare de manifeste, care, la 22 ianuarie — aniversarea evenimentelor gaponiste din Petersburg — trebuiau să zdruncine voinţa rușilor de a continua războiul. Manifestele acestea au fost editate în numele „Organizaţiei populare ruse din Geneva". Ele erau duse în tranşeele ruseşti de către agenţi. In sectoarele în care poziţiile erau dispuse aproape, manifestele au

fost lansate cu ajutorul baloanelor pentru copii. Marele cartier general rus a fost foarte revoltat de acest lucru, apreciindu-l drept o manevră josnică.

Rotmistrul von Walzel, care a condus cu iscusinţă propaganda aceasta, a folosit mai tîrziu baloane cu aer cald, care au o mare forţă ascensională, sticle şi alte vase asemănătoare, şi chiar sloiurile de gheaţă de pe cursurile de apă, pe care erau scrise lozinci în culori vii şi într-o formă bătătoare la ochi.

In afară de această activitate, am mai avut un caz foarte interesant cu două femei suspecte, reţinute de posturile înaintate de la Censtohov şi predate nouă de către un magistrat german din Novîi Sandeţ. Rușii înaintau. Fiind aglomeraţi cu lucrul, aceste două femei au devenit o povară pentru noi. Amîndouă, şi îndeosebi una, încercă să seducă pe anchetatori. Ele ştiau să ascundă cu dibăcie împrejurările în care fuseseră arestate. Intr-adevăr, pînă la urmă n-am reuşit să aflăm dacă afirmaţia femeilor reţinute, cum că unul din ofiţerii serviciului de spionaj întreţinea legături cu inamicul, era justă, sau dacă aceasta constituia o manevră dibace a contraspionajului inamic în scopul de a-l compromite pe acest ofiţer foarte capabil şi energic. Probabil că aceste femei aveau o oarecare influenţă asupra a diferiţi funcţionari ai tribunalului din Teşchen, deoarece aceştia au făcut unele greşeli care au îngreunat clarificarea cazului.

Intre timp, comandamentul suprem a insistat ca fortăreaţa Peremîşl să fie eliberată, deoarece resursele ei alimentare începuseră să se secătuiască. Drumul cel mai scurt ducea prin Carpaţi. Asupra concentrării forţelor inamice de pe acest front eram informaţi de punctul de spionaj al armatei a 4-a, precum şi de rapoartele unui ofiţer din legiune, trimis în Rusia de statul major al armatei 1. Ofiţerul acesta ne raportase intenţiile rușilor de a da în cel mai scurt timp o lovitură puternică asupra frontului nostru slab din Carpaţi.

Germanii destinară un corp de armată, care, împreună cu o parte din gruparea de armată a lui Pflanzer, trebuia să alcătuiască armata germană de sud. Comandamentul suprem trebuia să aducă o parte din forţe de pe frontul din Balcani. Lucrul acesta trebuia ascuns de sîrbi. Serviciul de spionaj se pomeni în faţa unor sarcini de nerezolvat. Drina, Sava şi Dunărea, aflate în mîinile sîrbilor, constituiau obstacole serioase. Pătrunderea agenţilor din Albania în această regiune era extrem de grea. Punctul de spionaj, bine organizat, din Salonic, era în mare măsură

paralizat de comportarea grecilor, care dădeau pe mîna sîrbilor toţi agenţii descoperiţi.

Nu ne-a fost de mare ajutor nici înlocuirea primului ministru Venizelos cu Hunaris, care simpatiza cu noi. Sîrbii păzeau cu străşnicie frontiera cu Bulgaria. Curînd ieşi la iveală că unii spioni aflaţi în Bulgaria, care ne furnizau informaţii nouă, le comercializau în dreapta şi în stînga.

Cu toate momelile, Bulgaria nu trecu de partea Antantei. Ea a acceptat cu plăcere propunerea noastră de a conduce spionajul împotriva Rusiei, a pus capăt activităţii spionului Komarniţki, care lucra pentru ambasada rusă, şi a pregătit o nouă lege împotriva spionajului şi a trădării de stat, precum şi o lege cu privire la introducerea cenzurii în timp de război. Bulgaria nu era însă deloc dispusă să lupte împotriva Serbiei. In felul acesta, nu ne puteam aştepta la o uşurare a situaţiei pe frontul sîrb.

Balcanii erau ameninţaţi de debarcarea a 100 000 de englezi şi francezi în Dardanele, lucru asupra căruia fusesem informaţi, încă la începutul anului, de către un agent al serviciului de spionaj maritim din Marsilia. De asemenea, se aprecia ca posibilă debarcarea unui desant rus la Varna sau Burgas. După cum arată Danilov, un asemenea plan a existat într-adevăr pe atunci. Consulii noştri din Dediagaci şi Burgas urmăreau cu atenţia încordată toate evenimentele.

Pe neaşteptate, am descoperit un agent excelent pentru spionajul în Serbia. E vorba de „Biroul central de informaţii al crucii roşii". Datorită iniţiativei ober-leutnantului Theodor Primavezi şi a ofiţerilor lui, această instituţie a căpătat o dezvoltare corespunzătoare cantităţii mereu crescînde a corespondenţei prizonierilor de război.

Pînă la 18 ianuarie 1915, a fost verificat primul milion de scrisori. Către sfîrşitul anului, acelaşi număr de scrisori se verifica într-o singură săptămînă. Pe la mijlocul anului, în această instituţie lucrau 572 de persoane, dintre care 470 erau cenzori. Alegerea oamenilor nu era o treabă uşoară, deoarece nu era suficient numai să cunoască limbile respective, ci mai aveau nevoie şi de un timp destul de îndelungat pentru a învăţa să deslueşească vorbele scrise neclar. Numărul grupelor de cenzură pe limbi creştea de la 14 la 23. In afară de aceasta, o grupă de cenzură controla cărţile şi materialele tipărite care se împărţeau prizonierilor. In cele din urmă a trebuit să mai fie organizate alte două

grupe. Corespondenţa care nu era total interzisă, ci conţinea doar anumite părţi neîngăduite, trebuia corectată de o grupă specială de cenzură. Dimpotrivă, părţile din corespondenţa venită de peste graniţă, corectată de cenzura inamicului, trebuiau descifrate, şi în acest scop grupa avea sarcina să caute mijloace şi metode corespunzătoare.

Astfel, conducătorii grupelor rusă şi sîrbă s-au convins că prin citirea sistematică a corespondenţei se pot obţine informaţii cu caracter militar destul de preţioase.

Sub forma corespondenţei de la prizonieri, pe adresa rudelor veneau şi scrisori de la transfugii intraţi în serviciul inamicului. In afară de faptul că aceste scrisori constituiau un material pentru aducerea acestora după război în faţa justiţiei, ele dădeau grupei de cenzură posibilitatea să intre în legătură cu transfugii şi să primească de la aceştia multe informaţii preţioase, prin intermediul unor inofensive cărţi poştale. In felul acesta au fost primite informaţii despre efectivele şi dislocarea unităţilor armatei sîrbe. Ne mira însă faptul că numărul de ordine al armatelor nu se potrivea.

O altă chestiune importantă pentru comandament, a cărui intenţie a fost să pună în Carpaţi totul pe o singură carte, era comportarea Italiei şi orientarea tot mai vizibilă a acesteia împotriva foştilor ei aliaţi. Ziarele guvernamentale italiene publicau cu plăcere articole consacrate „fraţilor neeliberaţi din Tirolul de Sud". O activitate deosebită desfăşura doctorul Cezar Battisti, socialist iredentist, deputat de Trient, care-şi publica articolele în ziarul „Messagero". Succesele gazetăreşti ale lui Battisti aţîţau şi pe alţi iredentişti din Tirolul de Sud. Tribunalul de stat din Trient fu nevoit să întreprindă o anchetă preliminară împotriva a 23 de oameni. Se interzise aducerea ziarelor italiene în Austria. Totuşi, ele pătrundeau prin contrabandă. Pînă la sfîrşitul anului 1914, numai la Trient au fost anchetate 39 cazuri de contrabandă. Burgmistrul Triestului, un iredentist fanatic, condamnat pentru trădare de stat, scria în jurnalul său că una din persoanele sale de încredere arunca în fiecare noapte, în staţia de frontieră Ala, un sac cu ziare, care erau aduse la Triest de către feroviari. Parte din ziare ajungeau în ţară sub formă de hîrtie de ambalaj.

Guvernul italian nu se împotrivi formării în Italia a „Comisiei de emigrare a lui Trientin", comisie care avea sarcina să-i atragă pe dezertorii noştri şi să-i trimită în „legiunea neelibe-

raţilor". Se confirmau informaţiile că noul şef al marelui stat major, contele Cadorna, trecuse cu totul de partea Franţei.

Fără îndoială că motivul pentru care Italia nu se angajase pînă atunci în război nu fusese dictat nici de faptul că momentul i se păruse insuficient de favorabil pentru obţinerea cu uşurinţă a unui succes şi nici pentru că n-ar fi fost pregătită în vederea războiului. Datorită neutralităţii, această rămînere în urmă era recuperată cu toată energia. Pentru intensificarea înarmării, fusese alocat un miliard de lire. Pe la începutul anului 1915, toate rapoartele erau de acord că în februarie sau martie Italia va fi complet pregătită de luptă. Bineînţeles că lucrul acesta ne era neplăcut, mai ales că noi intenţionam să începem lupte mari şi de lungă durată în Carpaţi.

Mai întîi de toate, a fost intensificat spionajul împotriva Italiei. Doi ofiţeri, care serviseră un timp îndelungat în biroul de contraspionaj al grupei italiene, au fost readuşi în această grupă. In scurt timp, căpitanul Zobernig, conducătorul biroului, intensifică activitatea împotriva Italiei şi a Romîniei. Excelent lucra punctul de spionaj din Insbruk. Punctului de spionaj din Graz i s-a redat preţiosul său şef, căpitanul Nikolai Afan. Din păcate, ministerul afacerilor externe a respins cererea de a detaşa un ofiţer la consulatul din Bologna — important nod feroviar. Dar nu mai tîrziu decît în februarie, ministerul consimţi să trimită pe căpitanul Gottard Schulhoff în funcţia de vice-consul la Lausanne, cu misiunea de a organiza o supraveghere deosebită a acelor cantoane din Elveţia ce erau locuite de francezi.

Serviciul de spionaj primea un mare sprijin din partea consulilor din Veneţia, Neapole şi Milano.

Marele cutremur de pămînt din Italia centrală, în ianuarie 1915, potoli întrucîtva avîntul războinic al italienilor şi uşură situaţia noastră.

Intre timp, hotărîrea comandamentului aliat luă o formă definitivă şi, la 15 ianuarie, colonelul Granilowitsch, împreună cu ofiţerii germani cu cercetarea din statul major al comandamentului suprem al frontului de est şi cu cei din gruparea de armată a lui Woirsch au putut schiţa măsurile pentru mascarea transportului corpului de armată german în Carpaţi.

La propunerea mea, pe la mijlocul lunii ianuarie 1915, a fost trimis în Banat un batalion de infanterie german, pentru a crea sîrbilor impresia dislocării unor considerabile forţe germane. Se înţelege de la sine că acest transport trebuia arătat

unui număr cît mai mare de spectatori, plecîndu-se de la premiza că spionii vor trage concluzia că în acest sector se transportau şi alte unităţi germane. Exact în acelaşi timp, ataşatul militar din Sofia răspîndi informaţii despre sosirea în Banat a personalului cu cartiruirea de la trei corpuri de armată germane. Dezinformarea reuşi pe deplin.

Incă la sfîrşitul lunii februarie, sîrbii erau ferm convinşi că în Banat există un corp de armată german. Astfel, în a doua jumătate a lunii ianuarie 1915, corpurile 13 şi 19 armată, alcătuite din cinci divizii, au putut fi transportate de pe frontul sîrb în Carpaţi. La începutul lunii februarie, cînd tifosul exantematic începu să se răspîndească din ce în ce mai mult în armata sîrbă, făcînd-o incapabilă de a întreprinde o ofensivă, de pe frontul sîrb a fost luat şi corpul 8 armată, compus din două divizii.

Poşta şi telegraful, obligate să contribuie la mascarea transportului de unităţi germane, n-au dat ajutor în suficientă măsură. Funcţionarii căilor ferate erau incapabili să-şi ţină gura. Datorită acestui fapt, ca măsură de prevedere, au fost răspîndite în rîndurile feroviarilor zvonuri pentru dezinformare. De altfel, dezvăluirea secretului nu era un lucru cu totul nedorit de comandamentul suprem. Observînd că se execută transporturi, ruşii vor trece şi ei să transporte de îndată în Carpaţi un corp de armată din armata a 10-a, ceea ce avea să uşureze considerabil zdrobirea acestei armate în bătălia de la lacurile Mazuriene; planurile bătăliei erau în curs de întocmire.

După cele afirmate de generalul Danilov, comandamentul rusesc al frontului de nord-vest primise, încă la 20 ianuarie, informaţii despre sosirea unor unităţi germane lîngă Munkács. La 23 ianuarie, interceptarăm o radiogramă a colonelului Pustovoitenko, şeful secţiei operaţii din armata a 11-a rusă, cu următorul conţinut: „Serviciul de spionaj arată în mod convingător că 2-3 corpuri de armată bavareze sînt în curs de transport spre frontul din Carpaţi. Parte din trupe se îndreaptă spre Bucovina, parte spre frontul sîrb. Toate sforţările cercetării trupelor trebuie îndreptate în direcţia stabilirii din timp a acestor fapte".

In consecinţă, cu toate că punctul nostru de spionaj din Munkács încetase să mai trimită agenţi, de teamă să nu dezvăluie ruşilor secretul nostru, scopul n-a putut fi atins.

Nu e de mirare că ruşii din acest raion al Carpaţilor din nord-estul Ungariei erau bine informaţi. Raionul era populat de rusini, care fuseseră bine prelucraţi de ruşi, încă din timp de

pace. Adăpostirea spionilor era favorizată de munţii acoperiţi cu păduri întinse, care puteau fi trecuţi peste tot. Forţele aflate acolo pînă în momentul acela fuseseră insuficiente pentru a interzice cu desăvîrşire accesul agenţilor ruşi. La toate acestea contribuiau şi relaţiile patriarhale din cîteva mari localităţi. In importantul centru Ungvar nu se introdusese obligativitatea înregistrării persoanelor, iar primarul oraşului, împreună cu cei şase poliţişti ai săi, aveau atît de multe treburi de altă natură, încît nu se puteau ocupa de spioni. Aici era pur şi simplu un rai pentru spioni.

In perioada luptelor grele purtate împotriva armatei ruse, comandamentul suprem al armatei a adus şi în acest raion organe de contraspionaj. S-a realizat o cotitură şi curînd a început să se efectueze arestare după arestare. De pildă, a fost reţinut un om, ce se dădea drept feldwebel, dar asupra căruia fusese descoperit un nasture, [1]) fapt care l-a demascat ca agent rus. De asemenea, trezi bănuieli propriul nostru agent, Kmitek, care trecuse prin liniile ruseşti cu o căruţă ţărănească şi se înapoiase într-o stare de bună dispoziţie. S-a bănuit că în căruţă vor fi descoperite materiale de contrabandă, de domeniul spionajului; totuşi percheziţia căruţii şi a însăşi agentului n-a dat rezultate. Individul acesta a fost pus sub supraveghere continuă. Cînd plecă a doua oară ca agent al nostru în afara oraşului, fu arestat şi percheziţionat. Cu acest prilej, în gulerul cămăşii, au fost descoperite nişte cifre, care, după cum a ieşit curînd la iveală, marcau numerele unităţilor dispuse în trecătoarea Ujok.

Supravegherea unui agent al armatei a 3-a, Iasiolkovski, cadet în legiunea poloneză, ne ajută să aflăm că acesta era spion dublu. La înapoierea din spatele frontului rusesc, el alese drumul prin Ungvar şi ne anunţă că şi-a îndeplinit misiunea, aruncînd în aer podul de cale ferată dintre Iaroslavl şi Peremîşl. Drept dovadă ne aduse o tăietură din ziar, care confirma spusele sale. Dar faptul că el se înapoiase prin liniile ruseşti stîrni bănuieli. In afară de aceasta, aflarăm că podul nu fusese aruncat în aer. Ştirea din ziar fusese publicată pentru dezinformare de către serviciul rus de spionaj, de comun acord cu acest agent.

Activitatea contraspionajului era îngreunată de sprijinul slab şi de neîncrederea manifestată faţă de el de către instituţiile ungureşti. Pînă şi funcţionarii de la calea ferată, în loc de

[1]) Procedeu folosit de serviciul rusesc de spionaj, care înzestra pe agenţii săi cu astfel de semne de recunoaştere. (Nota red. ruse)

sprijin, opuneau o rezistenţă pasivă la adăpostul stereotipului „nu înţeleg". Cînd însă funcţionarii serviciului de contraspionaj i-au ameninţat cu arestarea, s-a dovedit că înţeleg relativ bine limba germană.

Bătălia din trecătoarea Ujok a munţilor Carpaţi, începută la 23 februarie 1915 şi care a durat pînă în aprilie inclusiv, a antrenat de ambele părţi mereu noi şi noi forţe. Cercetarea radio şi agenţii dezvăluiau comandamentului tabloul ofensivei, al contraloviturilor şi al sosirii de noi forţe, tablou ce se schimba neobişnuit de repede. Fortăreaţa Peremîşl n-a putut fi eliberată din încercuirea ruşilor şi, la 22 martie, căzu. Prin eliberarea unităţilor folosite pentru asediu, ruşii au avut posibilitatea să întreprindă o nouă încercare de a rupe frontul, însă ea a fost dată peste cap de noi cu ajutorul unor forţe germane proaspete.

O radiogramă rusească a dus la pieirea unui agent rus. In radiograma aceasta era pomenit numele unui oarecare S. Bok, agent al corpului 18 armată rus. Imediat ce a căzut în mîinile noastre, în raionul de acţiune al armatei a 7-a, Sigismund Bok, poreclit Statniţki, a fost demascat. Era o pradă bună.

Sursa care ne informa despre cele mai secrete planuri ale ruşilor n-a putut rămîne multă vreme o taină pentru ei. La rîndul său, serviciul rusesc de spionaj depunea o activitate vastă. Ruşii îşi întindeau firele pretutindeni. Instrucţiunile găsite de noi asupra unui spion din Constantinopol ne-au arătat proporţiile luate de spionajul rusesc în Turcia.

Spiridon Panas, şeful Ohranei ruseşti în Romînia, recrută pe Vameşu, directorul poliţiei din Dorohoi. Acesta atrase în calitate de informatori o serie de refugiaţi din Bucovina. Printre aceştia erau şi fiicele unui doctor din Cernăuţi.

Iavorski, preşedintele „Comitetului naţional polonez", ne aduse o scrisoare a secţiei militare a legiunilor poloneze, cuprinzînd date privitoare la împînzirea regiunilor Poloniei ruseşti, ocupate de noi, cu agenţi ai Ohranei. In aceeaşi scrisoare se recomanda să fie îndepărtaţi din serviciu toţi funcţionarii instituţiilor administraţiei autonome şi să se ia măsuri împotriva agitaţiei filo-ruse. In acest scop, în februarie 1915, a trebuit să fie constituite încă două puncte de spionaj, la Petrokov şi Endjeev. S-a adunat o cantitate impresionantă de materiale despre spionajul rus. In martie 1915, le-am multiplicat şi le-am expediat punctelor noastre de spionaj.

Cu toate cheltuielile mari și sforțările uriașe depuse de ruși, ei nu știau despre noi atît cît știam noi și germanii despre ei. Înșiși rușii au fost nevoiți să recunoască în repetate rînduri acest lucru. Ei puneau informarea noastră pe seama trădării ofițerilor superiori apropiați de țar și de comandamentul militar suprem. Nu le trecea prin minte că noi le cunoșteam cifrurile. Am avut prilejul să descoperim în total aproximativ 16 cifruri rusești. Cînd rușii și-au dat seama că radiogramele sînt cele care îi trădează, au crezut că am cumpărat cifrurile. Activitatea depusă de ruși pentru descoperirea spionilor îmbrăca forme specifice. Persoanele arestate și condamnate de ei, ca, de pildă, colonelul de jandarmi Meașoedov, Altschuler, Rosemberg, secretarul de stat Span, președintele administrației șantierului naval militar din Revel, ministrul de război Suhomlinov și alții n-aveau legătură nici cu serviciul nostru de spionaj, nici cu cel german [1]). Cu cît situația rușilor devenea mai precară pe front, cu atît mai des și mai tare răsuna în armată strigătul: „trădare!" In primul rînd erau bănuiți ofițerii cu nume germane. Bănuiala aceasta a mers atît de departe încît, la 26 iunie 1915, marele cartier general a fost nevoit să ia măsuri energice împotriva acestor manifestări lipsite de sens. Despre acest lucru am aflat dintr-un ordin care a căzut în mîinile noastre.

CAPITOLUL XVII

Ruperea de la Gorlița

După o luptă care a durat luni de zile și s-a soldat cu mari pierderi, s-a reușit să se realizeze doar respingerea ofensivei inamicului. Deoarece cîțiva prieteni fricoși și numeroși dușmani, deocamdată „neutri", își concentraseră toată atenția asupra evenimentelor din Carpați și amînau să tragă concluzii definitive, situația politică generală încordată impunea ca, o dată cu începerea timpului frumos, să se obțină un rezultat important și hotărîtor.

[1]) In cazul de față, autorul denaturează cu bună știință realitatea. Acum s-a stabilit cu precizie că fostul ministru de război Suhomlinov, colonelul de jandarmi Measoedov și cei din cercul lor erau spioni germani. (Nota red. ruse)

La sfîrșitul lunii ianuarie 1915, italienii trecură la organizarea unităților de urgența a treia. Din discuțiile ofițerilor din biroul de operații ai marelui stat major italian cu ataşatul militar bulgar s-a aflat că pe la mijlocul lunii februarie italienii continuau să mai considere că e suficient să zăngănească armele pentru a face ca Austro-Ungaria să dea dovadă de multă înțelegere față de revendicările lor. Concomitent, s-a trecut la o nouă intensificare a agitației pentru război în rîndurile populației. Am mai aflat că se intenționa ca circulația mărfurilor pe căile ferate din Italia să fie redusă cu o treime, începînd de la 1 martie, și cu încă o treime, începînd de la 10 martie. Toate acestea ne-au arătat limpede că era vorba de o viitoare mobilizare. La Fiume și Zar, consulul italian ceru ca cetățenii italieni să se înapoieze în patrie.

Cu tot controlul riguros al deplasărilor, spionajul nostru din Italia nu lucra prost. Am reușit să punem mîna pe noile instrucțiuni de mobilizare ale italienilor. Reținerea în armată a rezerviștilor născuți în anul 1891 și concentrarea rezerviștilor născuți în 1890 și 1889 înlesneau foarte mult mobilizarea. In afară de aceasta, era prevăzută „o mobilizare ascunsă". Din aceste instrucțiuni am desprins eu informațiile despre desfășurarea a 14 corpuri de armată, inclusiv a două corpuri de armată noi, iar ulterior despre desfășurarea a 10 divizii independente de urgența a doua, precum și a patru armate. In plus, ataşatul nostru militar la Roma, pe baza informațiilor cu privire la numirea a trei noi comandanți de corpuri de armată, ajunse la concluzia că se formează trei noi corpuri de armată. Totodată, el presupunea și existența unei alte armate, a 5-a, destinată pentru debarcare în Albania sau Muntenegru. In timpul războiului, am căutat mult timp corpul 15 armată. In cele din urmă, cînd l-am descoperit, ne-am convins că instrucțiunile de mobilizare erau autentice.

La 26 martie, începură să sosească știri după știri privitoare la o mobilizare fățișă și la deplasări de trupe. In realitate, era vorba de o pregătire în vederea accelerării „mobilizării ascunse", începută pe la mijlocul lunii mai. Italia făcea toate sforțările ca Romînia și Bulgaria s-o urmeze. Starea de spirit din Romînia era atît de atît de oamenii din Bucovina și Transilvania, care fugiseră peste graniță, ca dezertori sau din alte motive, fie înainte de război, fie imediat după declararea războiului. La început, romînii nu s-au bucurat de venirea lor. Parte din ei intrau în serviciul poliției ori se ocupau cu spionajul în favoarea

rușilor. La afară de aceasta, la adunări publice și în presă vorbeau despre asuprirea și atitudinea brutală a autorităților față de românii din Austria. O propagandă asemănătoare se desfășura și în Transilvania, unde îndeosebi clerul și învățătorimea îndemnau pe tinerii soldați să nu facă uz de armă împotriva rușilor și, la cea dintîi posibilitate, să se predea. De asemenea, îi îndemnau să se automutileze, ca să scape de serviciul militar. Au fost identificate cel puțin 102 de asemenea cazuri de agitație dușmănoasă. A cincea parte din cei ce se ocupau cu agitația făceau parte din tagma clerului. Din păcate, contraspionajul din Timișoara a descoperit abia în anul 1916 că un preot român de la parohia din Borlo își crease un frumos venit suplimentar din ajutorarea dezertorilor români.

Cei 4 000 de evrei care fugiseră în România odată cu invazia rușilor în Bucovina constituiau o povară pentru români. De aceea, guvernul român se grăbi să-i trimită în Austria.

In afară de aceasta, exista o mișcare iredentistă română care lucra împotriva Austriei cu aceleași mijloace, sub aceeași mască și cu sprijinul neoficial al guvernului român, ca și organizațiile italiene și cele sîrbe. In aparență, „Liga culturii" din România se preocupa numai de problemele apărării și propagării limbii române, fără a urmări, chipurile, vreun scop politic. In realitate, ca și asociația italiană „Dante Alighieri" și „Narodna Odbrana" din Serbia, activitatea „Ligii culturii" urmărea descompunerea Austro-Ungariei.

„Legiunea din Transilvania", fondată de generalul Stoica în anul 1913, se asemăna cu formațiile voluntare iredentiste italiene.

După stările de spirit dominante în România, părea că alăturarea acesteia la Italia e asigurată numai dacă pe români nu-i va speria vreo mare victorie asupra rușilor obținută de noi prin surprindere.

Bulgaria se menținea cu fermitate pe linia vechii orientări. Declarațiile ei categorice cu privire la respectarea neutralității produseră o impresie atît de puternică la Roma încît, la 12 aprilie, ambasadorul austriac a declarat că bulgarii reușiseră să spulbere dorința italienilor de a se alătura Antantei. Noi nu împărtășeam acest optimism, deoarece, chiar în același timp, consulul din Veneția ne anunță că în Italia începuseră să se desfășoare pe față pregătiri în vederea războiului.

Pe la jumătatea lunii aprilie, începură să se miște și sîrbii,

care, după socotelile noastre, puteau încă arunca în talerul balanței 200 000 de infanteriști. De asemenea ei aveau cu 224 tunuri mai mult decît în momentul declarării războiului. Firește că sîrbii trimiseră în primul rînd unități în Macedonia, cu scopul de a pune capăt acțiunilor de diversiune de pe calea ferată din Salonic. In același scop, o divizie greacă fu împinsă spre Deiran. Totuși, unele indicii arătau că se intenționa ca aceste unități să fie alăturate asaltului pe care Antanta plănuia să-l întreprindă în primăvară împotriva Puterilor Centrale.

Documentele găsite la 17 aprilie 1915 pe un submarin englez scufundat arătau că debarcarea englezilor și a francezilor în Dardanele, așteptată vreme îndelungată, urma să se producă foarte curînd. Ea a și fost de altfel efectuată la 25 aprilie.

In primele zile ale lunii aprilie, lîngă Odesa începu să se concentreze corpul 5 de cavalerie. Zvonurile despre organizarea unei noi armate rusești la Moscova nu fuseseră încă confirmate de agentul trimis de colonelul Straub acolo.

Pericolul care ne amenința de pretutindeni trebuia stăvilit de lovitura pe care ambele noastre comandamente hotărîseră s-o dea rușilor în Galiția apuseană. Deocamdată, împrejurările favorizau atingerea acestui țel. Rușii avuseseră foarte mult de suferit în bătăliile din Carpați, iar acum duceau și lipsă de muniții de artilerie. Lovitura proiectată trebuia să dea armatelor noastre posibilitatea de a pătrunde în spatele frontului din Carpați și, în primul rînd, în spatele acelor unități rusești care înaintaseră mai mult. Germanii concentrară în acest scop 8 divizii de infanterie. Acestea, împreună cu corpul 6 armată austriac, urmau să alcătuiască armata a 11-a destinată pentru rupere, sub comanda lui Makensen.

Apreciind importanța raionului Novo-Sangeac, biroul de spionaj organizase aici încă în decembrie 1914 un punct mobil de spionaj. In cursul iernii, mare parte din agenții noștri au fost trimiși de centru și de punctele de spionaj ale armatei vecine în spatele frontului rusesc, pînă la Krasno-Dembit.

Stabilisem că armata a 3-a rusă, împotriva căreia trebuia să fie îndreptată lovitura armatelor a 11-a și a 4-a, pe direcția Tarnov, era formată din 14 divizii de infanterie și 5 de cavalerie; totodată, prin înarmarea populației, fuseseră formate pe puțin 5 brigăzi de infanterie. La sfîrșitul lunii aprilie 1915, se primiră efective noi, în număr de aproximativ 20 000 de oameni. Totuși, ca urmare a mutării unor unități în alte sectoare, rușii consi-

derau ca insuficiente aceste forţe, lucru pe care noi l-am aflat din radiogramele ruseşti şi de la informatorii noştri. In momentul acela, atenţia ruşilor era îndreptată asupra flancului răsăritean al frontului din Carpaţi, unde gruparea de armată a lui Pflanzer ne pricinuia multe griji. Corpul 3 armată din Caucaz, luat din cadrul armatei a 12-a, aflată la nord, fusese transportat în Galiţia, la sud de Peremîşl[1]). Precizia cu care lucra serviciul nostru de spionaj ne e dovedită de faptul că încă la 8 aprilie noi ştiam deja despre acest transport de trupe, care, după spusele lui Danilov, fusese fixat pentru 6 aprilie.

La 25 aprilie, în acele zile pline de încordare, am plecat la statul major al generalului Makensen, în calitate de reprezentant al biroului de spionaj. Pentru noi, extrem de importante erau două chestiuni : dacă ruşii ştiau ceva despre intenţiile noastre şi dacă aduceau întăriri pe frontul ameninţat. Pentru a obţine un răspuns la aceste întrebări, au fost folosite toate mijloacele. Intre timp era pe terminate pregătirea agenţilor din ultima promoţie a şcolii biroului de spionaj de pe lîngă comandamentul suprem. Noi eram prea ocupaţi pentru a ne împovăra şi cu această activitate migăloasă, pe care şi-o însuşiseră la perfecţie punctele de spionaj. In plus, prezenţa agenţilor la locul de staţionare a statului major al comandamentului suprem nu era de dorit.

Din depoziţiile prizonierilor, capturaţi de corpul 6 armată la 26 aprilie, s-a reuşit să se afle că inamicul ştia deja de sosirea a două corpuri de armată germane. Totuşi, ruşii n-au tras din aceasta nici o concluzie cu privire la intenţiile noastre. Danilov scrie că de pe la jumătatea lunii februarie începuseră să sosească destul de des ştiri despre concentrarea de forţe germane lîngă Krakovia. Afirmaţia e greşită, deoarece adevărata concentrare a unităţilor germane a avut loc lîngă Novîi Sandeţ. Ruşii însă n-au ştiut acest lucru. Bonci-Bruevici reproşează serviciului de spionaj al ruşilor că n-a folosit iarna pentru organizarea spionajului prin agenţi în raionul Krakovia, arătînd totodată că generalul Ivanov, comandantul frontului de sud-vest, n-a ştiut nici la data de 27 aprilie absolut nimic despre pericolul care-l ameninţa. E drept că în aceeaşi zi, prizonierii capturaţi de armata a 3-a declaraseră că germanii se pregătesc de ofensivă şi transportă întăriri, însă se vede treaba că ruşii n-au acordat nici o însemnătate acestui lucru sau cel puţin n-au apreciat ofensiva atît de apropiată. Ziarul elveţian „Tribune de Lausanne" arăta că ofensiva din 2 mai a constituit o surpriză totală pentru ruşi, atribuind vina unuia dintre generalii ruşi de origină germană, care, zice-se, ar fi tăinuit faţă de Radko-Dmitriev, comandantul armatei a 3-a, concentrarea armatei a 11-a germane. Nu încape îndoială că măsurile de mascare a trupelor germane, chibzuite din timp şi coordonate cu maiorul Nikolai, au avut o oarecare influenţă. Ca măsură de prevedere, la 19 aprilie, la Budapesta, au fost întrerupte legăturile poştale şi telegrafice cu străinătatea. Corespondenţa cîtorva persoane din Ungaria, confiscată ulterior, a arătat cît de neatent lucrase cenzura de-acolo. Dacă în străinătate se răspîndea un zvon oarecare, chiar şi neîntemeiat, el îşi găsea de îndată oglindirea în paginile presei ungare, iar aceasta, la rîndul ei, ridica în picioare agenţii inamicului.

[1]) In tot timpul războiului, corpul 3 armată din Caucaz n-a făcut niciodată parte din armata a 12-a. (Nota red. ruse)

După retragerea ruşilor, m-am instalat într-o locuinţă din Iaslo, părăsită nu cu mult înainte de retragere de Radko-Dmitriev. Cu toate percheziţiile minuţioase ale întregii case, nu s-a găsit nimic interesant din punct de vedere militar. Am rămas pe lîngă comandamentul armatei a 11-a pînă în momentul în care m-am convins că Horvath, comisarul de poliţie, împreună cu căpitanul Braun, din marele stat major, ofiţer din serviciul german de spionaj, lucrează bine şi, la 8 mai, m-am înapoiat la Teşchen.

Pe cîmpul de luptă şi la coloane au fost capturate o sumedenie de documente militare ruseşti. Interesantă a fost o publicaţie a marelui cartier general din 25 martie 1915 cu privire la deficienţele şi lipsurile mari ale comandamentului şi îndeosebi ale serviciului de spionaj. Meritau atenţie indicaţiile privitoare la necesitatea păstrării cu cea mai mare stricteţe a datelor asupra situaţiei şi a activităţii proprii. După cît se pare, această lipsă n-a fost proprie numai ruşilor.

In timpul operaţiei de lîngă Gorliţa, serviciul nostru radio a obţinut o nouă victorie. Deosebit de mult a lucrat în acest timp staţia de radio a maiorului Pokornîi, a cărei sarcină directă era urmărirea armatei a 11-a. Staţia a lucrat cu succes, cu toate că uneori a fost împiedicată în lucru de staţiile germane de radio.

La 12 mai, exact înaintea primelor ciocniri ale bătăliei de la Peremîşl, ruşii schimbară cifrurile şi indicativele. Vestea nu ne-a

tulburat prea mult, deoarece eram siguri că le vom descoperi, ceea ce s-a şi întîmplat, de altfel, după o perioadă de timp destul de scurtă. La ruşi însă domnea o mare dezordine, astfel că, la 15 mai, ei n-au folosit radioul. Abia la 16 mai a început o slabă activitate radio. Din fericire, tocmai în vremea aceea, apărură o serie de agenţi trimişi mai înainte în spatele frontului rusesc. Era plăcut să vezi cît de bine îşi completau activitatea diferitele mijloace ale spionajului. Unul dintre numeroasele fapte care ne poate servi drept exemplu a fost descoperirea deplasării corpului 6 armată rus din Polonia rusă în Galiţia. Agenţii ne anunţaseră despre aceasta încă de la 24 mai. Din convorbirile radio se stabilise că acest corp de armată sosise la Rogatin la 5 şi 6 iunie. A doua zi, cercetarea identifică o divizie la Nikolaev-Jidacev.

La 10 iunie, punctul de spionaj feroviar din Ksapa anunţă că corpul 29 armată începuse îmbarcarea la Bloni, lîngă Varşovia, şi că la 2 iunie sosise la Nikolaev. Declaraţiile prizonierilor capturaţi la 12 iunie, din care reieşea că divizia 16 infanterie începuse îmbarcarea la Bloni încă la 26 mai, au completat informaţiile noastre.

Ruşii aduceau mereu unităţi de pe alte fronturi şi chiar din Caucaz. Cu toate că turcii jurau că corpul 1 armată din Caucaz se află în întregime pe frontul turcesc, agenţii noştri şi radioascultarea identificară transportul uneia dintre diviziile sale în Galiţia încă la 27 mai. Greşeala a constat în aceea că în locul diviziei a 39-a, aşa cum am presupus noi, fusese transportată divizia a 20-a de infanterie.

Noi aflam cu ajutorul radioascultării nu numai hotărîrile principale ale comandamentului rusesc, ca, de exemplu, contraofensiva din 9 mai îndreptată impotriva grupării de armată a lui Pflanzer, ulterior denumită armata a 7-a, ci şi rezultatele succeselor locale. In cartea sa „Cannae neizbutit din iunie 1915" — Korolkov se plînge că: „Spionajul, care lucra bine, dădea posibilitate germanilor (austriecilor) să fie informaţi asupra situaţiei ruşilor. Ei cunoşteau punctele slabe ale inamicului şi ţineau seama de avantajele situaţiei proprii".

După calculele noastre, din cei 5 milioane de soldaţi instruiţi, de care dispusese Rusia la începutul războiului, 3 milioane fuseseră utilizaţi pentru organizarea unităţilor armatei operative şi a flotei maritime militare operative, iar 800 000 pentru miliţie. In consecinţă, pentru completarea pierderilor rămăseseră 1 milion două sute de mii. In afară de aceasta, la sfîrşitul lunii februarie 1915 urma să fie chemat un nou contigent de recruţi (470 000 de oameni) şi miliţieni de categoria 1, care nu beneficiau de dispense de studiu. In iunie, trebuia să vină pe front aproximativ 1 milion de oameni. Uriaşa Rusie avea la dispoziţia sa 9 milioane de cetăţeni mobilizabili, aşa încît, la sfîrşitul primului an de război, nici nu putea fi vorba de secătuirea puterii ei militare. Făcînd bilanţul situaţiei, biroul de spionaj ajunse la concluzia că, deocamdată, Rusia nu înclină spre o pace separată. Pentru aceasta era nevoie de o zdrobire militară completă, care să nu-i mai dea posibilitatea să conteze pe aliaţi.

Din păcate, drumul spre această zdrobire era departe. Prin apariţia pe arenă a unui nou inamic — Italia, situaţia noastră se înrăutăţi şi mai mult. E drept că succesele obţinute de noi pe frontul rusesc au avut o influenţă liniştitoare asupra Romîniei, au exclus pericolul debarcării unui desant rus în Balcani şi au determinat o considerabilă limitare a planurilor operative sîrbe, imprimîndu-le o orientare mai puţin primejdioasă pentru Puterile Centrale.

CAPITOLUL XVIII

Italia intră în război

Incă la 2 aprilie 1915 fusesem informaţi că la Londra a avut loc o consfătuire între ministrul englez al afacerilor externe, Gray, şi ambasadorii Franţei, Rusiei şi Italiei. Se înţelege că întreaga presă italiană afirma că nu-i adevărat, în timp ce ambasadorul englez din Roma declara că zvonurile despre un acord sînt pură fantezie. Totuşi, ataşatul nostru militar ne comunicase că ambasadorul american din Roma era convins că Italia are intenţia să intre în război. Curînd, în presa opoziţiei greceşti şi în „Novoe Vremea" apărură informaţii despre pactul încheiat la Londra şi despre marile concesiuni făcute de Italia în Marea Adriatică, lucru care provocă derută în Serbia.

La 4 mai, biroul de spionaj primi din partea agenţilor săi numeroase informaţii potrivit cărora, în cele trei regiuni militare italiene (3, 5, 6), învecinate cu Austro-Ungaria, şi îndeosebi în Veneţia se şi găseau mai bine de jumătate din unităţile de

infanterie, două treimi din cavalerie, aproape întreaga artilerie de munte, aproximativ jumătate din artileria de cîmp şi o puternică artilerie de asediu.

A doua zi, Italia anunţă aderarea sa la acordul tripartit, iar arhiva secretă a ambasadorului italian din Viena fu împachetată. Ne aşteptam la o ofensivă neîntîrziată din partea Italiei. Agenţii noştri plecară la punctele lor de mobilizare. La 9 mai, ataşatul nostru militar anunţă că italienii vor fi complet gata de luptă la 23 mai. Totuşi, succesele noastre stîrniră în Italia temeri dacă nu cumva ei s-au alăturat prea devreme Antantei. In seara zilei de 13 mai, guvernul Salandra demisionă ; părea că partizanii războiului suferiseră un duş rece. Emisarii Antantei, care, datorită slăbirii Rusiei, aveau nevoie de numeroase forţe militare proaspete, lucrau cu febrilitate, folosind bani şi diferite mijloace de propagandă. La Roma izbucniră tulburări. D'Annuzio zbură şi se înapoie Salandra. La 18 mai apăru în organul guvernamental italian un articol tăios. Toate acestea nu puteau însemna altceva decît război.

Deocamdată, aşteptam la Teşchen din moment în moment declaraţia de război din partea Italiei şi făceam schimb de informaţii în această privinţă cu maiorul Nikolai. Pe germani, care nu trebuiau să participe la războiul împotriva Italiei, îi consideram o bună sursă de informaţii. Intre timp, italienii luară măsura ca accesul spre staţiile de cale ferată să fie oprit, dînd totodată ordin ca geamurile vagoanelor de pasageri să fie închise la trecerea trenurilor prin anumite sectoare. Dar măsura a fost luată prea tîrziu, deoarece noi ştiam deja, de la agenţii noştri, mai mult decît ne trebuia. Pentru ziua de 19 mai, fusese fixată concentrarea a 24 divizii de infanterie. Biroul de spionaj aprecia efectivul total al armatei italiene la 1 milion o sută de mii de oameni, dintre care 280 000 — militari activi. Miliţia teritorială era evaluată la 200 000 de oameni. In realitate, după cum scrie Amadeo Tosti („Războiul italo-austriac"), la începutul războiului trebuiau mobilizaţi 1 milion cinci sute de mii de oameni, dintre care 900 000 în trupele de operaţii. Planul de operaţii al italienilor, constînd într-o ofensivă întreprinsă de două armate peste Isonzo, ne era cunoscut încă înainte de începutul războiului.

Se putea presupune că ofensiva aceasta se va produce imediat după declararea războiului şi că prin superioritatea ei în forţă va da peste cap slaba noastră pază de frontieră, alcătuită mai mult din batalioane de landsturm, de marş şi de voluntari. Totuşi, lucru surprinzător pentru noi, italienii s-au mărginit doar să ocupe o zonă îngustă de-a lungul frontierei, părăsită de bună voie de unităţile noastre, şi timp de o lună întreagă n-au mai întreprins nimic.

In cartea sa „Notte di guerra", generalul Capello se plînge de lipsa de prevedere şi de incapacitatea serviciului italian de spionaj, care s-a dovedit cu totul nepregătit. Puţinele forţe, cu adevărat utile, fuseseră împărţite pe la numeroasele organe de spionaj nou create (pe lîngă ministerul afacerilor externe, primul ministru, ministrul de război şi comandamentul suprem). Datorită acestui fapt, informaţiile furnizate de spionaj lăsau posibilitatea să se considere că împotriva italienilor acţionau 20 de divizii austriece, adică cel puţin 220 de batalioane. Unii vorbeau chiar despre 300 de batalioane. Iată de unde izvorîse prudenţa. In afară de aceasta, italienii au întîmpinat greutăţi în organizarea coloanelor de transport, lucru asupra căruia agenţii noştri ne informară la începutul lunii iunie.

Era ruşinos pentru italieni să obţină, cu tot concursul activ al fraţilor de gintă, rezultate atît de jalnice în spionaj. Lucrul acesta a fost arătat şi de generalul Viarini, în cartea sa „L'armata del Trentino".

La 15 aprilie, am reuşit să dăm la Triest de urma unei bande larg ramificate de trădători şi spioni italieni şi să arestăm pe căpetenia acestei bande, învăţătorul Ermano Mracig. Totuşi, acest fapt nu poate servi serviciului italian de spionaj drept justificare a slabei sale activităţi. Şi Aldo Valori se referă la aceasta în lucrarea sa „La guerra italo-austriaca 1915—1918".

Din spusele sale, reiese că generalul Cadorna a primit puţine informaţii din partea serviciului de spionaj. Se zice că generalul Cadorna ar fi fost de părere că în general spionajul e inutil, deoarece chiar dacă acesta îi va dezvălui planul de operaţii al inamicului, totuşi el, Cadorna, nu va fi în stare să-l modifice. Dacă afirmaţia aceasta e reală, atunci nu-i de mirare că serviciul italian de spionaj, cu toate că dispunea de mijloace bogate, a lucrat tot timpul slab şi că, de fapt, comandamentul suprem n-a fost niciodată informat asupra situaţiei şi intenţiilor inamicului. Lucrul acesta e confirmat indirect de însuşi Cadorna, deoarece în lucrarea sa, „La guerra della fronte italiana", activitatea serviciului de spionaj e trecută cu totul sub tăcere.

Cadorna dă toată vina pe Franţa, care dăduse publicităţii

ştiri despre aderarea Italiei la Tripla Alianţă şi despre pactul de la Londra. Dar Franţa a recurs la aceasta abia după demisia lui Salandra, pentru a accelera intrarea Italiei în război. Ca urmare a acestui fapt, miza pe surprindere a suferit un eşec.

Principalele forţe îndreptate împotriva Italiei trebuiau date de armata a 5-a, care acţiona pe frontul sîrb. Pentru ca scoaterea aproape a tuturor unităţilor operative să nu provoace acţiuni energice din partea sîrbilor, a fost transportată în Serbia o divizie germană slabă, cu efectivele incomplete. Căştile germane trebuiau să apară cît mai des pe Sava, pentru a crea impresia că acolo există mari forţe germane. Datorită acestei acţiuni demonstrative, a dispărut cu desăvîrşire slaba dorinţă a sîrbilor, provocată de presiunea Antantei, de a porni ofensiva o dată cu italienii. Forţarea Dunării la Orşova, prevăzută pentru ziua de 22 mai, a fost amînată, astfel că în primele zile ale lunii iunie începu ofensiva în Albania. Muntenegrenii încercau să înainteze spre Skutari. In caz de reuşită, am fi fost lipsiţi de o bună sursă de informaţii, întrucît consulatul nostru general ar fi trebuit să plece.

La începutul lui mai, comandamentul suprem al armatelor Puterilor Centrale hotărî să dea o lovitură Serbiei cu sprijinul Bulgariei şi al Turciei. Prin succesul din Balcani, doream să obţinem cel de-al doilea avantaj în acel an. Colonelul Laksa primi asigurări din partea ministrului de război bulgar că armata bulgară e gata de luptă. Totuşi, la jumătatea lunii mai, cînd bulgarii au fost invitaţi să-şi trimită un reprezentant la marele cartier general german, pentru discutarea operaţiilor viitoare, Bulgaria, din pricina pericolului intrării în acţiune a Italiei, s-a referit la neutralitatea sa. Comandamentului suprem austriac din Teşchen i-a venit ideea să folosească relaţiile încordate dintre Serbia şi Italia şi să treacă la tratative neoficiale cu cea dintîi. O alianţă balcanică, sub conducerea Austro-Ungariei — iată ţinta spre care trebuia să năzuim. Dar ministerul afacerilor externe n-a acceptat, din pricina tendinţei de hegemonie a Ungariei. De altfel, nici nu se putea conta pe succes, întrucît, în urma ultimei ofensive sîrbe, prestigiul nostru în Balcani scăzuse considerabil. Cînd Italia a intrat în război, Grecia era în aparenţă cu totul de partea Puterilor Centrale. Dar această stare de spirit era numai platonică. Teama de Antantă era prea mare, pentru ca Grecia să nu respingă cu prudenţă propunerea noastră de a construi o staţie de radioascultare pe insula Korfu, fapt care

ne-ar fi permis, fără doar şi poate, să descoperim repede planurile Italiei.

Cu începere de la 20 aprilie, colonelul Gustav Piffl din marele stat major, şeful secţiei de spionaj, a fost detaşat la Marburg, pentru organizarea secţiei de spionaj a frontului de sud-vest.

La venirea noului comandant al armatei a 5-a, general Boroewitsh, conducerea secţiei de spionaj din Leibach, iar apoi din Adelsberg, a fost preluată de căpitanul Aplan. Căpitanul Viktor Andreika a fost numit şef al punctului de spionaj înaintat din Graz. Ca şef al secţiei de spionaj a grupării de armată din Karinthia a rămas căpitanul de geniu Laekom. Punctul de spionaj din Insbruk, apoi din Bosen, a fost subordonat comandamentului apărării Tirolului.

Bineînţeles că închiderea completă a frontierei italiene a îngreunat foarte mult spionajul. Rămăsese deschisă doar calea ocolită prin Elveţia. De aceea, a fost organizat un punct de spionaj la Feldkirch. Secţia de spionaj naval trimise pe căpitanul de marină Rudolf Meyer la Zürich. Pe baza experienţei căpătate în nord, a fost organizat în mod corespunzător şi contraspionajul.

Preţioase servicii ne-a adus ober-leutnantul Brosch, secretar de ambasadă, rămas la Roma după plecarea ambasadei. Pentru a-i asigura şederea la Roma, s-a îngăduit rămînerea în Austro-Ungaria a maiorului Giacomo Zanonni, consul italian, care stîrnise bănuieli prin curiozitatea sa faţă de gara de sud. In afară de el a rămas şi secretarul consulatului, Reiner. Bineînţeles că ceilalţi 20 000 de cetăţeni italieni, aflaţi în Austro-Ungaria, au fost expulzaţi. 12 000 de oameni, dintre cei apţi pentru serviciul militar şi care şi-au exprimat dorinţa să rămînă pe loc, au fost internaţi.

Serviciul nostru de spionaj trebuia să clarifice acum problema destinaţiei enigmaticei armate a 5-a italiene. Era ea oare destinată pentru debarcare în Dalmaţia, în Dardanele sau pentru acţiuni în Franţa? Existau de asemenea nelămuriri în privinţa compunerii noilor corpuri de armată şi a folosirii noilor formaţii, dintre care 40 de batalioane fuseseră deja identificate în raioanele de desfăşurare.

Către 25 mai, eram deja în posesia tabloului concentrării forţelor italiene la frontiera noastră, tablou ce se deosebea de realitate doar prin unele detalii neesenţiale. Pe atunci mai persista impresia că italienii intenţionează să întreprindă ofensiva peste

Isonzo. Incetineala comandamentului italian şi aducerea unităţilor uşoare înaintate a spulberat visurile lui Cadorna cu privire la „surprindere". Chiar în dimineaţa zilei următoare declarării războiului, a fost luat el însuşi prin surprindere de atacul întreprins de flota noastră asupra ţărmurilor răsăritene ale Italiei.

Trecu o lună fără evenimente esenţiale. Pentru serviciul de spionaj, timpul acesta a fost deosebit de util, deoarece informaţiile furnizate de agenţi au fost completate cu informaţiile date de prizonierii şi de transfugii deosebit de palavragii. De data aceasta, noi cunoşteam cu precizie compunerea celor patru armate şi gruparea de armate „zona Carnia", precum şi numele comandanţilor lor. Numai despre noile corpuri de armată nu aveam informaţii. Aflarăm, de asemenea, chiar de la persoane din anturajul generalului Cadorna, că italienii nu intenţionau să-şi transporte unităţile pe alte teatre de operaţii militare, precum şi faptul că nu intenţionau să execute debarcări în Dalmaţia.

Italienii voiau să asigure apărarea Albaniei şi în acest scop aveau gata pregătită o divizie pentru întărirea detaşamentului trimis mai înainte la Durazzo şi Vallona. Informaţiile primite din Romînia, cum că în Italia trebuie să sosească 200 000 de francezi, s-au dovedit a fi o născocire.

Curînd am identificat 162 de regimente italiene, ceea ce ne dovedi că existau cel puţin 40 de divizii de linie. Dar pentru că nu reuşisem să descoperim regimentele cu numerele de la 92 la 110, am redus cifra diviziilor presupuse la 35. Munca noastră fusese îngreunată de faptul că organizarea corpurilor de armată şi a diviziilor italiene se schimba des.

La început, radioascultarea organizată spre sfîrşitul lunii mai de către căpitanul Viegl, cel mai bun specialist în cifruri italiene pe care îl aveam, împreună cu un referent de la telegraf şi cu căpitanul Ganreich, şeful staţiei de radio de pe lîngă comandamentul frontului de sud-vest, a întîmpinat mari greutăţi pe frontul italian. Marburgul, aflat în zona de acţiune a celei mai dese reţele formată din staţii mari de radio terestre şi de cele din mările Adriatică şi Mediterană, ne-a furnizat o sumedenie de radiograme. Sarcina noastră era să le pescuim pe cele necesare. La 5 iunie am reuşit să descifrăm complet patru radiograme italiene, interceptate în timpul convorbirilor marii staţii de radio de la Coltano cu Massua. Pe la mijlocul lunii iunie, în serviciul de radioascultare au fost antrenate toate staţiile de

radio de campanie şi de mînă aflate la dispoziţia comandamentului. La 21 iunie a fost recepţionată prima radiogramă cifrată a unei staţii de radio italiene de campanie. Adunarea materialului cifrat se făcea extrem de încet, iar radiogramele interceptate erau foarte mult denaturate, ceea ce îngreuna neînchipuit de mult descifrarea.

In sfîrşit, la 5 iulie, cînd prima bătălie de pe Isonzo a atins cea mai mare încordare, serviciul de radio al armatei a 2-a interceptă o radiogramă trimisă de Cadorna, cifrată cu cifrul „Cifrario Rosso" al marelui stat major italian, procurat de mine încă înainte de război. Din această depeşă, am aflat despre reproşurile făcute de Cadorna generalului Frugoni pentru că a sprijinit insuficient prin acţiuni demonstrative ofensiva armatei a 3-a. La 10 iulie, cifrul staţiilor de radio de campanie a fost schimbat. Am întîmpinat mari greutăţi pînă ce am reuşit să descoperim noul cifru. In cursul lunii iunie am descifrat numai 20 de radiograme, iar în iulie doar 13. Dar, treptat-treptat am început să ne obişnuim cu metodele italiene de cifrare. Pînă la 12 august, au fost descifrate 63 radiograme, iar cifrul complet descoperit a fost trimis statelor majore ale armatelor. Curînd, ne-a căzut în mînă memoratorul legăturii radio de campanie, conţinînd datele necesare, cu caracter tehnico-tactic şi organizatoric. De data aceasta, ritmul nostru de descifrare a crescut repede. Zilnic se descifrau aproximativ 50 de radiograme. A fost organizată activitatea de descifrare la Adelsberg, Willach, Bozen, pe lîngă statele majore ale armatelor. Dar italienii nu-şi trimiteau ordinele prin radio. Ei foloseau radioul mai mult pentru treburi administrative. Se putea totuşi afla forţa marii unităţi militare, locul ei de dispunere, iar deseori se puteau trage concluzii cu privire la intenţiile operative. Aşa, de pildă, deplasările diviziilor de cavalerie arătau cu certitudine începutul şi sfîrşitul unor mari acţiuni, dînd posibilitate să se descopere şi direcţia ofensivei ulterioare. Totuşi schimbarea, la fiecare şase săptămîni, a „Cifrario servizio"-ului (cifrului de serviciu), precum şi desele schimbări ale indicativelor, îngreunau activitatea. In primele zile ale lunii octombrie 1915, italienii începură să folosească aşa-numitul „Cifrario tascabile". Cu acest prilej şi-a găsit aplicare una din invenţiile mele din timp de pace.

Din august 1915, am început să avem la dispoziţia serviciului de spionaj un nou mijloc: aparate de ascultare a convorbirilor telefonice ale inamicului. Primele încercări pentru cap-

tarea curenților electrici pătrunși în pămînt le-a făcut ober-leutnantul Illner, la Plecknpass. Rezultatele bune obținute ne-au îndemnat ca, la sfîrșitul anului, să instalăm stații de ascultare pe frontul armatei a 10-a, pe Plaul mare și pe Plaul mic și la Freikofel.

Ca și în Rusia și în Balcani, serviciul de spionaj împotriva Italiei constituia un ajutor de nădejde pentru comandamentul nostru, deoarece el furniza repede informații precise despre gruparea unităților și despre pregătirile inamicului în vederea ofensivelor. Inaintea celei de a treia bătălii de pe Isonzo, în scop de dezinformare, ambasadorul italian la Berna și în Elveția franceză răspîndi zvonul că italienii au hotărît să replieze acest front. Dar datorită bunei noastre informări, n-am putut fi induși în eroare. La 12 septembrie atașatul nostru militar din Berna ne informă despre viitoarea reluare a ofensivei pe Isonzo. Același lucru l-a făcut, la 15 septembrie, atașatul militar din Sofia. Ei au greșit numai în ceea ce privește data precisă a ofensivei. In loc de 18 octombrie, au indicat un termen mai apropiat. Pînă la sfîrșitul acestei luni, Cadorna a depus multe eforturi pentru a ușura situația sîrbilor pe care noi începuserăm să-i presăm din nou foarte puternic. Așa cum am avut prilejul să observăm adesea, insuccesele de pe front au fost urmate de acuzarea unor oameni, cu desăvîrșire nevinovați, pentru vina de a fi făcut spionaj.

Spre sfîrșitul anului, după cea de a patra bătălie de pe Isonzo, italienii se aflau exact în același loc de unde își începuseră ofensiva. După calculele biroului de spionaj, ei au pierdut 520 000 de oameni, din 1 765 000 de oameni instruiți și 1 414 000 de oameni neinstruiți, capabili doar să poarte armele și care figurau în controalele din mai 1915. Dintre aceștia, 1 680 000 de oameni erau mobilizați în trupele de uscat și în flota maritimă. Deci, pentru acoperirea pierderilor suferite de pe urma celor patru bătălii, rămăseseră, împreună cu contigentul 1916, 1 300 000 de oameni.

Firește că noi am încercat și pe frontul italian să influențăm cu propaganda asupra spiritului combativ al inamicului. Cu acest prilej și-au găsit din nou aplicare baloanele încercate mai înainte. Atacurile aeriene și actele de diversiune îndreptate împotriva obiectivelor vitale din spatele frontului italian, ca, de pildă, împotriva celei mai mari stații hidroelectrice din Europa, stația de la Codingoro din apropierea gurii fluviului Po, sau

împotriva altor stații electrice n-au dat rezultate deosebite, cu toate că biroul 8 al ministerului de război elaborase cu multă competență instrucțiuni în această privință.

Ne-a uimit, într-o oarecare măsură, faptul că italienii nu recurgeau la acte de diversiune împotriva lucrărilor noastre de artă de pe căile ferate și șosele, cu toate că fuseseră executate în cea mai mare parte de italieni care cunoșteau bine terenul.

Nu puteam subaprecia iredentismul, condus pe față din Italia. Pînă atunci, informațiile cu privire la această mișcare fuseseră cu totul insuficiente. Dar acesta nu e un lucru care trebuie să ne mire prea mult, deoarece ambasadorul nostru la Roma intenționat nu se orientase în problema mișcării iredentiste în timp de pace, pentru ca, prin observații întîmplătoare, să nu indispună un aliat credincios. Totuși, noi știam că primarul Triestului era complet compromis de activitatea agitatorică a doctorului Pitacco, conducătorul real al treburilor orășenești, care fugise împreună cu 45 de reprezentanți obștești. La fel fugise și primarul orașului Parenzo, doctorul Tullio Sbisa. Primarul orașului Gorița, Giorgio Bombig, fusese internat împreună cu familia. Doctorul Salata, asesor al comitetului executiv din Parenzo, de multă vreme socotit de popor drept un spion, se bucura de o foarte mare încredere din partea autorităților noastre. După declararea războiului, sub pretextul unor afaceri privitoare la aprovizionare, acesta se strecură la Roma și, bineînțeles, nu se mai înapoie de acolo și luă parte la organizarea și conducerea mișcării iredentiste împotriva noastră. Lui i s-a alăturat pe urmă și primarul orașului Fiume, doctorul Riccardo Zanella, care fusese mobilizat și căzuse prizonier la ruși, de unde, pe la mijlocul anului 1916, se înapoiase în Italia.

Răspîndirea iredentismului se făcea simțită mai ales în lagărele de prizonieri de război din Rusia. Cenzura militară ne-a oferit multe dovezi în această privință.

Consfătuirea din 28 noiembrie 1915, convocată de ministerul afacerilor interne pentru elaborarea măsurilor de studiere și înăbușire a iredentismului, a hotărît că întregul material adunat să fie trimis la ministerul afacerilor interne și la biroul de spionaj, pentru a se descoperi din timp legăturile biroului emigranților italieni, ale asociației de binefacere („Opera Bonomelli"), ale uniunilor școlare și ramificațiile lor din Austro-Ungaria, precum și pentru a descoperi conducerea lor din Italia și legătura cu guvernul italian. Un exemplu bun a fost dat

de camera de industrie şi comerţ din Carinthia, care a hotărît ca în viitor să ia comerţul de cherestea în propriile sale mîini şi să înlăture pe cetăţenii italieni.

Bineînţeles că primul ministru al Ungariei a consimţit cu plăcere să facă schimb de informaţii cu privire la mişcarea iredentistă. Totuşi părerea sa era că se exagerează importanţa iredentismului, negînd existenţa unei conduceri unice, organizate. In concluzie, a urmat inevitabila aluzie: „Totuşi, eu sînt nevoit... să recomand cea mai mare prudenţă, îndeosebi în ceea ce priveşte informaţiile venite din surse croate..."

Comandantul suprem considera că procesul terminat la 5 noiembrie 1915 şi sentinţa de condamnare la moarte a spionului şi trădătorului de stat Mracig va fi o dovadă îndeajuns de grăitoare, care va schimba concepţiile contelui Tisza (primul ministru ungar). Mracig a declarat că sub conducerea doctorului Pitacco, deputat al Reichsratului, şi cu sprijinul învăţătorului Angelo Socchi, fusese elaborat un plan amănunţit de slăbire a forţelor austro-ungare şi de sprijinire a trecerii Triestului în mîinile italienilor. Locul de adunare a organizaţiilor iredentiste de spionaj era consulatul general italian din Triest. Impreună cu Pitacco, fugise în Italia şi doctorul Arnold Kutscher, fost agent austriac, care avusese legături cu Mracig pe linia procurării de paşapoarte false. Ambii au devenit colaboratori ai ziarelor italiene, publicînd lucruri neadevărate despre ororile săvîrşite de stăpînirea austriacă.

Şi mai multe dovezi ne-a oferit perioada ulterioară: comportarea burgmistrilor în localităţile ocupate de italieni — Grado, Monfalcone, Acvilea şi Cormens; procesul împotriva burgmistrului Triestului, Victor Zippel, şi a conducătorului iredentiştilor de acolo, Anton Tambosi, preşedintele organizaţiei „Lega nazionale"; percheziţiile efectuate la episcopul doctor Celestin Endrichi; procesul împotriva inspectorului şcolilor judeţene din Roverto, de unde fugiseră în Italia aproape 50 de persoane; necesitatea de a muta numeroşi funcţionari de stat în Tirolul de Sud şi, în sfîrşit, descoperirea la doctorul Pedrotti a scrisorii profesorului Spizio Sighelli, scrisă încă în 1912, care dovedea sprijinul dat iredentiştilor de către cetăţenii italieni.

Contraspionajul a expus rezultatele cercetării sale în lucrarea „Mişcarea iredentistă italiană". Comandamentul frontului de sud-vest era preocupat de un singur lucru: cum să înlăture spectrul acesta care plana asupra statului. In Tirolul de Sud se

putea renunţa la schimbarea denumirii localităţilor italiene. Doar aceasta se putea face şi după sfîrşitul victorios al războiului, aşa cum de altfel au şi procedat italienii cu mai toate denumirile germane ale localităţilor, încurcînd toate noţiunile geografice existente pînă atunci.

CAPITOLUL XIX

Ocuparea Poloniei ruseşti

Cînd trupele noastre ocupară Lvovul, a trebuit să rămîn, din păcate, la Viena, întrucît, la 21 iulie 1915, la tribunalul unei divizii de landwehr a început procesul primei serii de rusini[1]). Dintre persoanele compromise de broşura „Galiţia viitorului" şi care nu reuşiseră să fugă la timp în Rusia făceau parte: Markov, deputat în Reichsrat, consilierul de justiţie Kirilowitsch, scriitorul rus Dmitri Iancevetki, avocaţii Kiril Cerlunceakevici şi Ritter, ţăranul Diiakov şi lăcătuşul Mulkievici. După un proces de două luni, tuturor acuzaţilor le-a fost aplicată pedeapsa cu moartea, comutată în închisoare. Chiar în cursul anului următor, Iancevetki a fost schimbat pe locţiitorul preşedintelui administraţiei oraşului Lvov şi pe Miholina Kirlin, suspectată de spionaj. Ambii fuseseră duşi în Rusia.

In procesul celei de a doua serii de rusini traşi la răspundere (printre care cîţiva preoţi, avocaţi etc.), tribunalul a pronunţat, în februarie 1917, 16 condamnări la moarte. Totuşi nici acestea n-au fost aplicate.

Cînd m-am înapoiat de la procesul lui Markov la Teşchen, Varşovia şi Brest-Litovskul fuseseră de mult luate. Intr-un cuvînt, fusese cucerită toată Polonia. Comandamentul suprem al armatei se pregătea să folosească ruperea mare a frontului rusesc, pentru eliberarea unei părţi din Galiţia aflată încă sub ocupaţia ruşilor şi pentru continuarea ofensivei spre fortăreaţa Rovno. Serviciul radio, aviaţia şi agentura desfăşurau o activitate exemplară, oferind comandamentului tabloul complet al grupărilor de forţe ale inamicului şi al direcţiei lor de retragere. La 23 august au fost descifrate 52 de radiograme inamice.

Pe urma trupelor care înaintau în direcţia Brest-Litovsk

---

[1]) Ucraineni din Galiţia (N.R.)

venea maiorul Pokornîi, cu serviciul său de cercetare radio. In sectorul acesta, legătura cu gruparea lui Makensen, care acționa la nord de Polesie, era menținută de corpul 12 armată austriac. Celelalte corpuri de armată austro-ungare se îndreptau spre flancul nostru de nord. Informațiile despre introducerea de către ruși a unui nou cifru făceau inutilă deplasarea serviciului radio înainte de descoperirea cifrului. In consecință, personalul serviciului radio sosi la Lvov abia la 11 septembrie, pentru a fi împins înainte și a se instala la Brodî. Imediat după ocuparea Kovelului, biroul de spionaj destină un grup de agenți pentru cercetarea breșei din frontul rusesc.

Prin lupte grele, îndeosebi prin învăluirea flancului de nord, rușii erau împinși înapoi de pe o poziție pe alta. Cînd flancul de sud a fost împins înapoi pînă la Siret, marele cartier general rus hotărî să treacă repede cu acest flanc la contraofensivă. Dar învăluirea noastră dinspre nord, care amenința Rovno, influență încă o dată asupra deciziei rușilor. Ei hotărîră să salveze situația, folosind corpul 33 de armată din rezervă, pentru a sprijini direct flancul lor drept. Au fost aduse trupe și din Polesia nordică. Serviciul nostru de radioascultare a furnizat la timp informații despre deplasarea corpului 33 armată. Astfel s-a putut presupune că la 13 septembrie acesta va trece la ofensivă. Corpul 33 armată execută o lovitură în flancul nostru stîng și rușii înaintară din nou pînă la Stîri, însă, imediat ce descoperiră ofensiva armatei germane de dincolo de Polesie, în flancul lor, se retraseră repede. Rușii hotărîră să atragă după ei, pe vechile poziții, inamicul care-i urmărea, pentru ca, la rîndul lor, să-l lovească în flanc cu o grupare pregătită în acest scop în Polesie. Dar planul acesta a fost dat peste cap de serviciul nostru radio, care a demascat la timp intențiile rușilor.

Intre timp au început ceasuri grele pentru frontul nostru de sud care trebuia întărit cu unul dintre corpurile de armată destinat Serbiei. Cu un alt corp de armată a fost întărit flancul de nord. Ca urmare a acestui fapt, o parte din Galiția răsăriteană a rămas în mîinile inamicului. Ambele părți au trecut la războiul de poziție, de-a lungul întregului front. Serviciul foto-aerian porni la identificarea fortificațiilor inamice, care erau apoi notate de punctele de spionaj, împreună cu secțiile de topografie militară, pe harta generală.

Acalmia din timpul iernii s-a făcut simțită și în cadrul serviciului de spionaj. Din fericire, ruptura produsă în frontul rusesc din Polesie a dat posibilitate agenților noștri să pătrundă în spatele frontului rusesc și să procure informații de acolo. De altfel și rușii se foloseau de această împrejurare. Trebuia să fim atenți, pentru a împiedica micile lor detașamente să atace serviciile noastre de etape și să distrugă comunicațiile. Pe la jumătatea lunii decembrie, rușii au reușit chiar să incendieze o stație electrică situată la 20 de kilometri în spatele frontului german.

Deși armata rusă suferise un șir de înfrîngeri neasemuit de grele, biroul de spionaj ajunse la concluzia că temeliile armatei țariste fuseseră clătinate mult mai puțin decît ne așteptam. Cu toate acestea, armata rusă nu era capabilă de o ofensivă serioasă, fără o îndelungată refacere a forțelor. Știam că situația din interiorul Rusiei se înrăutățise brusc, că acolo nu se mai discuta despre planuri de cucerire, ci despre felul în care să fie impiedicată înaintarea inamicului mai departe, în interiorul țării. Doar speculanții care se îmbogățeau din livrările pentru armată erau pentru continuarea războiului pînă la sfîrșitul său victorios.

Insoțitorii neplăcuți ai succeselor noastre erau problemele polonă și ucraineană, care se puneau tot mai stăruitor. In noiembrie 1914, descoperirăm „secția legiunii poloneze din Galiția răsăriteană". Profesorul Zamorski, contele Skarbek, Zienski, Biega și Wierceak, deputați în Reichsrat, fură arestați sub acuzarea de trădare de stat și descompunere intenționată a legiunilor. Dar grupul acesta, cu excepția lui Zamorski, reuși să fugă prin Elveția, în Rusia. La sfîrșitul anului 1915, Zamorski a fost mobilizat în armată și trimis pe front împotriva Italiei. El fugi la italieni și, după cum am aflat în noiembrie 1916 dintr-un raport al comandamentului armatei a 3-a italiene interceptat de noi, începu să transmită inamicului informații despre situația noastră militară și politică.

După ce am ocupat Varșovia, „Comitetul național central" se grăbi să publice un apel, cu tăișul îndreptat împotriva organelor noastre de stat, prin care se cerea refacerea statului polonez. Năzuința spre independență forma cea mai de seamă preocupare în toate discuțiile, cu toate că autoritățile militare, în măsura posibilităților, înăbușeau aceste manifestări. Nici în rîndurile polonezilor nu exista o părere unanimă în această privință. De exemplu, Dmovski și Grabski, partizani ai „Poloniei mari", continuau să lupte pentru o orientare spre Rusia. Toate aceste dispute au provocat scindarea partidelor politice poloneze ; s-au format o mulțime de grupuri diferite, dîndu-și tot soiul de de-

numiri prescurtate posibile. Chiar şi orientarea în aceste denumiri nu era un lucru uşor pentru contraspionaj. La sfîrşitul anului 1915 şi la începutul anului 1916 au început lucrările pentru reunirea tuturor partidelor şi grupărilor, cel puţin în Galiţia şi în regiunile din Polonia rusă ocupate de Austro-Ungaria.

Comandamentul suprem primea informaţii despre toate acestea din diferite părţi : de la punctele de spionaj ale regiunilor militare, din Krakovia şi Peremîşl, de la punctul de spionaj din Lvov, de la secţia de spionaj a guvernatorului militar din Lublin, de la punctul de spionaj al corpului 11 armată şi de la reprezentantul comandamentului suprem de pe lîngă guvernatorul general german din Varşovia. Şi noi primeam cu regularitate rapoarte, foarte bine întocmite, din partea baronului Andrian, consilier la ambasada din Varşovia. O sursă de preţioase informaţii era cenzura din Feldkirch, organizată la sfîrşitul lunii august 1915, care controla corespondenţa poştală demnă de luat în seamă şi legăturile prin curieri cu Elveţia. Conducător al acestui punct de cenzură era sîrguinciosul căpitan Henning. El descoperi tot felul de manevre folosite de persoanele care se străduiau să transmită prin contrabandă peste graniţă informaţii interzise (de exemplu, rapoarte criptografice scrise pe spatele mărcilor poştale, prin înţepături cu acui în diferite litere dintr-un ziar, sau dintr-o scrisoare oarecare bătută la maşină ş.a.m.d.). Tot atunci, ataşatul militar la Berna ne anunţa despre evenimentele din Elveţia, care aveau legătură cu Polonia. Direcţia poliţiei din Viena ne informa despre situaţia din interiorul ţării.

Curînd activitatea comitetului naţional polonez căpătă caracterul unui complot. Astfel, căpitanul Henning descoperi că acest comitet îşi transmite scrisorile peste graniţă prin contrabandă. Fenomene suspecte a observat şi căpitanul Rudolf Mitzk, referent pentru legiunile poloneze al biroului de spionaj.

Pe la jumătatea lunii decembrie 1915 am aflat că, la Varşovia şi în alte puncte, există şcoli raionale de ofiţeri şi subofiţeri ale brigăzii lui Pilsudski, care dispuneau de armament şi echipament. Tendinţele separatiste ale acestei brigăzi au dus la rezultate negative. La începutul lunii aprilie 1915, comandamentul regional din Petrakov a dat de urma unei uniuni politice secrete care-şi propusese drept scop să dobîndească independenţa Poloniei. Căpetenia acestei uniuni era, chipurile, Pilsudski. In plus, la începutul anului 1916, în Varşovia şi în provincie exista o organizaţie militară secretă formată din aproximativ 1 600 de

oameni, care creştea treptat şi de care era, pare-se, legată pregătirea militară intensă a uniunii socolilor.

Atitudinea populaţiei Volîniei, ocupată de noi, nu arăta de fel că această populaţie ne privea ca pe nişte eliberatori. Cea mai mare parte a ucrainenilor nu ne recunoştea. Populaţia de origine rusă şi numeroşi colonişti cehi manifestau o stare de spirit făţiş duşmănoasă. E drept că existau şi ucraineni care visau eliberarea şi anexarea la Puterile Centrale, dar asemenea cazuri erau unice şi nu exercitau nici un fel de influenţă asupra marii mase. Pe aceştia noi i-am putut folosi doar în serviciul de spionaj, ca agenţi împotriva Rusiei. Printre prizonierii de naţionalitate ucraineană, propaganda lor nu putea înregistra succese.

Toate aceste acţiuni duşmănoase statului ne-au determinat să luăm o serie de măsuri de contraspionaj. In felul acesta, marele succes militar s-a soldat cu sporirea poverii pentru aparatul de spionaj.

CAPITOLUL XX

Prăbuşirea Serbiei şi a Muntenegrului

In vara anului 1915, atenţia generală a fost atrasă de atacurile zadarnice întreprinse de Antantă în Dardanele. Imediat s-au spulberat toate speranţele puse în această acţiune. N-au rămas fără urmări nici zvonurile despre viitoarea mare ofensivă împotriva Serbiei, pe care Puterile Centrale urmau s-o întreprindă în scurt timp. Prinţul Petru de Muntenegru, comandant al grupării de la Lovcen, anunţă că doreşte să ducă tratative cu maiorul Gubka, fost ataşat militar la Cetinje. Cu permisiunea comandamentului suprem, tratativele începură. In primul rînd prinţul protestă împotriva atacurilor aeriene, lucru care putea fi rezolvat pe cea mai simplă cale. Gubka avu impresia că, de fapt, tratativele trebuiau să urmărească un alt ţel. Zvonurile despre intrarea Romîniei şi a Bulgariei în război de partea Antantei stîrniseră din nou avîntul războinic al Muntenegrului.

După spusele lui Ciolak-Antici, ambasador sîrb la Sofia, starea de spirit războinică se făcea simţită din nou în Serbia, deoarece Puterile Centrale în loc să încerce să atragă pe primul ministru Pasici de partea lor — şi pentru acest lucru exista teren favorabil — ameninţau să tragă Serbia la răspundere penală.

In primele zile ale lunii august, cînd deveni limpede că Bulgaria va intra în război într-un viitor apropiat, Serbia începu să-şi întărească trupele la frontiera ameninţată. Incercînd să obţină intrarea Bulgariei în război împotriva Puterilor Centrale, Scupşcina se învoi să cedeze Macedonia, Bulgariei. Dar, aşa cum au arătat evenimentele ulterioare, nici faptul acesta n-a putut schimba intenţiile bulgarilor. Intre timp, am luat hotărîrea să le dăm sîrbilor o lovitură. Serviciul nostru de spionaj desfăşura o activitate intensă, pentru a stabili în ce măsură era Serbia pregătită să suporte lovitura. Cu ajutorul agenţilor au fost identificate cu precizie pregătirile militare şi transporturile de forţe spre frontiera bulgară, deşi aceste informaţii erau desmințite de biroul sîrb de presă. In vederea pregătirii ofensivei noastre, au fost trimişi la Rusciuc cîţiva ofiţeri şi voluntari, care-şi exprimaseră dorinţa să participe la actele de diversiune organizate împotriva transporturilor ruseşti de materiale de război destinate Serbiei. La 11 septembrie, aceştia se apropiară de un vas de transport în trecere, dar tocmai în momentul necesar minele n-au funcţionat. O a doua încercare, făcută la Lom, a fost împiedicată de bulgari.

Rezultatele ofensivei de la Rovno ne-au silit să schimbăm planul de acţiune împotriva Serbiei. Avantajul acestei măsuri a fost că Serbia, după ce grupase aproape o armată în colţul de nord-est al ţării, începu să se îndoiască de autenticitatea informaţiilor pe care le primea. Tărăgănarea a avut urmări bune, deoarece, la 16 septembrie, s-au primit informaţii că Antanta se pregăteşte să înceteze ofensiva în Dardanele şi că intenţionează să transporte la Salonic forţele aflate acolo, pentru a-i sprijini pe sîrbi. Comunicarea aceasta a fost confirmată de faptul că consulul francez dăduse dispoziţii să se întocmească un plan al portului şi al împrejurimilor acestuia. De asemenea, el începu să ducă tratative cu autorităţile de la căile ferate.

Unii agenţi de-ai noştri ne înştiinţau despre plecarea generalului francez d'Amade în Serbia, prin Salonic. Serviciul de spionaj trebuia să-şi încordeze toate forţele pentru a procura informaţii „din mers" şi pentru a ţine la curent comandamentul cu conduita Greciei şi a Romîniei, cu eventualele acţiuni comune ale forţelor Antantei în Serbia, precum şi cu transporturile de unităţi de pe acest front. Datorită poziţiei sale şi mijloacelor bune de transmisiune, Sofia constituia un important centru pentru serviciul nostru de spionaj. Colonelul Laksa, care pînă atunci

făcuse faţă cu un singur ajutor, căpitanul Stoklann, primi de data aceasta în sprijin pe Kützl şi Lockar, precum şi pe oberleutnantul Jeannot, trimişi de marele stat major.

Despre Grecia ştiam că nu va opune rezistenţă debarcării forţelor Antantei la Salonic şi că va rămîne în general neutră. A fost însă interesantă descoperirea furtului unor telegrame guvernamentale greceşti la Atena. Principalul acuzat — Petroţoulos — a recunoscut că-şi începuse activitatea la propunerea englezilor, din ziua demisiei lui Venizelos, şi încetase odată cu revenirea lui la putere. Deci, Venizelos îi asigura personal pe englezi cu informaţii.

După înfrîngerea suferită de ruşi, Romînia nu-şi mai manifestă dorinţa de a intra în război şi deveni deodată mai puţin severă faţă de tranzitul mărfurilor şi al materialelor noastre de război pe teritoriul ei, deşi continua să pună destul de multe piedici importului alimentelor şi a altor articole necesare Austriei.

Plecarea unităţilor engleze din Anafort şi Seddulbarch, precum şi informaţiile cu privire la debarcarea din Salonic, l-au determinat pe şeful statului major al comandamentului suprem să ridice în faţa germanilor problema folosirii tuturor submarinelor aflate în partea răsăriteană a Mării Mediterane împotriva vaselor de transport, problema distrugerii căii ferate din Salonic, cu ajutorul bulgarilor, şi problema unor acţiuni comune cu forţele turceşti devenite disponibile în Dardanele, la flancul stîng al bulgarilor. Enver Paşa se învoise cu aceasta.

Eşecul ofensivei din Dardanele a influenţat considerabil adoptarea de către bulgari a hotărîrii de intrare în război. La 14 septembrie începu pregătirea preliminară în vederea mobilizării, care a durat pînă la 23 septembrie 1915. După aceasta şi-a mobilizat armata şi Grecia, pentru asigurarea neutralităţii şi pentru întărirea unităţilor de la frontierele de est şi de nord.

In a doua jumătate a lunii septembrie, dincolo de cursul inferior al Savei şi Dunării, începu concentrarea forţelor feldmareşalului Makensen, alcătuite din armata a 3-a de sub comanda generalului Kewess şi armata a 11-a de sub comanda generalului Halwitz. Mascarea acestei concentrări a constituit o problemă serioasă pentru contraspionaj. Fără îndoială că întreruperea legăturilor poştale şi telegrafice de la 2 pînă la 30 septembrie a fost împovărătoare pentru cercurile administrative, însă ea a

constituit o măsură foarte eficace pentru asigurarea intereselor războiului. In timpul acesta, comisia de cenzură de la telegraf a reținut 1 300 de telegrame legate de deplasarea unităților, adresate îndeosebi prietenilor și rudelor care erau chemate să vină în gări. Eficacitatea acestei măsuri a slăbit întrucîtva, datorită faptului că adoptarea și data intrării ei în vigoare fuseseră anunțate oficial.

Nerespectarea de către Germania a aceloraşi reguli a creat posibilitatea ca scrisorile și telegramele germanilor să circule nestingherit. La 16 septembrie, la Dresden a avut loc o consfătuire a reprezentanților instituțiilor respective, sub președinția maiorului Nikolai, în cadrul căreia s-a adoptat hotărîrea de a se lua măsuri în consecință.

Păstrarea secretului mai era îngreunată și de faptul că nu se putea conta pe o mare parte a populației din raionul de concentrare. Eșecul austriecilor în ultima campanie din Serbia însufleţise neînchipuit de mult pe compatrioții sîrbilor aflați în Austro-Ungaria. Incă în primăvară, în Bosnia și Herțegovina se observase o grupare în scopuri politice a elementelor sîrbe.

La aceste greutăți ale contraspionajului s-a adăugat și imprudența în folosirea telefonului. Astfel, într-o convorbire pe o linie internațională, un ofițer a întrebat într-un chip de-a dreptul nesăbuit despre unitățile din cadrul armatei a 5-a dispusă pe Isonzo, care fuseseră transportate în Balcani. La 13 septembrie, un procuror a telefonat foarte calm la Timișoara : „Aici, unde se desfășoară o mare ofensivă... acum se știe că sosesc pentru debarcare 16 pînă la 18 000 de oameni". Faptul că micile ziare ungurești de provincie nu păstrau secretul era un lucru cunoscut. Trebuia să avem ochii deschiși și urechile ciulite în toate direcțiile. Cu toate condițiile grele, mascarea concentrării a reușit bine, iar serviciul nostru de spionaj a dat rezultate bune.

In vremea aceea, cea mai serioasă chestiune la ordinea zilei era debarcarea unităților Antantei la Salonic. Consulul nostru general la Salonic ne informase despre o viitoare debarcare a 40 000 de englezi și francezi. Comunicările acestea erau completate de informațiile furnizate de către ataşaţii militari din Atena, care erau în relații bune cu marele stat major grec. Ataşatul militar din Madrid ne informă că în Gibraltar apăruseră vase maritime de transport. Consulul general din Salonic avea un agent chiar în statul major al generalului englez Hamilton. In afară de aceasta, fuseseră recrutați șase agenți pentru supravegherea nemijlocită a unităților Antantei. Curînd aliații au interzis transmiterea telegramelor. Consulul a găsit o ieșire din încurcătură, trimițînd informațiile prin curieri pînă la Xanti, la frontiera greco-bulgară, de unde consulul local le transmitea mai departe prin telegraf. Am detașat pe lîngă consul pe căpitanul Ștefan Pawlatsch, pentru a organiza un punct ilegal de spionaj la Salonic. Cît de propice a fost această măsură s-a constatat la sfîrșitul lui decembrie, cînd Antanta a arestat la Salonic pe toți reprezentanții Puterilor Centrale.

La 14 octombrie 1915, bulgarii s-au alăturat înaintării victorioase a lui Makensen. Bineînțeles că romînii s-au abținut. In primul rînd, biroul de spionaj al comandamentului suprem era interesat să cunoască ce intenționa să întreprindă Rusia pentru sprijinirea Serbiei. Ultimatumul dat de ruși Bulgariei la 4 octombrie nu-și atinsese țelul. Rusia putea lovi Bulgaria pe la spate, prin Romînia, sau putea să-și debarce trupele în Bulgaria. In sfîrșit, mai putea întreprinde o ofensivă spre Cernăuți, pentru a atrage Romînia de partea sa. La sfîrșitul lunii octombrie, rezidența noastră din Budapesta ne informă despre concentrarea unor unități în Basarabia de sud. Curînd, din București ni se comunică despre concentrarea unor unități în Crimeia. La 24 octombrie, punctul de spionaj de la Koven ne înștiință că la Odesa fuseseră transportate patru divizii. S-au primit de asemenea știri despre existența a patru divizii în raionul Ismail-Reni. Toate acestea nu puteau însemna altceva decît semnele unor planuri de debarcare și ale unei presiuni premeditate asupra Romîniei. La 27 octombrie, în perioada acestei situații încordate, am convocat la Lvov pe toți ofițerii din serviciul de spionaj, pentru o consfătuire în vederea elaborării unei linii comune de acțiune.

Intr-adevăr, pînă la sfîrșitul lunii noiembrie, rușii avuseseră intenția să debarce un desant în Bulgaria și în acest scop armata a 7-a fusese întărită cu trei corpuri de armată[1]). La începutul lunii noiembrie, serviciul nostru radio descoperise la Odesa statul major al armatei a 7-a, iar la Reni — detașamentul de Dunăre. Ministrul afacerilor externe al Romîniei comunică în mod confidențial ataşatului nostru militar că, pînă atunci,

[1]) Klembovski, Studiu strategic al războiului din anii 1914—1918. (N.A.)

ruşii nu ceruseră liberă trecere pentru trupele lor pe teritoriul Romîniei. Guvernul romîn ceruse chiar retragerea unităţilor ruseşti din Reni. Dar în acelaşi timp noi am aflat că romînii nu vor pune piedici folosirii de către unităţile ruseşti a căii dunărene.

La 20 octombrie, unităţile Antantei aflate la Salonic au început ofensiva, care nu şi-a atins ţinta, deoarece soarta sîrbilor fusese deja hotărîtă. La 9 noiembrie, nu exista nici o îndoială că sîrbii vor fi zdrobiţi cu desăvîrşire. Toate erau la ei atît de încurcate, încît nu se mai puteau identifica nici forţele, nici modul de grupare a unităţilor. Serviciul nostru de spionaj începu să cedeze. Cu toate că secţia de spionaj a armatei a 3-a descoperise cifrul sîrbilor, s-au interceptat puţine radiograme. Punctul de spionaj din Mostar avea suficienţi agenţi în Albania — locul de retragere al sîrbilor. Totuşi, ei n-aveau posibilitate să transmită destul de repede informaţiile culese. Velarii, care trebuiau să se ocupe de treaba aceasta, ridicau pretenţii nemaiauzite. Insurecţia din Albania împiedica pătrunderea în această ţară a agenţilor din Grecia. In consecinţă, singura sursă de informaţii au rămas doar prizonierii, care însă cunoşteau prea puţine lucruri, şi, într-o oarecare măsură, aviaţia.

O bună caracterizare a descompunerii armatei sîrbe a fost făcută de ataşatul nostru militar din Sofia, care aflase de următoarea telegramă trimisă din Lausanne de către prinţul Danilo, unul din moştenitorii tronului muntenegrean, omului său de încredere din Sofia :

„Puteţi afla planurile Puterilor Centrale cu privire la viitorul Serbiei şi al Muntenegrului ? Anexarea Muntenegrului la Austro-Ungaria va constitui întotdeauna o cauză de nelinişte. Dimpotrivă, Viena ar putea asigura un mare avantaj monarhiei dunărene, dacă, prin intermediul ei, ar crea un Muntenegru mai puternic, care ar rămîne îndatorat faţă de monarhie, iar în momentul necesar ar putea servi drept contragreutate faţă de o eventuală întărire, peste măsură, a Bulgariei... Muntenegrul trebuie să primească o parte din Serbia, Spiţa, Budua, precum şi Albania de nord. In schimb, Muntenegru ar putea să împiedice retragerea sîrbilor din Albania, să preîntîmpine debarcarea unităţilor Antantei în Muntenegru şi, în baza celor expuse mai sus, să intre în relaţii de tratat cu monarhiile".

La începutul lunii decembrie, cea mai mare parte a Serbiei

era curăţată de unităţile sîrbe. 50 000 de oameni din fosta armată sîrbă s-au salvat în Albania, de unde au fost transportaţi în Korfu. La 25 noiembrie, trupele germane primiră ordinul să părăsească acest front. Cu toate obiecţiunile generalului von Konrad, în martie 1916 operaţiile împotriva Salonicului au fost întrerupte. Aceasta a fost una dintre cele mai grave greşeli din tot timpul războiului.

In timpul retragerii sîrbilor, mulţi soldaţi de-ai noştri, căzuţi prizonieri, se ascunseseră. După încetarea operaţiilor, prinţul Windischgraetz începu să-i adune.

Dintr-o comunicare a căpitanului Küntzl reieşi că spionajul bulgar îşi încetase cu desăvîrşire activitatea împotriva Salonicului. Toată nădejdea ne era în germani. Potrivit informaţiilor spionajului nostru, înainte de 3 noiembrie 1915 se aflaseră la Salonic 80 000 de oameni şi 370 de tunuri. Din datele marelui stat major grec, reieşea că acolo se găseau numai 69 000 de oameni şi 140 de tunuri.

In asemenea împrejurări, debarcarea trupelor ruseşti în Bulgaria ne-ar fi creat o situaţie extrem de grea. Pentru a veni în ajutorul Muntenegrului aflat în primejdie, ruşii hotărîră să transporte pe frontul răsăritean din Galiţia armata a 7-a, cu efectivele complete, şi, respectiv, să deplaseze armatele a 9-a şi a 11-a. Lucrul acesta l-am aflat din radiogramele ruseşti şi de la agenţii noştri. Apăruseră şi alte indicii ale pregătirii unei mari operaţii împotriva Galiţiei răsăritene; armata a 4-a rusă transmisese prin radio (cifrat) concluziile ei cu privire la situaţia de pe frontul rusesc.

La 2 decembrie, statul major al frontului de sud-vest al ruşilor ordonă staţiilor de radio să-şi înceteze activitatea. Dar această dispoziţie a venit cu o oarecare întîrziere. De asemenea, a fost oprită expedierea corespondenţei telegrafice particulare din Rusia şi Suedia. Totuşi, agentura şi prizonierii ne-au dat posibilitate să stabilim că frontul rusesc de sud fusese întărit cu două corpuri de armată şi că pe front, pe linia Strîpa, nu interveniseră nici un fel de schimbări. In seara zilei de 20 decembrie, ruşii au reluat legăturile prin radio, punînd în funcţiune un cifru nou, al 13-lea la număr. Cifrul acesta fusese descoperit de noi încă de mult, deoarece staţiile de radio ale armatelor de pe alte fronturi ruseşti se foloseau de el de la 14 decembrie. Situaţia a fost

și a rămas pentru noi absolut clară, în cursul tuturor luptelor întreprinse de ruși în preajma anului nou.

Muntenegrul n-a fost salvat. Ca întotdeauna, prost informați de serviciul de spionaj, muntenegrenii se așteptaseră la atac nu în locul în care trebuiau să se aștepte. Astfel, la începutul lunii ianuarie 1916, prin cucerirea Lovcenului, muntenegrenii au fost luați din nou prin surprindere. Corpul 19 armată austriac invadă Albania, ocupă Scutari, izgoni pe italieni din Durazzo și împinse unitățile înaintate pînă la Voiuza. Din păcate, sîrbii, care scăpaseră și de prizonierat, și de epidemii, au reușit s-o șteargă și de astă dată.

Împărțirea regiunilor ocupate a creat nemulțumiri în Bulgaria. Marele stat major austriac începu chiar să discute chestiunea încetării livrărilor de materiale de război pentru Bulgaria. Toate acestea au stîrnit nemulțumirea regelui Ferdinand față de ataşatul nostru militar, colonelul Laksa. Ambasadorul nostru, contele Tarnowsky, a fost nevoit să audă de la Ferdinand că Laksa, prin amenințările sale, jignise pe comandantul armatei bulgare, armata și țara. In mai 1916, Laksa a fost înlocuit cu colonelul Nowak, conducătorul biroului de contraspionaj. Nici căpitanul Küntzl, ofițer de legătură pe lîngă armata bulgară, nu le-a fost pe plac bulgarilor, datorită neizbutitei sale activități literare.

Pentru conducerea regiunilor cucerite, la Belgrad și Cetinje au fost create guvernămînte generale. Conducerea secției de spionaj, organizată la Belgrad, a fost preluată de Wilhelm Stipetitsch, maior din marele stat major, care condusese serviciul de spionaj în timpul operației lui Makensen. Cu conducerea secției de spionaj din Cetinje a fost însărcinat căpitanul Andreika. Foarte mult de lucru ne-au dat: controlul populației sîrbe, în rîndurile căreia existau mulți soldați travestiți în haine civile ; identificarea transfugilor noștri, printre care, din păcate, se aflau și ofițeri intrați în serviciul sîrbilor ; adunarea și păstrarea documentelor sîrbe capturate ; problema pașapoartelor și a cenzurii. Curînd, maiorul Taskov, conducătorul serviciului bulgar de spionaj, ne-a comunicat că maiorul sîrb Ternokopovici și voievodul Babunski elaborează un plan de organizare a unor bande de partizani pentru distrugerea căilor ferate și a depozitelor de la frontiera greco-bulgară, cu scopul de a împiedica circulația din Salonic prin Bulgaria.

Salonicul continua să rămînă focarul de furtună în Balcani.

CAPITOLUL XXI

Anunțurile din ziare și contrabanda în slujba spionajului

In aprilie 1915 a fost creat organul central austriac de contraspionaj, după modelul direcției poliției vieneze. A început să fie editată o gazetă de contraspionaj proprie, care publica informații cu privire la spionii căutați, avertismente la adresa spionilor escroci și la adresa persoanelor cu origine îndoielnică, precum și alte informații despre spionajul propriu și cel străin. Apăru, de asemenea, manualul „Spionul", întocmit de biroul de spionaj al statului major al comandamentului suprem și destinat subofițerilor și soldaților. In manualul acesta era expusă activitatea spionilor și pericolul pe care-l crea activitatea de spionaj pentru armată. Pentru a antrena populația la luptă împotriva spionajului, pretutindeni erau răspîndite placate cu lozinca : „Feriți-vă de spioni!" Cu toate că numărul agenților inamicului sporea, experiența crescută a acestora a dus la scăderea numărului celor condamnați pentru spionaj. In cursul primelor cinci luni ale anului 1914 au fost condamnați 197 oameni, în timp ce în anul 1918 cifra aceasta a scăzut la 12 oameni.

Mulți spioni fuseseră arestați în timpul înaintării noastre pe frontul rusesc. In această privință, Lvovul ne-a oferit o pradă bogată. Imediat ce rușii au ocupat Lvovul, a apărut în localitate locotenent-colonelul Iațevici, pe care noi îl cunoșteam. După el au venit comandanții jandarmeriei din Radzivillov și Volocinsk. Au fost create trei rezidențe. Șomajul obliga pe mulți să devină spioni sau să servească în poliția rusă. Criminalii eliberați de către ruși din închisori erau recunoscători față de eliberatorii lor. Mulți au plecat cu rușii. Bineînțeles că mai întîi au plecat agenții principali. A rămas numai Tadeus Gulkovski, cu un oarecare număr de spioni mai neînsemnați. Gulkovski a fost condamnat de noi.

Conștienți de faptul că e imposibil să-i prindem pe toți spionii, căutam, pe cît posibil, să le îngreunăm activitatea. In august 1915, raionul armatei a fost împărțit în zone militare mai înguste și mai adînci ; pătrunderea civililor în aceste zone era permisă numai în cazuri excepționale.

Constituiau un pericol și anunțurile din ziare. Cine putea presupune că un anunț asemănător acestuia : „Elvețian, vîrstă 35 de ani, cunoaște la perfecție contabilitatea și corespon-

denţa, a lucrat în multe funcţii de conducere la Viena, posedă recomandaţii excelente" — are un sens deosebit. Intîmplător am descoperit că prin acest anunţ, dat de serviciul italian de spionaj, se comunicau următoarele: „Divizia 35 de infanterie din Viena a plecat în direcţia Italiei".

Cehii aflaţi în Elveţia foloseau buletinele meteorologice şi anunţurile despre nunţi pentru a trimite informaţii în patrie. După cum ni s-a comunicat ulterior, de la consulatul italian din Zürich pleca în fiecare zi un plic sigilat, destinat ambasadei italiene din Berna. In plicul acesta se găseau anunţuri decupate cu grijă din ziarele austriece şi germane. După cît se pare, deosebit de bine au fost folosite ziarele „Neue Freie Press" şi „Reichspost", în perioada decembrie 1916 — mai 1917. Potrivit declaraţiei unuia dintre spioni, cunoscutul spion Charles Dumas a fost foarte mîhnit cînd s-a pus capăt posibilităţii de a se folosi anunţurile din ziare.

Am ridicat problema scoaterii anunţurilor din ziarele care se trimiteau peste graniţă. Germania a avut însă o atitudine negativă faţă de această chestiune şi propunerea noastră n-a fost tradusă în viaţă. Dacă ea ar fi fost realizată, informarea Franţei ar fi suferit foarte mult. La începutul anului 1918, Italia interzise trimiterea peste graniţă a materialelor tipărite conţinînd anunţuri. Nici această măsură n-a fost de mare ajutor, deoarece spionii foloseau pentru transmiterea informaţiilor articolele, foiletoanele şi însemnările inofensive publicate în ziare. Bineînţeles că pentru aceasta era nevoie să existe un acord prealabil cu redacţia ziarului.

Pe la jumătatea lunii septembrie 1918, am reuşit să obţinem să fie dezbătută chestiunea anunţurilor din ziare, convingîndu-i pe editori ca, în interesul ţării, cu începere de la 20 octombrie 1918, ziarele ce se trimit peste graniţă să nu mai conţină anunţuri. Dar lucrul acesta a întîmpinat împotrivirea primului ministru ungur. Din nou a început o luptă din care noi am ieşit victorioşi, însă termenul a fost amînat pînă la 1 noiembrie 1918.

In afară de aceasta, pentru cei care ştiau să folosească orice posibilitate, existau o sumedenie de căi de contrabandă pentru transmiterea informaţiilor. Insăşi ambasada Vaticanului de la Viena admitea ca, o dată cu poşta sa diplomatică, să se transmită şi scrisori particulare, neînţelegînd că sub masca acestei corespondenţe, în aparenţă particulară, se ascunde cea de spionaj.

Ceea ce ne-a ajutat să facem această descoperire au fost scrisorile unei persoane sus puse din rîndul clerului, pe care noi le-am reţinut întîmplător. Ca urmare, am atras în mod deosebit atenţia ambasadei asupra acestui lucru.

Au rămas nedezlegate cuvintele şi semnele încîlcite scrise de cineva pe vagoanele trenurilor militare. Faptul că aceste semne fuseseră descoperite chiar pe trenurile militare, ne-a dat temei să presupunem că aveau o oarecare legătură cu spionajul. Poate că ele aveau drept scop să anunţe pe observatorii de pe traseu de unde vine transportul şi în ce constă el.

Direcţia poliţiei din Viena avea neobişnuit de mult de lucru. Pînă la sfîrşitul anului 1915 organele ei au percheziţionat 1 479 de persoane aflate sub suspiciune politică. De asemenea au arestat 1 069 de persoane suspectate de activitate primejdioasă statului, dintre care 185 suspectate de spionaj.

Multă bătaie de cap ne-a dat şi răspîndirea a tot felul de zvonuri lipsite de sens. Tot atît de mult de lucru ne dădeau şi presupusele atentate împotriva conducătorilor Puterilor Centrale. Firește că trebuiau supravegheaţi în mod deosebit ataşaţii militari ai ţărilor neutre, aflaţi la Viena, care ne erau mai mult duşmani decît prieteni.

Poliţia ungară de frontieră, după părerea contelui Tiszá organizaţie nereuşită, a pus sub supraveghere în cursul primului an de război 2 000 de oameni bănuiţi de spionaj; dintre aceştia 1 506 au fost arestaţi, 65 internaţi şi 20 expulzaţi. Punctele principale de contraspionaj, proiectate să fie înfiinţate la Timişoara şi Braşov, nu fuseseră încă create, deşi activitatea mereu crescîndă a spionajului rus din Romînia impunea acest lucru. In mai 1915, colonelul Granilowitsch plecă la Budapesta, la contele Tiszá, pentru a discuta această chestiune. Dar abia la 31 iulie a fost primită o notă-răspuns, în care primul ministru arăta că pentru contraspionaj era aptă numai poliţia orăşenească din Budapesta, nu şi instituţiile comunale locale. In orice caz, el nu credea că spionajul luase proporţii atît de mari. Primul ministru pomenea în scrisoarea sa despre spionofobia şi spionomania punctelor militare de spionaj. In condiţiile existenţei unor asemenea concepţii, nu e de mirare că, deşi cele două puncte de contraspionaj au fost create (la Timişoara şi Braşov), ele au rămas lipsite de mijloace şi de o conducere satisfăcătoare. Cu o

alocație de 5 000 de coroane pentru cheltuieli de agentură, punctul de contraspionaj din Brașov nu putea oferi nimic esențial.

Așa se face că de multe ori, punctelor de contraspionaj de pe cealaltă parte a Leitei nu le rămînea altceva de făcut decît să conteze pe forțele proprii; acțiunile întreprinse din proprie inițiativă stîrneau deseori uimirea și statul major al comandamentului suprem ceru în repetate rînduri ca aceste puncte să înceteze orice activitate în domeniul politicii.

Dimpotrivă, punctul de poliție aflat în raionul acțiunilor militare, la Meriș-Ostrau, aducea servicii foarte prețioase biroului de spionaj al comandamentului suprem.

CAPITOLUL XXII

Începutul mișcării pentru pace

La sfîrșitul anului 1915 și la începutul anului 1916, Puterile Centrale se aflau la zenitul succesului. Dar alta era starea de spirit din interiorul Austro-Ungariei. Se făcuseră pregătiri pentru un război de scurtă durată, însă sfîrșitul lui continua să nu se întrevadă. Creștea și se lărgea starea de spirit în favoarea păcii.

Bineînțeles că o asemenea stare de spirit e în esență lăudabilă și umanitaristă. Pericolul consta doar în aceea că inamicul răstălmăcea starea de spirit în favoarea păcii drept un indiciu al slăbiciunii noastre și, în felul acesta, ridica moralul în rîndurile sale. Și mai îndoielnice erau fenomenele care însoțeau această stare. In septembrie 1915, a avut loc la Berna o conferință internațională a socialiștilor care, potrivit informațiilor noastre, își propusese drept scop o insurecție a proletariatului împotriva războiului și organizarea lui în vederea luptei de clasă. In aparență, manifestele și proclamațiile conferinței erau o literatură social-democrată obișnuită și ele apăreau și în transee. Tocmai împotriva acestui fenomen a fost îndreptată atenția contraspionajului.

După intrarea Italiei în război, conducătorii spionajului nostru — maiorul Loneck din Triest și căpitanul Andreika din Graz și din Krein — au luat legătura cu elemente apte să îndeplinească misiunile spionajului diversionist și ale contraspionajului. Au fost create puncte de spionaj la Ketschach — pentru Karinthia de Sud, și la Inniken — pentru Tirolul răsăritean. Afluxul de agenți era mare. Printre aceștia erau mulți sloveni, îndeosebi din regiunile unde recrutarea fusese efectuată de vicepreședintele camerei deputaților, căpitanul Pogacinik, care comanda legiunea din Krein. In această acțiune el fusese ajutat de jandarmerie. La Krein și-au exprimat dorința de a lucra în spionajul diversionist 1 620 de oameni, în raionul de litoral 160 de oameni, iar 359 au cerut să execute acte de diversiune în spatele frontului italian. In afară de aceștia, în toamna anului 1915, s-au mai găsit 2 506 oameni în Karinthia, 248 la Krein și 75 în raionul de litoral, care se declarară de acord să ducă războiul mic în spatele italienilor, în cazul că aceștia vor invada teritoriul monarhiei. Biroul de spionaj al comandamentului suprem trebuia să dea ajutor în arme, muniții și explozivi, toate depozitate pe lîngă posturile de jandarmi.

Nici în Boemia n-au lipsit manifestările de loialitate, atunci cînd pericolul înaintării armatei ruse a fost lichidat și cînd marea victorie de la Gorlița i-a aruncat pe ruși departe, spre răsărit. Era neîndoios că marea masă a cehilor continua să sprijine Austria. Faptul că, pînă la sfîrșitul anului 1914, au fost aplicate amenzi polițienești numai unui număr de 950 oameni, ceea ce revenea o amendă la 7 000 de locuitori, ne dovedea acest lucru. Dintre aceștia, 704 oameni au fost amendați pentru delicte cu caracter militar. Totuși, în aceeași perioadă, am fost nevoiți să suspendăm 46 de ziare și să dizolvăm 32 de asociații.

Cu toate acestea, nu se putea pierde din vedere faptul că forțele subversive continuau totuși să acționeze împotriva Austro-Ungariei. In primul rînd, lucrul acesta se observa după influența dizolvantă exercitată asupra noilor efective. Odată ajunse în unitățile de pe front, efectivele acestea puteau crea primejdia trecerii unor unități întregi de partea inamicului, în cazul cînd nu se făcea o alegere îndeajuns de reușită a comandanților sau în cazul cînd trupelor li s-ar fi cerut eforturi, poate, nu întotdeauna necesare. Cazuri de trecere a unor unități întregi de partea inamicului au existat și ele creau greutăți foarte mari vecinilor lor. In timpul luptelor din Carpați, s-a petrecut un astfel de fapt, deosebit de grăitor, care a dus, în iunie 1915, la dizolvarea regimentului 28 din Praga și a regimentului 36 din Sineava.

CAPITOLUL XXIII

Dezvoltarea serviciului de ascultare „Penkala“ [1])

La sfîrşitul anului 1915, cînd generalul von Konrad aştepta zadarnic reluarea ofensivei spre Salonic, propunînd, fără succes, germanilor o ofensivă comună împotriva Italiei, generalul Falkenheim se pregătea în vederea ruperii nimicitoare a frontului francez lîngă Verdun, aşteptînd probabil de la această rupere repetarea succesului obţinut cu prilejul ruperii din Gorliţa. Faţă de această situaţie, la începutul anului 1916 comandamentul suprem austriac trecu la pregătirea în Tirol a unei puternice lovituri împotriva Italiei, fără a aduce acest lucru la cunoştinţa aliaţilor săi.

Pentru realizarea planului său, comandamentul austriac aduse din Balcani trupele devenite disponibile, împreună cu statul major al armatei a 3-a. Totodată fură scoase şase divizii şi jumătate de pe frontul rusesc.

In perioadele de acalmie, spionajul nostru prin agenţi lucra cu sîrguinţă pe toate fronturile. Pe frontul italian căpăta treptat dezvoltare ascultarea convorbirilor telefonice, excepţional prefecţionată de ober-leutnantul Poppr. Ascultarea fusese introdusă şi pe teatrul rusesc de război. Din păcate, abia în toamna anului 1917 am aflat că italienii dispuneau încă de la începutul anului 1916 de un mare număr de staţii de ascultare. In decursul unei singure jumătăţi de an, în sectorul Wippach-Rambon ei au ascultat aproximativ 5 200 de convorbiri de-ale noastre, ceea ce ne-a adus prejudicii considerabile. Inamicul atrăsese în munca aceasta un mare număr de dezertori şi transfugi, care cunoşteau limbile vorbite la noi în ţară. In octombrie 1916, şeful unei staţii de ascultare, pe nume Rawnilaz, fugi la italieni. El îi informă în amănunţime pe duşmani asupra modului în care fusese organizată ascultarea la noi.

Ascultarea furniza, în primul rînd, date de ordin tactic (privind trupele). Dar, în afară de aceasta, ea oferea comandamentului suprem şi alte informaţii preţioase, uşurîndu-i controlul datelor furnizate de celelalte mijloace de spionaj. Lucrul acesta era cu atît mai important, cu cît inamicul trimitea intenţionat transfugi la noi pentru dezinformare. De obicei, aceştia erau înzestraţi cu o dibăcie şi o cutezanţă atît de mare, încît nu rareori reuşeau să se înapoieze în dispozitivul trupelor proprii.

In timpul ofensivei ruseşti din martie 1916 ascultarea a dat un mare ajutor germanilor : pe această cale ei au reuşit să afle conţinutul tuturor ordinelor de ofensivă. Pînă la 3 august 1916 ruşii nici n-au bănuit măcar existenţa unei noi invenţii de acest gen. După cele aflate din depeşele transmise prin radio de generalul Alexeev, ruşii au considerat o staţie de ascultare, capturată de la noi, drept un aparat telefonic subteran german. Totuşi, după cinci zile, un transfug rus ne spuse că unul dintre dezertorii noştri le explicase deja ruşilor tehnica şi metodele ascultării şi, de pe la mijlocul anului 1916, au început şi ei să aplice metoda aceasta.

Spionajul radio se îmbogăţi cu un nou mijloc de reperare (goniometrare) a staţiilor inamice de radio : e vorba de organizarea observării din cîteva puncte. Metoda aceasta nouă a fost încercată pentru prima dată pe frontul rusesc, cu participarea a trei staţii gonio dispuse la Brodî, Kolomîia şi Cernăuţi. Prima experienţă făcută la 18 februarie 1916 a avut de suferit din pricina lipsei de pricepere a telegrafiştilor şi a şefilor de staţii şi, ca urmare, la reperarea staţiilor de radio, deja cunoscute nouă, erorile ajungeau pînă la 10 kilometri. Totuşi, chiar şi cu acest prilej au fost descoperite patru noi staţii de radio, necunoscute nouă pînă atunci. Curînd metoda aceasta a început să dea rezultate excelente. In martie 1916, serviciul nostru radio de pe frontul rusesc a început să fie organizat mai bine, fiecărei staţii de ascultare fiindu-i repartizat un anumit sector al frontului inamic. Conducător principal al acestor treburi a fost numit căpitanul Boldescu, în locul maiorului Pokornîi care, după o rodnică activitate de 18 luni, în domeniul spionajului radio, trecuse la front. Căpitanului Boldescu i-au fost subordonate şase staţii sau grupe : cea de la Baranovici, de la Kovel, Beresteciko, Brodî, Brjezani şi Kolomîia.

Dar, după cum am desprins din radiogramele ruseşti, curînd au început şi ruşii să folosească nişte „staţii radiobusole“,

[1]) In martie 1916, după ce una dintre staţiile de radio, împinsă înainte, a fost capturată de inamic, staţiile şi grupele de ascultare au primit denumirea conspirativă de „Penkala“. Denumirea aceasta a fost împrumutată dintr-un desen-reclamă al unei fabrici de creioane, desen ce reprezenta un cap cu o ureche uriaşă. (N.A.)

care aveau aceleaşi misiuni ca şi staţiile noastre gonio. Ca urmare, am încetat cu desăvîrşire orice emisiune prin radio; germanii însă n-au renunţat la ele, deşi ştiau că inamicul îi poate repera şi deşi stabiliseră că, la Nikolaev, există o şcoală specială care pregătea cadre pentru radioascultare.

Din informaţiile primite de la agenţi şi în urma verificării corespondenţei prizonierilor, aflarăm că în timpul iernii fuseseră organizate în Italia un mare număr de noi formaţii. Pe la jumătatea lunii februarie 1916 au fost deja descoperite 21 de regimente de infanterie, cu numere noi de la 200 în sus. Numărul 230 ne-a dat posibilitatea să presupunem că există cel puţin 30 de regimente noi, în afară de bersaglieri, şi 16 batalioane de vînători de munte. In concluzie, spre primăvară trebuia să ne aşteptăm la întărirea inamicului cu 2-3 corpuri de armată.

Din convorbirile telefonice ascultate, reieşi că batalioanele de pe Isonzo numărau în total cîte 300-400 de oameni, urmînd ca la începutul lunii martie să vină efective noi. Atît agenţii cît şi prizonierii comunicau despre noua ofensivă pregătită pentru luna martie pe Isonzo; în scopul acesta au şi fost transportate trei brigăzi de pe frontul din Tirol.

Comandamentului nostru îi convenea de minune intenţia italienilor. Cu cît se antrenau mai mult în lupta de pe Isonzo, cu atît mai mare putea fi succesul loviturii forţelor noastre concentrate în jur de 24 martie în Tirol.

Pentru a induce pe inamic în eroare cu privire la concentrarea aceasta de forţe, o serie de staţii de radio, începînd de la flancul răsăritean din Karinthia pînă la mijlocul acestui front, au primit sarcina să lucreze cu un cifru special, elaborat ad-hoc de căpitanul Viegl. Era neîndoios că italienii vor descoperi cifrul acesta. Totuşi, nici cifrul, nici conţinutul depeşelor nu trebuiau să stîrnească bănuiala că era vorba de dezinformare. Radiogramele cifrate au indus sistematic în eroare pe inamic, cu privire la concentrarea forţelor noastre pe acest front.

O manevră asemănătoare folosiseră şi ruşii, atunci cînd încercaseră să mascheze scoaterea de pe front a două corpuri de armată din armata a 4-a. Lucrurile fuseseră însă date peste cap, datorită faptului că ei anunţaseră din timp măsura aceasta printr-o depeşă cifrată, iar pentru a evita neînţelegerile adăugaseră la depeşă un avertisment cu aproximativ următorul con-

ţinut: „Nu vă speriaţi, e numai un şiretlic". Ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, au continuat să transmită pînă la 30 de radiograme cifrate pe zi. Toate acestea ne-au liniştit pe deplin şi ne-a dat posibilitatea să credem că ruşii n-au aflat încă despre admirabila activitate a serviciului nostru de descifrare.

Descifratorii regiunii militare Bozen, din statul major al armatei a 11-a din Tirol şi din armata a 10-a din Karinthia, obţineau într-adevăr succese excepţionale în munca lor. Peste 30 de staţii italiene de radio se aflau sub supravegherea neîntreruptă a unui număr de aproximativ tot atîtea staţii de-ale noastre. Fiecare radiogramă interceptată era folosită de noi în termenul cel mai scurt.

La 22 februarie, italienii au introdus un sistem nou de indicative pentru staţiile de radio, foarte ingenios. A trebuit să ne batem mult capul cu el; totuşi, la 7 martie, sistemul a fost descoperit şi comunicat staţiilor noastre de radio. La 30 martie 1916, comandamentul suprem italian a interzis să se mai folosească în emisiunile radio cifrul „Cifrario rosso", întrucît bănuielile că inamicul cunoaşte în parte acest cifru se confirmaseră. De fapt el ne era cunoscut în întregime.

Am aşteptat cu oarecare nelinişte noul cifru anunţat pentru 1 aprilie, împreună cu noile indicative. In seara aceleiaşi zile, a fost descoperit şi acesta, iar curînd şi sistemul noilor indicative.

Un interes deosebit prezenta pentru noi legătura radio dintre marele cartier general italian din Udine şi corpul de armată independent din Vallon, deşi mijlocul acesta era folosit relativ puţin, datorită bunei funcţionări a cablului submarin dintre Korfu şi Italia. Cu toate acestea, după ce greutăţile începutului au fost învinse, puternicele noastre staţii de la Sarajevo, Peterwardein, Mostar, Cattaro şi Scutari au obţinut o serie de informaţii importante, transmise tot cu cifrul „Cifrario rosso". In afară de aceasta, staţia de la Scutari a primit tot materialul cu privire la cifrurile flotei italiene. Intr-un termen foarte scurt, ea a folosit materialele primite, acordînd sprijin staţiei maritime de la Polla. In Albania, italienii foloseau cifrul „Mengarini", a cărui cheie o procurasem încă din timp de pace. Faptul acesta a folosit mult staţiei noastre de radio de la Scutari şi secţiei germane de descifrare de la Uskiub.

CAPITOLUL XXIV

Diversiunile

In timpul pregătirii marii operaţii ofensive, aviaţia noastră a efectuat un număr considerabil de bombardamente iar agentura noastră a săvîrşit numeroase acte de diversiune, avînd drept obiectiv principal staţiile hidroelectrice. Acestea jucau un rol deosebit de mare în Italia, din pricina lipsei de cărbuni. Drept revanşă, italienii executară un bombardament aerian asupra Leibachului.

Ulterior, atacurile îndreptate în scopul dezorganizării activităţii staţiilor hidroelectrice s-au intensificat, datorită unei noi invenţii germane în domeniul distrugerilor. Era suficient să se arunce într-o conductă de apă tuburi submersibile în formă de beţişoare, pentru ca la o anumită presiune a apei tuburile acestea să explodeze şi să scoată pentru mult timp din funcţie staţia hidroelectrică. Exploziile produse simultan în diferite puncte puteau aduce pagube foarte mari. Secţia de spionaj a frontului de sud-vest hotărî să îmbine aceste atacuri cu distrugerea podurilor de peste Piave, pentru a îngreuna transportul de trupe de pe Isonzo pe frontul din Tirol. Pentru săvîrşirea acestor acte de diversiune au fost folosiţi voluntari din rîndurile soldaţilor şi agenţi dintre cei mai de nădejde. Din nefericire, aceştia au fost instruiţi cu toţii laolaltă, adică s-a comis aceeaşi greşeală pe care o comisese şi colonelul Batiuşin la Varşovia.

Persoanele alese pentru acte de distrugere au fost trimise prin Elveţia. Aici s-au format grupe de cîte doi oameni. La Lausanne, unul dintre ei, dezertorul italian Stampi, care lucra de multă vreme la noi ca agent împotriva Italiei, a declarat deodată însoţitorului său că n-are chef să se ocupe de această chestiune şi şi-a predat geamantanul cu mijloace de distrugere în păstrare la gară. Insoţitorul său şi-a făcut pe bună dreptate socoteala că Stampi divulgase întregul plan consulului italian la Lausanne şi s-a înapoiat în Austria fără să-şi fi îndeplinit misiunea. Era însă prea tîrziu să-i mai prevenim pe ceilalţi.

O altă pereche fusese formată din talentatul spion Lareze, care mai înainte îndeplinise excepţional de bine o serie de misiuni dintre cele mai grele, şi dintr-un oarecare Maddalena, faţă de care Lareze nutrea o mare încredere. In Elveţia, Maddalena jucă rolul unui spion devotat, anunţînd cu bucurie reuşita distrugerii uzinei de dinamită de la Cenjio şi ferindu-l pe Lareze de Stampi, atunci cînd află despre trădarea acestuia.

Lareze avu o încurcătură cu paşaportul şi Maddalena plecă în Italia mai devreme. De acolo se întoarse curînd şi anunţă că distrusese două poduri de peste Piave. Acţionînd potrivit indicaţiilor date de marele stat major italian, cu care Maddalena reuşise să pună la cale prinderea agenţilor însărcinaţi cu distrugerile, ziarele italiene au confirmat ştirea aceasta. Pentru a slăbi prudenţa lui Lareze, Maddalena făcu aprecieri foarte dispreţuitoare cu privire la paza italiană. Se pare că Maddalena a fost un spion dublu, care a ştiut să ne înşele cu dibăcie. La începutul lunii mai, Lareze şi Maddalena plecară în Italia. Ca de obicei, Lareze făcu mai întîi o pregătire minuţioasă. Dar tocmai cînd era gata să arunce mina în apă, a fost arestat şi predat tribunalului militar din Ancona. Soarta sa au împărtăşit-o atît genovezul Dante Pegazzano, cît şi triestinul Renato Gatti, pentru vina de a fi participat la distrugerea uzinei de dinamită din Cenjio şi la incendierea portului Genua. In acelaşi timp, a fost judecat Giuseppe Numon, împotriva căruia nu existau nici un fel de probe. Cu un calm uimitor, Lareze declară colonelului De Cezare, preşedintele tribunalului militar :

— Dumneavoastră o să mă condamnaţi la moarte şi măsura luată n-o pot considera decît justă. Pentru mine însă, lucrul acesta n-are nici o importanţă.

Cu acest prilej, procurorul Maiorano a făcut o apreciere nu prea măgulitoare la adresa contraspionajului italian :

„In Italia trebuie remarcate două perioade în lupta împotriva spionajului. La începutul războiului, pe tot litoralul adriatic s-a înregistrat un val de denunţuri şi suspiciuni în masă. Au fost urmăriţi mai ales preoţii şi călugării. Era suficient să se aprindă lumina într-o mănăstire, pentru ca această lumină să fie considerată drept semnalizare făcută inamicului. Au fost intentate o serie întreagă de procese împotriva călugărilor, însă toate s-au terminat cu recunoaşterea deplinei lor nevinovăţii. După această perioadă, în care neîncrederea mergea pînă la absurd, am căzut în cealaltă extremă. Numai datorită unei întîmplări fericite (mai bine zis lui Maddalena — N. A.) autorităţile noastre au pus mîna pe o reţea organizată de spionaj".

Lareze a fost împuşcat ; ceilalţi acuzaţi au fost condamnaţi la muncă silnică pe viaţă. Gazetele italiene, care au acordat un spaţiu larg acestui proces senzaţional, n-au putut nega calmul

eroic dovedit de Lareze pînă în ultimul minut al vieţii sale. Minele folosite de el au fost denumite de italieni „o minune a tehnicii", deşi e de la sine înţeles că ei au folosit ocazia pentru a reproşa Austriei măsurile barbare de atac asupra uzinelor.

Oricum, datorită imprudenţei serviciului nostru de spionaj, în persoana lui Lareze noi am pierdut pe unul dintre colaboratorii cei mai capabili.

CAPITOLUL XXV

A cincea bătălie de pe Isonzo din martie 1916

La 13 martie 1916 a început mult aşteptata bătălie de pe Isonzo, cea de a cincea. Ofensiva noastră fusese extrem de mult amînată. Contasem pe o iarnă dulce, pierzînd din vedere faptul că, într-o astfel de iarnă, în Tirol ninge puţin şi, de obicei, la sfîrşitul iernii. Intr-adevăr, munţii neospitalieri peste care trebuia să înainteze armatele a 3-a şi a 11-a s-au dovedit de netrecut pînă la mijlocul lunii mai.

Aşa se face că ambele armate au stat în Tirolul de Sud aproape două luni de zile. Tot aici, împreună cu ele, se instalase şi statul major al frontului de sud-vest. Toate acestea nu puteau fi ascunse populaţiei. Adînc în interiorul ţării era inevitabil să fie observate eşaloanele ce se îndreptau spre Tirol. In afară de aceasta, cu tot cordonul de baraj de la trecătoarea Brener, din Tirolul de Sud erau evacuaţi zilnic bolnavi care trebuiau să elibereze locurile din spitale pentru primirea răniţilor pe care-i aşteptam. Datorită acestui fapt, s-au răspîndit zvonuri despre o viitoare mare ofensivă. Pînă şi ziua de 1 aprilie, fixată iniţial pentru începerea ofensivei, era cunoscută.

Cu toate cele arătate mai sus, spionajul prin agenţi al italienilor n-a furnizat comandamentului său datele necesare şi aceasta nu vorbeşte deloc în favoarea lui. După afirmaţiile făcute de Cadorna, el a primit primele informaţii despre concentrarea trupelor la Trentino abia la 22 martie. Totuşi Cadorna nu credea în posibilitatea unei ofensive cu forţe mari, peste munţi. E posibil ca scepticismul său să se fi bazat în parte pe faptul că, în decursul unei lungi perioade de timp, în sectorul acesta nu se petrecuse nimic. De altfel aceasta a indus în eroare şi opinia

publică din Austro-Ungaria. In rîndurile populaţiei exista părerea că, datorită trădării ofiţerilor, comandamentul a hotărît să-şi schimbe planul şi să efectueze o regrupare de lungă durată. Comandamentul a fost nevoit să ia măsuri hotărîtoare împotriva răspîndirii zvonurilor, la care participau înşişi ofiţerii, aplicînd pedepse aspre flecarilor.

Cadorna a fost indus în eroare şi de faptul că incursiunile întreprinse de italieni la Riva şi Sugana, în scop de cercetare, descoperiseră doar unităţile care se aflau acolo de multă vreme. Totuşi italienii au adus unele unităţi de-ale lor pe frontul din Isonzo, ataşîndu-le armatei 1 împotriva căreia era îndreptată lovitura noastră principală. Şi pe frontul Tirol au sosit brigăzi independente, alcătuite din regimente nou formate.

După spusele generalului Capello, primele informaţii concrete cu privire la ofensiva în curs de pregătire au fost date de prizonieri la începutul lunii aprilie. La sfîrşitul acestei luni, unul dintre dezertori, care se dăduse drept inginer, comunică date precise cu privire la dispozitivul trupelor, subliniind că pregătirea în vederea ofensivei are o amploare mult mai mare decît aceea de anul trecut împotriva Serbiei. Dată fiind importanţa informaţiilor, dezertorul a fost trimis la marele cartier general italian, unde a fost interogat temeinic de către secţia de spionaj. Totuşi, dat fiind că el le-a făcut italienilor impresia unui aventurier, nu i s-a dat crezare, deşi comunicarea sa se potrivea cu alte informaţii.

In concluzie, italienii au fost cu totul surprinşi de ofensivă. Armata austriacă trebuia să treacă, în afară de puternicele fortificaţii de campanie, şi peste fortificaţii permanente. Spionajul nostru din timp de pace poseda informaţii precise despre ele. Datorită acestui fapt, artileria de calibru mare a putut fi folosită împotriva lor în mod corespunzător. De altfel, munca minuţioasă a observatorilor noştri, care pe atunci n-aveau încă suficientă idee despre forţa de distrugere a artileriei de mare calibru, s-a dovedit inutilă. Lucrările de apărare au fost distruse cu aceeaşi uşurinţă de forţa tunurilor grele, atît de la distanţe mici, cît şi de la distanţe mari.

Curînd am stabilit că italienii aduc întăriri pe calea ferată, cu automobilele şi pe jos. In noaptea de 19 spre 20 mai, staţia noastră de radio din Bozen interceptă o radiogramă cifrată, con-

ținînd ordinul inamicului cu privire la o mare contraofensivă cu ajutorul rezervelor aduse. In ziua de 20 mai, către orele trei, descifrarea a fost complet terminată. După o oră, dispozițiile cu privire la lichidarea contraloviturii inamicului erau date.

In aceeași zi, serviciul nostru radio amenajă noi stații de radio în raionul Padua. Tot atunci, italienii au schimbat cifrul și indicativele. Stația de radio a statului major al noii armate a 5-a, descoperită la 5 iunie în același raion, a confirmat presupunerile noastre despre contraofensiva cu forțe mari pe care o pregăteau italienii. La 8 iunie, cînd la armata 1 a fost introdus pe neașteptate un cifru nou, a cărui cheie, din momentul acela, a început să fie schimbată în fiecare zi, ipoteza aceasta s-a transformat în certitudine. In plus aviatorii italieni au început și ei să folosească un cifru deosebit. Aceasta a îngreunat activitatea descifratorilor noștri, fără să-i încurce însă.

Tot atît de strălucit au lucrat în acele zile și celelalte mijloace de spionaj. In momentul de față, cînd din lucrările lui Cadorna și Tosti avem date precise cu privire la efective, putem vedea că atunci, în haosul luptei, cînd rezervele curgeau necontenit, ca un torent, lucrul bine organizat al tuturor mijloacelor de spionaj a oferit, în fiecare fază a operației, asemenea informații despre efectivul forțelor inamice aflate în fața noastră, încît acestea corespundeau întocmai cu realitatea, diferind în total doar cu 1-2 batalioane. Intr-un mod asemănător am stabilit și din ce era formată noua armată a 5-a: din corpurile 8, 22 și 26 armată.

Intre timp, pe frontul rusesc se pusese capăt ofensivei noastre victorioase. Am fost puși în fața situației de a transporta în grabă întăriri pe frontul rusesc, exact în momentul în care superioritatea forțelor italienilor pe frontul din Tirol crescuse peste măsură. Am fost nevoiți să părăsim o parte din teritoriul cucerit, pentru a respinge atacul inamicului de pe un aliniament mai scurt și mai favorabil. In felul acesta, după ce începuse efectiv, operația amplu concepută s-a răsuflat fără a da rezultate serioase.

Operația începută de germani la 6 februarie 1916, lîngă Verdun, ar fi putut duce la succes dacă serviciul de spionaj n-ar fi dat faliment în noaptea în care acțiunea de rupere deschisese într-adevăr o breșă. După aceasta, operația de la Verdun s-a transformat într-o luptă sîngeroasă, de lungă durată, a cărei zădărnicie devenise evidentă încă în vremea aceea.

CAPITOLUL XXVI

Catastrofala vară a anului 1916

Din aprilie 1916 au început să sosească comunicări repetate despre o ofensivă proiectată de ruși în Bucovina și Galiția. Pe la mijlocul lunii au apărut foarte mulți transfugi care confirmau informațiile cu privire la viitoarea ofensivă. La 13 mai, spionajul prin agenți informă comandamentul armatei a 4-a că și pe frontul ei, în sectorul Karpilovka-Korîto, trebuie așteptată o ofensivă a corpurilor 8 și 11 de armată ruși. Ca urmare, armatei a 4-a i-a fost subordonată divizia a 13-a Landwehr. La 20 mai, ataşatul militar la București ne avertiză asupra aceluiași lucru. Generalul Averescu declarase într-un cerc de prieteni că, potrivit comunicării transmise de ataşatul militar romîn la Petersburg, „rușii vor începe curînd o mare ofensivă, care trebuie să arate că zadarnic germanii îi consideră incapabili de ofensivă". Intre timp, se pregătise în vederea atacului și armata a 7-a austriacă, deși împotriva a aproximativ 7 divizii ruși ea avea doar 6 divizii dispuse la sud de Nistru.

Spionajul nostru prin agenți ne informă asupra grupării forțelor inamicului pe frontul rusesc. Informațiile primite corespundeau întru totul realității, mai ales în părțile ce interesau trupele austro-ungare.

De altfel lucrul acesta l-au confirmat ulterior însăși lucrările autorilor ruși (Litvinov, Zaioncikovski, Klembovski, Vasiliev și Cerkasov). Fuseseră observate mici deplasări de trupe în scopul pregătirii ofensivei, fără a fi însă identificată sosirea de noi mari unități, în vederea constituirii unei puternice grupări de izbire. Aceasta se explică prin faptul că generalul Brusilov, noul comandant al frontului de sud-vest, intenționa să atace pe întreaga lungime a frontului, cu toate forțele existente. Către sfîrșitul lunii, n-a mai rămas nici un fel de îndoială în privința intențiilor ofensive ale inamicului pe frontul Olîka-Tarnopol și la sud de Nistru. Inceperea atacului era așteptată din oră în oră.

Deci și în această privință, serviciul de spionaj și-a făcut în întregime datoria. De astă dată merită laude și serviciul rusesc de spionaj. Armata a 9-a rusă, servindu-se de intelectualii transfugi și îndeosebi de Dușan Iovanovici, cadet în Landsturm, identificase la perfecție sistemul nostru de fortificații. Excelent era informată și armata a 7-a, după cum a reieșit dintr-un ra-

port capturat care fusese expediat de şeful de stat major, generalul Golovin. Ea conta îndeosebi pe „fermitatea mai redusă a diviziei a 36-a de infanterie, alcătuită îndeosebi din slavi".

Comandamentul nostru aştepta ofensiva cu destul optimism. In lunga perioadă de acalmie, poziţiile fuseseră puternic întărite; aceasta trebuia să compenseze scoaterea celor mai bune unităţi şi trimiterea lor pe frontul tirolez. Şi artileria grea fusese scoasă de pe frontul rusesc, însă parte din ea era deja în curs de înapoiere. In plus, comandamentul suprem subaprecie la început însemnătatea rupturii de la Olîka, socotind ruptura de la Sapanov (în apropiere de Kremeneţ) mult mai primejdioasă. Intr-acolo au şi fost îndreptate rezervele. Cu totul pe neaşteptate, ofensiva începută de Brusilov la 4 iunie a fost încununată de un mare succes la sud de Nistru. Armata noastră de nord a suferit o serioasă înfrîngere, fiind nevoită să cedeze inamicului o însemnată parte din teritoriul cucerit.

Din fericire, mai departe, spre nord, ruşii n-au înregistrat un succes asemănător, deşi marele cartier general conta tocmai acolo pe un rezultat hotărîtor. Vinovat de aceasta a fost considerat generalul Ewert care, din pricină că avea nume german, a fost învinuit chiar de trădare.

Pentru a se consolida succesul neaşteptat al ofensivei întreprinse de Brusilov, trebuiau aduse trupe din alte sectoare. Dar aceasta cerea timp. Intre timp, Puterile Centrale reuşiseră să aducă în grabă întăriri, care însă n-au putut fi folosite după un plan, deoarece a fost nevoie să se astupe cu ele cînd o ruptură, cînd alta.

In timpul războiului acesta de manevră, staţiile ruseşti de radio au devenit din nou foarte vorbăreţe. Descifram în fiecare zi pînă la 70 de radiograme conţinînd ordine de operaţii, comunicate despre deplasările şefilor ş.a.m.d. Noile reguli pentru emisiunile radio şi noul cifru, introduse la 16 iunie, au stîrnit nemulţumirea statelor majore ruseşti, din pricină că erau complicate. Datorită acestui fapt, o serie de state majore continuau să folosească vechiul cifru şi vechile reguli, ceea ce ne-a înlesnit, într-o uriaşă măsură, descoperirea noului cifru. Statul major al grupării de gardă, inclusă în cadrul armatei a 8-a, anunţă printr-o radiogramă necifrată cheia noului cifru. Anunţul a fost urmat de o explozie de indignare. In consecinţă a fost introdus

un cifru nou. Totuşi, spre satisfacţia noastră, s-a comunicat, cu ajutorul vechiului cifru, că nu e necesară o a doua recifrare.

Şi agentura lucra cu succes. In iunie, cu titlu de experienţă, am trimis o serie de agenţi în spatele frontului rusesc. Pentru a ne transmite informaţiile, ei foloseau cărţile poştale ale prizonierilor noştri din Rusia, notate cu semne convenţionale speciale. Cărţile poştale erau trimise în patrie prin poşta prizonierilor. Pentru asigurarea conspirativităţii, agenţii se serveau de un cod, a cărui cheie fusese întocmită în formă de calendar de buzunar, putînd fi bine ascuns. In felul acesta, am primit deseori şi la timp informaţii despre transporturi şi despre întăririle trimise pe front. Alţi agenţi lucrau prin Suedia, ca şi pînă atunci, şi se foloseau de adrese convenţionale. Parte din munca colonelului Straub, ataşat militar care nu cunoştea limba rusă, a fost preluată de căpitanul Alois Pavel, detaşat pe lîngă el. Curînd, acesta a luat locul lui Straub, în urma insistenţelor sale stăruitoare de a fi mutat într-o funcţie de front.

După procesul lui Kramari a fost satisfăcută şi năzuinţa mea de a merge pe front, e drept pentru un termen scurt. La începutul lunii iulie mi s-a încredinţat un post de comandă în sectorul Tonal, unde pe alocuri linia frontului trecea la o înălţime de 3 400 de metri deasupra nivelului mării. Am reuşit să execut un atac prin surprindere asupra localităţii San-Bartolomeo, pierzînd doar un singur om, care nu mînuise cu prudenţă grenada de mînă. Interogînd personal pe prizonieri, am aflat care era situaţia la inamic, situaţie pe care noi n-o mai cunoşteam de multă vreme.

Dar, în vreme ce eu eram distins aici cu un ordin pentru merite în luptă, serviciul nostru de spionaj a suferit un mare eşec. Incă de pe la mijlocul lunii iulie, ataşatul militar la Berna comunicase în repetate rînduri că se fac transporturi de trupe de pe frontul tirolez pe cel din Isonzo. Serviciul nostru de spionaj nici nu bănuia proporţiile reale ale acestor transporturi, care atinseseră în fapt cifra de 300 000 de oameni, 57 000 de cai şi 9 800 de căruţe. In perioada aceea, se acordase prea multă atenţie frontului rus. Armata italiană fu ajutată şi de faptul că la 31 iulie 1916 doi italieni din Zar, locotenentul Simon Tolia şi cadetul Iacobo Salvi, precum şi cehul Rudolf Cearec şi doi soldaţi din regimentul 23 Landwehr trecuseră de partea inamicului şi se prezentaseră la statul major al corpului 6 armată italian.

Depozițiile acestor transfugi au fost atît de precise, încît ele au fost comunicate pe larg trupelor inamice înaintea ofensivei. Noi am aflat aceasta ulterior, din documentele găsite asupra unui ofițer prizonier.

Nu încape îndoială că trădarea aceasta l-a ajutat foarte mult pe generalul Cadorna în cucerirea orașului Goriția, în cursul celei de a 6-a bătălii de pe Isonzo, începută la 6 august. Important e că generalul Cadorna socotise acest oraș, a cărei apărare fusese organizată în pripă, ca foarte puternic fortificat. Aprecierea aceasta a constituit una dintre marile greșeli săvîrșite de serviciul italian de spionaj. Și mai rău a fost că generalul Cadorna n-a știut nimic despre existența celei de a doua linii de apărare construită dincolo de Goriția, în fața căreia infanteria, cavaleria și bicicliștii italieni au fost nevoiți să-și oprească înaintarea. In cadrul situației generale, succesul italienilor n-a avut o însemnătate prea mare, însă prin căderea localității Goriția, pentru care se purtaseră lupte îndelungate, prestigiul italienilor crescu.

Serviciul nostru de spionaj suferi o grea pierdere : maiorul von Aphan, din marele stat major, care a luat parte la lupta de lîngă Podgora, în calitate de comandant de batalion, fără știrea biroului de spionaj al marelui cartier general, a căzut prizonier. Dată fiind înrăutățirea sănătății lui în prizonierat, s-a făcut propunerea de a-l schimba contra unuia dintre ofițerii italieni. Totuși, inamicul, care-l cunoștea pe von Aphan ca excelent spion, n-a vrut să-l lase multă vreme din ghiarele sale. Aceasta ne-a arătat că ofițerii din serviciul de spionaj nu trebuie trimiși niciodată pe front împotriva acelui inamic de a cărui cercetare s-au ocupat. In caz contrar, aceștia riscă să fie dați în judecată pentru complicitate la spionaj.

In urma insuccesului suferit pe frontul rusesc și a pierderii localității Goriția, a fost nevoie ca frontul austro-ungar împotriva Rusiei să fie întărit în cea mai mare parte cu trupe germane. De aceea, cu începere de la 2 august 1916, cea mai mare parte a frontului a fost subordonată comandamentului german. Noua conducere înclina spre reorganizări. „Ludendorf intenționează să reorganizeze totul, inclusiv ultima coloană austriacă de transport" — se spunea la Teșchen. Doar serviciul de spionaj prin agenți a rămas neschimbat. Germanii cereau chiar ca serviciul nostru de spionaj, care lucra excelent, să continue să-i deservească.

CAPITOLUL XXVII

Intrarea Romîniei în război

In perioada războiului trecut, spionajul prin agenți îndreptat împotriva Romîniei, condus din partea biroului de spionaj de către căpitanul Cibur, a acționat cu succes. Incepînd din anul 1916, la București luă ființă o rezidență cu birouri la Iași și Galați și cu ofițeri cercetași dispuși în lungul Prutului și în partea de nord a Romîniei. Agenții mențineau o strînsă legătură cu serviciile bulgar și german de spionaj. Datorită acestui fapt, n-au scăpat atenției noastre importul de armament și transporturile de trupe executate în timpul primăverii spre frontiere, întărirea infanteriei prin formarea batalioanelor 4 și prin organizarea batalioanelor de rezervă, precum și întărirea artileriei prin folosirea tunurilor de cetate cu tragere repede.

In februarie 1916, ataşatul militar rus în Romînia, coloneiul Semenov, a fost înlocuit cu colonelul Tatarinov, fost ataşat militar la Sofia. Jucînd rolul unui Don Juan cartofor și chefliu, pe care nu-l interesează problemele militare, Tatarinov izbuti, cu totul pe neobservate, să se înțeleagă cu romînii asupra condițiilor intrării lor în acțiune de partea Antantei. Totuși, datorită sursei sigure de care dispuneam, am fost curînd informați despre aceste tratative.

Mișcarea pentru formarea Romîniei mari se înviorase din nou, încă din 1915, grație „Uniunii federative" și „Gărzii pentru paza demnității naționale" înființate de fostul ministru de război Filipescu și de democratul Tache Ionescu, partizan al intervenției în război. In felul acesta, guvernul romîn dispunea de un mijloc capabil să stîrnească în rîndurile populației, la momentul necesar, entuziasmul războinic.

Totuși, primului ministru Brătianu nu i-a fost ușor să ia o hotărîre. Romînia urma să ducă războiul pe două fronturi : împotriva Austro-Ungariei și împotriva Bulgariei. Planurile ei de cucerire erau îndreptate împotriva monarhiei habsburgice. Deci, tot aici trebuia să-și îndrepte și forțele principale. Antanta se interesa însă mai mult de Bulgaria, căutînd să ușureze ofensiva armatei de la Salonic.

In afară de aceasta, Brătianu nu putea să nu țină seama că Bulgaria avea un dinte împotriva Romîniei încă din războiul

din 1913 şi că ea se va strădui să folosească prilejul pentru a-şi lua înapoi regiunile smulse atunci.

Către sfîrşitul anului 1916, comandamentul suprem primi dintr-o sursă specială informaţii care arătau că, după succesul obţinut de Brusilov, Antanta începuse să insiste pentru aderarea Romîniei. Diplomaţia Antantei lăsa să se înţeleagă că momentul acesta sosise : „Acum ori niciodată!" Brătianu însuşi nădăjduia într-un sfîrşit apropiat al războiului şi se temea să nu întîrzie la împărţirea prăzii. Totuşi Rusia nu era entuziasmată de perspectiva aderării Romîniei, contînd, în urma victoriilor obţinute, să facă faţă fără ajutorul ei. Numai după ce pe frontul rusesc s-a stabilit un echilibru de forţe şi elanul ofensiv al ruşilor s-a epuizat vădit, Rusia a început să aibă o atitudine mai prietenoasă faţă de alăturarea Romîniei. Dar, după cum ieşi curînd la iveală, şovăielile acestea ale ruşilor s-au dovedit fatale pentru ei. Momentul favorabil trecuse.

La începutul lunii iulie, primul ministru — tot el era şi ministru de război — inspectă raioanele fortificate din lungul frontierei cu Transilvania. Lucrul acesta n-a rămas neobservat de serviciul nostru de spionaj. Pe la mijlocul lunii, secţia noastră de spionaj din Braşov ne anunţă că, începînd de la 2 august, au fost suspendate toate concediile. Era de aşteptat o mobilizare generală, în scopul unui atac prin surprindere. La 17 iulie, ştirea a fost confirmată de un ofiţer romîn aflat în solda noastră. După spusele sale, ofensiva trebuia să înceapă în jurul datei de 27 august. In consecinţă, comandamentul suprem hotărî să transporte în Transilvania o divizie de infanterie şi una de cavalerie.

La 24 iulie am fost înştiinţaţi că Romînia nu va intra în acţiune mai devreme de 1 august ; nu se ştia însă după care stil — vechi sau nou. Totuşi, patru zile mai tîrziu, contele Cernin, ambasadorul austriac, ne telegrafie din Bucureşti că chestiunea războiului sau a păcii va fi hotărîtă doar la 21 august. Germania nu dădea prea multă crezare tuturor acestor comunicări şi numai în urma insistenţelor comandamentului nostru suprem avu loc la Pless, la 29 iulie, o consfătuire a şefilor ambelor mari state majore, împreună cu un reprezentant al Bulgariei, în vederea elaborării planului de operaţii în cazul unui război cu Romînia. Potrivit înţelegerii dintre Makensen şi marele stat major bulgar, conducerea generală a serviciului de spionaj pe frontul romîn a fost încredinţată ataşatului nostru militar la Sofia, iar în Transilvania — secţiei de spionaj de la Braşov.

La 2 august 1916, ataşatul nostru militar la Bucureşti ne telegrafie că Brătianu declarase contelui Cernin că intenţionează să păstreze neutralitatea. Şeful secţiei operaţii a marelui nostru cartier general, mai bine informat de serviciul nostru de spionaj, nu s-a putut abţine să nu noteze pe depeşă : „Paiaţă".

Numărul comunicărilor continua să crească. Dintr-o sursă specială am aflat că statele majore ale Antantei obiectaseră împotriva întrebuinţării pe frontul bulgar a diviziilor de rezervă şi a brigăzilor mixte, dotate cu artilerie slabă. Aceasta dădea temei să se presupună că principalele forţe ale Romîniei vor fi îndreptate împotriva Austro-Ungariei. La 13 august am aflat de sosirea la Bucureşti a ambasadorului francez în Rusia, pentru semnarea tratatului de alianţă şi pentru accelerarea intrării Romîniei în acţiune. Pe la mijlocul lunii august, colonelul Rodeanu, care se ocupa de achiziţionarea de furnituri militare din străinătate şi care, potrivit informaţiilor primite dintr-o sursă specială, semnase la Paris o convenţie de război, se înapoie în Romînia. El fu numit în funcţia de comandant de brigadă.

Pe la mijlocul lunii august, comandamentul suprem dădu dispoziţii pentru concentrarea armatei 1, înjghebată în grabă din diferite unităţi nou formate. Secţia ei de spionaj fusese organizată la începutul lunii august de către căpitanul Vield, la Cluj.

Romînii au sărbătorit cu un fast neobişnuit ziua de 18 august, ziua de naştere a împăratului Frantz Iosef. Cu aceasta ei puteau să zdruncine convingerea diplomaţilor, dar nu şi convingerea comandamentului nostru suprem, care ştia că în ajun fusese semnat acordul militar cu Antanta. Dar mascarada romînilor nu s-a oprit aici. La 27 august, la orele 4,25, comandamentul suprem primi o telegramă din partea ataşatului nostru militar : el anunţă că regele Ferdinand convocase pe neaşteptate consiliul de coroană. Apoi veni o telegramă de la contele Cernin, prin care se anunţa că regele Ferdinand, cu prilejul unei audienţe, şi-a exprimat nădejdea să menţină neutralitatea. In seara aceleiaşi zile, Brătianu confirmă aceasta, declarînd că el vrea, poate şi va menţine neutralitatea, iar consiliul de coroană va dovedi justeţea afirmaţiei sale. Intre timp, lunga declaraţie de război fusese deja trimisă : la 27 august, la orele 20,45, ea a fost transmisă de ambasadorul romîn ministrului austro-ungar al afacerilor externe. După un sfert de oră, trupele romîne au şi trecut frontiera Transilvaniei.

Datorită excelentei informări a serviciului de spionaj, acţiu-

nea rominilor n-a constituit deloc o surpriză pentru comandamentul nostru suprem. Cauza pentru care am cedat, aproape fără luptă, o parte din ţară noului inamic a fost situaţia încordată de pe alte teatre de război, care nu permitea să se scoată într-un timp scurt trupe de acolo. In afară de aceasta, capacitatea de tranzit scăzută a căilor ferate transilvănene nu ne dădea posibilitatea să transportăm repede trupele la destinaţie.

Cedarea teritoriului unguresc a stîrnit o puternică tulburare la Budapesta. Afluxul de refugiaţi, pentru primirea cărora Ungaria era cu totul nepregătită, deoarece contele Tiszá nu crezuse într-o apropiată ofensivă a Romîniei şi nu luase nici un fel de măsuri, a înrăutăţit şi mai mult situaţia. Comportarea trupelor romîneşti în regiunile ocupate ne este dovedită de următorul ordin al brigăzii a 13-a de infanterie, ordin capturat de noi:

„Chiar în satul Alfalu, unde trupele noastre se află în prezent, începe o parte de teritoriu populat aproape în întregime de romîni. De aceea trebuie încetate cu desăvîrşire jafurile, pentru a dovedi cu adevărat că sîntem eliberatori ai fraţilor noştri asupriţi".

După ce frontierele au fost complet închise, serviciul nostru de spionaj a avut nevoie de o anumită perioadă de adaptare la noile condiţii. Consulatele şi rezidenţele noastre au fost nevoite să părăsească Romînia, în timp ce organele rămase acolo puteau transmite informaţiile numai pe cale ocolită. Căpitanul Boldescu fusese detaşat din timp la Sofia, în vederea organizării spionajului radio, însă se înţelege că, pentru obţinerea rezultatelor necesare, era nevoie de timp. Datorită slăbiciunii unităţilor noastre de frontieră, numărul prizonierilor capturaţi era neînsemnat. Punctele de spionaj situate în apropiere de frontieră au fost nevoite să se evacueze în grabă.

La sfîrşitul lunii iunie, eram deja bine informaţi asupra componenţei armatei romîne.

	batalioane	escadroane	baterii
la frontiera noastră	107	11	56
împotriva Bulgariei	76	10	50
în spate	105	67	149
Total	**288**	**88**	**255**

Mai puţin precis eram informaţi asupra noilor formaţii: potrivit datelor noastre, ele măreau efectivul infanteriei pînă la 350-360 batalioane, iar al cavaleriei — pînă la 112 escadroane. La aceasta trebuie adăugate formaţiile din urgenţa a treia, constînd din aproximativ 80 000 de baionete şi 35 de baterii; în plus existau şase regimente de artilerie grea cu 126 de tunuri.

Din informaţiile primite de la agenţi reieşea că efectivul total al armatei romîne consta, încă înainte de începerea războiului, din 345 de batalioane, 136 de escadroane şi 332 de baterii. In fapt, după datele lui Chiriţescu, fuseseră formate 377 de batalioane. Noi ştiam despre formarea a 16 divizii, dar, avînd informaţii şi despre organizarea altor divizii, ajunsesem la concluzia că în cadrul armatei romîne existau în total circa 20 de divizii. In realitate au fost 23, însă 6 dintre ele nu erau pregătite pentru a intra în acţiune.

Din fericire pentru noi, romînii se amăgeau cu speranţa că, la fel ca în 1913, pentru ca să exercite o influenţă hotărîtoare asupra deznodămîntului războiului va fi de ajuns să execute un marş fără lupte serioase. De cerinţele situaţiei de război se preocupau foarte puţin pe atunci. E drept că, aşa cum am aflat mai tîrziu din documentele găsite la locuinţa din Buzău a generalului Iarca, nu se simţea lipsa criticii. Documentele înfăţişau tabloul foarte puţin atrăgător al disputei dintre Iarca şi generalul Averescu, dispută izbucnită în legătură cu atacurile lui Iarca împotriva comandamentului romîn. Un oarecare locotenent, pe nume Corvin Petrescu, scrisese un pamflet jignitor la adresa acestor atacuri. Ulterior însă, tentat de bani, acesta începu să bată în retragere şi să afirme că autorul pamfletului era Averescu. Dorind să stoarcă şi mai mulţi bani, Petrescu declară că se află în posesia unei broşuri a lui Averescu, în care acesta ponegreşte familia Brătianu. Contînd să dea o lovitură de moarte generalului Averescu pe care-l ura, fratele lui Iarca cumpără broşura. Totuşi, Averescu a rămas în graţii, primind comanda armatei. De altfel, generalul acesta n-a avut parte de succese în luptă.

Planul de război al Romîniei avea la bază tendinţa de a cuceri cît mai mult teritoriu, pentru ca la încheierea păcii să ceară anexarea acestuia la Romînia. Lanţul muntos înalt al Carpaţilor transilvăneni obliga pe romîni să înainteze în coloane izolate, lipsite de legătură în timpul luptei. De aceea, e firesc ca comandamentul romîn să se fi temut de ieşirea pe platou, pentru a nu

întîmpina un atac al unor forțe inamice superioare. El voia să acționeze cu maximum de prudență, deși aceasta nu se potrivea cu concepțiile oficiale asupra viitoarei ofensive „proaspete și vii".

Inaintarea vijelioasă a romînilor, simultan prin toate trecătorile lanțului muntos, a luat repede sfîrșit. După datele existente, austriecii aveau 40 de batalioane, cuprinzînd în total aproximativ 34 000 de baionete și 23 de baterii; forțele românești numărau însă 172 de batalioane, cu efectiv de război. In preajma zilei de 2 septembrie, numărul batalioanelor românești a crescut pînă la 200. La frontiera bulgară și în Dobrogea fuseseră concentrate armata a 3-a și trupe rusești, precum și „Divizia sîrbă de voluntari" formată în Rusia.

Nelăsîndu-se ademenită cu Macedonia, care-i fusese oferită, și cu înapoierea regiunilor luate cu trei ani în urmă, la 1 septembrie 1916 Bulgaria declară război Romîniei. Incă la 3 septembrie, armata bulgară, împreună cu trupele germane, invadară Dobrogea. Acțiunea aceasta i-a uluit pe romîni, producînd încurcături în transporturile lor. Ca urmare a acestui fapt, la 6 septembrie ofensiva română a început să-și încetinească ritmul. Intre timp, la armata noastră 1 începuseră să sosească treptat efective noi, în timp ce în partea de sud a Transilvaniei se concentra armata a 9-a germană. Agenții noștri au început să trimită informații numeroase și importante. Aviația identifica taberele inamicului. Au fost luați prizonieri, printre care și un grad superior din armata română. Treptat, compunerea celor trei armate, care înaintau în Transilvania, a început să se clarifice.

La început, descifrarea radiogramelor românești întîmpinase mari greutăți, însă curînd munca depusă s-a dovedit a fi pe deplin îndreptățită, deoarece romînii transmiteau ordinele de operații prin radio. Datorită acestui fapt, am căpătat un tablou complet al situației pe frontul împotriva Bulgariei. Am interceptat de asemenea ordinul de operații cu privire la contraofensiva pe care armata din Dobrogea, întărită cu trupe din Transilvania, urma s-o întreprindă la 14 septembrie. Incă la 16 septembrie, biroul de spionaj a putut transmite statului major al armatei 1 din Cluj primele radiograme descifrate referitoare la trupele române din Transilvania.

Pentru spionajul radio veniseră vremuri mai bune. La Sofia fusese organizat un centru de spionaj radio, în frunte cu căpitanul Janscha. Ajutor al acestuia fusese numit căpitanul Marosan, care avea deja mari merite în munca de descifrare. Centrul

acesta primea nu numai comunicările interceptate de stațiile bulgare de ascultare, dar și de cele de pe frontul transilvănean, pînă la Sighetul Marmației inclusiv. După descifrare ele erau transmise comandamentului suprem și grupării de armate a lui Makensen, care reunea armatele 1 și a 9-a. Deși romînii interziceau cu strictețe transmiterea radiogramelor necifrate, le foloseau în schimb cu atîta imprudență pe cele cifrate, încît am fost nevoiți să dăm un descifrator la statul major al armatei 1, pentru descongestionarea Sofiei.

După intrarea Romîniei în război, rușii au depus toate sforțările pentru ca prin ofensiva lor să contribuie la succesul scontat. Datorită ascultării organizate de grupa căpitanului Boldescu, grupă care mai tîrziu a primit denumirea de „Austro-Nord" (grupa căpitanului Janscha începuse să fie denumită „Austro-Sud"), intențiile ofensive ale rușilor au fost întotdeauna descoperite la timp. După terminarea concentrării armatei a 9-a, cînd soarta și-a spus sentința pentru Romînia, rușii au fost nevoiți să suporte pierderi sîngeroase pentru a ușura soarta aliatului lor. Lovitura lor din Rahova, peste Dunăre, întreprinsă la 6 octombrie, pentru asigurarea libertății operative cel puțin pe frontul bulgar, s-a soldat cu un eșec. Cu acest prilej, flotila noastră de Dunăre a jucat un rol strălucit.

Către mijlocul lunii octombrie 1916, Transilvania a fost aproape complet curățată de inamic. In fața serviciului de spionaj s-au pus următoarele sarcini: de a identifica compunerea trupelor românești, care continuau să mențină diferite trecători, și de a stabili ce forțe rusești fuseseră aruncate pentru întărirea flancurilor de sud și de nord ale armatei române. Cea de a doua sarcină nu constituia o greutate pentru spionajul nostru radio, care identificase deseori, și asta cu o lună întreagă înainte ca marea unitate respectivă să fi sosit pe frontul român, scoaterea de trupe de pe fronturile rusești de nord și de vest. In afară de aceasta, agentura urmărea continuu transporturile de trupe de-a lungul întregului front — de la Riga pînă la Marea Neagră. E drept că informațiile acestea trebuiau privite cu multă prudență. Zvonurile erau deseori exagerate, iar încetineala în transporturi ducea la concluzii greșite.

„In Romînia" devenise o expresie curentă la ruși; ura și disprețul față de slabul lor aliat se manifesta deschis în toate cercurile rusești.

Mai greu era de stabilit compunerea trupelor române. Greu-

tăţile erau provocate nu de schimbările cifrului, ci de dezordinea ce domnea în rîndurile trupelor romîne şi de formarea la întîmplare a noi regimente din batalioanele 4, cărora nu rareori li se dădeau numerele regimentelor desfiinţate între timp. In virtutea împrejurărilor, unele grupări erau reunite în brigăzi, iar acestea afectate la nimereală diviziilor.

Ziua de 24 octombrie a provocat destulă spaimă descifratorilor noştri. Corpul 6 cavalerie rus pierduse cifrurile ministerului de război şi al legăturii radio. In consecinţă, armata din Dobrogea interzise transmiterea prin radio a ordinelor de operaţii. In afară de aceasta, intră în vigoare o nouă cifră de transpunere. Simultan îşi încetară emisiunile şi staţiile terestre de radio ale romînilor ; continuau să mai funcţioneze doar legătura radio dintre departamentul marinei şi flotila de Dunăre şi cea a marelui cartier general cu armata din Dobrogea. La 6 noiembrie, grupul radio al armatei ruse de Dunăre a încetat să mai folosească „cifrul serviciului de transmisiuni nr. 14", pe motiv că acesta devenise, chipurile, cunoscut inamicului.

Intre timp, pregătirile în vederea ofensivei flancului de vest al armatei a 9-a germane în Valahia fuseseră terminate. La 10 noiembrie a început vestita campanie victorioasă. La 25 noiembrie, spre marea mirare a romînilor, armata de Dunăre a generalului Makensen, formată din unităţi austro-ungare, germane, bulgare şi turceşti a trecut Dunărea la Şiştov. Pentru a salva Bucureştiul, romînii au făcut o nouă încercare de ofensivă. Simultan trebuiau să pornească la atac şi armatele ruseşti din Carpaţi, iar armata din Salonic să ameninţe pe bulgari. In cele din urmă, radioul a devenit din nou flecar. In afară de aceasta, la 1 decembrie fusese capturat un ofiţer de stat major din divizia a 8-a romînă, cu un ordin în care se vorbea despre viitoarea contraofensivă. La 6 decembrie, după micile succese repurtate de romîni iniţial, Bucureştiul a fost luat. Din cele 23 de divizii romîne rămăseseră doar 18, dintre care 14 reprezentau doar nişte rămăşiţe jalnice.

La 17 decembrie, emisiunile radio pe frontul rusesc de sudvest şi pe frontul romîno-rus au fost din nou complet întrerupte, deoarece staţia de radio a diviziei 1 de cazaci din Ter fusese capturată. Legătura radio a început să se învioreze abia din ziua de 21 decembrie. Cifrurile erau tot cele introduse la 14 decembrie, însă cu un alt procedeu de transpunere. Pe neaşteptate am avut prilejul să dăm şi peste radiograme cifrate franceze, apărute o

dată cu sosirea misiunii franceze, în frunte cu generalul Berthelot, pentru reorganizarea armatei romîne.

După lupte de ariergardă, ruşii şi romînii s-au retras dincolo de cursul inferior al Siretului şi Prutului. Armata romînă pierduse 140 000 de oameni prizonieri şi 60 000 de morţi şi mutilaţi ; 180 000 de bolnavi şi răniţi se aflau în spitale. Pe front rămăseseră doar 70 000 de baionete. Din 1 300 de tunuri fuseseră pierdute 520 ; aviaţia romînă dăduse faliment şi în locul ei trebuiau să sosească 100 de avioane franceze.

In perioada aceasta, cele mai bune surse de informaţii au fost prizonierii şi transfugii. Activitatea agenturii se potolise. Probabil mulţi agenţi căzuseră în mîinile inamicului, în timp ce alţii nu erau capabili să menţină legătura.

După cucerirea ţării, contraspionajul, deosebit de ocupat la începutul războiului cu prinderea şi internarea romînilor nesiguri din punct de vedere politic, a fost nevoit să identifice pe trădătorii aflaţi în serviciul siguranţei romîne şi în serviciul ruşilor. Imediat ce Bucureştiul a fost luat, s-a trimis un ofiţer din serviciul de spionaj pentru a începe o intensă activitate de controlare a arhivelor rămase acolo. Oamenii politici filo-austrieci — Carp, Marghiloman şi Maiorescu — rămăseseră în oraş. Cu toată atitudinea lor prietenească, era necesar să fie supravegheaţi.

In felul acesta, războiul cu Romînia s-a transformat doar într-un episod trecător. Deşi o parte din trupele Puterilor Centrale fuseseră atrase pe noul front, obţinusem aici prima noastră victorie hotărîtoare, după evenimentele nefavorabile din anul 1916. Pierderile grele suferite de Rusia, în atacurile întreprinse pentru sprijinirea romînilor, şi îndeosebi în timpul aşa-numitei „bătălii de iarnă din Carpaţi", înrăutăţiseră considerabil situaţia operativă a armatei ruse.

CAPITOLUL XXVIII

Trimiterea agenţilor prin ţările neutre

Incepînd din luna noiembrie 1916, pe baza experienţei acumulate, trimiterea agenţilor prin ţările neutre a fost concentrată în cîteva mîini. Doar secţia de spionaj a grupării de armate a prinţului Eugen şi centrul de spionaj din Feldkirch mai aveau

dreptul să trimită agenţi prin Elveţia cu de la sine putere. Celelalte state majore superioare, cu toate că trebuiau să-şi recruteze singure agenţii, erau obligate să-i trimită la biroul de spionaj al statului major al comandamentului suprem cu o listă a misiunilor pe care voiau să le îndeplinească. Aici se efectua trimiterea mai departe, în urma înţelegerii cu ataşatul militar al ţării respective.

Independent de aceasta, organizaţiile de spionaj de jos trebuiau să efectueze spionajul prin agenţi, în cadrul tactic, peste linia frontului, în mod de sine stătător. După informaţiile deţinute de mine, acest fel de spionaj s-a practicat pe scară largă doar împotriva Albaniei şi împotriva Rusiei în anul 1918. In timp de pace, la manevre şi aplicaţii, mijlocul acesta de spionaj aproape că nu era amintit. In afară de aceasta, pînă şi statele majore ale marilor unităţi superioare priveau spionajul prin agenţi cu neîncredere, atîta timp cît celelalte mijloace de spionaj asigurau suficiente informaţii. De obicei, după ce se primea ordinul de ofensivă, a cărui îndeplinire era legată de clarificarea a o serie de probleme, imediat era trimis în spatele inamicului un agent ales la întîmplare. Şi dacă agentul trimis astfel, fie din motivul că nu era apt pentru această muncă, fie din lipsa unei pregătiri suficiente, nu furniza informaţiile necesare, deseori, pe această bază, se trăgea o concluzie generală cu privire la inutilitatea spionajului.

Romînii n-au fost capabili să înlesnească ofensiva armatei din Salonic, iar această armată, la rîndul ei, n-a putut uşura soarta romînilor. Incă la sfîrşitul lunii ianuarie 1916, generalul Sarrail dispunea de peste 200 000 de oameni şi 1 000 tunuri, ca urmare a evacuării definitive a Dardanelelor şi a sosirii întăririlor din Italia şi a unităţilor din armata sîrbă, care răzbiseră spre sud. In primăvară au sosit încă aproximativ 75 000 de sîrbi din Corfu, iar la 6 august — o divizie italiană.

Din cele comunicate de un ofiţer dezertor din spionajul francez reieşea că francezii cheltuiau mulţi bani pentru spionajul prin agenţi condus de maiorul Cornet şi Lucien, însă rezultatele nu erau mari. Numai dezertorii germani fugiţi în martie ajutaseră spionajul francez să se pună pe picioare.

După trimiterea trupelor noastre în Tirol, spionajul prin agenţi împotriva Salonicului a trecut sub conducerea germanilor şi a bulgarilor. In timp de pace, bulgarii lucraseră cu mare succes împotriva Serbiei. Un însemnat număr de ofiţeri bulgari se

instalaseră în oraşele situate de-a lungul frontierei, sub masca de comercianţi şi funcţionari. Totuşi, în timpul războiului s-a simţit lipsa unei juste organizări. De asemenea, nu exista dorinţa de a aloca mijloace băneşti suficiente. Cu toate acestea, pe lîngă statul major al fiecărei armate exista o secţie de spionaj prin agenţi. Comandamentul suprem îşi organizase o secţie de spionaj la Xanti, unde lucrau atît locotenentul german Walter Schmidt, cît şi locotenentul turc Fuad.

Contraspionajul era condus cu numele de către Gheorghiev, şeful poliţiei secrete, şi de către ajutorul său Roşneacov. In realitate însă, el era condus de rotmistrul german Griebel, iar pe teatrul de război de către Gartenstein, şeful poliţiei germane de campanie.

In afară de agenţii germani, împotriva Salonicului au fost folosiţi şi soldaţi din divizia bulgaro-macedoneană, travestiţi.

Pe teritoriul Albaniei, spionajul nostru, condus de secţia de spionaj a corpului 19 armată din Scutari, era nevoit să aibă de-a face mai ales cu greci şi italieni. Din Xanti, observarea era executată de maiorul Pavlas, care cercetase amănunţit raionul Cavalla. Ataşatul nostru militar la Atena primea informaţii excelente de la marele stat major grec. Printre aceste informaţii erau chiar şi rapoarte ale comandamentului militar grec din Salonic. Dar materialele ataşatului nostru militar ne parveneau cu mare întîrziere. Spre norocul nostru, căpitanul Hoflener, viceconsul la Salonic, reuşi să scape de arestare şi să se mute la Monastîr, la statul major al armatei 1 bulgare. El organiză neîntîrziat spionajul prin agenţi, cutreierînd zona de frontieră din nord-vestul Greciei, despre care, înainte de aceasta, avusesem informaţii foarte sărace. Intre timp însă, toate drumurile din acest raion fuseseră închise din ordinul maiorului grec Liascas, recrutat pe semne de francezi. Un timp oarecare, Hoflener a fost nevoit să-şi trimită agenţii prin Rezna-Corcea. Curînd, ataşatul militar din Atena a obţinut îndepărtarea acestui cîrmuitor arbitrar, după care Zlatovski, secretarul lui Hoflener, s-a mutat la Florina. Incepînd din februarie 1916, împotriva Valonei a lucrat centrul de spionaj din Elbazan de sub conducerea locotenentului-major Zitcovski, fost consul la Monastîr. Ajutorul lui era locotenentul Swemere, care vorbea curent nouă limbi balcanice. In afară de aceasta, spionajul prin agenţi primea ajutor din partea partizanilor albanezi din detaşamentele baronului Nopsch, al căpitanului Gesler şi al căpitanului Gileardi. De

altfel, în albanezi nu puteam avea prea mare încredere. Aşa, de pildă, în noiembrie 1916, detaşamentul de partizani al lui Germeni trecu în întregime de partea inamicului. In afară de aceasta, un agent italian, pe nume Hacchi Bei, aflat la Arghirocastro, unul dintre cei mai de frunte partizani ai lui Essad Paşa, intercepta agenţii şi curierii noştri trimişi de von Hornbostel, viceconsul la Ianina.

La începutul lunii martie 1916, francezii au ocupat calea ferată Salonic — Florina, au luat prizonier pe Zlatovski şi au făcut joncţiune cu sîrbii la Corcea. Drept urmare a fost organizat un nou punct de spionaj, la Pogradeţ (la sud de lacul Ohrida).

Pretutindeni se vorbea că după concentrarea definitivă a sîrbilor va începe o ofensivă spre Monastîr, pentru a cuceri cel puţin o mică parte din Serbia. Bulgarii au luat-o înaintea acestei intenţii, cucerind, la 18 august 1916, Florina şi pătrunzînd în Frachio. Dar în acelaşi moment intrase în război Romînia şi mareşalul Makensen trecuse cu întăririle pe frontul romîn. Cu toate acestea, la Salonic rămăseseră suficiente forţe pentru menţinerea poziţiilor, între timp bine amenajate. Mai mult, datorită muniţiilor, armelor şi mijloacelor tehnice primite din Germania şi Austro-Ungaria, bulgarii erau mult mai puternici, din punct de vedere tehnic, decît la începutul războiului. Din păcate, intendenţa şi mijloacele noastre de transport lucrau mizerabil. La aceasta se mai adăuga tendinţa speculanţilor de a se îmbogăţi din furniturile de război.

Pe la mijlocul lunii septembrie 1916, armata din Salonic trecu la ofensivă, izgonind pe bulgari din Florina. In felul acesta se creă un pericol şi pentru flancul de vest al corpului 19 armată austriac din Albania. Căpitanul Hoflener primi sarcina de a extinde activitatea agenturii sale şi asupra Salonicului.

Intre timp, Antanta manifesta o grijă intensă pentru asigurarea spatelui armatei din Salonic. Sub presiunea ei, începuse, încă în iulie, demobilizarea armatei greceşti. Toate trupele din Grecia nordică trebuiau să treacă în raionul Peloponez. Dar, în măsura posibilităţilor, lucrul acesta era amînat, deoarece grecilor le era teamă pentru Epir, mai ales că partea albaneză fusese deja ocupată de italieni. La Salonic apăru Venizelos, care, după răscoala din Creta şi din alte insule greceşti, constituise un guvern provizoriu, punînd mîna pe tribunalele militare greceşti aflate acolo. El începu să formeze o armată pentru sprijinirea Antantei. Corpul 5 armată, aflat la Ianina, încerca să organizeze,

cu participarea organelor noastre de spionaj, scoaterea italienilor din Epirul de nord. După părerea organelor noastre de spionaj, două regimente erau suficiente pentru a veni în sprijinul detaşamentelor de partizani organizate de marele stat major grec. Franţa şi Anglia n-aveau de gînd să ia măsuri active împotriva locuitorilor Epirului, care se răsculaseră contra Italiei. Din păcate, corpul 19 armată al nostru nu dispunea de cele două regimente necesare traducerii în viaţă a acestei aventuri.

In a doua jumătate a lunii noiembrie 1916, reprezentanţii diplomatici ai Puterilor Centrale şi ai aliaţilor acestora au fost nevoiţi să părăsească Atena, în urma cererii energice a Antantei.

In acelaşi timp, generalul Sarrail hotărî să încerce din nou să treacă la ofensivă, dar întăririle turceşti şi bulgare au sosit prea tîrziu. Monastîrul fusese ocupat de inamic. Centrul nostru de spionaj a fost nevoit să se mute la Prilep. Totuşi, operaţia de la Monastîr, care a contribuit prea puţin la uşurarea situaţiei romînilor, s-a terminat numai cu acest succes. Marele interval dintre flancul de vest al armatei din Salonic, dispus lîngă lacul Ohrida, şi fortificaţiile italiene de lîngă Valona, a deschis largi posibilităţi agenţilor noştri trimişi de organele de spionaj din Prilep, Lin, Elbazan, Berat şi Fieri. Ei au putut pătrunde în spatele frontului macedonean, pînă la Salonic inclusiv şi mai departe în interiorul Greciei, precum şi în direcţia Valonei şi a Epirului. Agentura noastră era ajutată de ofiţeri greci, credincioşi nouă. In consecinţă, pe teatrul acesta de război cel mai bun mijloc de spionaj al nostru a rămas agentura.

De asemenea, de mare folos ne-au fost şi soldaţii croaţi, ajunşi din prizonieratul rusesc, prin Arhanghelsk şi Franţa, în unităţile jugoslave ale armatei din Salonic, de unde căutau cu orice chip să fugă la noi.

Sforţări zadarnice pentru uşurarea situaţiei romînilor au fost depuse şi de Cadorna, care în timpul bătăliilor a 7-a, a 8-a şi a 9-a de pe Isonzo încercă să cucerească Triestul. Atacurile acestea, terminate la 2 noiembrie 1916, nu ne-au luat niciodată prin surprindere. Datorită radioului şi depoziţiilor prizonierilor şi transfugilor, noi aflam la timp de sosirea noilor trupe pe frontul Isonzo. Descifratorii noştri fuseseră nevoiţi să-şi încordeze toate forţele. Greutatea nu consta în schimbarea cifrurilor. Chiar şi noua cheie, introdusă la 20 august 1916, fusese descoperită după o muncă de 83 de ore. Italienii foloseau nu numai cîteva chei simultan, dar au introdus şi cifruri speciale la diferite divi-

zii, brigăzi şi chiar regimente. Schimbarea indicativelor staţiilor de radio ne era chiar folositoare, deoarece cu acest prilej ieşeau la iveală staţii care-şi încetaseră de mult emisiunile. In felul acesta, evidenţa noastră se putea controla. Din pricina viscolelor izbucnite în Tirol, mai devreme ca de obicei, legătura cu fir era deseori întreruptă, aşa încît italienii erau nevoiţi să se folosească intens de legătura prin radio. Imprejurarea aceasta oferea un material bogat pentru „Penkala" noastră.

Probabil, Cadorna intenţionase să-şi aducă şi el contribuţia la contraofensiva ruşilor şi a romînilor. Aflasem lucrul acesta, ca şi faptul că artileria grea fusese transportată de pe frontul tirolez pe Isonzo, dintr-o radiogramă transmisă în ziua de 21 noiembrie 1916. Dar în urma grelelor pierderi suferite, italienii n-au mai avut forţe suficiente. In afară de aceasta, evenimentele din interiorul ţării le dădeau mult de furcă.

Din documentele capturate reieşea că propaganda revoluţionară şi anarhistă impunea luarea unor măsuri aspre de reprimare. Procesul de la Roma împotriva a o serie de socialişti acuzaţi de propagandă pacifistă şi antipatriotică s-a încheiat cu condamnarea lui Italo Toscano la 6 ani închisoare şi a altor trei acuzaţi, la 5 ani.

Ajutorul dat de Cadorna Romîniei a fost tot atît de neînsemnat ca şi cel dat mai înainte Serbiei şi Muntenegrului.

CAPITOLUL XXIX

Situaţia internă a Austro-Ungariei

Cu cît războiul se prelungea, cu atît comandamentul suprem trebuia să acorde mai mare atenţie situaţiei interne a ţării. Rapoartele organelor militare superioare, materialele centrului de contraspionaj şi rapoartele observatorilor secreţi ofereau un material bogat pentru aprecierea situaţiei politice interne.

Nu se putea trece cu vederea că proasta organizare a aprovizionării cu alimente începuse să înăbuşe voinţa de luptă pînă şi în rîndurile păturilor absolut sigure ale populaţiei austriece. In partea germană a Boemiei, în bazinul carbonifer moravo-silezian, în Stiria, în Austria inferioară şi în Viena lucrurile ajunseră pînă la demonstraţii. Asigurările liniştitoare şi referirile la

condiţiile obiective erau de prea puţin folos atunci cînd nu se aduceau alimente la timp.

Era minunat că social-democraţia [1]) se ţinea departe de manifestările acestea. La 1 mai 1916, Pernerstorfer, conducătorul social-democraţiei, aduse laude împăratului Wilhelm al II-lea, numindu-l un monarh iubitor de pace şi subliniind că clasa muncitoare e interesată în purtarea războiului pînă la sfîrşitul lui victorios. In iulie, la o adunare a Uniunii metalurgiştilor austrieci, Domes lansă lozinca : „Să ne ţinem pînă la capăt!"

Atitudinea aceasta a social-democraţiei faţă de război era cu atît mai semnificativă cu cît în străinătate se năştea deja mişcarea solidarităţii internaţionale a clasei muncitoare. „Fracţiunea olandeză", cu o orientare vădit duşmănoasă Puterilor Centrale, hotărîse la Congresul de la Haga din martie 1916 să desfăşoare o propagandă antimilitaristă în ţările beligerante, să răspîndească zvonuri despre pace în ţările Puterilor Centrale şi să pregătească o grevă generală în ţările neutre care intenţionează să intre în război. La Congres asistaseră social-democraţi germani, francezi, ruşi, romîni şi anarhişti. Din Austria participase doar un singur social-democrat, Pol.

Proclamaţiile apărute la începutul anului 1916 în diferite puncte ale Germaniei şi Austriei, chemau populaţia să manifeste-ze împotriva războiului. Au fost de asemenea confiscate cărţi poştale cu caracter antirăzboinic.

Atrăgea atenţie numărul extraordinar de mare de evrei, germani, polonezi şi unguri care dezertaseră în Olanda. Datorită acestui fapt, în primăvara anului 1916 am numit ca ataşat militar la Haga pe locotenent-colonelul Ischkowski. Potrivit informaţiilor primite din partea sa, dezertările fuseseră organizate de Anglia, cu ajutorul organizaţiilor sioniste. E în afară de orice îndoială că Heinrick Grünzweig, căpetenia sioniştilor din Scheweningen, a menţinut o strînsă legătură cu sioniştii din Krakovia şi din Lvov.

Prizonierii fugiţi din lagăre deveniseră o adevărată calamitate. Pînă la sfîrşitul lunii aprilie 1916, numărul lor se ridică la 12 440. E drept că foarte puţini dintre ei, ca, de exemplu, generalul Kornilov, au reuşit să se strecoare în patrie, însă ceilalţi ţineau organele noastre de pază într-o stare de permanentă teamă

[1]) E vorba de social-democraţia austro-ungară, care a trădat clasa muncitoare şi ideile revoluţionare. (N.R.)

față de eventualele atacuri diversioniste. Dar realitatea a dovedit că temerile acestea au fost exagerate. Explozia din 18 mai 1916 de la uzina de război Enzesfeld fusese provocată de încălzirea peste măsură a cazanului. Și alte accidente au fost provocate tot datorită nerespectării regulilor tehnice de securitate a muncii. Doar aruncarea în aer a arsenalului din Cetinje, care trebuia să servească drept semnal pentru insurecție, putea fi atribuită muntenegrenilor.

Aruncarea în aer a arsenalului servise drept semnal convențional pentru un atac general împotriva trupelor de ocupație. In fruntea complotului descoperit la timp se afla generalul Radomir Vezovici, fost ministru de război al Serbiei. Cînd guvernatorul general trimise la el un ofițer pentru a-i transmite dispoziția de a părăsi țara în 24 de ore, Vezovici, împreună cu doi frați ai săi, ucise în chip samavolnic pe ofițer și fugi în munți. Tatăl și un frate al lui fură luați ostateci și s-a anunțat că ei vor fi spînzurați dacă în decurs de cinci zile Vezovici nu se va prezenta în fața autorităților. Dar Vezovici continuă să stea ascuns. In concluzie, fratele său a fost dat pe mîinile călăului, iar bătrînul tată — grațiat. Abia după declararea amnistiei, în primăvara anului 1918, generalul s-a prezentat și și-a exprimat hotărîrea de a participa la lupta împotriva insurgenților. Capitularea acestui om, devenit erou, a fost apreciată de guvernatorul general ca o înfrîngere morală a sa și a adepților săi. In virtutea acestui fapt, el a ordonat să fie internat la Peoggstalle, fixîndu-i chiar o soldă lunară de 1 000 de coroane.

Și prizonierii înapoiați din Rusia, în cadrul schimbului, constituiau un pericol dintr-un anumit punct de vedere. Propaganda antistatală organizată în lagărele rusești de prizonieri putea exercita o influență nefavorabilă și asupra celor ce se înapoiau în patrie. In afară de aceasta, trebuiau identificați pentru viitor trădătorii și complotiștii rămași în Rusia. Trebuia deci organizată un fel de carantină politică, așa încît elementele loiale să fie separate de cele antistatale, iar cu ajutorul interogatoriilor să se obțină date doveditoare despre activitatea desfășurată de trădători în timpul prizonieratului. De aceea, pe la mijlocul lunii septembrie, în cadrul unei consfătuiri ținute la ministerul de război, s-a hotărît ca pe lîngă secția a 10-a (pentru problemele prizonierilor) să se organizeze, împreună cu serviciul de cenzură, evidența persoanelor nesigure din punct de vedere politic. In afară de aceasta, a fost organizat un punct de control și

la Sasnitz (Germania), locul de sosire a prizonierilor ce se înapoiau în țară prin Suedia.

Organele de stat și organizațiile obștești au început să trimită din ce în ce mai des proteste împotriva internării în masă a persoanelor suspecte din punct de vedere politic. Treptat, pînă și contraspionajul a început să privească lucrurile cu mai mult calm. Guvernele provinciale au primit sarcina să verifice pe cei internați și cauzele internării lor. Cei găsiți nevinovați au fost eliberați. Pe la mijlocul anului 1916, la Talerdorf (situat în apropiere de Graz), din cei 14 000 de galițieni și bucovineni aflați acolo au fost eliberați aproape 11 300. Cei rămași erau îndeosebi rusini. După cum a reieșit ulterior, procedeul folosit în cazul în speță a fost cam ușuratic. Regiunea militară Peremîșl avea multă bătaie de cap cu cei ce se înapoiau, deoarece s-a dovedit că printre ei erau foarte mulți filo-ruși. Datorită verificării făcute în pripă, în Sirmia s-au înapoiat un număr atît de mare de elemente antistatale, încît ele au trebuit să fie internate din nou.

Una din urmările înfrîngerii noastre pe frontul rusesc a fost noua înăsprire a problemei poloneze. Socialistul Jadko Narkevici propuse comandamentului nostru suprem să folosească organizația militară poloneză secretă, care, după aprecierea făcută de colonelul Paici, număra aproximativ 300 000 de oameni. In condițiile din vremea aceea o asemenea forță nu putea fi subapreciată. Pe de altă parte, dacă nu era just folosită, ea putea reprezenta un mare pericol. Problema era însă următoarea: în ce condiții putea fi folosită această forță? Intre Germania și Austro-Ungaria nu exista o unitate de vederi în această privință. După eșecurile recente de pe frontul austro-ungar, Germania nu înclina deloc spre acceptarea unui acord austro-polonez. In afară de aceasta, relațiile cu brigadirul Pilsudski se înrăutățiseră între timp, ca urmare a refuzului de a i se încredința comanda tuturor legiunilor poloneze. Refuzul fusese pricinuit de numeroasele proteste ale grupărilor poloneze dușmănoase lui Pilsudski și îndeosebi de protestele partidelor de dreapta. Ca urmare, în iulie 1916, Pilsudski a cerut să fie desărcinat. Dar consimțămîntul în acest sens i-a fost dat abia la 26 septembrie.

Intre timp s-a hotărît ca în locul legiunii să fie creat un corp de armată polonez auxiliar. In urma unor tratative îndelungate cu colonelul Sikorski, înfocat partizan al acordului austro-polonez, s-a stabilit formarea unui corp de armată polonez, alcătuit din patru brigăzi, cu drapele de regiment proprii și

cu uniformă poloneză. Dar înainte de aceasta era nevoie de o declarație a Puterilor Centrale cu privire la viitorul Poloniei. Pentru a înlătura împotrivirea Germaniei, trebuia să se ia o singură hotărîre: Polonia să fie declarată stat de sine stătător, iar Galiției să i se promită o largă autonomie, rămînînd o provincie poloneză a Austriei. A izbucnit o întreagă furtună de indignare împotriva „noii împărțiri a Poloniei". Deputatul Dașinski a atacat cu furie comandamentul frontului de răsărit, vinovat de necesitatea acestui compromis putred. Comandamentul suprem, care știa toate acestea de la informatorii lui secreți, a depus toate sforțările pentru o coordonare ulterioară între Austria și Germania a problemei poloneze. Intre timp, pericolul din răsărit fusese deja lichidat și nu se mai simțea atît de acut necesitatea formării armatei poloneze care, în esență, continua să țină de domeniul fanteziei. Crearea unui regat polonez de sine stătător, în perioada cînd mai era necesar să se stoarcă în continuare mijloace economice de la populație, era legată de complicații de nedorit. Dar lucrurile fuseseră deja începute și la 5 noiembrie 1916 Puterile Centrale dădură publicității un manifest. Impotriva așteptărilor, potrivit celor stabilite de agentura noastră, prima impresie a fost bună.

Totuși, starea aceasta de spirit n-a dăinuit mult. Inspăimîntată de armata poloneză, Antanta califică manifestul drept o încălcare a dreptului internațional. Presa sa începu să verse venin și fiere, căutînd să-i convingă pe polonezi că toate acestea se fac numai de dragul de a recruta noi soldați. Filo-rușii — și în primul rînd Dmovski — protestau. Seida, contele Zamoiski și Pederevski elaborară un protest înflăcărat. Și socialiștii erau indignați pe autoritățile de ocupație, numindu-le „sugrumătoare ale Poloniei" și învinuindu-le că vînduseră independența țării. Colonelul Sikorski, care se gîndise să reînnoiască recrutarea, a fost supus unor atacuri puternice. I s-a dat denumirea de trădător vîndut, care pune la mezat sîngele poporului polonez. Organizația militară poloneză chemă pe polonezi să intre în rîndurile ei, însă amînă înarmarea membrilor săi pînă la începutul ofensivei împotriva Rusiei.

In Polonia și-au făcut apariția agenți ai Antantei, care făceau agitație împotriva formării armatei. Ambasada noastră din Copenhaga, care contracara spionajul colonelului rus Potoțki și al ataşatului militar Beskrovnîi, stabili că din Danemarca se desfășura o propagandă al cărei țel era să stîrnească nemulțumiri în legiunea poloneză precum și în rîndurile trupelor noastre și ale celor germane din Polonia și Lituania. Recrutarea pentru corpul polonez a suferit un eșec total. In noul regat, polonezii erau nemulțumiți că autoritățile de ocupație storceau de la ei, ca și pînă acum, alimente și alte articole de primă necesitate. Polonezii din Galiția, rămași izolați de Polonia, murmurau. In sfîrșit, ucrainenii își pierduseră nădejdea de a se elibera de sub stăpînirea polonezilor. Consecința tuturor acestor stări de spirit a fost o adîncă nemulțumire și revoltă în țara care suferise greu de pe urma evacuării de către ruși a populației capabile de muncă și din pricina abuzurilor autorităților galițiene. Astfel, mișcarea aceasta de șah politic, îndemînatică la prima vedere, s-a dovedit neizbutită în toate privințele.

Singurul succes practic realizat de serviciul de spionaj a fost mărirea considerabilă a afluenței de transfugi polonezi, în urma răspîndirii de manifeste pe frontul rus cu ajutorul baloanelor aeriene. Curînd, aceasta i-a îndemnat pe ruși să folosească populația poloneză de pe teritoriul Rusiei pe frontul din Caucaz.

Marea cantitate de documente capturate în Serbia dezvălui situația anormală ce domnea în regiunile noastre de frontieră. După ce comisia colonelului Kerhnawe parcurse în fugă documentele acestea, pentru a putea obține o privire generală, la sfîrșitul anului 1916 am organizat studierea lor sistematică de către diferite organe. După documentele ministrului Pașici puteau fi urmărite toate etapele politicii, amplu concepute, de întărire a Serbiei. Au ieșit la iveală legături cu slavii din Austro-Ungaria și chiar cu ungurii. După anexarea Bosniei și Herțegovinei, linia politică generală a Serbiei a constat în înarmarea pe ascuns și în efectuarea unei manevre dibace, care trebuia să arunce vina izbucnirii războiului pe spinarea Austro-Ungariei.

Rețeaua spionajului sîrb, organizată cu ajutorul cehilor și al sîrbilor, împînzise înainte de război întreaga Austro-Ungarie. Intr-un registru din anul 1914, al ministerului de război sîrb, erau înregistrate plățile efectuate unui număr de 53 de agenți în Bosnia și Herțegovina, 31 de agenți în Croația-Slovenia și 5-6 agenți în Ungaria, iar în Sofia — spionului dublu, inginerul Krahl, care transmitea sîrbilor misiunile primite de la ataşatul nostru militar. Registrul a scos la iveală date și mai interesante cu privire la cheltuirea fondului secret al primului ministru sîrb. Astfel s-a stabilit că oameni politici ca Ghincovici, Zupilo, Ba-

cotici, profesorul Reis, Gregorin, Ivo, Voinovici şi doctorul Gavrila, care luptau în străinătate împotriva Austriei, primeau subvenţii foarte substanţiale. De pildă, de la 29 mai pînă la 3 iulie 1915, Zupilo a primit 12 000 de dinari. **O serie de agenţi de-ai noştri se dovediră a fi agenţi dubli ;** printre aceştia se număra şi Tauşanovici, care vînduse sîrbilor cifrul nostru primit de la punctul de spionaj din Panciov ; apoi „spionul internaţional" şi escrocul Cujel, care încercase să divulge ambasadorului sîrb la Atena numele agenţilor noştri din Salonic ; în sfîrşit, albanezul Bairam Kur, care jucase mai mult decît toţi rolul de spion dublu. Am aflat, de asemenea, că un funcţionar de origine sîrbă, care condusese în timpul războiului balcanic o staţie de radio de-a noastră, organizată la frontiera Bosniei pentru interceptarea depeşelor sîrbe, trădase secretul acesta organizaţiei sîrbe „Narodna Odbrana".

Organele sîrbe de spionaj îşi distruseseră la timp documentele. Numai la Lozniţ nu fusese luată măsura aceasta de precauţie. Drept rezultat, în primăvara anului 1916, la Bania-Luca a început un proces grandios împotriva a 156 de acuzaţi, iar iarna, la tribunalul militar din Sarajevo — un alt proces împotriva a 39 de acuzaţi. Şeful serviciului de spionaj, căpitanul Costa Todorovici, care s-a sinucis în septembrie 1914 pentru a nu cădea prizonier, ţinuse un jurnal amănunţit şi o listă de agenţi. Datorită acestui fapt şi cu ajutorul altor documente, experţii militari au reuşit să descopere întreaga istorie a spionajului sîrb şi legătura acestuia cu organizaţiile „Slovenski Jug"[1]) şi „Narodna Odbrana". Majoritatea acuzaţilor — 119 oameni — au fost găsiţi vinovaţi. Printre cei mai de seamă acuzaţi condamnaţi la moarte, pedeapsă comutată în închisoare, au fost şase preoţi şi patru învăţători.

In Dalmaţia, unde în general slavii erau mai loiali, au apărut pe neaşteptate agitatori, care chemau soldaţii să dezerteze. Şi, ciudat, deseori nu se mai înapoiau din concediu chiar şi soldaţii foarte buni. Cu toate sforţările noastre, n-am reuşit să descoperim **rădăcina răului.**

Din ură faţă de Italia, slovenii îşi îndeplineau datoria, însă era limpede că ei nu făceau decît să amîne pînă la sfîrşitul războiului speranţele lor într-o unire cu croaţii. Datorită rezistenţei Ungariei, se răspîndea din ce în ce mai mult, îndeosebi în

[1]) *„Slovenski Jug"* = Sudul Sloven. (N.T.)

rîndurile intelectualităţii şi ale tineretului, ideea de a realiza unificarea în afara cadrului Austro-Ungariei. Autorităţile locale din Crajna au fost nevoite să recunoască singure că şcolile din Leibach educau tineretul mai curînd în spiritul trădării de stat decît în spiritul loialităţii. In străinătate, propaganda antiaustriacă a sîrbilor înregistra succese îngrijorătoare. In America locuiau aproximativ 700 000 de sîrbi, dintre care majoritatea aveau o atitudine duşmănoasă Austro-Ungariei. Evident, faptul acesta nu putea fi subapreciat. Stările acestea de spirit au dus la intensificarea călătoriilor întreprinse în scop de agitaţie de către doctorul Potocineak şi Milan Marianovici. E drept că nu exista o unitate între diferitele organizaţii. In Europa, Massaryk tindea să unifice partidele, unite doar prin atitudinea lor duşmănoasă faţă de Austro-Ungaria. Italienii începuseră să-şi schimbe atitudinea faţă de sloveni, dat fiind că duşmănia populaţiei slovene îngreuna considerabil realizarea planurilor lor de cucerire. Intr-un interviu publicat în ziarul „Matina", ministrul Bissolati anunţă viitoarea alianţă cu jugoslavii.

Cu începere din anul 1916, mişcarea în favoarea independenţei Cehiei a început să scadă în Boemia, datorită pe de o parte faptului că conducătorii mişcării fuseseră făcuţi inofensivi, iar pe de altă parte — incapacităţii ruşilor de a-şi dezvolta succesele obţinute pe front. In afară de aceasta, din pricina greutăţilor alimentare, populaţiei nu-i mai ardea de politică.

In Tirolul de Sud, după fuga sau internarea intelectualităţii iredentiste, spiritul loialităţii a învins. El s-a exteriorizat ca atare în iulie, cu prilejul prinderii de către paza locală a trădătorilor Cezare Battisti şi Fabio Filzi. Cînd arestaţii şi-au făcut „intrarea în oraş", locuitorii Trientului au inundat pur şi simplu strada. Escorta a fost nevoită să depună toate sforţările pentru a-i salva pe trădători de linşaj. Totuşi, paza n-a putut sili populaţia să înceteze de a-i scuipa pe trădători, mijloc prin care italienii îşi exprimă de obicei sentimentele de ură.

In ceea ce priveşte loialitatea italienilor căzuţi prizonieri la ruşi, compatrioţii lor au fost de asemenea foarte dezamăgiţi. Incă la 6 noiembrie 1914, ambasadorul rus la Roma, Krupenski, a propus să fie aduşi pe mare 10 000—20 000 de prizonieri italieni. Cu ajutorul a tot felul de şiretlicuri, planul acesta a început să fie adus la îndeplinire încă înainte de intrarea Italiei în război, însă majoritatea prizonierilor au respins propunerea cu indignare.

Dintr-un lagăr unde se aflau 2 500 de italieni, doar unul şi-a dat consimţămîntul. Mai tîrziu, datorită creşterii lipsurilor în rîndurile prizonierilor şi pierderii speranţei într-o înapoiere în patrie, din 25 000 de prizonieri italieni s-au găsit 4 300 socotiţi siguri de a fi trimişi prin Arhanghelsk în Italia. Dintre aceştia doar 300 au plecat voluntar pe front. Italia nu şi-a putut ascunde dezamăgirea; ea a făcut destule reproşuri la adresa conducătorului acestei acţiuni, colonelul Bassignano. Aproximativ 2 000 din numărul total al prizonierilor italieni, care între timp ajunsese la 40 000 de oameni, au fost adunaţi în timpul revoluţiei ruse în lagărele de la Kirsanov, dar şi aceştia au preferat să plece prin Siberia. Prizonierii ajunşi din Rusia în Italia doreau, bineînţeles, să menţină legătura cu familiile lor aflate în Austria, fără a-şi da totuşi pe faţă atitudinea ostilă. In acest scop, poşta lor a început să fie trimisă la o adresă conspirativă din Petersburg — „Uffizio Centrale dei Priggionieri". Cum însă poşta italiană îşi punea ştampilele sale pe scrisori, noi am descoperit îndată şiretlicul.

Aruncînd o privire generală asupra ultimelor luni ale anului 1916, trebuie recunoscut că lipsa de alimente a stîrnit o serie de urmări nefavorabile în ceea ce priveşte interesele generale ale statului, însă contraspionajul, datorită bunei sale organizări, şi-a îndeplinit cu succes sarcinile.

Funcţionarii judiciari care cercetau cazurile de spionaj şi trădare de stat se specializaseră în această problemă. In afară de aceasta, atît lor cît şi colaboratorilor spionajului le era de mare ajutor cartea scrisă de căpitanul doctor Sobering, ofiţer din marele stat major, de maiorul Işchkowski şi de căpitanul Nordegg, carte intitulată „Serviciul luptei împotriva spionajului".

Activitatea contraspionajului era uşurată şi de faptul că, o dată cu începutul războiului, parlamentul austriac fusese dizolvat. Activitatea parlamentului ungar, datorită patriotismului mai mare al deputaţilor, nu era atît de primejdioasă, cu toate că şi aici se rosteau destule cuvîntări nechibzuite, care ofereau un material bogat pentru propaganda inamică.

Asasinarea primului ministru, contele Stürk, la 24 octombrie, a dovedit existenţa în partidul social-democrat a unei aripi radicaliste, care nu se supunea vechii conduceri a lui Wiktor Adler, Pernerstorfer şi Schumeier. Asasinul Friedrich Adler, fiul

lui Wiktor Adler, a invocat drept motiv al crimei atitudinea negativistă a contelui Stürk faţă de convocarea parlamentului. Conferinţa pe întreaga ţară a partidului social-democrat german din Austria, ţinută la începutul lui noiembrie, a adoptat o rezoluţie în care se cerea convocarea neîntîrziată a parlamentului, încheind cu urarea ca războiul să se termine cît mai curînd.

După două săptămîni, la 21 noiembrie 1916, bătrînul împărat Frantz Iosef a murit.

CAPITOLUL XXX

Impăratul Karl. Intrarea Americii în război

Secţia de cenzură a biroului central de informaţii al Crucii roşii întîlnea tot mai des în corespondenţe afirmaţii care dovedeau setea de pace. In presă, năzuinţele acestea nu puteau fi oglindite, deoarece cenzura nu lăsa să apară articole care ar fi servit inamicului drept indiciu al oboselii şi scăderii moralului nostru. Aceeaşi soartă o aveau şi operele pacifiştilor care lucrau în străinătate. Pacifiştii, îndeosebi cei din propria noastră tabără, dăunau foarte mult cauzei păcii, răspîndind informaţii că Puterile Centrale se găsesc în ajunul secătuirii totale a forţelor lor şi sînt nevoite să încheie pace cu orice preţ. Bineînţeles că serviciul nostru de contraspionaj urmărea cu atenţie activitatea acestora.

In decembrie 1916, spionajul răspîndi în dispozitivul inamic manifeste cuprinzînd ordinul împăratului Karl adresat armatei şi flotei. Ordinul se referea la propunerea de pace a Austriei, Bulgariei şi Turciei. S-a urmărit apoi pretutindeni impresia pe care ordinul acesta o va produce în ţările inamice. La ruşi, baloanele noastre cu manifeste erau deseori primite cu entuziasm. Trebuie spus că fraternizarea cu soldaţii noştri fusese lichidată de comandamentul rus cu ajutorul pedepselor corporale. Prizonierii, îndeosebi cei din unităţile ruseşti de gardă, considerau propunerea de pace drept un indiciu al slăbiciunii noastre. Ordinul dat de ţar pe armată şi flotă, interceptat de noi cu ajutorul radioului, îndemna ca, drept răspuns la propunerea de pace, inamicul să fie izgonit de pe teritoriul Rusiei. Ordinul reînvia chiar vechile ţeluri ale războiului, de mult îngropate — Constantinopolul şi strîmtorile.

In Italia, propunerea noastră şi mesajul preşedintelui american Wilson au întărit poziţiile partizanilor păcii de tipul lui Giolitti. Incorporarea celor născuţi în 1874—1875 a stîrnit şi ea o mare nemulţumire în rîndurile populaţiei. Cu toate acestea a învins agitaţia partizanilor războiului.

In interiorul Austro-Ungariei propunerea de pace a fost întîmpinată, bineînţeles, cu entuziasm, ducînd la mărirea simpatiei faţă de Karl. Potrivit dorinţei sale, cenzura a fost slăbită. Articolele politice, admisibile din punct de vedere al politicii externe, erau publicate necenzurate. La 28 decembrie 1916, la o adunare a uniunii social-democrate „Worwärts", Wiktor Adler a putut ţine pentru prima dată deschis o cuvîntare despre pace.

Mesajul preşedintelui Wilson, întîmpinat cu foarte multă răceală de Puterile Centrale, a fost folosit cu iscusinţă de oamenii de stat ai Antantei. In nota de răspuns a acesteia, din 12 ianuarie 1917, scopurile războiului au fost meşteşugit îmbrăcate într-o formă corespunzătoare idealurilor preşedintelui.

Preluînd asupra sa comanda supremă, Karl a ordonat ca marele cartier general să fie mutat de la Teşchen la Baden, lîngă Viena, deoarece anumite treburi de stat impuneau ca el să se găsească în apropierea capitalei. Am plecat din timp acolo, încă în decembrie, pentru a pregăti măsurile de pază. Dată fiind apropierea de capitală şi fluctuaţia populaţiei din Baden — staţiune balneară mondială — organizarea pazei necesare nu era o sarcină uşoară. Totuşi, datorită ajutorului autorităţilor locale, în momentul sosirii comandamentului suprem — ianuarie 1917 —paza era organizată în mod satisfăcător. Deşi rezistenţa pasivă a populaţiei şi a diferiţilor reprezentanţi ai municipalităţii a fost rapid lichidată, noi ne aminteam deseori de atitudinea incomparabil mai amabilă a locuitorilor Teşchenului.

Ca urmare a faptului că împăratul Karl numise o serie de noi consilieri şi funcţionari superiori, s-au produs mari schimbări şi în cadrul comandamentului suprem. Faptul că moştenitorul tronului fusese ţinut la o parte de activitatea de zi cu zi a comandamentului suprem constituise o greşeală. Făceau excepţie doar desele mele rapoarte asupra problemelor serviciului de spionaj, care-i stîrneau un mare interes.

Pe fronturi interveni o perioadă de acalmie, dar Rusia, Romînia şi Italia se înarmau cu stăruinţă. Aflarea datelor despre noile formaţii stătea în centrul atenţiei serviciului de spionaj. Fiecare prizonier era minuţios interogat pe front şi în lagăr.

Corespondenţa prizonierilor de război era controlată cu foarte mare atenţie, oferind informaţii deosebit de importante.

Pe la mijlocul lunii februarie, am identificat la ruşi 116 batalioane noi. Ulterior, numărul acesta a crescut pînă la 320. Totodată s-a stabilit că se formează noi divizii, al căror număr, către sfîrşitul lunii mai, ajunse la 72.

Cu ajutorul francezilor, Romînia îşi reorganiza armata. Potrivit informaţiilor noastre, efectivul ei atinse, către sfîrşitul lunii martie 1917, numărul de 15 divizii de infanterie, 2 brigăzi de cavalerie şi o brigadă de grăniceri.

In ianuarie 1917, italienii afectară fiecărui regiment de infanterie cîte un batalion de marş; mare parte dintre recruţii acestui batalion erau schimbaţi cu soldaţi vechi din celelalte trei batalioane. Prin aceasta se obţinea un al patrulea batalion, capabil de luptă. Prin reunirea tuturor batalioanelor, italienii formară noi regimente de infanterie de bersaglieri; vechile regimente primiră în schimb noi batalioane de marş. In plus, fiecărei brigăzi de infanterie i-a fost afectat un batalion notat cu numărul 9. In sfîrşit, în fiecare batalion o companie de puşcaşi era înlocuită cu o companie de mitraliere. Companiile de puşcaşi, devenite disponibile, au fost grupate cîte şase în batalioane de marş, iar batalioanele — în regimente şi brigăzi de marş. Ţinînd seama de aceste noi formaţii, trebuia să ne aşteptăm ca spre începutul viitoarei campanii, Italia să dispună de 112 brigăzi de infanterie, de 21 regimente de bersaglieri, de 18 batalioane de biciclişti şi de 233 de companii de vînători de munte.

Deşi parte din informaţiile acestea ne-au parvenit abia către sfîrşitul lunii iunie 1917, totuşi, încă din primele luni ale anului respectiv, noi aveam cunoştinţă de activitatea febrilă desfăşurată de inamic, în vederea organizării de noi unităţi. Toate acestea dovedeau pregătirea, pentru începutul primăverii, a unei puternice presiuni în răsărit, în sud şi împotriva Germaniei — în vest. Dar Germania hotărî să treacă la apărare, contînd pe succesul necruţătorului său război submarin, început la 1 februarie 1917. La 3 februarie, relaţiile diplomatice dintre S.U.A. şi Germania au fost rupte, iar la 6 aprilie 1917 a fost dată publicităţii declaraţia de război.

In timp ce ambasadorul german de la Washington, contele Bernsdorf, se înapoia în Europa pe un vapor suedez, agitatorul şi spionul ceh Voska trimise pe lîngă el, în scop de spionaj, pe Mlada Iarouşek. Ulterior, ea a căzut în mîinile serviciului nostru

de contraspionaj şi a fost demascată ca spioană şi agitatoare primejdioasă.

In ziua declarării războiului, Austro-Ungaria a rupt relaţiile diplomatice cu S.U.A. Bulgaria n-a urmat exemplul nostru. Datorită acestui fapt, ambasadorul american din Sofia a putut sprijini, ca şi pînă atunci, spionajul Antantei. Şi Turcia şovăia. După părerea ministerului afacerilor externe al Turciei, la Constantinopol erau destui spioni şi fără ambasadorul american. Totuşi, la 17 aprilie, în urma insistenţelor Germaniei, Turcia a rupt relaţiile diplomatice cu S. U. A.

Sîrbii care locuiau în America s-au grăbit, prin intermediul „Consiliului lor naţional", să-şi ofere serviciile ministrului de război american — Backer. Incă înainte de aceasta, biroul de spionaj însărcinase pe procurorul militar Kopriwa să întocmească o dare de seamă asupra „mişcării antiaustriece" din rîndurile sîrbilor din America de Nord. Broşura cuprinzînd darea de seamă s-a bucurat de succes îndeosebi în rîndurile organelor civile.

Specialiştii noştri, considerînd că e imposibil să se procure numărul de vase necesare transportului şi aprovizionării trupelor americane, subapreciau în mare măsură proporţiile posibile ale întăririlor acestora.

La începutul lunii februarie 1917, generalul francez Nivelle vizită armata a 3-a italiană de pe frontul Isonzo. Spionajul nostru află curînd că Nivelle primise sarcina de a-i convinge pe italieni să treacă la apărare şi să trimită cît mai multe trupe în Franţa, care să participe la lovitura hotărîtoare proiectată pentru primăvară. Impotriva acestui lucru erau regele, Cadorna şi ministrul Bissolati. Mai mult decît atît, ei au cerut ca Antanta să ajute Italia, în cazul unei mari ofensive a trupelor austro-ungare şi germane. Francezii n-au căzut de acord cu aceasta. In concluzie s-a ajuns la un compromis: italienii trebuiau să-şi încerce încă o dată norocul pe Isonzo. In acest scop, Franţa şi Anglia aveau să-i înzestreze cu artilerie grea. Datorită bunei noastre informări n-am dat importanţă numeroaselor comunicări, sosite la sfîrşitul lunii februarie din Germania, cu privire la marile transporturi de trupe italiene în Franţa. Curînd, agenţii noştri, ca şi alte surse, ne-au confirmat că aceste zvonuri false erau răspîndite în mod intenţionat.

Incercările francezilor de a primi întăriri au dovedit că ei nu erau deloc siguri de succesul viitoarelor operaţii. De aceea,

împăratul Karl presupunea că ei nu se vor opune prea mult încheierii păcii şi astfel a folosit prilejul de a intra în tratative preliminare direct cu Franţa, prin intermediul ginerelui său, prinţul Sixt de Parma. Am primit sarcina de a pune la îndemîna rotmistrului Erdedi documentele necesare pentru plecarea în Elveţia. Totuşi, habar n-am avut că era vorba de transmiterea unei corespondenţe către prinţul Sixt.

In timpul acestei mediaţiuni de pace, care de altfel n-a avut succes, s-a produs un eveniment de mare importanţă: în Rusia a izbucnit revoluţia.

CAPITOLUL XXXI

Spionajul şi diversiunea în domeniul comerţului şi al industriei

La început, din pricina concepţiilor greşite cu privire la durata războiului, întreaga însemnătate a industriei în această luptă gigantică a fost dată uitării. Lucrul acesta a ieşit la iveală încetul cu încetul, pînă cînd ţara s-a văzut pusă în situaţia să antreneze, pe scara cea mai largă, industria la completarea rezervelor consumate, să producă mijloace de luptă, să lărgească uzinele existente, să construiască altele noi şi să treacă un număr uriaş de întreprinderi de la producţia de pace la producţia de război.

Legat de aceasta, s-a schimbat radical şi rolul comerţului. Insemnătatea lui creştea pe măsură ce blocada din partea Antantei se intensifica, pe măsură ce rezervele de materiale importate se consumau, pe măsură ce resursele alimentare se micşorau din pricina situaţiei precare din agricultură, a pierderii depozitelor în timpul retragerii şi a consumului nechibzuit de la începutul războiului. Austro-Ungaria, care şi în timp de pace importa din străinătate parte din alimentele ce-i erau necesare, s-a pomenit într-o situaţie grea. Importul, în rapidă scădere, a influenţat atît asupra industriei textile, cît şi asupra celei de confecţii.

S-a trecut prea tîrziu la repartizarea centralizată a rezervelor şi resurselor existente şi la diferenţierea necesităţilor după gradul importanţei lor.

Duşmanii Puterilor Centrale se aflau în condiţii incomparabil mai bune, deoarece, în ciuda războiului submarin, ei erau

aprovizionaţi de toată lumea. Firește, dușmanii erau foarte curioși să știe care era starea industriei noastre, pentru ca, în felul acesta, să-și dea seama cît timp vom mai putea rezista. Totodată ei căutau să descopere căile secrete, folosite de comerțul nostru, pentru a primi din țările neutre o cantitate minimă de articole extrem de necesare. Descoperind căile acestea, Antanta intenționa să facă uz de întreaga sa influență pentru a le lichida și pentru a se apropia astfel de scopul urmărit — înfrîngerea prin epuizare. Se înțelege că împotriva Puterilor Centrale acționa spionajul industrial și comercial, în timp ce noi ne mulțumeam doar să descoperim noutățile tehnice din domeniul industriei de război a inamicului.

Serviciul nostru de contraspionaj abia reușea să facă față celorlalte misiuni, fără să acorde prea mare atenție spionajului comercial și industrial. Din obișnuință, serviciul de contraspionaj considera că pentru a păzi secretul producției de război erau suficiente măsurile luate în timp de pace. Cît despre industria de război, care se dezvoltase pe scară largă, nici n-o putea cuprinde. Situația mai era agravată și de credulitatea cercurilor comerciale și industriale. La începutul războiului, secția de Export a Camerei de Comerț din Viena publicase în „Gazeta Vieneză" adresele tuturor mijlocitorilor demni de încredere din țările neutre. Datorită acestui fapt, agenții spionajului economic căpătaseră posibilitatea să transmită, prin acești mijlocitori, informații destinate conducătorilor lor din statele inamice. Indicînd, în corespondența lor cu țările neutre, date care puteau fi folosite de spionajul inamicului, comercianții contribuiau, fără să-și dea seama, la activitatea de spionaj. Biroul Tehnic al lui Iulius Owerhoff din Viena publicase o listă de aprecieri — ulterior confiscată — în care figurau, mai ales, uzinele ce produceau materiale pentru apărare, inclusiv uzinele noi, construite în timpul războiului, de a căror existență inamicul nu trebuia să știe. Lista aceasta a fost trimisă în Elveția, țară plină de spioni din ambele tabere.

Existența unor elemente neloiale în întreprinderi ușura în mod considerabil activitatea de spionaj a inamicului. Pentru a evita cenzura, ei foloseau legăturile secrete cu țările neutre. De fapt, spionajul acesta scăpase vigilenței noastre. De urmele lui au dat doar organele noastre de contraspionaj din Elveția. Se observase interesul deosebit manifestat de inamic față de diferitele surogate puse în circulație în statele Puterilor Centrale. De

asemenea, se stabilise că spionajul industrial al inamicului acorda o atenție deosebită mai ales producției de cauciuc sintetic.

Interesul nostru față de industria de război a inamicului a început să se manifeste abia după ce biroul de spionaj al marelui cartier general a organizat „serviciul de spionaj intern". A ieșit la iveală că studierea sistematică a datelor respective din presa străină și a materialelor furnizate de agenți dădea rezultate mult mai bune decît s-ar fi putut presupune. Cu toate că era război, legăturile economice cu străinătatea continuau totuși să existe, îndeosebi prin țările neutre și, pe această cale, se puteau obține multe date prețioase.

Ca exemplu poate fi dat următorul fapt. Preisler, șeful „serviciului de spionaj interior", aflase că la Paris se găsește, în calitate de reprezentant al unei mari firme austriece, unul dintre colaboratorii de răspundere ai acesteia — cetățean al unei țări neutre. De la persoana aceasta nu ne puteam nici aștepta și nici nu-i puteam pretinde să ducă activitate de spionaj. Totuși directorul firmei a putut fi convins să-l cheme pe reprezentantul acesta la Viena pentru tratative cu privire, chipurile, la diverse livrări. Preisler a asistat la tratativele acestea în calitate de secretar, stînd modest într-un colț. Discuțiile au fost duse după un plan dinainte stabilit, furnizînd un bogat și prețios material cu privire la starea industriei de aviație a Franței.

O dată cu spionajul economic, inamicii noștri au încercat să săvîrșească și acte de diversiune. Astfel de acte au fost întreprinse pe scară largă de Franța împotriva Germaniei. Cu conducerea actelor de diversiune se ocupa ministerul de război al Franței. La acțiunea aceasta participau cu rîvnă generalul Boucabeille domiciliat la Haga, unde desfășura o activitate similară și ataşatul rus, colonelul Mayer, apoi căpitanul Raspaille, consilier la ambasada din Berna, și organizația engleză de la Rotterdam și Copenhaga, în frunte cu Tinsley. La Amsterdam se afla o organizație diversionistă, care se ascundea sub masca anarhismului și a antimilitarismului.

Datorită condițiilor create de dificultățile în aprovizionare, s-a deschis un cîmp vast pentru activitatea de diversiune: dezorganizarea producției prin deteriorarea mașinilor și a conductelor, prin incendierea uzinelor și depozitelor, prin aruncarea în aer și deteriorarea stațiilor de cale ferată și a locomotivelor,

precum şi prin răspîndirea epizootiilor [1]). Pe scurt, existau o sumedenie de obiective pentru activitatea de diversiune, însă condiţia preliminară a succesului a fost întotdeauna informarea precisă asupra lor. De aceea, vigilenţa faţă de spioni constituie un bun mijloc de apărare împotriva actelor de diversiune.

Prin internarea şi izolarea tuturor persoanelor suspecte, noi am reuşit să evităm actele de diversiune, chiar din primele zile ale războiului. Tot măsurilor acestea le datorăm, după părerea mea, şi faptul că inamicii noştri n-au reuşit să realizeze nici un act de diversiune de mare amploare în tot cursul războiului, cu toată organizarea minuţioasă a acestora. Dată fiind vigilenţa ascuţită a serviciului de contraspionaj, trimiterea în Austria a agenţilor pentru activitate diversionistă era o problemă dificilă. Prizonierii de război, folosiţi peste tot ca mînă de lucru, trebuiau mai întîi să primească din patria lor mijloacele necesare pentru săvîrşirea actelor de diversiune. Dar organele noastre de cenzură vegheau cu atenţie asupra transportului de scrisori şi pachete. Ele controlau chiar şi conţinutul salamurilor, al prăjiturilor, brînzeturilor, pentru a vedea dacă n-au fost ascunse acolo cuţite, explozivi, fiole cu lichide otrăvitoare etc. Şi secţia de cenzură a biroului central al Crucii Roşii descoperea cu regularitate în corespondenţă tot ceea ce era strecurat ca indicaţie secretă cu privire la săvîrşirea de acte de diversiune.

Comandamentul suprem, ministerul de război şi ministerul afacerilor interne publicară o decizie cu privire la preîntîmpinarea actelor de diversiune. Pe ziduri au fost afişate apeluri care chemau întreaga populaţie să comunice orice indicii privitoare la pregătirea de atentate. Pedepsele aspre — date publicităţii — potrivit cărora militarii şi persoanele civile învinuite de acte de diversiune erau deferite tribunalului militar, provocau efectul cuvenit. Dacă lipseau circumstanţele atenuante, pedeapsa era condamnarea la moarte prin spînzurătoare.

Am resimţit activitatea diversionistă doar în spatele frontului nostru împotriva Rusiei. Colonelul rus Terehov organizase la Minsk, Riga, Kiev, Smolensk şi în alte oraşe şcoli speciale de distrugere. Dar agenţii lui n-au avut succes. Cei mai mulţi, printre care şi detaşamentul locotenentului Isakov, au fost capturaţi şi executaţi. Centrele diversioniste ruseşti din Romînia n-au dat

[1]) *Epizootii* — răspîndirea de epidemii printre animale (N.R.)

dovadă de o energie deosebită şi ele au fost lichidate curînd de ofensiva noastră.

In vara anului 1918, la Ragusa a fost arestat un om lansat de pe un avion italian. Potrivit depoziţiilor acestuia, Italia intenţiona să împînzească Austria cu spioni şi agenţi diversionişti, folosind transportul aerian. Pericolul acesta nu putea fi subapreciat, ţinînd seama de atitudinea ostilă a populaţiei slave. Am întocmit un avertisment general, care a fost transmis organelor civile. Intr-adevăr, în regiunea Veneţiei, ocupată de noi, unde şi aşa italienii lăsaseră un mare număr de agenţi în timpul retragerii, au fost descoperiţi în repetate rînduri spioni lansaţi din avioane. Totuşi italienii n-au reuşit să inunde Austria cu spioni.

In concluzie, se poate spune că serviciul de contraspionaj a făcut faţă pe deplin importantei sale misiuni — lupta împotriva actelor de diversiune.

CAPITOLUL XXXII

Extinderea continuă a serviciului de spionaj şi contraspionaj

Activitatea de spionaj continua să se dezvolte fără încetare, cu toate că unii dintre colaboratorii noului comandament suprem au încercat să aducă inovaţii în organizarea verificată pînă acum în practică, a serviciului de spionaj. Dar aceste inovaţii nu erau întotdeauna dintre cele mai reuşite. Aşa, de pildă, încă de la începutul anului 1917, problemele organizării legiunii poloneze au fost trecute din sarcina biroului de spionaj în sarcina biroului operaţii. De altfel, după trista experienţă făcută cu aceste legiuni, colonelul Granilowitsch nu putea decît să salute măsura aceasta.

Crearea, pe lîngă biroul de spionaj, a „centrului de spionaj interior", amintit mai sus, corespundea unei necesităţi care se resimţea de mult timp. In sarcina acestui centru a fost dată folosirea tuturor legăturilor economice şi ştiinţifice dintre Austro-Ungaria şi străinătate, precum şi folosirea materialelor din presă, nepublicate de teama confiscării ziarelor. De asemenea, centrul acesta a fost însărcinat şi cu lupta împotriva spionajului economic dus de inamic. Incetul cu încetul, el a organizat o reţea de ofiţeri însărcinaţi cu spionajul interior în punctele de dislocare a statelor majore, din partea cărora primeau un ajutor considerabil.

Activitatea serviciului de spionaj s-a intensificat mult, datorită creării detaşamentelor de reperaj prin sunet. In februarie 1917, o dată cu sporirea cantităţii de artilerie şi a diversităţii modelelor şi calibrelor, a fost introdusă în fiecare brigadă de artilerie funcţia de „ofiţer cu cercetarea de artilerie".

După trecerea unui timp destul de îndelungat, ministerul afacerilor externe a ajuns la concluzia că e necesar să desfăşoare o propagandă judicioasă şi sistematică în statele neutre şi aliate. In consecinţă, în martie 1917, el a organizat un „centru de propagandă". In această privinţă, biroul de spionaj şi direcţia presei militare mai făcuseră cîte ceva şi în trecut. Acum această direcţie, primi sarcina de a conduce propaganda de război în străinătate, precum şi de a duce lupta contra propagandei inamice îndreptată împotriva forţelor noastre armate.

Experienţa arătase că la interogarea prin mijloace obişnuite prizonierii nu dau niciodată atîtea informaţii utile cîte divulgă în discuţiile dintre ei, atunci cînd de faţă nu sînt persoane străine. Faţă de această situaţie, potrivit ordinului armatei a 10-a, au fost instalate aparate de ascultare în toate punctele unde prizonierii erau ţinuţi în carantina sanitară de 5 zile. Măsurile acestea au dat rezultate atît de bune, încît după aceea au fost aplicate pretutindeni.

După ce a condus timp de doi ani şi jumătate biroul de spionaj al marelui cartier general, la începutul anului 1917, colonelul Granilowitsch a primit comanda unei brigăzi. Datorită acestui fapt, eu am fost numit din nou în funcţia de şef al acestui birou de spionaj şi, provizoriu, în aceea de şef al direcţiei de spionaj a marelui stat major. Biroul era încadrat cu 30 de ofiţeri, iar direcţia cu 70 de ofiţeri.

Mi-am propus să prezint într-o lumină justă însemnătatea şi meritele activităţii neobservate, dar dîrze, a serviciului de spionaj. In acest sens, am găsit un sprijin substanţial şi asentimentul comandantului suprem, care, la 30 mai 1917, adresă tuturor ofiţerilor din serviciul de spionaj un ordin corespunzător.

Foloseam o veche metodă, verificată, aceea de a întări activitatea comună, prin contactul personal cu organele de spionaj de jos. Convocam deseori ofiţerii însărcinaţi cu activitatea de spionaj pe front, reprezentanţii comandamentului şi conducătorii cenzurii. In afară de aceasta, la 12 şi 13 septembrie 1917 am organizat o consfătuire cu ataşaţii militari, deoarece, după cele observate de mine personal, existau păreri cu totul diferite în

privinţa activităţii şi competenţei lor. S-au prezentat toţi ataşaţii, cu excepţia ataşatului militar la Madrid care nu avusese nici o posibilitate de deplasare. La consfătuire au participat, de asemenea, şi von Riesbeck, şeful direcţiei de spionaj a forţelor navale, precum şi o serie de referenţi ai comandamentului suprem şi ai ministerului de război. Datorită acestui fapt, s-a reuşit ca la consfătuirea aceasta să se traseze o linie generală de acţiune, pentru o perioadă de timp îndelungată.

Acordînd o atenţie deosebită radioascultării, am fost din toată inima de acord cu propunerea maiorului Viegl de a se organiza mai bine acest serviciu în Balcani şi împotriva Italiei. In acest scop a fost creată o organizaţie unică, denumită „Austro-Vest". Staţiile de radiogoniometrie, folosite pînă atunci doar experimental, au căpătat o organizare bine definită, ele trebuind să verifice prin reperaje zilnice locul de dislocare a staţiilor italiene de radio. Pe frontul de sud-vest, pe lîngă cele cîteva staţii izolate, au fost create următoarele grupuri de cîte patru staţii fiecare :

a) „Penkala Bozen" — alcătuită din patru grupe asemănătoare (Pinockio, Oberbozen, Toblach, Kreizberg).

b) „Penkala Willach" — alcătuită din opt staţii izolate.

c) „Penkala Adelsberg" — alcătuită din două grupe (Adelsberg, Bouillet).

Generalul Borojewitsch ordonă ca „Penkala" lui să fie deosebit de bine asigurată, deoarece italienii dispuneau pe frontul Isonzo de un mare număr de staţii de radio — cel puţin 80 — dintre care aproximativ 30 erau staţii deosebit de puternice. Fiecărei grupe sau fiecărei staţii izolate i-a fost repartizată o anumită zonă de ascultare, în aşa fel încît fiecare staţie inamică să fie urmărită de două-trei staţii. Descifrarea o făcea „Penkala" frontului de sud-vest ; doar dacă se schimbau indicativele sau cifrul depeşele erau trimise la Baden. In afară de radiograme italiene şi sîrbeşti, cifrate cu cele mai simple cifruri, staţiile de radio din Albania recepţionau şi radiograme franceze. Din cele trei cifruri franceze, nemţii descoperiseră două, iar noi unul.

Străduindu-mă să obţin o evidenţă precisă şi cît mai uşor de înţeles a celor mai importante date cu privire la armatele şi statele străine, mi-a venit ideea să folosesc experienţa birourilor de documentare ale marilor ziare. Redacţiile mi-au venit cu dragă inimă în ajutor, însă sistemele lor nu erau întotdeauna

utile, deoarece ele erau bune numai pentru cei ce le elaborau şi le foloseau timp de mulţi ani la rînd.

Încă în anul 1915, dat fiind numărul insuficient de agenţi, direcţia poliţiei din Viena organizase un curs de agenţi pentru poliţia militară. Dar nici aceştia n-au putut face faţă necesităţilor. Agenţii de poliţie puteau fi primiţi în serviciu numai cu aprobarea biroului de spionaj al marelui cartier general.

Unele organe influente insistau ca, pe front, serviciul de spionaj să fie complet separat de serviciul de contraspionaj. Cererea aceasta izvora din neînţelegerea totală a activităţii de spionaj. După părerea mea, singurul pericol consta doar în faptul că, uneori, serviciul de contraspionaj trecea serviciul de spionaj pe planul al doilea. Pentru a pune capăt acestui fenomen, urmăream cu stricteţe ca aceste două funcţii să fie îndeplinite în cadrul organizaţiei unice de spionaj, de către organe speciale, diferite.

Se simţea o nevoie deosebit de mare de translatori, deoarece numărul staţiilor de ascultare a convorbirilor telefonice ajunsese la cifra de 190; în plus, propaganda pe frontul împotriva Rusiei, interogarea prizonierilor de război şi activitatea în lagărele de concentrare necesitau un număr foarte mare de oameni care să cunoască diferite limbi.

In aprilie 1918, numai pe frontul împotriva Italiei au lucrat ca translatori 220 de ofiţeri şi 1 000 de soldaţi. Au fost organizate cursuri speciale de translatori militari şi s-au constituit grupe de translatori din persoane corespunzătoare. Se înţelege de la sine că persoanele acestea trebuiau să fie absolut sigure din punct de vedere politic, deoarece, în caz contrar, puteau aduce multe prejudicii cu prilejul îndeplinirii unor misiuni delicate. In selecţionarea translatorilor nu s-au săvîrşit decît greşeli izolate. Astfel, în toamna anului 1917, doi subofiţeri translatori de naţionalitate cehă, de la staţia de ascultare a convorbirilor telefonice, au dezertat la ruşi, comunicîndu-le organizarea serviciului nostru de ascultare.

Cu toate acestea am considerat necesar ca pregătirea şi evidenţa translatorilor să fie reunite într-un singur centru. Din ordinul meu, în luna mai 1918 a fost organizată la Viena o şcoală permanentă de translatori militari.

Pentru a uşura activitatea de spionaj prin agenţi şi după terminarea războiului, am proiectat să se editeze manuale despre diferitele regiuni ale ţărilor limitrofe — un fel de ghiduri pentru

agenţi. Drept model putea servi manualul privind Polonia ocupată de ruşi, întocmit foarte bine de locotenent-colonelul Zdenko Hofrichter. Deznodămîntul războiului a zădărnicit aceste planuri.

Pe la jumătatea anului 1917, organele de spionaj de jos au fost întărite prin numirea la fiecare batalion a unui ofiţer special pentru conducerea cercetării şi observării. Cînd unităţile erau înlocuite, cîţiva subofiţeri şi soldaţi observatori rămîneau în vechiul sector, pentru a familiariza unităţile nou sosite cu condiţiile de observare. In plus, la sfîrşitul anului, au mai fost create grupe de observare infanteristică: cîte patru grupe la fiecare divizie de infanterie, cîte trei grupe la diviziile de cavalerie şi cîte o grupă la corpurile de armată. Grupele acestea erau înzestrate cu lunete de observare şi telefoane, avînd sarcina să observe cîmpul de luptă, independent de observarea artileristică, şi să comunice imediat conducerii ierarhice schimbările importante observate. In acest scop grupele erau ajutate de semnalizatori, de mici staţii de radio, de staţia de telegraf prin pămînt, de porumbei poştali, de alergători şi de cîini de legătură.

Datorită tuturor acestor măsuri, în preajma ultimului an de război, serviciul de spionaj căpătase o amploare la care nici nu se putuse visa la începutul războiului. O imagine completă ne-o oferă schema de organizare a serviciului de spionaj din primăvara anului 1918 (pag. 197).

Intre timp, personalul biroului de spionaj al marelui cartier general ajunsese la 50 de colaboratori; direcţia de spionaj a marelui stat major avea 100 de colaboratori. In plus, la secţia de paşapoarte lucrau 20 de ofiţeri, iar la şcoala de translatori militari — 10 ofiţeri. M-am opus cu hotărîre tendinţelor de a înlocui, în serviciul de spionaj, bărbaţii cu femeile. Abia în vara anului 1918 am făcut o singură excepţie pentru secţia de paşapoarte, angajînd în serviciu o colaboratoare calificată, serioasă, înzestrată cu o deosebită capacitate de muncă.

La începutul lunii aprilie a anului 1917, împăratul Karl şi-a exprimat dorinţa de a elibera toţi internaţii originari din regatul Poloniei şi toţi supuşii austrieci. Firesc că toate acestea au fost traduse în viaţă. Noi însă eram convinşi cu toţii că nu ne putem aştepta la recunoştinţă din partea acestor persoane primejdioase. Era deci necesar să fie puşi sub supravegherea poliţiei. Dar poliţia avea şi aşa de lucru pînă peste cap.

Năzuinţa împăratului Karl de a încheia cît mai grabnic pa-

cea a crescut şi mai mult în urma notei-raport, cu un conţinut extrem de pesimist, făcută de ministrul afacerilor externe la 12 aprilie 1917. Nota-raport a devenit cunoscută şi Antantei. Dar aceasta n-a contribuit de fel la slăbirea agresivităţii conducătorilor politici.

După o lună am avut prilejul să raportez contelui Czernin o chestiune foarte neplăcută. In octombrie 1914, cînd fusese ambasador la Bucureşti, i se furase din automobil o servietă. Printre alte documente se afla acolo şi cifrul diplomatic. Servieta, împreună cu întregul conţinut, îi fusese restituită, astfel că împăratul Frantz Iosef refuzase să-i aprobe cererea de demisie. Totuşi, după cucerirea oraşului Bucureşti, în podul vilei care aparţinuse primului ministru Brătianu s-a găsit un mare număr de fotografii făcute după dările de seamă întocmite de ambasada austro-ungară, precum şi cifrul nostru diplomatic, adică tocmai documentele care se aflaseră în servieta contelui Czernin.

In concluzie, i-au fost prezentate ministerului afacerilor externe, care stăruise continuu pe lîngă organele militare asupra necesităţii păstrării secretului cifrurilor, trei fotografii dovedind că romînii avuseseră posibilitatea de a descifra corespondenţa ambasadei noastre încă din toamna anului 1914. Astfel nu e de mirare că nota-raport din 12 aprilie a devenit cunoscută străinătăţii.

Convocarea parlamentului austriac la 30 mai 1917 s-a oglindit în activitatea biroului de spionaj sub forma unei afluenţe de intervenţii pentru eliberarea de permise necesare accesului deputaţilor în zona armatei de operaţii.

O dată cu ascuţirea problemei naţionale, misiunile serviciului de contraspionaj au devenit mult mai dificile. In toate partidele naţionale au căpătat greutate grupurile radicale. Delimitarea dintre planurile organizării de state independente şi intenţiile de a dărîma monarhia dispăruse.

Massaryk s-a grăbit să plece în Rusia, unde se deschiseseră, în sfîrşit, perspectivele creării unei puternice armate cehe. La sfîrşitul lunii aprilie a anului 1917, conferinţa din Kiev a cehilor şi slovacilor a hotărît crearea unui stat cehoslovac independent, lansînd totodată chemarea de înrolare în armata cehoslovacă. Dintre cei 332 de delegaţi la congres, mai mult de o treime erau prizonieri eliberaţi din lagăre. Cehii din Austria continuau să menţină în taină legături cu străinătatea. In felul acesta, conferinţa de la Kiev şi-a exercitat influenţa şi asupra stării lor de spirit.

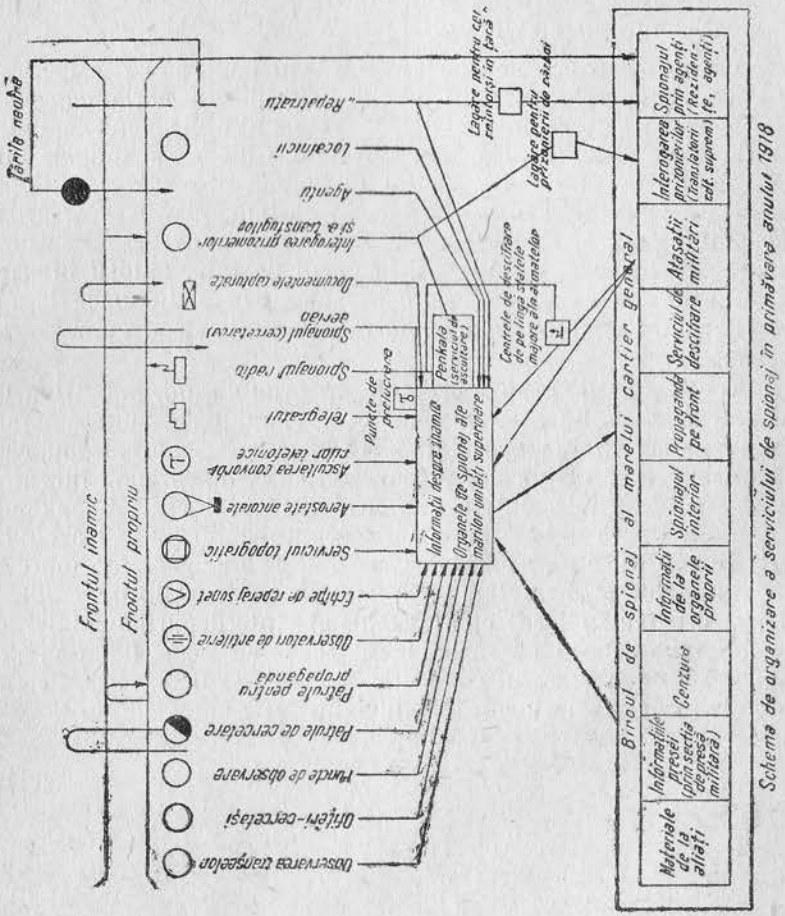

Schema de organizare a serviciului de spionaj în primăvara anului 1918

Corespondența conspirativă era expediată pe căi noi, pe care noi doar le bănuiam, fără a le putea însă descoperi.

Nu s-au lăsat mai prejos nici polonezii. Ei revendicau unificarea întregii Polonii, adică atît a părții germane, cît și a Galiției. Dar rusinii obiectau împotriva acestui lucru, cerînd autonomia Galiției răsăritene și a Bucovinei. Slovenii erau pentru unificarea tuturor slavilor din sud, în cadrul unei monarhii.

Cît de greu era de apărat statul, în condițiile acestea, împotriva elementelor destructive! Deputații din parlament căutau să se amestece în activitatea serviciului de contraspionaj, ori de cîte ori se ivea un prilej favorabil. Chiar și atitudinea mai severă față de militarii „neloiali din punct de vedere politic" a constituit obiectul unei interpelări în parlament. Cu acest prilej, s-a vorbit despre existența unor semne distinctive speciale pentru aceste persoane. Poate că, în cazul de față, autorii interpelării avuseseră în vedere pe foștii spioni, care, în unele lagăre de concentrare, trebuiau să poarte banderole de o culoare vie, prinse pe mînecă.

Toate săgețile erau îndreptate, în primul rînd, împotriva direcției pazei militare — reazim al serviciului de contraspionaj. Cu toată activitatea deosebit de rodnică a acestui organ, el a atras asupra sa ura acelor organizații care, din pricina lui, pierduseră profiturile scontate sau primiseră o lovitură neplăcută pentru flecăreală dăunătoare. La începutul lunii august a anului 1917, discursurile din parlament au dus la îndepărtarea mareșalului von Schleier, urmată la 9 septembrie de desființarea direcției și crearea în locul ei a „Comisiei interdepartamentale de pe lîngă ministerul de război", în frunte cu generalul Schmidt von Georgenen și șeful de secție Svoboda. Din fericire, schimbarea firmei n-a influențat în nici un fel asupra lucrurilor în sine.

Supraaglomerarea serviciului de contraspionaj a crescut și mai mult după amnistia declarată la 2 iulie 1917. Incă la 13 mai am fost la împărat într-o audiență de o oră și jumătate, împreună cu procurorul Preminger, în chestiunea Klofacz. Impăratul și-a exprimat dorința ca actul de acuzare să fie prezentat încă înainte de deschiderea parlamentului, adică înainte ca imunitatea parlamentară să intre în vigoare. Dar a venit și luna iunie și pretențiile cu privire la eliberarea lui Klofacz nu fuseseră formulate. La sfîrșitul lunii iunie, șeful marelui stat major m-a

însărcinat ca, împreună cu procurorul militar principal, să analizez problema amnistierii delicvenților politici.

Avînd în vedere interesele instituției mele, am obiectat împotriva amnistierii deținuților acuzați de trădare de stat. Cînd mi s-a comunicat că problema fusese deja rezolvată, nu mi-a mai rămas decît să condamn consilierii care folosiseră negativ intențiile bune ale împăratului. Am arătat că socotesc potrivit ca amnistia să fie declarată abia după terminarea războiului, drept recompensă pentru cei ce se comportaseră ireproșabil.

Amnistia a fost întîmpinată cu nedumerire, atît în armată, cît și în rîndurile elementelor loiale. Speranțele în recunoștința celor eliberați nu s-au împlinit. In țările inamice amnistia aceasta a fost apreciată ca un semn de slăbiciune, ca un act forțat, săvîrșit sub înrîurirea cehilor.

Cei amnistiați nici n-au apucat să scape de detențiune că au și fost cuprinși de pasiunea călătoriilor. Din păcate, comandamentul n-a putut lupta întotdeauna cu succes împotriva frecventării de către diferite persoane, de felul lui Concis, Malfatti și alții, a zonei din preajma frontului. Cînd Kramari a sosit la Praga a fost întîmpinat cu solemnitate, de parcă ar fi fost însuși regele încoronat al cehilor. La 12 iulie, guvernatorul general a fost nevoit să recunoască deschis că, din punctul de vedere al austriecilor, starea de spirit a cercurilor politice conducătoare ale poporului ceh e revoluționară. Le lipseau doar forțele necesare pentru a trece de la idee la acțiune. Cît privește autoritățile politice, se spunea că acestea erau atît de dezorientate, încît nu-și puteau da seama ce era sau nu îngăduit.

O dată cu înapoierea la Ragusa a marchizului de Bon, notar public, a doctorului Pugliese, locțiitorul primarului orașului și a altor persoane suspecte, mișcarea italienilor a luat o amploare mult mai mare decît pînă la război.

Endrici, episcopul orașului Triest, înapoiat în oraș în urma amnistierii, și-a reluat activitatea anterioară. Față de această situație, în luna iunie 1918, comandamentul suprem a fost nevoit să propună ministerului cultelor și al învățămîntului public să pună capăt activității antistatale a episcopului. Neînțelegînd situația, autoritățile orașului Triest s-au grăbit să angajeze pe cei amnistiați în serviciul secției lucrărilor de refacere. Influența persoanelor amnistiate din Triest n-a întîrziat să se manifeste: curînd, prizonierii italieni au început să fie întîmpinați cu cuvinte de bun venit.

La 8 august 1917, Klofacz, drept mulțumire pentru amnistiere, a organizat la Praga, cu ajutorul național-socialiștilor, o grevă la care au participat 20 000 de muncitori. Scopul grevei era oprirea exportului de cărbune și alimente din Boemia. Curînd după aceasta, la Pilsen a trebuit să fie declarată starea de asediu, pentru a se pune capăt manifestărilor stîrnite de expunerea provocatoare a unor produse din făină albă la cafeneaua „Valdec".

Datorită propagandei desfășurate spre sfîrșitul anului 1917, datorită activității parlamentului și a agitatorilor amnistiați, pînă și o simplă țărancă era ferm convinsă că proclamarea independenței Boemiei va pune imediat capăt lipsurilor în alimente, combustibil și îmbrăcăminte.

S-au făcut încercări de a influența și armata. In august 1917, deputatul Behine a adresat o chemare tuturor soldaților de pe front, cerîndu-le să se alăture programului de stat elaborat de cehi la 30 mai și să-i comunice toate cazurile de comportare necorespunzătoare față de ei. Bineînțeles că, pe măsura puterilor sale, serviciul de contraspionaj a luptat împotriva acestor încercări de a descompune armata.

In corespondența prizonierilor de război cehi începuse să se facă simțit un astfel de ton, încît biroul central de investigații a fost nevoit să remarce lipsa de teamă a acestora față de cenzură și față de pedepsele judiciare.

Intoarcerea din lagăre a preoților ortodocși și a filo-rușilor de teapa lui Markov a dus la intensificarea agitației în rîndurile rusinilor, care și așa erau nemulțumiți de planurile polonezilor. A început din nou lupta între biserica ortodoxă și cea catolică.

Polonezii erau în pragul unei răscoale generale. La începutul anului 1917, germanii au fost nevoiți să-i aresteze pînă și pe Pilsudski și pe Sosnakovski, șeful de stat major al acestuia, precum și o serie de alți membri ai organizației militare poloneze. Cu prilejul reorganizării legiunii într-un corp de armată auxiliar, membrii ei refuzaseră să depună jurămîntul. Au avut loc chiar și rebeliuni. Intre timp, consfătuirea militarilor polonezi din Petersburg hotărîse să organizeze din prizonierii de război polonezi o armată de 700 000 de oameni, pentru eliberarea Poloniei, cucerirea Galiției și a orașului Posnan.

Cenzura, important mijloc de stabilire a stării de spirit și de descoperire a firelor mișcării antistatale, a fost redusă considerabil în anul 1917, pentru ca o parte din colaboratori să poată

fi eliberați pentru nevoile frontului. Un număr însemnat din secțiile de cenzură de pe teritoriul ocupat au fost desființate sau contopite. Statul de organizare al cenzurii a fost redus la 400 de ofițeri și funcționari și la aproximativ 2 600 de soldați. Amploarea activității acestora poate fi apreciată după următoarele cifre medii cu privire la corespondența care le trecea lunar prin mînă : prin secția de cenzură din Viena — circa 1/2 de milion, prin cea de la Budapesta — circa 1/4 de milion, și prin cea de la Feldkirch — între 1 500 000 pînă la 2 000 000 de scrisori. De la începutul războiului și pînă la sfîrșitul anului 1917, comisia de cenzură de pe lîngă telegraful din Viena a controlat 10 500 000 de telegrame, dintre care 43 000 au fost reținute, iar 1 375 — transmise direcției poliției pentru anchetă.

Cu toată lipsa acută de oameni, a fost necesar să se creeze cîteva noi birouri de cenzură în regiunile industriale — la Reșița, Anina — unde fuseseră confiscate manifeste social-democrate. De asemenea s-a creat un birou la Ostrava, întrucît greva din iulie 1917 a putut fi lichidată abia după declararea stării de asediu. Comisia provizorie de cenzură, trimisă din Viena la Ostrava, ajunse la concluzia că mișcarea merita o atenție deosebită.

Serviciul de contraspionaj era deseori alarmat de informații despre diferitele acte de diversiune săvîrșite, pe scară largă, în Germania, de către Franța și Anglia. Dar, cu toată vigilența noastră, n-am putut descoperi la noi măcar un singur caz de diversiune de proporții mari. Totuși cazuri izolate au existat. Au fost arestați doi agenți inamici, care aveau într-un geamantan mașini infernale sub forma unor lanterne electrice. La prizonierii italieni au fost găsite rulouri de hîrtie impregnate cu parafină. De asemenea se întîmpla să se expedieze pe numele lor „sticle de vin", care se dovedi a fi petrol lampant. Exploziile din 25 mai de la fabrica de echipament din Beloveț de lîngă Pilsen, cele din 17 iunie de la uzina „Am Mittel", incendiul din 15 mai de la uzina de pulbere „Zauberodorf" de lîngă Neuenkirchen și explozia din 10 iunie 1917 de la Praga, au fost, după cum au arătat cercetările, simple accidente de producție. Accidente asemănătoare aveau loc și în țările inamice.

Era necesară cea mai mare vigilență, însă numărul obiectivelor care trebuiau supravegheate și păzite era atît de mare, încît se părea că sarcina principală a serviciului de contraspionaj

trecuse pe planul al doilea. Poate că tocmai aceasta a fost cauza micşorării considerabile a numărului de spioni prinşi, ori poate că spionii, cîştigînd mai multă experienţă, deveniseră mai şireţi. In sfîrşit, poate că inamicii, obţinînd informaţii suficiente de la trădătorii aflaţi în străinătate, care întreţineau într-ascuns legături cu spatele frontului Austro-Ungariei, începuseră să folosească agenţi într-o măsură mai mică.

Societatea italiană de binefacere „Opera Bonomelli" a fost demascată ca organizaţie de spionaj condusă de la Milano. Punctul ei de recrutare se afla la Lugano. Corespondenţa organizaţiei fusese reţinută de cenzură. Posibilitatea de a evita cenzura a fost lichidată prin cooperarea strînsă dintre biroul de cenzură de la Feldkirch şi secţia germană de cenzură de la Saint-Ludwig.

Pentru a zădărnici transmiterea informaţiilor prin contrabandă cu ajutorul călătorilor, am început să exercităm un control riguros asupra lor. Faptul că ofiţerii inamici luaţi prizonieri reuşeau să se strecoare cu documente false sau cumpărate pînă la poziţiile înaintate ale frontului nostru de pe Isonzo arătă cît de insuficient fusese controlul de pînă atunci. A fost capturată o întreagă bandă de falsificatori de profesie, în frunte cu membrul legiunii poloneze Viktor Bromovici.

Fie în scopuri de propagandă, fie pentru a cîştiga mai mult, o serie de ansambluri de operetă şi de estradă din Viena plecau în ţările neutre. In turnee, artistele primeau de obicei un salariu care abia le ajungea pentru întreţinerea zilnică. Serviciul de spionaj al Antantei nu pregeta să se folosească de acest fapt, astfel că galanţii cavaleri ai acestuia aflau de la artiste, care de obicei călătoreau mult prin Austria, mai multe informaţii decît doream noi.

In Romînia ocupată ne-a fost dat să facem cunoştinţă cu „spionajul aerian", organizat de ofiţerii francezi. Avioanele inamice lansau în spatele frontului nostru agenţi cu porumbei poştali. Agenţii aceştia se bucurau de un sprijin activ, mai ales din partea persoanelor care în trecut avuseseră legături cu poliţia romînă. Am reuşit să descoperim reţeaua vastă a acestei organizaţii şi s-o facem inofensivă.

In Zürich izbucni un conflict între consulul general austro-ungar, von Maurig, şi viceconsulul căpitanul Meyer. Conflictul a fost pricinuit, probabil, de proasta comportare a doi agenţi aflaţi la dispoziţia consulului.

Bucurîndu-se de încrederea deplină a consulului, agenţii aceştia au luptat împotriva grupului lui Meyer, discreditîndu-l pînă şi în faţa ataşatului militar la Berna, colonelul von Einem. Datorită acestui fapt, informaţiile furnizate de grupul lui Meyer, cu privire la minarea piscului Col di Lana, n-au fost crezute. Intre timp, piscul acesta a zburat într-adevăr în aer, chiar în ziua indicată de unul dintre transfugii italieni.

Fricţiunile cu consulul l-au determinat pe căpitanul Meyer să mute punctul de spionaj al flotei, de la consulatul general, într-o casă particulară. In noaptea de 24 spre 25 februarie 1917, pe cînd, din neglijenţă, în localul punctului de spionaj nu se afla nici un colaborator, acesta a fost atacat. Dimineaţa, casa de fier a fost găsită spartă cu ajutorul unui aparat de oxigen. Tot ce se găsea în casă fusese furat.

Cazul acesta a căpătat o largă publicitate. Marinarul compromis şi colaboratorii lui au fost nevoiţi să părăsească Elveţia.

Pentru noi, lucrul cel mai neplăcut a fost că, printre alte documente cu privire la activitatea agenţilor, fusese furat şi cifrul. După părerea unanimă, autorii atacului erau avocatul italian Livio Bini — unul dintre agenţii lui Meyer — şi locotenentul-major Ventinuglia, colaborator al serviciului italian de spionaj. In cursul anului 1918 s-a reuşit să se descopere cîte ceva în legătură cu acest fapt şi, drept rezultat, biroul nostru de spionaj află aproximativ următoarele: într-adevăr, iniţiatorul atacului fusese Bini, care propuse planul său consulului italian la Zürich, Carlo Menas. Consulul a dat de ştire la Roma, de unde fu trimis un inginer pentru a stabili posibilităţile tehnice. Sub un pretext oarecare, inginerul a vizitat cancelaria şi a ajuns la convingerea că, pentru efectuarea spargerii, erau necesari cel puţin doi spărgători cu experienţă. In consecinţă, guvernul italian eliberă din închisoare pe milanezul De Luc şi pe florentinul Palazzo şi-i trimise la Zürich. La întoarcere, ei au fost aşteptaţi la Como şi li s-au luat toate documentele, lăsîndu-li-se, drept recompensă, atît lor cît şi lui Bini, doar banii furaţi. Ei însă nu s-au mulţumit cu aceasta şi împărţeala dintre spărgători s-a făcut într-un mod foarte violent. Timp de zece ani în şir, au bătut capul tribunalelor italiene cu pretenţiile lor.

CAPITOLUL XXXIII

Diplomaţii ţărilor neutre — în slujba serviciului inamic de spionaj

Ataşatul militar romîn la Viena, căpitanul Traian Stîrcea, ca şi ceilalţi ataşaţi militari, se găseau de la începutul războiului sub supravegherea tacită a poliţiei. Cu acest prilej s-a descoperit o strînsă legătură suspectă între acesta şi studentul Ştefan Iorga, de la şcoala tehnică superioară, care, datorită concursului primit din partea lui Stîrcea, devenise secretarul bisericii romîne din Viena. S-a creat impresia că aici e ceva în neregulă. Amîndoi erau urmăriţi cu atenţie, însă nu s-a reuşit să se descopere nimic. Totuşi autorităţile militare n-au putut trece cu vederea faptul că, la sfîrşitul anului 1916, tocmai în preajma începutului războiului cu Romînia, Iorga trebuia să fie încorporat în armată. Datorită faptului că în comportarea recrutului au fost observate unele curiozităţi săvîrşite din imprudenţă, acesta a fost arestat şi, în cele din urmă, deferit tribunalului de garnizoană din Viena.

Intre timp, respectiv la începutul anului 1917, punctul de contraspionaj din Viena primi o înştiinţare secretă în care se arăta că în cadrul secţiei de cenzură a biroului central de informaţii al Crucii Roşii acţionează o organizaţie de spionaj. Ea îşi transmitea materialele în străinătate, prin intermediul reprezentanţelor diplomatice ale ţărilor neutre. Conducător al acestei organizaţii era, după cum se arăta în înştiinţare, contele Firmian, iar ajutoare ale acestuia—Valerio Benuzzi şi Mario Rensi. Toţi trei au fost arestaţi. Probele au fost repede adunate: relaţiile suspecte cu diplomaţii, în special cu Carlos Viliegas, ataşatul militar argentinian, precum şi cu femei suspecte şi cu iredentişti cunoscuţi; primirea unor sume de bani din Olanda; apropierea agasantă de ofiţerii care se întorceau de pe front; în sfîrşit, transmiterea către reprezentanţii străini a informaţiilor cu privire la evenimentele de pe frontul împotriva Italiei. In plus, locotenentul de rezervă Karl Perner, care fusese arestat ca spion, recunoscuse că avusese o convorbire privitoare la spionaj cu contele Firmian şi îşi exprimase convingerea că la Viena există o organizaţie de spionaj. Cu toate acestea, Firmian şi Benuzzi s-au apărat cu atîta abilitate, încît la sfîrşitul lunii septembrie 1917, din ordinul autorităţilor militare din Viena, au fost

puşi în libertate. Dar ancheta împotriva lui Rensi şi a altor acuzaţi de mai mică importanţă a continuat.

In ceea ce-l priveşte pe Iorga, în mai puţin de o lună, el a recunoscut cu sinceritate că, începînd din luna mai 1915, sub înrîurirea naţionaliştilor romîni, care au vrut probabil să profite de relaţiile lui nefericite cu Stîrcea, fusese silit de ataşatul militar romîn să ducă o activitate de spionaj, fapt cunoscut şi de ambasador, prinţul Mavrocordat. In timpul îndeplinirii diferitelor sale misiuni, Iorga se întîlnise cu peste 50 de spioni, majoritatea dintre ei naţionalişti romîni. Printre aceştia se număra şi ataşatul comercial romîn, Vasile Candiani, precum şi contele Firmian şi Benuzzi, eliberaţi de curînd. O activitate foarte multilaterală desfăşura Benuzzi. El întreţinea legături nu numai cu Stîrcea şi cu ministrul marinei italiene, dar şi cu ambasada spaniolă. Benuzzi îşi culegea informaţiile prin amanta sa, pe care o prezenta cu cea mai mare bunăvoinţă ofiţerilor noştri. In plus, el divulga romînilor şi italienilor secretele interne ale secţiei de cenzură, informîndu-i îndeosebi că scrisorile prizonierilor de război sînt folosite pentru scopurile serviciului de spionaj. Tot el îşi asumase grija ca, după eliberare, să-l aranjeze din nou pe contele Firmian la secţia de cenzură, pentru ca preţiosul izvor de informaţii să fie folosit în continuare.

Benuzzi folosise în scopurile sale şi organizaţia ruso-franceză de spionaj din Elveţia. Noi am dat de urma ei la începutul anului 1917, cînd am stabilit că se folosea de serviciile spaniolilor. Cetăţenii aceştia, supuşi ai unei ţări neutre, făceau din spionaj o afacere rentabilă. Parte din ei erau în serviciul Puterilor Centrale, iar cea mai mare parte în serviciul ţărilor Antantei. Cu concursul primit din partea secţiei germane de spionaj, ataşaţii militari la Madrid şi Berna, împreună cu consulatul general de la Zürich, cu punctul de spionaj de la Feldkirch şi cu direcţia de spionaj a marelui stat major, au descoperit firele acestei organizaţii de spionaj, stabilind că spionii călătoreau prin Austro-Ungaria şi Germania sub înfăţişarea de negustori de fructe.

Felul în care romînii înţelegeau neutralitatea ne este dovedit şi de simplul fapt că rapoartele lui Stîrcea (cuprinzînd impresiile acestuia despre frontul austro-ungar unde îi fusese permis accesul), erau transmise imediat ruşilor, prin Brătianu.

După intrarea Romîniei în război, Stîrcea şi-a încredinţat agentura secretarului ambasadei chiliene, Filipp Aninat. Chilianul îşi transmitea materialele prin Elveţia, cu concursul ataşatului militar argentinian Villegas.

Demascările acestea au dus la arestarea lui Firmian, Benuzzi şi Brigola. Ancheta, care s-a soldat cu arestarea a încă 20 de persoane, fireşte că s-a prelungit. Benuzzi, care a ştiut să cîştige simpatia pazei, şi-a continuat activitatea de spionaj chiar în timp ce se afla sub arest. Printre altele, a intrat în legătură cu spaniolii Pedro Riquelm Galera şi Joachim Foix. Cînd lucrul acesta a fost descoperit, s-au efectuat şi alte arestări. Dar înainte ca procesul să aibă loc, s-a produs lovitura de stat şi toţi acuzaţii au fost eliberaţi în baza amnistiei.

Fireşte că, după primirea informaţiilor de mai sus, am început să-i supraveghem cu o deosebită atenţie pe ataşatul militar argentinian şi pe diplomaţii chilieni. De asemenea, am găsit mijloacele necesare pentru a controla corespondenţa acestor diplomaţi care încălcau în chip atît de grosolan regulile neutralităţii. Arestarea studentei Tereza Colben, în octombrie 1918, a dovedit că ei şi-au continuat totuşi activitatea : în gulerul de blană al studentei a fost descoperită o hîrtie conţinînd o misiune de spionaj şi cheia cifrului. Ea a recunoscut că fusese recrutată pentru activitate de spionaj de către ataşatul comercial romîn la Berna Vasile Candiani, care îi propusese să transmită informaţiile culese aceluiaşi chilian, Aninat, care la rîndul său transmitea aceste rapoarte în Elveţia, prin curierii săi.

Sîntem de părere că Aninat şi ceilalţi mijlocitori voluntari nu jucau acest rol numai din amabilitate.

CAPITOLUL XXXIV

Propaganda noastră în favoarea păcii şi luptele încununate de succes duse împotriva Rusiei în vara anului 1917

Vastele pregătiri efectuate de italieni în vederea unei noi ofensive, a zecea la număr, pe Isonzo, şi ziua fixată pentru atac erau cunoscute de mult serviciului nostru de spionaj. Pe la mijlocul lunii aprilie 1917, agentura noastră ne înştiinţă că Anglia urma să furnizeze Italiei 300—400 de tunuri de cîmp şi 21

de baterii cu tunuri grele ; de altfel, Cadorna scrie că toate acestea erau doar propuneri pe care el a fost nevoit să le respingă, deoarece, la sfîrşitul lunii aprilie, artileria aceasta trebuia trimisă din nou pe frontul francez. De aceea, comandantul suprem italian s-a mulţumit cu cele 152 de tunuri englezeşti şi 35 de tunuri franţuzeşti, majoritatea dintre ele de calibre mari.

Perioada aceasta se caracterizează printr-o stare de nelinişte provocată de faptul că italienii fuseseră informaţi de intenţia noastră de a dezlănţui o mare ofensivă cu participarea trupelor germane. Cadorna a găsit necesar să declare că „pe tot frontul se resimte o înaltă capacitate de luptă“ şi că „ofensiva noastră se va transforma într-un al doilea Verdun“. Dar, potrivit informaţiilor noastre, moralul trupelor italiene lăsa de dorit. Cazurile de dezertare deveneau tot mai frecvente, îndeosebi în sudul Italiei, unde dezertorii constituiau bande întregi. Cu preţul unor pierderi de 200 000 de oameni, cea de a zecea bătălie de pe Isonzo, începută la 12 mai şi terminată la 5 iunie, a dat italienilor masivul „Kuk“ şi o mică fîşie de pămînt la flancul sudic. Ofensiva aceasta a fost marcată prin răscoalele unor întregi regimente italiene, care au refuzat să meargă la luptă. Trei regimente au fost capturate de noi aproape fără luptă, pentru ca în timpul contraofensivei noastre să mai fie capturaţi încă 27 000 de oameni. Evenimentele acestea au produs o impresie uluitoare asupra comandamentului italian, care le atribuia influenţei dezagregante a propagandei noastre.

Faţă de această situaţie, Cadorna a întreprins o nouă încercare pe frontul din Tirol. Agentura noastră ne informase asupra acestei intenţii încă în luna martie, cu toate că statele majore ale respectivelor armate italiene au primit ordinul abia la 27 aprilie. Bătălia, desfăşurată între 9 şi 25 iunie, nu le-a adus italienilor succesul aşteptat. Ofensiva secundară, din valea rîului Eci şi din faţa localităţii Pazubio, n-a fost realizată datorită scăderii spiritului de luptă al trupelor. In felul acesta, italienii se epuizară din nou tocmai în luna iunie, cînd ruşii, după călătoria lui Kerenski pe front, hotărîră să treacă din nou la ofensivă.

In armatele a 11-a, a 7-a şi a 8-a, destinate pentru ofensivă, disciplina fusese restabilită. Aproape că nu mai veneau „parlamentari“. Dar dacă izvorul acesta de informaţii se epuizase,

triumfa în schimb spionajul radio şi ascultarea convorbirilor telefonice.

După cîte am aflat de curînd, Brusilov intenţionase să organizeze ruperea frontului la Brjezan, Zborov şi Stanislavov. Noi ştiam încă la 25 iunie că ofensiva de la Brjezan şi Zborov va începe la 29 iunie. Din cele 29 de divizii ale armatelor a 11-a şi a 7-a, concentrate aici, 14 se aflau de mult în rezervă şi, potrivit informaţiilor noastre, erau gata să pornească la ofensivă.

Toate acestea au îndemnat comandamentul nostru să elaboreze planul unei mari contraofensive. Lovitura principală trebuia dată dinspre vest, de către trupele germane, asupra flancului de nord al grupării ruseşti aflate în ofensivă, de îndată ce aceasta va angaja lupta.

La 29 iunie, cînd ştirile despre ofensiva rusă au fost confirmate, s-a dat ordinul de contraofensivă.

Incă la 4 iulie, în toiul desfăşurării luptelor, am putut comunica comandamentului că, după 2 zile, va începe o nouă mare ofensivă, a armatei a 8-a, la Stanislavov. Succesele iniţiale ale acestei ofensive şi datele furnizate de spionaj cu privire la deplasarea armatei a 7-a peste Nistru, pentru exploatarea acestor succese, a impus trecerea unor anumite părţi din trupele destinate pentru contraofensivă la dispoziţia armatei generalului Kewes, asupra căreia se exercita o presiune puternică. Datorită acestui fapt, întreaga operaţie proiectată a fost pusă sub semnul întrebării. Totuşi, informaţiile noastre precise din perioada 11—15 iulie ne dădeau posibilitatea să credem că avem şanse de succes deplin, chiar şi în cazul slăbirii grupării de izbire.

De altfel, în perioada aceasta, nici ruşii n-au fost prost deserviţi de agenţii lor. La 5 iulie au sosit primele trenuri cu trupe germane aduse de pe frontul apusean, iar la 9 iulie a şi fost expediată din Petersburg următoarea radiogramă necifrată:

„Pentru constituirea grupării de izbire împotriva ofensivei noastre, germanii au adus 12 divizii de pe frontul apusean pe cel răsăritean".

Cu toate că ruşii dispuneau de timp suficient pentru a para lovitura începută abia la 19 iulie, totuşi ei n-au rezistat presiunii unui inamic mai puternic. Dimpotrivă, ruşii au suferit o înfrîngere hotărîtoare. Disciplina, restabilită cu greu, n-a putut rezista înrîuririi morale a unei mari ofensive, sprijinite de o puternică

artilerie. In sectoarele pasive, propaganda noastră continua [1]). E drept că pe alocuri ea întîmpina rezistenţă. Astfel, la 1 iunie a fost capturat un translator de-al nostru, sublocotenentul Mogetici, iar la 6 iulie s-a întreprins un atac asupra unui grup austriac de cercetare, în timpul căruia a căzut locotenentul Herbst. Totuşi, în majoritatea cazurilor, reuşeam să intrăm în tratative cu delegaţii ruşi. De altfel, ruşii comunicau că Kerenski încercase să înduplece armata a 9-a să participe la ofensivă, însă fără succes.

Datorită spionajului radio, celui aerian şi depoziţiilor făcute de prizonieri se putea urmări cu regularitate calea de retragere a armatei a 11-a ruseşti, urmată curînd de armatele a 7-a şi a 8-a. Se observa o evidentă demoralizare a unor întregi mari unităţi. La 27 iulie, spionajul radio a bătut recordul, descifrînd 333 de radiograme, în cea mai mare parte cu caracter operativ. In ziua următoare, ruşii au introdus un cifru nou, al 26-lea la număr, însă numai după o zi a fost descoperit şi acesta, deoarece ruşii divulgaseră mai întîi metoda de transpunere.

Intre timp, la 23 iulie, pentru a-şi uşura retragerea, inamicul a început o ofensivă spre nord, lîngă Dvinsk, precum şi în sud, cu participarea armatei 1 romîne, refăcută. Serviciul nostru de spionaj avertiză la timp comandamentul despre această ofensivă. Datorită marelui număr de ofiţeri francezi aflaţi în cadrul acestei armate, romînii au obţinut o serie de succese, care, însă, pentru ansamblul lucrurilor, nu aveau nici o însemnătate. Contraofensiva mareşalului Makensen, începută la 6 august, n-a putut da peste cap flancul sudic al frontului inamic.

Astfel, campania s-a terminat cu eliberarea întregii Galiţii răsăritene şi a Bucovinei, cu excepţia părţii de sud-est a acesteia. Rezultatele campaniei au creat convingerea că, din momentul

[1]) Ronge atribuie descompunerea armatei ruse, după revoluţia din februarie, propagandei austriece, de altfel extrem de stîngace şi lipsită de convingere politică. Faptul poate fi explicat numai prin dorinţa conducătorilor serviciului austriac de spionaj de a căpăta decoraţii şi pentru acest lucru. Dimpotrivă, propaganda lui Ronge şi a subordonaţilor săi a dat posibilitate comandamentului rus ca, la 18 iunie (1 iulie), să împingă trupele la ofensivă. „Propagandiştii" austrieci propuneau soldaţilor ruşi să nu dea ascultare ofiţerilor, să nu tragă în austrieci, să se împrăştie pe la casele lor etc., însă ei înşişi nu făceau acest lucru. Comandamentul armate ruse a folosit lipsa de concordanţă dintre spusele „propagandiştilor" austrieci şi faptele trupelor austriece. (Nota red. ruse)

acesta, ruşii nu mai puteau fi consideraţi capabili de o ofensivă. Regruparea forţelor, începută pe frontul de sud-vest, a fost descoperită chiar în aceeaşi zi, datorită spionajului radio. Noua grupare a ruşilor, ultima, a fost de asemenea identificată în cursul unei singure zile.

CAPITOLUL XXXV

Situaţia creată în preajma acţiunii întreprinse de Papa pentru încheierea păcii

Ţinînd seamă de descompunerea armatei ruseşti, la 1 august 1917 s-a dat publicităţii propunerea Papei de la Roma de a mijloci încheierea păcii, propunere care a căpătat o deosebită însemnătate. Lumea întreagă dorea ca războiul să se termine. Deschiderea parlamentului, amnistia şi succesele obţinute pe front n-au produs nici o impresie asupra maselor largi ale populaţiei Austro-Ungariei şi aceasta datorită faptului că nivelul de trai continua să scadă mereu, precum şi datorită grelelor şi sîngeroaselor pierderi. Mesajul Papei a avut însă un răsunet viu. Potrivit informaţiilor comandamentului suprem, situaţia alimentară era nesatisfăcătoare, mai ales în Dalmaţia şi Istria unde fuseseră înregistrate cazuri de moarte prin inaniţie. Chiar şi în binecuvîntata Ungarie, după consumarea ultimei recolte, începu să se resimtă o lipsă acută de alimente. Totuşi, pe la jumătatea lunii iulie 1917, rezultatele bune obţinute la treierişul noii recolte îmbunătăţiră starea de spirit.

Italienii, ale căror exagerate revendicări teritoriale faţă de Austria constituiau o piedică serioasă în calea spre încheierea păcii, se aflau, potrivit informaţiilor furnizate de agentura noastră, într-o situaţie foarte grea. Oboseala cauzată de război se accentuase considerabil după cea de a 10-a bătălie nereuşită de pe Isonzo. La Torino, Milano şi în alte oraşe aveau loc manifestări de nemulţumire. Trimiterea soldaţilor pe front stîrnea aşanumitele „revolte ale babelor". Criza de combustibil se agravase; importul de cereale scăzuse mult. Indignarea împotriva speculanţilor creştea. Populaţia era nemulţumită de Anglia. De fapt, pentru continuarea războiului erau doar marile societăţi, proprietare de vase de comerţ, care se îmbogăţeau de pe urma lui.

Despre conferinţa Antantei, ţinută la sfîrşitul lunii iulie la Saint Jean de Morien, am fost informaţi din şase surse de încredere. Generalul Cadorna a avut prilejul să audă reproşuri aspre din partea aliaţilor pentru consumul de muniţii extrem de mare şi, de fiecare dată, fără nici un rezultat. Aliaţii îl sfătuiră că e mai bine să întreprindă ofensiva de vară în Tirol, decît pe frontul Isonzo. Cadorna considera totuşi mai probabil succesul pe Isonzo. Intr-adevăr, în luna iulie am aflat despre întărirea artileriei pe frontul de pe Isonzo şi despre aducerea a 11 brigăzi italiene de pe frontul din Tirol. Totuşi, Cadorna amîna mereu începutul ofensivei. In primele zile ale lunii august am aflat că se proiectează să se aducă încă 5—6 brigăzi. Frontiera cu Elveţia fusese închisă pentru transportul de mărfuri şi pasageri, ceea ce constituia de asemenea un indiciu al apropiatei ofensive. Numărul transfugilor creştea, ca totdeauna înaintea unor lupte mari. La 6 august, printr-o telegramă cifrată, maiorul Bátorfy ne comunică din prizonierat despre ofensiva ce urma să aibă loc. La 10 august, unul dintre izvoarele noastre ne aduse la cunoştinţă că regele Romîniei şi Kerenski adresaseră guvernului francez rugămintea ca italienii să întreprindă o ofensivă demonstrativă, pentru a se uşura situaţia pe frontul de răsărit. Totuşi, italienii n-au dat dovadă de combativitate. Faptul acesta se explică prin refuzul brigăzii Cuneo de a pleca pe front şi prin revoltele ce au avut loc în brigăzile Udine şi Rovigo.

La conferinţa Antantei de la Saint Jean de Morien, italienii n-au fost de acord să sprijine pe englezi cu trupele lor împotriva turcilor. In schimb au formulat pretenţii maxime cu privire la viitoarea pradă în Asia Mică. Luarea hotărîrii a fost amînată pînă la conferinţa de la Londra, care însă nu s-a mai ţinut. Luni în şir a durat tîrgul dintre Italia şi aliaţi. Era foarte distractiv să-l urmăreşti din turnul serviciului de spionaj, gîndindu-te la idealurile înalte, prezentate drept ţeluri ale războiului.

Divergenţele acestea trezeau nădejdea că năzuinţa de pace va avea un răsunet şi în rîndurile conducătorilor statelor inamice.

De altfel, nici în lagărul Puterilor Centrale nu era totul în ordine. Incă în luna mai 1917 aflasem că Turcia ducea în Elveţia tratative pentru încheierea unei păci separate. Ea era de acord să facă concesii în Asia Mică, în schimbul unui ajutor financiar şi al anulării privilegiilor acordate cetăţenilor Antantei. Şi cercurile internaţionale financiare evreieşti de la

Londra, care aveau legături cu Djavid Bei, ministrul finanţelor, făceau intervenţii pentru încheierea unei păci separate. De altfel, împotriva acestui lucru nu obiecta nici guvernul englez. Faptul acesta ne fusese comunicat încă la 22 mai 1917 din Constantinopol. Impotriva păcii separate cu Turcia luptau sioniştii, considerînd-o drept o ameninţare pentru speranţele lor în constituirea unei Palestine independente.

După insuccesul ofensivei întreprinse de generalul Sarrail în luna mai, situaţia militară din Balcani ne deveni favorabilă nouă. Abia la începutul lunii septembrie 1917, inamicul a mai întreprins o ofensivă pe frontul de vest, însă la ea a participat numai divizia „provizorie" franceză. Operaţia aceasta e interesantă prin faptul că a decurs în condiţii de deplasare extrem de grele. Agentura noastră ne înştiinţase încă la 30 august, cu 8 zile înainte de atac, de sosirea a 4 batalioane franceze din Florina în raionul Corci, avertizîndu-ne de probabilitatea unui atac inamic asupra brigăzii a 20-a de munte, la nord de Devoli. Intăririle noastre au sosit însă prea tîrziu şi brigada a fost nevoită să se retragă în raionul Lin. După aceasta au început luptele pentru recucerirea poziţiilor pierdute, lupte care au durat pînă în octombrie.

Incă la jumătatea lunii mai a anului 1917 englezii, vrînd să-şi folosească trupele pe alte teatre de operaţii, insistaseră asupra desfiinţării armatei de la Salonic. Lucrul acesta îl ştiam din radiogramele descifrate. Din acelaşi izvor aflarăm şi despre rezistenţa opusă de sîrbi, de italieni şi de Venizelos. La începutul lunii iunie, am aflat pe aceeaşi cale despre intenţia Antantei de a-l sili pe regele Constantin al Greciei să abdice. Iniţial, planul acesta n-a avut succes, însă ulterior înfăptuirea lui a devenit inevitabilă, în urma măsurilor forte luate de amiralul francez Donnart. Anglia şi-a dat consimţămîntul, mulţumită că-şi poate scoate două divizii pentru a le transporta în Egipt şi pe Sinai. Slăbirea aceasta urma să fie compensată de greci, după venirea la putere a lui Venizelos.

Unul dintre elementele active ale armatei de la Salonic îl constituiau sîrbii nemulţumiţi de pasivitatea lui Sarrail. Noi am aflat prea tîrziu că organizaţia ofiţerilor sîrbi — „Mîna neagră" — se afla într-o puternică opoziţie faţă de cercurile guvernante oficiale. Dacă am fi ştiut lucrul acesta mai devreme, propaganda noastră ar fi putut profita de situaţie. Elementele nemulţumite, aflate în fruntea organizaţiei respective, au fost în-

depărtate cu ajutorul unui proces înscenat la Salonic pentru acuzaţia de complot împotriva moştenitorului tronului, Alexandru, şi împotriva lui Paşici. In iunie 1917, după o publicitate minimă, acuzaţii au fost socotiţi vinovaţi şi împuşcaţi.

Pe la jumătatea lunii august 1917 s-a constituit un batalion de landsturmişti croaţi care a fost trimis pe frontul din Macedonia, pentru desfăşurarea propagandei în rîndurile sîrbilor. Croaţii intrau în tratative cu posturile sîrbeşti, primeau de la sîrbi scrisori pentru expedierea lor în patrie şi difuzau ziarul „Belgradskie Izvestia", care apărea la Belgrad în limba sîrbă. Drept rezultat al acestei propagande, pînă în luna septembrie 1918 au trecut de partea noastră un număr de 9 ofiţeri şi 445 soldaţi, ceea ce, firește, era extrem de neplăcut pentru armata de la Salonic. Francezii luară măsuri hotărîte de contracarare: cei ce aveau asupra lor ziarul „Belgradskie Izvestia" erau pedepsiţi cu moartea. Dar toate acestea au fost de prea puţin folos. Firește, transfugii constituiau un minunat izvor de informaţii; de la ei aflam veşti şi despre soldaţii noştri care călcaseră jurămîntul şi trecuseră de partea diviziei voluntare sîrbeşti.

In vara anului 1917, cînd în rîndurile aliaţilor de la Salonic aveau loc schimbări permanente, noi mai contam pe fidelitatea Bulgariei. Totuşi, în luna martie 1917, biroul de spionaj al marelui cartier general a ajuns la convingerea că fidelitatea aceasta se bazează exclusiv pe avantajele pe care sînt în măsură să le asigure Puterile Centrale. Era suficient ca Antanta să ofere ceva mai mult, pentru ca Bulgaria să treacă cu dragă inimă de partea ei. Se şi iscaseră fricţiuni între primul ministru Radoslavov şi marele cartier general, apropiat de opoziţia democratică. Colonelul Tantschos, numit în funcţia de ataşat militar la Sofia în locul colonelului Nowak, ne înştiinţa că, datorită acestor fricţiuni, secţia jandarmeriei de campanie, care conducea serviciul de contraspionaj, fusese mutată de la Sofia la Küstendil. La Sofia, pe lîngă ministerul de război, fusese creată o direcţie căreia i se încredinţă activitatea de contraspionaj în spatele frontului. Serviciul bulgar de spionaj — slab organizat — de pe lîngă comandamentul suprem era condus de maiorul Vatev, în strînsă colaborare cu serviciul german de spionaj.

Revoluţia rusă n-a rămas fără influenţă asupra Bulgariei. Activitatea partidului progresist liberal al lui Danev se intensifică. Agitaţia socialistă începu să se facă simţită şi în armată.

In luna august a avut loc o mare răscoală, care a putut fi înăbuşită numai prin executarea unui mare număr de soldaţi. Şi partidul agrar filo-rus ducea o muncă de descompunere în rîndurile soldaţilor. Nemulţumirea creştea şi printre ofiţeri. In plus, socialistul Kircov, întors de la conferinţa ţinută la Stockholm, începuse să desfăşoare o propagandă pacifistă.

Bulgarii, ostili Germaniei datorită disputei iscate pe tema Dobrogei, aveau în acelaşi timp o atitudine de neîncredere faţă de Turcia şi nu ascundeau ţelurile urmărite de ei în război. Nu era un secret faptul că ei năzuiau să unească toate teritoriile din Peninsula Balcanică, care erau cît de cît populate cu bulgari.

Dacă e să ţinem seamă şi de faptul că trebuia să ne temem de influenţa revoluţiei ruse în rîndurile populaţiei proprii şi că războiul submarin nelimitat nu dăduse rezultatele aşteptate, devine limpede că acţiunea întreprinsă de Papa Benedict al XV-lea pentru încheierea păcii trebuia considerată drept cea mai favorabilă ieşire din situaţia ce se crease. Din păcate, părerea aceasta nu era împărtăşită şi de Germania, a cărei situaţie internă era, de altfel, mult mai trainică. Tot atunci ni se oferi o posibilitate ademenitoare de a duce tratative direct cu marele stat major francez. La 7 august 1917, în Elveţia, a avut loc întîlnirea dintre contele Armand, maior din marele stat major francez şi contele Rewerter, rudă cu primul. In perioada aceasta starea morală a armatei franceze ajunsese la cea mai grea cumpănă. Criza a fost însă curînd atenuată, datorită unor măsuri energice. Faţă de această situaţie, tratativele începute au rămas fără nici un rezultat, la fel ca şi încercarea bine intenţionată a prinţului Sixt.

De prea puţin folos pentru încheierea păcii a fost şi larma stîrnită de pacifiştii nepoftiţi de teapa lui Fried, Feilbogen, Meinl, Ferster şi Ude, care, aflîndu-se în Elveţia, vedeau totul în negru. Ei aduceau prejudicii şi aliaţilor noştri germani, care ajunseseră să vorbească despre o puternică propagandă revoluţionară condusă de prinţul Alexandru Hohenlohe, Ferster şi Fried. Şi mai mare rău ne pricinuiau aceşti oameni în străinătate, unde trimiteau scrisori întocmite, probabil, în acelaşi spirit ca şi cele expediate în patrie. Astfel, într-una din scrisorile interceptate de vigilenta noastră cenzură, Fried scria la Viena unei oarecare doamne Frankl :

„Dacă nu vom reuşi să rupem în mod hotărît legăturile cu Germania, nu vom obţine niciodată pacea de care avem nevoie. De altfel pe linia aceasta îmi desfăşor toată activitatea".

In preajma celei de a unsprezecea ofensive a italienilor pe Isonzo, care începu la 18 august, starea de spirit din ţara noastră se înrăutăţi. Fusesem avertizaţi asupra ofensivei, cu o zi înainte de începerea ei, de către un locotenent şi de 18 soldaţi din regimentul 206 infanterie italian, care trecuseră de partea noastră. In timpul acestei operaţii am suferit o serie întreagă de insuccese. Italiei, însă, ofensiva aceasta i-a adus pentru prima dată un însemnat cîştig teritorial, creîndu-se astfel o situaţie ameninţătoare pentru Triest.

CAPITOLUL XXXVI

Trădarea de la Carzano

Incă în perioada celei de a unsprezecea bătălii de pe Isonzo, marele stat major italian elaborase un plan care promitea să provoace o dezorganizare totală a sistemului apărării noastre din Tirolul de sud. Pentru apărători, cea mai primejdioasă cale de acces direct spre Triest era valea Brentei superioare, aşanumita Val Zugana. Ea era barată de poziţia noastră de apărare, care se întindea de la Monte Civaron spre gurile rîului Mazo, continuîndu-se de-a lungul malului apusean al acestuia. Pe malul răsăritean erau întărite doar colinele aflate mai sus de Carzano, constituind aşa-numitul cap de pod Mentrate. La sud de capul acesta de pod, în sectorul dintre Mazo şi Brenta, inclusiv podul ce duce direct spre Carzano, era situat batalionul 5 din regimentul 1 infanterie din Herţegovina, încadrat cu un mare număr de cehi. Batalionul era comandat provizoriu de un încercat spion — maiorul Lack. Cel mai curajos ofiţer din batalion era ober-leutnantul de rezervă Ludwig Pivko, erou al luptelor pentru piscul de Lanx. Pivko era de naţionalitate sloven, căsătorit cu o cehă. Pînă la mobilizare, fusese profesor la un institut pedagogic. Era distins cu toate decoraţiile de luptă şi se bucura de o încredere nemărginită din partea tuturor şefilor. Pînă la reîntoarcerea sa din concediul petrecut în Boemia, în luna mai 1917, Pivko fusese considerat un luptător brav.

Din momentul acela el începu să caute un prilej favorabil pentru a intra în legătură cu inamicul. In cele din urmă reuşi să ia contact cu o unitate inamică situată în faţa sectorului ocupat de batalionul său. După bătălia din iunie, în sectorul acesta începuse să domnească o oarecare acalmie. Micile incursiuni întreprinse împotriva italienilor nu fuseseră încununate de succes, însă nimeni nu presupunea că aceasta se datora unei trădări.

După ce Pivko îşi asigură încrederea inamicului, întocmi un plan care avea drept scop să deschidă italienilor drum spre dispozitivul batalionului.

Pivko şi-a pregătit acţiunea sa mîrşavă cu deosebită prudenţă. Treptat-treptat el antrenă în acest complot soldaţii de origine cehă, care făceau serviciul în batalion. Cel ce se bucura de încrederea sa deosebită era un feldwebel pe care îl trimise o dată în patrulare, înţelegîndu-se dinainte cu inamicul prin intermediul transfugilor. Potrivit înţelegerii, patrula a fost atacată, iar feldwebelul, chipurile, ucis de o explozie. In realitate, acesta s-a dus direct la Vicenza, unde planul întocmit fusese cercetat de către comandamentul italian şi aprobat în principiu. In ziua următoare, feldwebelul s-a înapoiat la batalion şi a început să îndruge tot felul de poveşti despre scăparea sa miraculoasă.

După aceasta s-a trecut la elaborarea planului în detaliu. Cu sprijinul lui Pivko, căpitanul Finzi din marele stat major italian, travestit într-o uniformă austriacă, a executat o recunoaştere amănunţită a poziţiei. Pentru a lămuri anumite probleme şi îndoieli ivite cu acest prilej era necesar să se ducă noi tratative cu Pivko sau cu oamenii acestuia. In cursul nopţii trimişii lui Pivko treceau fără greutate la italieni, sub pretextul inspectării gărzii mari. Semnul convenţional era explozia a două grenade într-un anumit sector, în obişnuitele ore de acalmie.

Dar înainte de a fi lămurite toate problemele şi de a se fixa noaptea pentru efectuarea atacului, se întîmplă un eveniment neprevăzut. Unul dintre participanţii la complot încercă să recruteze pe bucătarul trimis la batalion, un soldat de origine cehă. Complotistul comunică bucătarului despre vizita făcută de feldwebel la Vicenza şi, pentru a-i spulbera îndoielile, îi spuse că Pivko e la curent cu toată povestea. Temîndu-se să divulge ceva în batalionul plin de complotişti, bucătarul se duse în timpul nop-

ţii la statul major al diviziei şi acolo dădu totul în vileag. Fiind foarte emoţionat, cei de la statul major l-au crezut nebun. Cînd însă a început să stăruie şi a citat numele lui Pivko, cunoscut ca un ofiţer remarcabil, a fost socotit calomniator, băgat la arest iar cazul său deferit procurorului. Procurorul era atît de convins de falsitatea învinuirii, încît hotărî să-l demaşte pe calomniator printr-o confruntare cu persoanele pe care le acuzase. Singura probă — absenţa vremelnică a feldwebelului — Pivko reuşi s-o explice într-un chip veridic. Denunţătorul a fost trimis din nou la arest, cei bănuiţi puşi în libertate, iar Pivko, în semn de recompensă, a fost însărcinat să conducă delegaţia ce urma să-l întîmpine pe împărat. La reîntoarcere, el vorbi cu însufleţire despre comportarea plină de amabilitate a împăratului.

Din pricina incidentului arătat mai sus şi aşteptîndu-se pe curînd o mare ofensivă cu participarea trupelor germane, comandamentul suprem italian hotărî să accelereze traducerea în viaţă a planului conceput cu atîta şiretenie. Pentru înfăptuirea planului a fost stabilită noaptea de 17 spre 18 septembrie 1917. Pivko şi complicii săi îşi asumară sarcina de a turna în masa de seară a personalului gărzii mari, şi, pe cît posibil, a tuturor ostaşilor batalionului un somnifer primit de la italieni. Feldwebelul grupei de mitraliere se îngriji ca la piese să rămînă un număr cît mai mic de cartuşe. Legătura telefonică se afla în mîinile complotiştilor şi ei primiră ordin ca imediat ce cineva încearcă să înştiinţeze vecinii sau comandamentul superior s-o întrerupă. La lăsarea nopţii, o noapte senină dar întunecoasă, Pivko, a cărui companie ocupa un sector lîngă podul spre Carzano, ordonă posturilor să se culce. Dădu asigurări că nu se poate întîmpla nimic, deoarece va inspecta personal linia siguranţei de luptă şi va cerceta terenul din faţă. Sub acelaşi pretext ordonă să fie întrerupt curentul electric din reţelele de sîrmă ghimpată.

Deci totul fusese pregătit pentru întîmpinarea italienilor. Cele cinci batalioane italiene trebuiau să nimicească batalionul 5 şi bateriile aflate în spatele acestuia. Subunităţile înaintate ale batalioanelor italiene purtau şepci de model austriac, pentru a fi luate drept trupe proprii. Pivko îşi făcuse socoteala că batalionul din regimentul „Deutschmeister", care constituia garnizoana capului de pod Mentrate, imediat ce va vedea că inamicul a ocupat localitatea Carzano, aflată în spatele lui, se va retrage în grabă spre nord-vest. In aprecierea capului de pod, Pivko se bazase pe propriile sale impresii culese în timpul

vizitei pe care o făcuse în primăvară, fără să știe că de atunci capul de pod fusese lărgit prin puternice puncte de sprijin, astfel că vechile fortificații puteau fi folosite pentru acoperirea spatelui.

Potrivit planului dinainte stabilit, unitățile înaintate ale inamicului, sub conducerea lui Pivko, capturară prin surprindere posturile siguranței de luptă care dormeau tun. Doar doi oameni au scăpat. O patrulă a batalionului din regimentul „Deutschmeister" a fost capturată fără ca aceasta să bănuiască ceva. Unul dintre ostași reuși însă să fugă. Datorită acestui fapt, în batalion a fost dată alarma, iar un pluton și grupa de mitraliere din batalionul 5 au fost trezite. Comandantul grupei ordonă subordonaților săi să pornească la acțiune, însă toți aceștia erau participanți la complot și refuzară să execute ordinul. Mai mult decît atît, unul dintre ei, drept răspuns, aruncă o grenadă de mînă. Explozia răni pe ofițerul în cauză. Toate acestea n-au dat inamicului posibilitatea să pună stăpînire pe poziție fără să provoace zgomot. Comandantul siguranței, care apucase să fugă, avertiză prin telefon batalionul vecin și pe comandantul său de batalion. Legătura se întrerupse imediat, dar aceasta nu făcu altceva decît să arate marea amploare a atacului. Lucrul acesta era confirmat și de lupta care se angajase lîngă Carzano și care alarmase brigada vecină din sectorul Civaron. Și cu toate că spre Carzano începură să răzbată doar unități mici, datorită zarvei mari pe care o produceau și atacurilor date din toate părțile, în rîndurile italienilor, care înaintau după un plan bine stabilit, începu deruta. O patrulă a batalionului din regimentul „Deutschmeister" nimeri întîmplător peste un pluton de telefoniști italieni și-l nimici în întregime. In văzduh se înălțau rachete orbitoare ; proiectoarele începură să lumineze terenul din fața podului ; astfel, datorită focului deschis de batalionul din regimentul „Deutschmeister", inamicul n-a avut posibilitate să stabilească vreo legătură. Aproape de ora trei intră în acțiune artileria ambelor părți. In consecință, speranțele italienilor de a pune mîna pe poziție pe neobservate se prăbușiră. Primiți cu foc din spate, de la Mentrate, italienii începură să creadă că au fost atrași într-o cursă și maiorul Ramorino, comandantul grupării înaintate, ordonă ca Pivko să fie arestat. In felul acesta ei pierdură un ajutor de preț.

Calea italienilor fu barată atît de capul de pod Mentrate, cît și datorită faptului că prin rețelele de sîrmă ghimpată se dă-

duse drumul curentului electric. Lipsite de orice sprijin, în jurul orei nouă, unitățile înaintate ale italienilor depuseră armele.

Din pricina străşniciei cu care comandamentul frontului a păstrat secretul, biroul de spionaj al marelui cartier general a aflat de trădarea aceasta abia la începutul lunii octombrie. Am delegat imediat doi ofițeri pentru descoperirea tuturor firelor complotului, care duceau, probabil, în interiorul țării.

Ancheta întreprinsă de direcțiile de poliție de la Viena și Praga a dus la arestarea soției lui Pivko și a tatălui ei. Soția lui Pivko nu știa nimic de trădare. Presupunea doar că, sub influența revoluției, soțul ei pregătise o răscoală a soldaților de pe front.

CAPITOLUL XXXVII

Marea ofensivă împotriva Italiei

Incă în luna august 1917, cînd succesul italienilor în cea de a unsprezecea bătălie de pe Isonzo începuse să se contureze, comandamentul austro-german hotărî ca, printr-o lovitură puternică, să-i arunce pe italieni dincolo de linia Tagliamento, pentru a lichida primejdia ce amenința Triestul. Ca atare s-a proiectat ca în luna septembrie flancul de nord al frontului de pe Isonzo să fie rupt în valea Flitcher și lîngă Karfreit. Germania se învoi să dea șapte divizii, din care se intenționa să se constituie, împreună cu un corp de armată austriac, armata a 14-a germană. Armata aceasta, precum și ambele armate ale generalului Boroewitsch, au fost trecute în subordinea prințului Eugen, în timp ce fronturile din Tirol și Carinthia s-au reunit într-o singură grupare, sub comanda mareșalului von Konrad. Prin deplasarea de pe frontul răsăritean a 6 divizii austriece și a unei divizii din Tirol, efectivul grupării de izbire de sub comanda prințului Eugen ajunse la 36 divizii, în fața cărora se aflau 52 de divizii italiene.

Despre măsurile pe care trebuia să le ia serviciul de spionaj am discutat cu maiorul Nikolai la 12 septembrie, la Baden și la marele cartier german de la Kreisnahe. Pentru păstrarea secretului pregătirilor, începînd din ziua de 20 septembrie legăturile poștale și telegrafice cu străinătatea în raionul Salzburg

— Bruck — Agram au fost întrerupte. Pentru a-i induce în eroare pe italieni, unul dintre corpurile de armată germane a fost dispus inițial în Tirol. Totodată unitățile germane trebuiau să apară cît mai des pe pozițiile înaintate. Ca urmare a acestei măsuri luate de noi, generalul Cadorna și-a întărit trupele în sectorul acesta cu încă 7 brigăzi de infanterie. In plus, la Triest fusese trimis personal german însărcinat cu cartiruirea.

Bineînțeles că serviciul de spionaj a depus toate sforțările pentru a afla în ce măsură inamicul era informat asupra intențiilor noastre, precum și contramăsurile luate de el. Tocmai la timp, la 20 septembrie, am capturat pe înălțimea Sief, din sectorul apropiat de Pustertaler, printre alte documente prețioase, cifrul semnalizării optice și codul convorbirilor telefonice.

In timpul bătăliei, cea mai mare răspundere revenea spionajului radio. Am pus la dispoziția comandamentului armatei a 14-a o „Penkala" cu colaboratori încercați. „Penkala" și grupele de radio ale armatei respective și ale ambelor armate aflate pe Isonzo au fost împărțite în două eșaloane, pentru ca, concomitent cu deplasarea statului major al comandamentului, pe timpul urmăririi să nu se producă întreruperi în muncă.

Nu puteam însă evita ca transfugii să anunțe pe italieni de primejdia ce avea să amenințe, la 22 octombrie, armata a 2-a. Cu toate acestea, italienii, încrezători în forța întăririlor și rezervelor lor, nu se îndoiau că vor respinge cu succes orice ofensivă în sectorul amenințat. In afară de aceasta, întîrzierea în aducerea muniților și a altor materiale de război ne-a silit să amînăm ofensiva pentru ziua de 24 octombrie, ceea ce a făcut ca în cadrul comandamentului italian să se nască îndoieli în privința justeții afirmațiilor făcute de transfugi. Serviciul nostru de spionaj a putut stabili doar că artileria din valea Flici fusese întărită. De asemenea mai existau indicii, care însă nu insuflau încredere, precum că Cadorna ar fi concentrat în sectorul Treviso sau Vicenza mari rezerve de trupe din care se constituise o nouă armată, armata a 6-a.

Ziua de 24 octombrie 1917, zi în care ofensiva noastră era în toi, a fost una dintre cele mai bune pentru „Penkala". Una după alta, stațiile italiene de radio anunțau un lucru care nouă ne era foarte plăcut: „Impachetăm". Spre bucuria noastră, cuvîntul acesta, devenit uzual, s-a răspîndit cu repeziciunea unui incendiu de pădure pînă la Marea Adriatică, trecînd în cele din urmă și pe frontul din Carinthia.

Chiar a doua zi, trupele noastre au ajuns la Tagliamento — obiectivul imediat al ofensivei. Rapiditatea înaintării îngreuna deosebit de mult activitatea spionajului radio; perioada aceasta a fost pentru „Penkala" una dintre cele mai grele și mai încordate. La 1 noiembrie, chiar în toiul retragerii dezordonate, italienii au introdus noi indicative. Dar aceasta le-a dăunat mai mult lor decît nouă.

La 3 noiembrie armata a 4-a italiană și-a „împachetat" stațiile de radio de pe frontul din Tirol, începînd cu flancul de nord, pînă în raionul Fiera di Primero. Lucrul acesta ne-a dat posibilitate să presupunem că italienii intenționează să opună o nouă rezistență pe Piave. Cîteva radiograme interceptate și deplasarea trupelor de la flancul de nord al armatei a 4-a spre sud — deplasare pe care noi am observat-o — au confirmat această presupunere.

La 6 noiembrie trupele noastre au și trecut linia fortificațiilor italiene Friul de nord și Friul de sud, iar la 10 noiembrie au ocupat malul răsăritean al rîului Piave, pînă la gurile lui.

De două zile, comunicatele de război ale biroului italian de presă nu mai apăreau cu semnătura lui Cadorna, ci cu semnătura generalului Diaz, noul șef al statului major al comandamentului suprem.

Potrivit știrilor furnizate de agentura noastră, Cadorna și Orlando, noul prim ministru, împreună cu Lloyd George și Painleve, luară parte la consiliul de război de la Nervi, la care se hotărî să se trimită în ajutorul unităților italiene oprite pe Piave 350 000 de francezi și englezi. In schimb, comanda pe frontul italian trebuia să treacă în mîinile lui Foch.

Armata a 2-a italiană, puternic zdruncinată de pierderile grele suferite, a fost trecută în rezervă și înlocuită cu armata a 4-a. Peste puțin, aflarăm că statul major al armatei a 2-a se instalase la Barbarano, la sud de Vicenza. Faptul acesta, ca și depozițiile ofițerilor prizonieri, nu ne mai îngăduiau să ne îndoim asupra înverșunatei rezistențe pe care inamicul avea s-o opună dincolo de Piave. Legătura cu frontul din Tirol fusese asigurată prin linia Monte-Tomba, Monte-Grappa, Sasso-Rosso, Monte-Sizemol pe care italienii o întăriseră puternic din timp.

Din partea agenturilor din Franța, Spania și Elveția ne soseau nenumărate știri despre deplasarea trupelor Antantei pe căi ferate și șosele. Despre aceasta se vorbea, de altfel, pretutindeni. Punctul austriac de spionaj din Genova ne înștiința că

unele unităţi franceze, cuprinse de indignare, refuzară să plece pe frontul din Italia.

Pentru un timp oarecare, staţiile „Penkala" fură condamnate la inactivitate, deoarece cifrul „Cifrario rosso" fusese înlocuit cu un nou cifru al marelui stat major, la descoperirea căruia s-a depus o muncă migăloasă. Intre timp, la 21 noiembrie, au fost interceptate radiograme care vorbeau despre sosirea diviziei 46 de infanterie franceză.

In noaptea de 22 spre 23 noiembrie, la ordinul şefului transmisiunilor radio italiene, toate staţiile de radio au comunicat staţiei centrale locul lor de staţionare şi locul de dispunere al statelor majore respective, în cazul cînd acestea erau instalate separat. Evident că noi am identificat repede dislocarea tuturor marilor unităţi italiene, inclusiv a celor aflate în rezervă prin apropiere, precum şi dislocarea artileriei de calibru mijlociu şi greu. Ajunsă la Piave, ofensiva noastră se opri. Inaintarea mai departe nu era şi nu putea fi pregătită, datorită, în primul rînd, slabei alimentări şi marilor eforturi depuse din pricina lipsei de cai. De altfel, unităţile germane începuseră să se pregătească pentru plecarea pe frontul francez.

Grupele „Penkala" fură nevoite să se ocupe cu descoperirea noului cifru al acelor staţii italiene de radio care intraseră în zona etapelor şi fuseseră incluse în reţeaua de transmisiuni de campanie. In plus, ofiţerul italian de legătură de pe lîngă armata din Salonic începuse să folosească un cifru nou. Radiogramele acestea, denumite „Si", (după iniţialele lor) au mai jucat un rol important mai tîrziu, în timpul operaţiei italo-franceze din Albania.

Acelaşi cifru era folosit şi de şeful misiunii militare italiene în Romînia, generalul Romen, care transmitea comandamentului său suprem ştiri despre situaţia din Romînia şi Rusia. Datorită sîrguinţei depuse de el în culegerea informaţiilor, tocmai în momentul în care staţiile de radio ruseşti începuseră să tacă, îi eram de două ori recunoscători.

„Penkala Baden" mai avea sarcina să prelucreze corespondenţa radio cu coloniile, care devenise foarte intensă în timpul toamnei. Astfel am aflat că înrolarea în armată a populaţiei din Africa de nord şi din alte colonii luase sfîrşit. Lucrul acesta era deosebit de important pentru noi, deoarece după pierderile suferite Italia ajunsese aproape de ultima limită a resurselor.

O dată cu sosirea englezilor şi a francezilor în Italia, în faţa maeştrilor noştri în domeniul spionajului radio şi al descifrării s-au ridicat probleme cu totul noi. Greutăţile erau mărite şi de faptul că iniţial trupele se aşezară la odihnă şi deci cazurile de folosire a radioului erau rare. Din fericire, noi culesesem încă în Balcani un bogat material în privinţa legăturilor radio ale francezilor. Pentru a se familiariza şi cu metodele engleze, rotmistrul Bucher a fost detaşat pentru două săptămîni la centrul german de descifrare de la Spa. Prima radiogramă franceză a fost interceptată la 23 decembrie 1917.

Intre timp, încă la jumătatea lunii decembrie, stabilirăm că întăririle franceze (armata a 10-a) erau alcătuite din corpurile 12 şi 31 armată. Mai puţin sigure erau informaţiile noastre despre efectivele englezilor. Totuşi aflasem că ei aduseseră corpurile 11 şi 14 armată.

La începutul lunii decembrie 1917 toate simptomele ne arătară că inamicii se vor limita iniţial la apărare. De asemenea, întărirea sectorului între Brenta şi Piave ne dovedi că tocmai aici se aşteaptă ei la primejdia cea mai mare.

După înfrîngerea suferită, starea moral-politică a trupelor italiene, completate în pripă cu contingentele 1898 şi cu o parte din contingentul 1899, lăsa fireşte de dorit. Intr-un ordin interceptat de noi, dat de comandantul diviziei 56, se preconiza supravegherea atentă a soldaţilor şi aplicarea celor mai drastice măsuri disciplinare în caz de descoperire a unor acţiuni nepatriotice. Relaţiile dintre trupele Antantei erau încordate. Deseori aveau loc între soldaţi ciocniri, provocate, fără îndoială, de lipsa de respect a francezilor şi englezilor faţă de italieni, care fuseseră atît de crunt bătuţi.

In raportul comisiei italiene de anchetă cu privire la bătălia de la Karfreit era cuprinsă o laudă măgulitoare la adresa activităţii spionajului nostru prin radio:

„E suficient să arătăm nivelul ridicat al dezvoltării activităţii de radioascultare la inamic, completat cu uimitoarele realizări în domeniul descifrării cifrurilor. Reperînd staţiile noastre de radio şi descifrînd radiogramele, inamicul a reuşit să identifice căile noastre de retragere. Documentele capturate după terminarea războiului ne arată că inamicul a descoperit aproape toate cifrurile noastre, inclusiv cele mai complicate şi mai secrete („Corriere della Sera", 19 august 1919).

E grăitor faptul că, imediat ce italienii au procurat de la un dezertor un aparat de radiorecepţie de-al nostru, au introdus şi la ei asemenea aparate. La fel de elocvent e şi faptul că nici unul dintre statele noastre majore n-a vrut să renunţe la „Penkala" lor, atunci cînd numărul acestora a trebuit să fie redus, ca urmare a scurtării frontului. A fost nevoie de cuvîntul autoritar al comandamentului suprem, după care mareşalul von Konrad a primit „Penkala Bozen", generalul Boroewitsch — „Penkala Saint Vite della Tagliamento e Pittorio", prinţul Eugen — „Penkala Udine". Numărul grupelor de radio a fost redus la 6, rămînînd deci, în afara celor indicate, doar grupele Finachio şi Stadlen.

In timpul ofensivei noastre împotriva italienilor a fost capturat un mare număr de documente, faţă de care serviciul de spionaj a manifestat, bineînţeles, un interes deosebit.

Intrucît comandamentul armatei a 14-a germane era cu totul lipsit de experienţă în problemele iredentismului, l-am detaşat acolo pe maiorul Silvatici, un bun cunoscător al acestei probleme. La Udine, locul unde fusese cartiruit în trecut statul major al comandamentului suprem italian, a fost detaşat rotmistrul Pascotini. In toate punctele cucerite a fost organizată, sub conducerea ofiţerilor din serviciul de spionaj, o anchetă amănunţită, în special cu ajutorul jandarmeriei. O însemnată cantitate de material a fost găsită la punctul de adunare a corespondenţei corpului 6 armată italian din castelul Spessa (în apropiere de Cormona).

Prelucrarea materialelor de către biroul de spionaj a necesitat cîteva luni. Ştirile cu privire la mişcarea iredentistă, aflate în posesia noastră, s-au îmbogăţit simţitor. Din documentele capturate a reieşit că multe persoane cu diferite funcţii de răspundere, care serviseră cu mult zel pe italieni în timpul ocupaţiei acestora, fuseseră spioni şi desfăşuraseră o activitate clocotitoare încă înainte de război. De asemenea, în regiunile italiene de frontieră au fost găsite ordine de chemare adresate unui număr de peste 600 de dezertori, care se înrolaseră în armata italiană sau duceau muncă de agitaţie împotriva noastră. Clădirea lojei masonice locale fusese distrusă, dar, cu toate acestea, sub ruinile sălii de şedinţe au fost găsite embleme ale provinciilor neeliberate.

Documentele statului major al corpului 5 armată inamic,

capturate la Palmanove, au fost fatale multor iredentişti din Tirolul de sud. Inainte de începerea războiului, aproape 110 oameni transmiteau secţiei de spionaj de la Verona ştiri despre lucrările de apărare, înarmarea şi dislocarea trupelor, starea aprovizionărilor şi starea de spirit a populaţiei. Parte dintre ei se adăpostiseră la Verona, pentru a continua de acolo activitatea de spionaj, parte a rămas pe loc pentru a culege date şi informaţii. Arestările care au urmat după aceasta au produs în Tirol o puternică impresie. In luna martie 1918 cazul a fost deferit tribunalului local din Insbruk, însă datorită loviturii de stat el n-a depăşit stadiul anchetei.

Şi în locuinţa comisarului de poliţie italian Ettore Rezanigo, din oraşul Udine, au fost găsite documente care indicau existenţa unui centru italian de spionaj la Insbruk, însă date mai concrete nu existau. Caracteristic e raportul găsit de noi, raport întocmit de un agent, purtînd pe plic următoarea ştampilă: „Opera Bonomelli, Uffizio di Segretaria Milano". Astfel, informaţiile noastre anterioare cu privire la activitatea de spionaj desfăşurată de societatea aceasta de binefacere au fost confirmate. Documentele găsite au luminat şi tabloul trist al trădării transfugilor noştri. Printre aceştia era şi sublocotenentul Sava Anghelici, comandantul unui pluton de mitraliere din regimentul 52 infanterie, care dezertase la 23 februarie 1916. Dar şi prizonierii flecăriseră destul. Un exemplu negativ fusese dat de locotenent-colonelul Turudia, căzut prizonier. El condusese vitejeşte regimentul 22 infanterie din Dalmaţia în luptele din Serbia şi de pe Isonzo. Dar în timp ce se afla în lagărul de prizonieri a intrat în serviciul italienilor, ca „om de încredere". Prin intermediul unor asemenea „oameni de încredere", italienii aflau de la prizonierii dalmaţieni mult mai multe lucruri decît dacă ar fi fost interogaţi de ofiţerii serviciului de spionaj, deoarece prizonierii împărtăşesc cu mai mare uşurinţă diferite informaţii compatrioţilor lor.

Un interes deosebit prezentau „Instrucţiunile pentru interogarea prizonierilor de război" capturate de noi şi în care se acorda multă atenţie elementelor psihologice, precum şi problemelor legate de naţionalitate şi religie, ca factori care influenţează atît asupra hotărîrii prizonierilor de a da informaţii, cît şi asupra autenticităţii depoziţiilor lor.

CAPITOLUL XXXVIII

Austro-Ungaria trebuie nimicită...

Infrîngerea italienilor şi ieşirea Rusiei din război nu numai că n-au slăbit voinţa Antantei de a continua războiul, ci, dimpotrivă, au întărit-o şi mai mult. Lucrul acesta s-a manifestat prin venirea la putere în Franţa a celui mai înverşunat adept al desfăşurării războiului pînă la victoria finală — Clémenceau.

La conferinţa Antantei, care a avut loc la sfîrşitul lunii octombrie 1917, la Rapallo, se luă hotărîrea de a se constitui un comandament suprem comun, în frunte cu Foch, Wilson şi Cadorna. La începutul lunii decembrie a avut loc o nouă conferinţă, de data aceasta la Paris, în cadrul căreia Clémenceau încercă să realizeze un comandament suprem unic: pe uscat conducerea trebuia să se găsească în mîinile francezilor, pe mare — în mîinile englezilor, iar treburile de domeniul economic — în mîinile americanilor. Propunerea aceasta n-a fost acceptată.

Datorită legăturilor sale, serviciul nostru de spionaj putea pune la îndemîna comandamentului nostru suprem informaţii precise asupra acestor hotărîri. Constatînd că cele 170 de divizii, care se aflau în Franţa, aveau să fie întărite cu 4 divizii din Anglia şi cu 10 divizii anglo-franceze de pe frontul italian, serviciul de spionaj aprecie situaţia în modul cuvenit. Contraofensiva italienilor pentru recucerirea Veneţiei fusese amînată pentru un termen mai îndepărtat, cînd armata italiană se va fi refăcut de pe urma înfrîngerii.

Pornind de la faptul că linia frontului din Franţa trebuia ocupată de aproape 110 divizii anglo-franceze, reieşea că în primăvara anului 1918 mai rămîneau disponibile ca rezervă un număr de 74 divizii, precum şi diviziile care urmau să fie înlocuite de trupele americane nou sosite, nematurizate încă pentru operaţii hotărîtoare. Posibilitatea întăririi frontului din Macedonia cu trupe de pe frontul francez era exclusă. Era foarte problematică şi deplasarea trupelor celor 8 divizii engleze şi 5 indiene care acţionau în Siria şi Mesopotamia. Prin urmare nu se puteau aştepta operaţii active, de mare amploare, din partea armatei de la Salonic.

S.U.A. nu erau mai puţin belicoase decît aliaţii lor. Lucrul acesta era dovedit de declaraţia de război împotriva Austro-Ungariei, dată publicităţii la 7 decembrie 1917.

Chiar de la începutul războiului, Anglia a dat dovadă de o măiestrie neîntrecută în privinţa creării unei atmosfere ostile, în ţările neutre, faţă de Puterile Centrale. Măiestria aceasta o poseda încă din timpurile persecuţiei, organizată în chip clasic împotriva lui Napoleon I. De data aceasta Anglia porni la desfăşurarea unei propagande grandioase în vederea revoluţionării Austro-Ungariei şi Germaniei, pentru a compensa astfel neîncetatele insuccese ale Antantei.

Iniţial, organizarea agenturii, editarea literaturii de agitaţie şi aducerea ei în mod conspirativ în Germania şi Austro-Ungaria erau conduse numai de englezul Haest. La începutul anului 1916, de aceeaşi muncă s-a ocupat şi şeful secţiei de spionaj, generalul Mac Dono, împreună cu şeful direcţiei de spionaj, generalul Koqueril, care organiză răspîndirea manifestelor pe front. Ulterior a fost constituită o organizaţie vastă, în frunte cu vicontele Nortcliff — pentru ţările inamice, şi în frunte cu fratele acestuia, lordul Rotermir — pentru ţările neutre. Secţia austro-ungară era condusă de Wikham Steed şi Seton Watson, cea germană de H. D. Wels, iar ulterior de Hamilton Fif.

Activitatea de răspîndire a materialului de agitaţie pe frontul italian era condusă din Padua, de către o comisie specială de propagandă în frunte cu colonelul italian Siciliani. Din această comisie, ca reprezentanţi ai altor ţări, făceau parte: locotenent-colonelul englez Grenwil-Backer, maiorul francez Grausse, precum şi reprezentanţii „popoarelor asuprite", care puteau să cadă la înţelegere mai uşor decît oricine cu concetăţenii lor din străinătate. Zilnic, cu ajutorul avioanelor, proiectilelor, rachetelor şi al patrulelor, erau răspîndite pe front aproape un milion de exemplare de manifeste. Gramafoanele, plasate în tranşee, chemau pe soldaţi să treacă de partea inamicului. In spatele adînc al frontului activitatea era dusă cu ajutorul organizaţiei lui Haest, precum şi prin olandezi, elveţieni şi spanioli care călătoreau prin Austria şi Germania sub masca de negustori. Unul dintre agenţii centrului de agitaţie, pe nume Jakson, îşi procură la Roterdam o tipografie şi se apucă să scoată un buletin informativ. De asemenea el cumpără ziare olandeze, înfiinţă puncte conspirative de transmitere a materialelor de agitaţie, ocupîndu-se împreună cu Tinsley şi de spionajul militar.

Fireşte că propaganda aceasta intensă se sprijinea pe anumite cercuri cehe şi jugoslave, pe polonezi şi romîni. Se sublinia cu foarte multă iscusinţă primejdia subordonării Austro-Unga-

riei influenței politice și economice a Germaniei. Afirmațiile prințului Lihnovschi și ale lui Mulon, precum că Austria era principalul vinovat de izbucnirea războiului, erau folosite în fel și chip.

Unele ziare austriece și ungurești conțineau un material foarte bogat. Încă în anul 1917, ziarele ostile nouă puteau găsi în tipăriturile noastre, fără prea multă trudă, materialul necesar pentru propagandă. „Gazette de Lausanne" se mărginea doar să reproducă în traducere articole din „Arbeiter Zeitung". Ministerul afacerilor externe fu de acord să se interzică expedierea acestui ziar în străinătate. De asemenea, în iunie 1918, comandamentul suprem interzise expedierea pe front a acestui ziar și a unui număr de alte tipărituri. In luna martie 1918, ministrul afacerilor interne s-a decis să suspende ziarul „Abend", pentru felul demoralizator în care scria. Ziarul „Arbeiter Zeitung" primi un avertisment prin care i se atrase atenția că nu e admisibil să-și bată joc în permanență de armată și să atace Puterile Centrale.

Și americanii începură să participe la activitatea de propagandă. In 1918 am aflat că la Washington se convocase o consfătuire asupra problemelor de propagandă. La consfătuirea aceasta, la care asistă și Nortcliff, se stabili să se organizeze o agitație de masă, în special cu sprijinul austriecilor internați. De asemenea, trebuia să se organizeze secții în Olanda, Suedia, Danemarca și Elveția, pentru expedierea prin contrabandă a materialelor de propagandă. S-a stabilit ca manifestele să fie expediate în ambalajul produselor alimentare. Pentru buna desfășurare a propagandei, americanii măriră personalul consulatului lor din Elveția și organizară secții identice în Olanda.

In afară de centrul de propagandă de la Roma, italienii mai aveau un centru asemănător la Berna, în frunte cu profesorul Borghese. Situația complicată în care se găseau îi sili pe italieni să asculte cu mai multă bunăvoință de sfaturile cu privire la apropierea de jugoslavi, rivalii lor în Marea Adriatică. De altfel, la începutul anului 1918, tratativele au și început. Comitetul jugoslav primi permisiunea să delege pe lîngă marele cartier general italian un reprezentant al său, în persoana doctorului Iambrișak, cunoscut ca organizator al voluntarilor sîrbi în Rusia.

Italienii n-au respins nici ajutorul cehilor. Locotenent-colonelul Stefanic înduplecă guvernul să constituie o brigadă ce-

hoslovacă, dar ministrul de război, generalul Alfieri, nu-și dădu consimțămîntul. In cele din urmă, la 21 martie 1918, Alfieri demisionă. Urmașul său, generalul Zupelli, a fost ceva mai conciliant. Totuși el stărui ca denumirea acestei mari unități, alcătuite din 8 000 de oameni, să fie aceea de „corpul expeditionar al armatei franco-cehe". Ziarele Antantei anunțară că, în luna mai, brigada aceasta primi botezul luptei. Sursa noastră din Paris ne comunica însă că principala misiune a brigăzii era ademenirea soldaților slavi. Insuși marele stat major italian nu prea credea în această mașinație. Faptul acesta ne fusese dovedit de un ordin găsit într-un adăpost de mitralieră din Fagara, prin care statul major cerea cu insistență sprijinirea propagandei cehoslovace.

In aprilie 1918 a avut loc la Roma conferința „popoarelor asuprite din Austro-Ungaria", la care au participat și Steed și Watson.

E limpede că transfugii care făceau serviciul în cadrul legiunilor, imediat ce nimereau în mîinile noastre, erau executați. Totuși, pe frontul italian, în tot cursul verii, au împărtășit soarta aceasta doar 37 de trădători, care s-au dovedit a fi prea din cale afară de imprudenți.

Folosindu-se de materialele cenzurii de pe lîngă biroul central de informații, la 5 iulie 1918 doctorul Hodgea întocmi un raport în care sublinia măsurile represive la care se recurgea pentru a sili pe prizonierii noștri să se înroleze în legiuni. Iată ce scria unul dintre prizonieri: „Noi, slavii, sîntem tratați aici într-un mod îngrozitor, sîntem siliți să luptăm împotriva patriei noastre". Afirmații asemănătoare se întîlneau deseori și în corespondență. De multe ori se simțea nu numai dezamăgirea patriotică, dar și trezirea politică față de Antantă. „Ce porcărie, ei nu pot învinge fără ajutorul prizonierilor de război" — scria unul dintre ei.

Un ofițer luat prizonier protestă cu vehemență împotriva acțiunilor maiorului Devard și ale ajutoarelor acestuia din lagărul de la Kirsanov. El, împreună cu alți 25 ofițeri, fusese supus înfometării pentru vina de a fi rămas fidel țării sale. Prizonierii primeau solda cu întîrziere. Și acestea nu erau singurele măsuri care se luau pentru a-i influența.

Inamicii, incapabili de a face față forței noastre armate, încercau să ne submineze din interior. Lupta împotriva acestei activități subversive reveni serviciului de contraspionaj, ale că-

rui forțe deveniră insuficiente pentru îndeplinirea numeroaselor misiuni.

Succesele militare ne îngăduiră să împingem linia zonei nemijlocite a frontului pînă la frontiera de stat. Zona lărgită a frontului începea la Voralberg. Din pricina lipsei de personal, la începutul anului 1918 am fost nevoiți să lichidăm aproape în întregime cordonul care despărțea zona frontului. Astfel, căpătă o deosebită însemnătate organizarea unor puncte mobile de control al persoanelor aflate în trecere. Dar transportul feroviar, dezorganizat și supraaglomerat, se afla în vremea aceea într-o situație foarte deplorabilă. Vagoanele de pasageri erau continuu supraaglomerate. Desigur că aceasta îngreuna controlul, dînd posibilitate prizonierilor de război fugiți, precum și altor persoane, care nu aveau documente, să răzbată prin cordon. Falsificarea documentelor de călătorie devenise o îndeletnicire rentabilă. Fabricarea lor propășea mai ales la Budapesta. Aici, documentele expirate erau transformate din nou în documente valabile. Pentru a se putea lupta împotriva acestor fapte, personalul de control din trasporturi fu întărit cu 150 de ofițeri și 4 000 de soldați și subofițeri. In perioada de la 1 mai la 31 august 1918 au fost reținuți 80 000 de militari fără documente sau cu documente expirate. S-a constatat că 3 000 dintre aceștia erau dezertori.

Lipsurile și descompunerea morală nu numai că au făcut ca furturile din gări și vagoane să devină un fenomen obișnuit, dar au readus la viață bande întregi de jefuitori, care organizau prădarea trenurilor de marfă și a depozitelor din gări. Pentru urmărirea delicvenților a fost folosită jandarmeria, iar pentru paza gărilor și a depozitelor — poliția militară, cu toate că în felul acesta erau sustrase de la îndeplinirea îndatoririlor lor directe. Totuși măsurile luate n-au fost suficiente. Era limpede că activitatea de control în domeniul transporturilor trebuia extinsă mult mai mult, mai ales în Ungaria, unde controlul era cu totul nesatisfăcător. Pentru paza căilor ferate împotriva bandelor am fost nevoiți să folosim unități militare aduse în spatele frontului pentru reorganizare.

Creștea într-un mod înspăimîntător numărul dezertorilor întruniți în bande înarmate. Circulau zvonuri despre formarea unor organizații banditești regulate în Croația și Boemia, ale așa-numiților „verzi". Pentru a lupta împotriva banditismului, autoritățile erau nevoite să recurgă la ajutorul jandarmeriei și

al trupelor. Mii de dezertori au fost prinși, fără ca „verzii" să poată fi exterminați.

Lipsa de oameni ne-a obligat să reducem continuu personalul de la cenzura poștei, cu toate că biroul de spionaj al marelui cartier general stăruia s-o extindem, dată fiind însemnătatea ei deosebită tocmai pentru lupta împotriva mișcării revoluționare. Colonelul Erwin Müller, din comisia interdepartamentală, încercă să îndrepte situația, luînd inițiativa să organizeze cenzura în regiunile industriale importante. Dar datorită împotrivirii ministrului comerțului, lucrul acesta nu s-a putut înfăptui.

In îndatoririle organelor militare nu intra desfășurarea unei propagande sistematice pentru păstrarea integrității monarhiei, împotriva tendințelor separatiste. Totuși biroul de spionaj și-a adus contribuția și în domeniul acesta, întocmind broșuri corespunzătoare, difuzîndu-le în străinătate și desfășurînd munca de propagandă în rîndurile armatei inamice.

Cu toate acestea, la începutul anului 1918, din necesitatea de a descongestiona serviciul de spionaj, propaganda a fost încredințată secției operații a marelui cartier general. Dar din pricina dificultăților pe care le prezenta munca de propagandă în condițiile terenului muntos, ale existenței cursului de apă Piave și ale supravegherii atente întreprinsă de serviciul inamic de contraspionaj, secției operații îi pieri repede cheful pentru această muncă. In consecință, încetă cu desăvîrșire să mai trimită patrule și ofițeri propagandiști, deși propaganda bazată pe folosirea năzuințelor de pace ar fi putut da în vremea aceea rezultate frumoase. Dimpotrivă, italienilor nu le-ar fi venit atît de ușor să creeze în mod artificial o „stare de spirit victorioasă", după bătălia de pe rîul Piave.

Slăbirea cenzurării ziarelor a produs o impresie uluitoare asupra tuturor acelor cărora le erau scumpe interesele monarhiei și ale comandamentului. Ministerul justiției era deosebit de mîndru că, în cele zece luni cîte se scurseseră pînă în iulie 1918, fuseseră efectuate 160 confiscări, deci în medie 16 ziare pe lună. Cu aceasta el credea că salvează statul. In Boemia, ziarul lui Kramari, „Narodni Listî", fusese suspendat în cele din urmă. Totuși cererea comandamentului militar de a se cerceta registrele contabile pentru a se stabili sursele din străinătate care finanțau ziarul a fost respinsă.

Cu toate greutățile și piedicile, serviciul de contraspionaj și-a făcut întotdeauna datoria și, pe măsura puterilor sale, a

preîntîmpinat răspîndirea propagandei revoluţionare din străinătate. Confiscarea manifestelor şi a literaturii de propagandă, adusă în mod conspirativ din străinătate, ca şi căutarea staţiilor secrete de radio folosite în munca de propagandă şi ca mijloc de legătură cu complotiştii din străinătate nu puteau da rezultate satisfăcătoare. Toate acestea constituiau doar manifestări exterioare ale unei boli ale cărei cauze adînci impuneau o serioasă intervenţie. Dar împotriva acestei intervenţii se ridicau tendinţele generale ale guvernului.

La începutul anului 1918 avu loc la Zürich congresul uniunii internaţionale catolice. La trei zile după închiderea congresului, prin secţia de cenzură de la Feldkirch trecu o carte poştală care anunţa că unul dintre participanţii la congres intrase în tratative cu reprezentanţii guvernului american. Identitatea acestuia a reieşit din scrisoarea trimisă fiicei sale de către consilierul Lammache, la 31 ianuarie 1918, prin care acesta o înştiinţa că pleacă la Berna pentru tratative cu reprezentanţii lui Wilson. Sinceritatea aceasta în problemele diplomatice nu se prea potrivea cu caracterul conspirativ al corespondenţei pacifistului Lammache, corespondenţă întocmită într-un stil nevinovat, „comercial" : împăratul Karl figura ca „şef al unei edituri" ; „Otto" (contele Czernin) edita „aforisme", Meinl „făcea propuneri minunate pentru reconstrucţia clădirii unei şcoli" etc.

Evenimentele care aveau loc în interiorul Austro-Ungariei stîrneau temeri. Greutăţile în aprovizionarea cu alimente, ineficacitatea luptei împotriva speculanţilor şi a profitorilor măreau nemulţumirea provocată de foamete şi nevoi. Nemulţumirea aceasta deveni cel mai bun aliat al tuturor elementelor care doreau o lovitură de stat. Serviciul de contraspionaj nu putea face nimic în această privinţă, deoarece nu i se dăduse dreptul să aplice măsuri drastice. El se limita doar să înregistreze simptomele furtunii care se apropia.

Serviciul de contraspionaj încerca de mult să descopere legătura cehilor cu centrele mişcării antiaustriece din străinătate. Intrucît drumul ocolit prin Germania rămăsese deschis în continuare, în ianuarie 1918 a fost concovată la Feldkirch conferinţa organelor de spionaj, în cadrul căreia se recunoscu că era necesar să se organizeze un punct de spionaj la München. Dar hotărîrea aceasta a fost tradusă în viaţă abia în luna septembrie. Intre timp, spionajul ceh, care avea celule pe lîngă consulatele

franceze de la Zürich şi Geneva, şi-a putut transmite corespondenţa prin Bavaria, ca şi pînă atunci. La Paris, agenţilor cehi le venea şi mai uşor, deoarece beneficiau de serviciile ambasadei argentiniene din Viena, precum şi de serviciile curierilor diplomatici bulgari. Nu e de mirare că cehii din Austria erau foarte bine informaţi asupra evenimentelor din lumea întreagă. In plus, ei erau susţinuţi din plin de concetăţenii lor, care făceau serviciul în cadrul organelor austriece de stat.

După revoluţia din Rusia, polonezii începură să încline spre Puterile Centrale, însă alipirea regiunii Holm la Ucraina, în baza tratatului de pace de la Brest, stîrni indignare în rîndurile lor. La început indignarea aceasta s-a manifestat în rîndurile corpului auxiliar polonez. Acesta încercă să răzbată în Rusia, în sectorul Cernăuţi, pentru a face joncţiune cu cele trei corpuri de armată poloneze care simpatizau cu Antanta. In fruntea complotului se afla colonelul Iosif Haller, care reuşi să dispară. Ceilalţi complotişti — aproape 150 de ofiţeri şi 3 000 de soldaţi — după o slabă rezistenţă au fost arestaţi şi internaţi la Husta. La 19 februarie 1918 corpul auxiliar a fost desfiinţat.

La acţiunea aceasta, într-o oarecare măsură romantică, a participat, într-un mod curios, şi maiorul Zagorski, camaradul meu din biroul de spionaj, cu toate că el personal căutase întotdeauna să ţină legiunea cît mai departe de politică. Ulterior, Zagorski a devenit general şi comandant al forţelor aeriene poloneze. In 1927 a dispărut într-un mod misterios.

In Polonia insurgenţii erau priviţi cu bunăvoinţă. Ca atare, în timpul procesului care a avut loc la Sighetul Marmaţiei, începînd din luna iunie pînă în septembrie 1918, contraspionajul a fost nevoit să ia măsuri deosebite de pază. Cu toată vigilenţa poliţiei maghiare, mulţi membri ai legiunii reuşiră să fugă din Husta, cu ajutorul feroviarilor. Chiar înainte de începerea procesului au fost arestate trei doamne îmbrăcate în uniforma surorilor de caritate din cadrul legiunii, care încercaseră să organizeze evadarea cîtorva membri ai legiunii. Bineînţeles că arestările acestea au stîrnit o puternică agitaţie în Polonia, acuzaţii fiind consideraţi nişte martiri pentru cauza Poloniei. La 28 septembrie 1918, împăratul Karl a dispus încetarea procesului, „ţinînd seama de meritele poporului polonez şi crezînd cu tărie în devotamentul acestuia faţă de monarhie".

La 4 martie 1918, în legătură cu demonstraţiile furtunoase din Galiţia şi Polonia ocupată, am convocat la Viena o consfă-

tuire cu şefii secţiilor de spionaj din Lublin, Krakovia şi Peremîşl. Consfătuirea a constatat întreaga gravitate a situaţiei. Ne aflam într-o ţară făţiş ostilă, a cărei populaţie aştepta doar momentul potrivit pentru a trece la acţiune.

Polonezii, care organizaseră lupta împotriva spionajului nostru, urmăreau atît activitatea organelor noastre, cît şi convorbirile telefonice. Rezistenţa pasivă a funcţionarilor de la căile ferate, poştă şi telegraf îngreuna munca organelor noastre de spionaj. Ne puteam bizui doar pe direcţiile de poliţie din Krakovia şi Lvov.

Nici tribunalul militar din Krakovia n-a fost străin de influenţa situaţiei din jurul lui. Astfel tribunalul a achitat pe studenta Oţog, cu toate că existau dovezi că ea răspîndise apeluri în rîndurile soldaţilor ucraineni, prin care aceştia erau chemaţi să nu se supună conducerii.

Polonezii cu influenţă aflaţi la Viena negau existenţa unei asemenea lupte şi declarau că toate acestea sînt născociri ale spionajului. Ura lor se îndrepta mai ales împotriva şefului secţiei de spionaj din Peremîşl, maiorul Gutschal, şi împotriva comandantului poliţiei militare de la Tarnov, rotmistrul Killjan.

Destule griji ne-au provocat şi iugoslavii. După abrogarea stării de asediu, frămîntările din Serbia începură să se intensifice. Muntenegrul se afla în stadiul unei răscoale latente. Cîţiva agenţi ai serviciului de spionaj fuseseră împuşcaţi în mod samavolnic. Parte din vină pentru această stare de lucruri revenea şi autorităţilor, deoarece atunci cînd tribunalul militar ordona postului de jandarmi să aducă pentru depoziţii pe „agentul de jandarmerie N", colaboratorul dat în vileag era găsit ucis pe drumul de întoarcere.

Inyinuirea guvernului Brătianu (Romînia) era considerată de toată lumea un bluf. De aceea serviciul de spionaj trebuia să fie vigilent. Spionajul împotriva Romîniei era favorizat de faptul că organele noastre de propagandă de pe front întreţineau legături cu posturile romîne ale siguranţei de luptă. In afară de aceasta, cîţiva dintre agenţii noştri, internaţi în Moldova, se înapoiaseră. De asemenea, apăruse un mare număr de transfugi. Agenţii trimişi de noi la Iaşi completau reţeaua noastră. Şi radiogramele cifrate ale reprezentantului grec la Iaşi constituiau un bogat izvor de informaţii.

Cercetarea documentelor romîneşti capturate ne dovedi că mişcarea iredentistă romînă din Ungaria nu fusese provocată în

mod artificial şi numai de către aparatul de stat. In aprilie 1918 guvernul romîn nu mai putu stăvili mişcarea aceasta. Centrul iredentismului se afla în şcoli, exercitînd o puternică influenţă asupra romînilor din Austro-Ungaria. Am încercat, zadarnic, să transportăm documentele romîneşti la Viena. Impotriva acestui fapt au obiectat romînii cu influenţă, apropiaţi guvernului german, şi mai ales consilierul secret Welzer. Comandamentul suprem german n-a vrut să se amestece în această chestiune şi a trimis problema spre rezolvare ministerului afacerilor externe. Cînd cu ajutorul căpitanului Hartenstein, şeful poliţiei, am reuşit totuşi să expediem documentele la Viena, transportul cu documente a fost urmărit de o piază rea : el n-a depăşit frontiera Ungariei nici pînă la sfîrşitul războiului. De altfel această „piază rea" fusese înscenată de Ungaria şi, ca atare, documentele au nimerit într-una din cazărmile din Budapesta.

Personal, m-am bucurat de sprijinul permanent al ministrului maghiar al afacerilor interne, von Sándor, al directorului principal al poştelor, Follert, al consilierului ministerial Ekkel, şi al şefilor organelor pazei de frontieră, Homer şi Ilosváj. Totuşi, bunele noastre relaţii au fost tulburate, într-o oarecare măsură, datorită creării unui organ militar auxiliar pe lîngă primul ministru maghiar, fapt care a provocat oarecare fricţiuni între guvern şi comandamentul suprem. In plus, în fruntea acestui organ fusese numit căpitanul Viedl, fostul şef al serviciului de spionaj de pe lîngă statul major al frontului comandat de prinţul Iosif, care apăra punctul de vedere pan-maghiar extremist. De aceea am fost nevoiţi să avem pe lîngă ministerul maghiar al afacerilor interne un reprezentant al nostru, care a făcut ca mijlocirea lui Viedl în problemele de spionaj să fie de prisos.

Situaţia din interiorul Austro-Ungariei a fost just caracterizată într-un raport din 29 mai, capturat de la un agent al Antantei :

„Populaţia slavă, mai ales din Boemia şi Moravia, va opune o rezistenţă dîrză colectărilor de produse cerealiere... Trebuie să remarcăm că în ultimele 6 luni (adică din noiembrie 1917 pînă în mai 1918), organele de propagandă (adică Antanta) au împărţit aproximativ 21 000 de revolvere şi peste 6 000 de puşti.

Austro-Ungaria se află în pragul catastrofei economice şi al descompunerii politice. Slavii îşi pun speranţele numai în Antantă.

Guvernul e incapabil de acţiuni politice. El nu e în stare

să înăbuşe, prin măsuri drastice, partidele opoziţioniste. Năzuinţa bolnăvicioasă de a nu agrava ostilitatea politică duce la o atitudine de toleranţă faţă de toate curentele politice. Propaganda noastră nu întîmpină nici o rezistenţă. Ziarele slave şi social-democrate publică, cu regularitate, articolele transmise de noi. Succesele mari pe care le-am obţinut constituie chezăşia victoriei finale. Terenul e bine pregătit pretutindeni, aşa încît acţiunea din toamnă nu va întîmpina dificultăţi mari şi ne va duce repede la ţintă.

Autoritatea puterii de stat şi disciplina militară sînt subminate. Chiar şi un sceptic va trebui să vadă că în scurt timp, maximum într-un an, situaţia va duce la catastrofa dorită.

Printr-o propagandă energică, termenul acesta poate fi considerabil redus. Cheltuielile sînt neînsemnate. Logica impune să se continuie cu toată energia propaganda (înrîurirea asupra ziarelor, răspîndirea de manifeste etc.) In prezent cuvintele lovesc mai bine decît proiectilele, iar hîrtia e mai ieftină decît tunurile. Ofensiva fără vărsări de sînge ne va duce la ţintă în timpul cel mai scurt. In astfel de condiţii ar fi absurd să vorbim de pace".

In afară de toate acestea, conducătorii politicii externe a Austro-Ungariei urmau o tactică extrem de pasivă. In februarie 1918 am aflat că aceştia au fost categoric împotriva intenţiilor prinţului Wid de a se înapoia în Albania pentru a crea acolo o armată capabilă să uşureze situaţia trupelor noastre şi să-i izgonească pe italieni. E drept că şi eu încetasem să mai cred în posibilitatea de a aduna un număr de 50—100 de mii de oameni. Totuşi faptul că ministerul afacerilor externe a interzis să se ducă o propagandă cît de cît energică în favoarea noastră m-a mirat. Austro-Ungaria se comporta în aşa fel, de parcă nu era deloc interesată în desfăşurarea evenimentelor. In numele biroului de spionaj am protestat împotriva acestei pasivităţi şi-am propus să se organizeze propaganda în favoarea împăratului nostru ca viitor monarh al Albaniei. Dar cînd am reuşit să obţin aprobarea editării directivelor respective a fost prea tîrziu.

La începutul lunii februarie 1918 ministerul de război ordonă să se execute cu soldaţii exerciţii de instrucţie de front, îmbinînd pregătirea de luptă cu educaţia, iar corespondenţa lor să fie supusă cenzurii. La 10 martie 1918, din ordinul comandamentului suprem, se făcu pe neaşteptate o inspecţie minuţioasă a lucrurilor soldaţilor, în toată armata de operaţii. Cu prilejul acestei percheziţii au fost găsite cîteva exemplare de manifeste cu conţinut revoluţionar sau iredentist.

In luna martie a fost organizată o secţie specială pentru lupta împotriva propagandei inamice. Secţia aceasta trebuia să contracareze influenţa propagandei. In atribuţiile ei intra şi editarea tipăriturilor şi a ordinelor necesare, precum şi elaborarea instrucţiunilor pentru ofiţerii numiţi să ducă contrapropaganda pe front. In fruntea secţiei a fost numit colonelul Egon Waldstetten.

La 21 şi 22 mai 1918, la ministerul de război, a avut loc, sub preşedinţia mea, ultima conferinţă de primăvară a conducătorilor celor patru organe centrale de contraspionaj. Au fost de faţă : consilierul de stat Schober, şeful de secţie Ilonschwei, secretarul guvernamental Zlatarici (Agram) şi locotenent-colonelul Vaselîi (Sarajevo). După terminarea acestei conferinţe, care n-a fost lipsită de fast şi însufleţire, mi-am reluat munca de pregătire a serviciului de spionaj în vederea marii ofensive proiectate împotriva Italiei.

CAPITOLUL XXXIX

Pregătirea din punct de vedere al spionajului a bătăliei de pe rîul Piave

In primele zile ale lunii februarie 1918, rapoartele agenţilor noştri cu privire la plecarea trupelor anglo-franceze de pe frontul din Italia au început să se înmulţească. Curînd se dovedi că ştirile despre totala lor retragere erau rodul unei acţiuni de dezinformare. Spre sfîrşitul lunii februarie, trupele anglo-franceze mai continuau să se găsească în Italia. De altfel presa Antantei conţinea ştiri în care se arăta că retragerea tuturor trupelor din Italia e considerată de consfătuirea de la Versailles drept o sarcină de ultimă urgenţă. Aşa stînd lucrurile, ne puteam aştepta la o ofensivă din partea Italiei aproximativ pe la jumătatea lunii martie, după ce drumurile, desfundate în urma dezgheţului de primăvară, aveau să devină practicabile. Totuşi, atenţia pe care o acordau italienii frontului din Tirolul de vest, unde soseau noi întăriri şi unde fusese organizată o nouă armată, armata a 7-a, nu pleda în favoarea acestei versiuni.

In ultima săptămînă a lunii februarie, pînă la jumătatea lu-

nii martie, Italia închise frontiera cu Elveţia şi întrerupse tranzitul pentru Spania. Noi n-am greşit cînd am apreciat că măsura aceasta e menită să asigure secretul deplasării trupelor anglo-franceze în Franţa. Comunicările radio ale englezilor, făcute în scop de dezinformare, au fost de asemenea sezisate curînd, contribuind o dată mai mult la confirmarea presupunerilor noastre. Pe la jumătatea lunii martie, descifrarea radiogramelor ne-a dat posibilitate să stabilim că în Italia rămîneau doar corpul 12 armată francez şi corpul 14 armată englez. La sfîrşitul lunii martie ele au fost trimise pe front, în sectorul Sette. Lucrările italiene postbelice, în domeniul istoriei războiului, dovedesc că ştirile acestea au corespuns în întregime realităţii. A reieşit că noi făcusem o apreciere exagerată doar în privinţa forţelor italiene de pe frontul francez : acolo au existat de fapt nu 6—7 brigăzi de infanterie, ci numai 4 brigăzi, care alcătuiau corpul 2 armată al generalului Conte Albricici.

Intre timp, la 23 martie, împăratul Karl aprobă hotărîrea şefului de stat major al comandamentului suprem, generalul Arzo, de a executa o acţiune demonstrativă la Trevizo. Se hotărî ca ulterior ofensiva să fie extinsă pe întreg sectorul — de la mare la Astico. Inceperea ofensivei, fixată pentru sfîrşitul lunii mai, a fost amînată pentru 7 iunie, iar apoi pentru 15 iunie. Italienii au greşit atribuind această amînare propagandei duse de ei pe frontul nostru.

Serviciul de spionaj se pregătea în vederea unei lovituri hotărîtoare. Pe frontul de sud-vest, numărul staţiilor de ascultare a convorbirilor telefonice crescu pînă la 82, prin aducerea celor de pe frontul rusesc, devenite disponibile. Lucrul acesta era deosebit de important, întrucît condiţiile terenului şi ciocnirile rare cu inamicul micşoraseră mult numărul prizonierilor şi al transfugilor.

Transmisiunile cu fir ale italienilor, iniţial bine puse la punct, provocară slăbirea activităţii spionajului nostru radio. De aceea am fost foarte plăcut impresionaţi cînd, în luna martie, ofiţerul de legătură de pe lîngă corpul 20 armată italian începu să transmită de cîteva ori pe zi, cifrat prin radio, o sinteză detaliată a situaţiei de luptă. Deseori îşi anunţa prezenţa şi ofiţerul cu observarea de pe Castellacio, locotenentul Carena, ca de altfel şi locotenentul Torziello şi Adamo de pe Pazubio. In luna aprilie am încetat cu desăvîrşire să mai folosim transmisiunile prin radio, deoarece radiştii noştri observaseră la italieni o sîrguinţă

deosebită în ceea ce priveşte radioascultarea. Se îngădui să se transmită prin radio doar radiograme pentru dezinformare.

In luna aprilie, multe din corpurile de armată şi divizii italiene au luat obiceiul să transmită prin radio dări de seamă cifrate cu privire la situaţia de luptă. De o deosebită sîrguinţă dădea dovadă medicul şef al corpului 18 armată — Damico. Şi comandantul armatei 1, generalul Pecori-Giraldi, era foarte comunicativ. Pentru a oferi o imagine asupra activităţii de radioascultare din perioada aceasta, se pot da ca exemplu zilele de 1 pînă la 4 mai, luate la întîmplare. In cursul acestor zile, prin ascultare şi goniometrare a fost identificată dislocarea tuturor statelor majore de armată, a 20 de state majore de corp de armată din totalul de 25, a 37 de divizii din totalul de 57 şi a tuturor diviziilor de cavalerie.

Imediat după aceasta italienii începură să folosească transmisiunile radio numai în cazuri extreme. Lucrul acesta a fost confirmat şi de un ordin procurat de noi mai tîrziu. Totuşi, datorită ordinului dat de colonelul Cardona, şeful serviciului radio italian, care obligă staţiile de radio să transmită neapărat rapoarte, spionajul nostru radio a putut da rezultate minunate înainte de începerea ofensivei. Amabilitatea colonelului Cardona a mers atît de departe, încît ne-a avertizat el însuşi despre schimbarea cifrului, care urma să aibă loc la 6 iunie !

Pregătirile efectuate de serviciul de spionaj al marelui cartier general, în vederea bătăliei ce urma să aibă loc, au depăşit cu mult pe cele efectuate în vederea operaţiilor precedente. La pregătirile acestea a luat parte întregul personal al agenturii, împreună cu biroul de spionaj al comandamentului suprem, pentru ca, în cazul unei înaintări rapide, să nu existe lacune, aşa cum se petrecuse în trecut. Ştiam că italienii se aşteptau la o ofensivă din partea noastră pe la mijlocul lunii aprilie. Incursiunile patrulelor şi ale detaşamentelor de asalt trebuiau, probabil, să stabilească direcţia loviturii noastre principale. Potrivit informaţiilor pe care le primeam, în prima jumătate a lunii mai inamicul socotise că vom da lovitura principală în sectorul Iudicaria — Piave, iar cea secundară pe frontul din Tirolul Apusean. In scop de cercetare, la 24 mai, inamicul a întreprins un atac de o amploare destul de mare în sectorul Zunga-Sciorta. Dar încă la 16 mai noi fusesem avertizaţi asupra acestui lucru de către un transfug şi, astfel, am putut întîmpina atacul acesta pe deplin pregătiţi, dîndu-i o ripostă hotărîtă. După două zile,

italienii executară, în acelaşi scop, un atac în sectorul Tonale. Lucrul acesta confirma informaţiile date de prizonieri potrivit cărora italienii se aşteptau aici la o ofensivă din partea noastră. Probabil, inamicul aflase de lovitura secundară proiectată de noi. Rapoartele primite la 1 iunie, despre sosirea unui nou corp de armată pe frontul de pe Piave şi despre deplasarea unei însemnate părţi din armata de rezervă spre răsărit, ne confirmau faptul că inamicul se aştepta la o ofensivă şi în sectorul acesta. Totuşi principala atenţie a inamicului era îndreptată în sectorul dintre Aziago şi cursul superior al rîului Piave. Intre timp, italienii obţinuseră succese însemnate în întărirea armatei lor: un mare număr de piese de artilerie, pierdute în ultima bătălie, fuseseră înlocuite aproape în întregime cu altele noi, se constituiseră regimente de mitraliere şi de aruncătoare, iar numărul detaşamentelor de aviaţie crescuse pînă la 135.

Incă înainte de începerea ofensivei am inspectat întregul front, ajungînd la concluzia că serviciul de spionaj era pregătit în mod exemplar.

Ofensiva armatei a 11-a, în care ne pusesem speranţe atît de mari, suferi un eşec, iar armata înregistră pierderi mari.

Liniile înaintate inamice, asupra cărora concentrasem pregătirea noastră de artilerie, erau ocupate de unităţi foarte slabe. Cînd unităţile noastre înaintate au pătruns în tranşee, artileria inamică, aproape neatinsă de bombardamentul nostru, deschise o puternică tragere de oprire, în timp ce cea de a doua linie a apărării inamice era complet pregătită pentru apărare.

Din depoziţiile prizonierilor a reieşit nu numai faptul că inamicul ştia de la transfugi despre ofensiva proiectată de noi, dar aflase cu precizie şi ora atacului, datorită imprudentelor convorbiri telefonice, efectuate în ciuda interdicţiei severe. Serviciul acesta de mare importanţă a fost făcut italienilor de către staţia de ascultare instalată în seara zilei de 14 iunie în Porte di Salton. Trădarea transfugilor era considerată de italieni ca un rezultat al activităţii comisiei de propagandă. De altfel, după bătălie, generalul Diaz i-a mulţumit în mod deosebit.

Din păcate, pentru a aduce prejudicii atît de grave, a fost suficient să existe cîţiva trădători. Cu acest prilej, rolul principal a fost jucat de puşcaşul Papracal şi de locotenentul Stini din regimentul 56 infanterie. După ce trecu de partea inamicului, locotenentul participă la întocmirea unui mesaj „Către toţi slavii", pe care aviatorii inamici îl lansau în dispozitivele trupelor noastre.

Datorită insuccesului suferit de armata a 11-a, ofensiva noastră din iunie s-a terminat printr-un eşec. Succesele obţinute pe rîul Piave n-au putut fi dezvoltate din cauză că rezervele n-au sosit la timp. Din această cauză, a trebuit să se dea ordinul de retragere dincolo de rîu. Pînă la sfîrşitul acesta trist, spionajul radio a slujit comandamentul în mod ireproşabil, cu toate că datorită deselor schimbări ale cifrurilor descifrarea radiogramelor italiene era mult îngreunată.

CAPITOLUL XXXX

Propaganda Antantei

Deznodămîntul nefavorabil al bătăliei de pe rîul Piave şi înrăutăţirea rapidă a situaţiei interne aduceau apă la moară propagandei inamice. In spatele frontului nu mai era necesar nici un fel de impuls dinafară. Parlamentul începuse să atace guvernul. In rîndurile populaţiei circulau zvonuri dintre cele mai năstrusnice.

Era regretabil faptul că propaganda aceasta nu venea numai din partea inamicilor, ci şi din partea prietenei noastre — Germania. In consecinţă, secţia de cenzură din Viena ordonă cenzurarea întregii corespondenţe poştale sosită din Germania. Trebuie însă spus că forţele erau insuficiente pentru a se putea efectua această operaţie. Atacurile erau îndrepate, în primul rînd, împotriva împărătesei, învinuită de insuccesele suferite pe front. Se zicea că ea ar fi dispus să nu se folosească gazele de luptă şi că aceasta a fost pricina pentru care pregătirea de artilerie obţinuse rezultate atît de slabe pe rîul Piave. In realitate, noi n-am întrebuinţat gaze în lupta aceasta pentru motivul că italienii îşi perfecţionaseră apărarea chimică şi degazarea la timp a poziţiilor infectate. Chiar şi la Baden, unde era instalat marele cartier general, se răspîndeau zvonuri tendenţioase. Jandarmeria primi ordin să ia măsurile cele mai hotărîte împotriva răspîndirii lor.

Propaganda inamică s-a folosit însă cu bucurie de zvonurile acestea.

Încă în luna iunie, în ziarul „Giornale d'Italia" fusese publicat un articol intitulat „Campania împotriva Zitei. Fosta prințesă de Parma e bănuită de spionaj", în care era expusă interpelarea făcută în parlament de boranul Huszár, deputat maghiar, și discuțiile furtunoase din Reichsratul Ungariei.

Impresia deprimantă produsă de înfrîngerea de pe rîul Piave a coincis cu înrăutățirea situației alimentare de dinaintea strîngerii noii recolte. Cu prilejul noii micșorări a rației de pîine, la 18 iunie 1918, doctorul Wesskirchner, burgmistrul Vienei, făcu o declarație în care arăta că populația a ajuns la limita rezistenței și că răbdarea ei s-a epuizat.

Experiența din trecut a determinat comandamentul suprem să folosească toată influența lui pentru a pune mîna pe întreaga recoltă prin achizițiile de stat. Secția operații dovedea o justă înțelegere a situației atunci cînd scria: „Munca aparatului de stat suferă atît de mult de pe urma contradicțiilor politice și naționale, încît îi e peste putință să le facă față prin măsuri organizatorice... E neîndoielnic că legătura dintre situația politică internă și conducerea operativă se manifestă de obicei, și în modul cel mai puternic, tocmai în domeniul aprovizionării armatei cu alimente. Fără îndoială că agravarea continuă a dificultăților în aprovizionarea armatei e inadmisibilă".

Din păcate, aparatul de stat n-a reușit să traducă în viață cu destulă energie, și în interiorul țării, măsurile care dăduseră rezultate atît de bune pe teritoriul Serbiei ocupate. Datorită acestui lucru, se îndreptățiră temerile cele mai sumbre. Neputința totală a autorităților de a lupta împotriva comerțului clandestin și a speculei stîrnea indignarea populației. Specula cu cereale luă o amploare deosebită, orășenii pauperizați fiind nevoiți să-și dea pe un preț de nimic ultimul lor avut în schimbul alimentelor. Firește că lucrul acesta nu făcea altceva decît să pregătească terenul pentru dezvoltarea mișcării revoluționare. La toate acestea contribuiau și știrile proaste referitoare la frontul franco-german, care începură să sosească după 17 iulie. Aproape că nu mai erau necesare manifestele revoluționare ale lui Rotzigel și Rubin Meller, introduse în numerele ziarului „Arbeiter Zeitung". Încă spre sfîrșitul lunii iulie, supravegherea atentă a celor reîntorși în patrie a dat posibilitate secției de spionaj de la Belgrad să prevadă că, în cel mult două-trei luni, va izbucni revoluția. La conferința șefilor organelor de spionaj și a reprezentanților instituțiilor cointeresate, conferință convocată de

mine în ziua de 18 iulie, a ieșit la iveală un tablou foarte puțin îmbucurător. Agitația se făcea simțită și în acele uzine în care condițiile de aprovizionare și salarizare a muncii nu prilejuiau nemulțumiri. Bazinele carbonifere se aflau tot timpul într-o stare de frămîntare. Crearea organizațiilor antirăzboinice și tendința populației de a procura arme vorbeau de la sine. Potrivit informațiilor primite, legătura cu Antanta a agenților cehi din Boemia era întărită și mai mult prin contactul menținut de ataşatul naval englez Boyl cu cercurile revoluționare cehe, prin Bucovina și Galiția.

Din diferite părți soseau știri după știri care vorbeau despre izbucnirea unei răscoale comune a cehilor, polonezilor și jugoslavilor la 28 septembrie. Se zvonise că cehii bat pe ascuns o monedă proprie.

La sfîrșitul lunii iunie 1918 guvernul francez recunoscu dreptul cehilor la independență, proclamînd ca organ suprem al viitorului guvern ceh „consiliul național ceh" de la Paris. Pe la jumătatea lunii august, Anglia declară că-i consideră pe cehoslovaci drept aliați ai săi. Potrivit știrilor din ziare și celor primite de la agenți, la 27 august avusese loc la Londra o consfătuire sub președinția ministrului englez al afacerilor externe, lordul Balfour. La consfătuirea aceasta se declarase că între jugoslavi și cehi se realizase o unitate deplină și că atît unii cît și ceilalți nu vor întîrzia să se răscoale împotriva Austriei. La 3 septembrie, Statele Unite recunoscură „consiliul național ceh" de la Paris drept guvern cehoslovac, iar legiunile acestuia, drept forțe armate aliate. La 28 septembrie Franța încheie o convenție militară cu „consiliul național ceh". După toate acestea, Italia n-a mai putut să nu urmeze exemplul aliaților săi.

Imediat începu să se desfășoare o foarte iscusită acțiune de înrîurire asupra populației, pentru ca cei șovăielnici să-și schimbe felul de a vedea problema națională. O deosebită stăruință se depunea pentru răspîndirea zvonului că noul stat ceh va fi scutit de datoriile de război și de cele de stat, iar aprovizionarea lui și-o va asuma Antanta.

Și jugoslavii, atît cei de pe teritoriul Austro-Ungariei, cît și cei din străinătate, dădeau dovadă de o combativitate excesivă. Dată fiind agitația desfășurată în rîndurile jugoslavilor din Austria s-a interzis orice activitate politică și națională în regiunile locuite de jugoslavi. Cu toate acestea, la 18 august, la Leibach avu loc o amplă trecere în revistă a forțelor mișcării jugoslave.

In Dalmaţia, cazurile de abuz în folosirea cuvîntului tipărit constituiau un fenomen frecvent. Autorităţile locale dădeau dovadă de o totală pasivitate faţă de diferitele manifestaţii.

Rebeliunile organizate de deputatul Moracevski în batalionul de rezervă din Iaroslav au fost repede înăbuşite. După militarizarea căilor ferate şi mobilizarea în unităţi de rezervă a iniţiatorilor mişcării feroviarilor, lucrurile se normalizară. Totuşi, pe la mijlocul lunii august, unul dintre agenţi ne trimise o comunicare caracteristică. Potrivit acestei comunicări, conducerea social-democraţiei austriece însărcinase pe adepţii săi din Krakovia să sondeze terenul în rîndurile feroviarilor pentru a constata perspectivele mişcării social-revoluţionare.

Şi mai multe griji ne pricinuia organizaţia militară secretă poloneză, care îşi propunea drept scop să opună rezistenţă armată în cazul nesatisfacerii revendicărilor cu privire la independenţă, precum şi să lupte pentru realipirea Galiţiei. Procesul de la Lublin, în urma atacului împotriva unui post de jandarmi, spulberă orice îndoieli privitoare la caracterul acestei organizaţii. Referindu-se la proces, ziarele poloneze de stînga îl denumeau pe faţă drept „proces al organizaţiei militare poloneze şi al „Pehur-ului“ (Pehur — organizaţie politică de tineret). Organizaţia militară folosise în scopurile sale asociaţiile sportive, uniunile turiştilor, echipele de pompieri etc.

La 14 august am avut o întrevedere cu ofiţerii care lucrau în domeniul spionajului în regiunea Krakovia, de pe urma căreia am rămas cu o impresie bună. Dar agitaţia în favoarea independenţei se intensifica din ce în ce. De asemenea se făcea simţită o puternică influenţă a Antantei, care întreţinea o strînsă legătură cu velico-polonezii. Ministrul afacerilor interne arătase, în repetate rînduri, organelor administrative din Lvov necesitatea de a acorda cea mai mare atenţie organizaţiei militare poloneze. Şi ministrul căilor de comunicaţie era de acord cu aplicarea unor măsuri represive împotriva agitaţiei, măsuri propuse de ministerul de război. Dar toate acestea rămîneau doar pe hîrtie.

In cele din urmă, ministerul de război încredinţă procurorului militar Rudolf Kraft misiunea de a cerceta temeinic problema organizaţiei militare secrete din Galiţia. Descinderea făcută la locuinţa locotenentului de rezervă Kazubski din Peremîşl furniză materiale bogate. La Lvov se stabili că organizaţia avea ramificaţii în întreaga Polonie şi în Galiţia, şi chiar secţii

în Rusia şi în Ucraina. Totuşi ancheta a fost terminată abia în luna octombrie. In felul acesta, pesimismul organelor de spionaj, atît de mult condamnat, a fost confirmat prea tîrziu.

Incepu să se acorde mai multă atenţie cenzurii, ordonîndu-se intensificarea activităţii ei, pentru dezvăluirea adevăratei stări de spirit a populaţiei. In regiunile în care aveau loc tulburări au fost organizate noi secţii de cenzură. Datorită acestor măsuri, în luna iunie 1918, cenzura, slăbită un timp, se întări din nou, însă a fost nevoie de o vreme destul de îndelungată pentru antrenarea în muncă a noului personal.

La 20 iulie 1918 am dat dispoziţii să se publice zilnic buletine, pentru ca toate secţiile marelui cartier general să fie informate imediat cu privire la numeroasele comunicări telegrafice despre situaţia politică internă, comunicări primite din partea vastei noastre reţele de spionaj. In felul acesta contraspionajul, căruia nu-i rămăsese decît sarcina de a înregistra faptele, continua să aducă foloase.

In luna septembrie 1918, biroul meu de spionaj a primit din nou sarcina de a conduce propaganda îndreptată împotriva inamicului. In acest scop am organizat un grup special la Baden.

Numeroasele fărădelegi săvîrşite de dezertori stîrneau nelinişte. Datorită sentinţelor mai puţin drastice şi tergiversării executării pedepselor etc., măsurile de luptă împotriva lor nu-şi atingeau scopul. Dacă în preajma lunii august 1918, numărul dezertorilor fusese de 100 000 de oameni, apoi spre sfîrşitul lunii octombrie el creşcu pînă la 250 000 de oameni, ceea ce constituia aproape 5% din întregul efectiv al forţelor armate. Dezertorii fugiţi în Elveţia, care îşi creaseră acolo o „uniune a dezertorilor“, erau relativ inofensivi. Primejdioase erau bandele de dezertori din spatele frontului, deşi trebuie spus că zvonurile care circulau pe socoteala lor erau mult exagerate. Asemenea bande constituiau o adevărată calamitate în Sirmia. Aici, datorită toleranţei autorităţilor, se uniseră aproape 5 000 de dezertori şi prizonieri de război evadaţi, care organizau, probabil în colaborare cu agenţii Antantei, acţiuni revoluţionare. Următoarele versuri, din cîntecul preferat al acestor bande ireproşabil organizate, sînt caracteristice : **„Trăiască împărăteasa Zita, care nu porunceşte ca bandiţii să fie împuşcaţi“.**

Paralel cu înrăutăţirea situaţiei interne se agrava continuu

și situația externă. Insuccesele suferite de germani în Franța continuau însă a nu fi crezute drept începutul unui lung șir de înfrîngeri, precum și începutul retragerii lor. Situația din Balcani producea însă temeri serioase. In Bulgaria, cabinetul lui Radoslavov fu nevoit să cedeze locul democratului Malinov, care făcu promisiunea de a încheia pacea cel tîrziu în luna septembrie 1918. Probabil Bulgaria conta că Antanta îi va da o parte din Albania, întrucît acolo propaganda bulgară se intensificase în mod simțitor, în timp ce agenturii noastre i se puneau tot felul de piedici.

Noul comandant al armatei din Salonic, generalul Guillaume, fu înlocuit în luna iunie de generalul Franchet d'Esperaill, care, ca și predecesorul său, lăsă în părăsire frontul din Macedonia, mulțumindu-se cu acțiunile din Albania răsăriteană. Totuși, Malinov vorbea de întărirea inamicului cu divizii grecești și cu unități de voluntari sîrbi, cu toate că întărirea aceasta era în parte echilibrată pentru noi prin plecarea trupelor franceze. Atașatul militar din Bulgaria, maiorul Künzl, arătă că primului ministru îi era suficient să găsească măcar un singur pretext pentru a-i învinui imediat pe aliați de eventualele insuccese, invocînd motivul că el i-ar fi avertizat la timp.

In momentul de cea mai grea cumpănă pentru Austro-Ungaria, trupele noastre puseră mîna în Albania pe un nou cifru al inamicului. Un ordin italian, transmis prin radio și interceptat de noi la 30 iulie, ne aduse îmbucurătoarea veste a retragerii inamicului pe tot frontul.

Starea de spirit a poporului bulgar, precum și agitația Antantei, intensificată în mod vădit și urmată pe alocuri de tulburări, stîrneau neliniște în țară. La toate acestea se adăugau rapoartele agenților noștri din Elveția cu privire la tratativele dintre reprezentanții bulgari și trimisul american la Berna. Totodată maiorul Künzl ne anunță că bulgarii se comportă cu o deosebită amabilitate față de consulul american Mearfy. Essad-Pașa, bazîndu-se pe întrevederea avută cu Franchet d'Esperaili, prezicea că bulgarii nu vor opune o rezistență serioasă unei presiuni puternice pe front și că vor accepta să încheie o pace separată. Intr-adevăr, soldații bulgari, prost aprovizionați, declarau deschis că vor rămîne pe poziții numai pînă în „ziua lui Mitro" (octombrie).

Aflarăm, de asemenea, că la începutul lunii septembrie,

fostul ministru bulgar Gheșov avusese o întrevedere cu Pașici la frontiera franco-elvețiană, întrevedere la care asistase și un funcționar francez. Curînd, maiorul Künzl confirmă că reprezentanții bulgari avuseseră misiunea de a duce tratative de pace.

Nu o dată bulgarii sondaseră terenul și la primul ministru romîn, Marghiloman, pentru a vedea care va fi poziția Romîniei în cazul cînd Bulgaria ar semna o pace separată. Vrînd să-și dovedească loialitatea, Marghiloman comunică lucrul acesta Puterilor Centrale. Dar loialitatea lui Marghiloman nu era prea sigură și lucrul acesta era limpede pentru noi. Generalul Averescu, cel mai popular om de stat din Romînia, trecuse fără rezerve de partea Antantei. Militarii rezerviști, înapoiați în Muntenia, puseseră bazele unei organizații militare secrete. Ofițerii, în frunte cu moștenitorul tronului, organizaseră „legiunea de onoare" romînă cu centrul la Iași, al cărei scop politic secundar era anularea păcii de la București. Fuseseră folosite toate mijloacele pentru crearea unei stări de spirit ostile Puterilor Centrale. Chiar și căsătoria moștenitorului cu Zizi Lambrino a fost pusă pe seama Austro-Ungariei, care ar fi vrut, chipurile, să încurce astfel țele în ceea ce privește drepturile la moștenirea tronului.

Firește că serviciul de spionaj continua să supravegheze cu atenție Romînia. Datorită acestui fapt noi știam că romînii asiguraseră completa pregătire de mobilizare a 6 divizii de infanterie în 6 zile, iar a celorlalte 8 divizii, a vînătorilor și a cavaleriei, în 10 zile.

Iată care era situația în preajma zilei de 14 septembrie 1918, cînd, în numele guvernului austro-ungar, contele Burjan adresă tuturor statelor beligerante și neutre propunerea de a încheia pacea.

Chiar în ziua următoare, avu loc un eveniment care deschise drum avalanșei ce avea să hotărască soarta Puterilor Centrale. E vorba de ruperea frontului bulgar. Incă la sfîrșitul lunii iulie începuseră să sosească știri despre pregătirea armatei a 2-a sîrbești în vederea ofensivei din sectorul Dobropolje—Vetrenic. Devenise cunoscut și faptul că trupele grecești făcuseră disponibile diviziile franceze, care urmau să fie folosite ca grupare de izbire.

E limpede că avertismentele din partea serviciului de spionaj n-au lipsit, însă acestor avertismente nu li se dădea atenție.

Regele Boris i-a declarat maiorului Künzl următoarele: „Generalul Ludendorf a întins prea mult coarda". La 17 septembrie frontul bulgar a fost rupt pe o întindere de 40 de kilometri, dînd înapoi cu 10 kilometri. Curînd se formă o breşă gigantică, care n-a mai putut fi astupată.

CAPITOLUL XXXXI

Sfîrşitul serviciului de spionaj

Pe baza însemnărilor colonelului Bayer şi a documentelor comandamentului suprem, generalul Hugo Kerchnawe a expus pe larg istoria descompunerii forţelor armate austro-ungare. Jalnica pieire a monarhiei habsburgice e descrisă cu măiestrie în noua lucrare a locotenent-colonelului Gleise-Horstenau, lucrare intitulată „Catastrofa". De aceea, eu pot să mă limitez doar la a expune soarta pe care au avut-o, în aceste ultime zile, organele de spionaj.

Serviciul de spionaj şi-a făcut datoria pînă în ultimul moment, fără a avea totuşi posibilitatea de a interveni activ în vîrtejul evenimentelor.

Secţia de spionaj a guvernămîntului general bulgar a fost afectată grupării de armate a mareşalului Kewess, căreia i-a revenit ingrata misiune de a constitui un nou front împotriva armatei de la Salonic. Secţia de spionaj organiză din timp spionajul prin agenţi şi, astfel, punctele de spionaj de la Valjevo, Ujiţe, Cruşevaţ, Mitroviţe, Colaşe, Ipeche şi Pripolje au putut să-şi desfăşoare din nou activitatea. La divizia a 9-a de infanterie, prima dintre cele sosite, a fost numit ca şef al serviciului de spionaj căpitanul Hoflener. Firește că, după armistiţiul din 29 septembrie, serviciul bulgar de spionaj a încetat să ne mai dea concursul. La 7 octombrie, cînd la Sofia sosi trimisul francez Touçon, ataşatul nostru militar fu nevoit să plece. Pe la jumătatea lunii octombrie, orice legătură telegrafică cu Bulgaria a fost întreruptă. Ţinînd seama de faptul că inamicul înainta foarte repede în interiorul ţării, care era cuprinsă de un val de tulburări, şi avînd în vedere timpul limitat pentru organizarea muncii, trebuie să recunoaştem că serviciul de spionaj a avut un mare merit prin aceea că a reuşit, totuşi, în linii generale, să informeze comandamentul asupra situaţiei inamicului.

Punctul de spionaj de la Cetinje a fost afectat grupării de armată a lui Pflanzer, care datorită înaintării armatei de la Salonic nu mai putea rămîne în Albania. Agentura punctului de la Cetinje era alcătuită din 138 de agenţi. Parte din ei au fost lăsaţi pe teritoriul evacuat.

După zdrobirea Bulgariei, Turcia n-a mai avut altă ieşire decît să încheie o pace separată. Pe la începutul lunii septembrie, ofiţerul nostru însărcinat cu spionajul la Smirna ne comunică despre tratativele febrile dintre Rahmi-bey [1]) şi Antantă. Era ciudat faptul că telegramele cifrate ale reprezentantului nostru plenipotenţiar la Constantinopole veneau într-o formă cu totul schimbată. Noi am aflat din Elveţia că Fuad Selim-bey, trimisul turc, duce tratative cu trimisul francez. De altfel, la 25 octombrie, Pomiancovschi ne telegrafie că, în ziua următoare, pe insula Lemnos vor începe tratative oficiale de pace. La 30 octombrie a fost semnat armistiţiul. O dată cu aceasta luă sfîrşit şi spionajul nostru în Turcia.

Din conţinutul radiogramelor interceptate, agentura noastră din Italia stabilise că în armata italiană sînt răspîndite pe scară largă boli infecţioase grave, mai ales gripă şi malarie, care bîntuiau şi în spatele frontului. Ea stabilise de asemenea că comandamentul italian pregăteşte o vastă bază materială pentru o mare ofensivă care urma să fie întreprinsă, probabil, în sectorul Piave. Ştirile despre victoriile repurtate în Franţa, în Balcani şi în Palestina ridicaseră moralul armatei italiene, şi aşa crescut datorită propagandei desfăşurate pe scară largă şi numeroaselor festivităţi militare.

In zilele de 8 şi 9 octombrie radioascultarea stabili că la Castelfranco fusese concentrat un corp italian de izbire. Agentura ne informă despre terminarea pregătirilor pentru trecerea peste rîul Piave, la Montello şi pe cursul lui inferior. In rapoartele cifrate, trimise din oră în oră de staţia hidrometrică Onigo, se manifesta o grijă plină de nelinişte în legătură cu cotele apelor rîului Piave. Faţă de ştirile acestea, comandamentul suprem transportă în sectorul periclitat 4 divizii de infanterie. La 21 octombrie, spionajul radio ne comunică cîteva denumiri conspirative înapoia cărora se ascundeau armata a 10-a engleză şi ar-

1) Fostul vali (guvernator) al vilaetului Smirna. (Nota red. ruse)

mata 1 franceză, nou constituite. Curînd a fost identificat atît efectivul lor, cît şi faptul că fuseseră transportate pe Piave.

Italienii aşteptau cu răbdare momentul în care împărţirea Austro-Ungariei în state independente va fi progresat suficient de mult, potrivit manifestului dat de împărat la 17 octombrie 1918. Totuşi ei obţinură succes abia după ce Karoly, în calitatea sa de nou cîrmuitor al Ungariei, rechemă trupele ungare de pe front, producînd buimăceală în rîndurile armatei, şi după ce unităţile noastre părăsiră cu de la sine putere unele sectoare, îndreptîndu-se spre interiorul ţării. Cu toate acestea, spionajul radio continuă să lucreze ireproşabil. Chiar în ziua de 1 noiembrie au fost descifrate 65 de radiograme italiene, care au dat posibilitate să se identifice fără greş modul de grupare şi direcţia de deplasare a armatelor italiene. Acest important mijloc al serviciului de spionaj austro-ungar şi-a încetat activitatea abia la 3 noiembrie, după încheierea armistiţiului.

Organele de cenzură austro-ungare au fost lichidate încă în momentul în care statele naţionale au căpătat existenţă de sine stătătoare. Lichidarea secţiei de cenzură de la Feldkirch s-a produs într-un mod atît de violent, încît conducătorul său a fost nevoit să fugă în Elveţia. Comisia interdepartamentală de pe lîngă ministerul de război (în trecut — direcţia pazei militare) îşi încetase activitatea încă la 31 octombrie 1918.

Comandamentul suprem continua să creadă că Austro-Ungaria va exista mai departe, pe baza principiilor expuse în manifestul dat de împărat. El nu acorda însemnătate nici independenţei Cehoslovaciei, proclamată de consiliul naţional ceh, nici independenţei statului jugoslav, proclamată de Trumbici.

Din însărcinarea comandamentului suprem am trecut la discutarea măsurilor de apărare, împreună cu ministrul afacerilor interne, Heyer, care m-a pus în legătură cu deputaţii Tuzar şi Koroschez. In lipsa lui Heyer mă sfătuiam cu cei doi deputaţi. Tuzar, pe atunci vicepreşedintele camerei, dădu dovadă de o înţelegere clară a situaţiei. Koroschez mă îndrumă la Svetozar Pribicevici, dîndu-mi o scrisoare adresată acestuia din urmă, pe care o păstrez şi astăzi. Dar acţiunile coordonate cu serviciul de spionaj german au impus plecarea mea grabnică la München. La 30 octombrie, cînd m-am înapoiat de acolo, situaţia era radical schimbată. Peste tot apăruseră state naţionale independente. Acum trebuiau să se apere ele însele. La 28 octombrie, în legătură cu sărbătorirea unui an de la proclamarea independenţei naţionale a Cehoslovaciei, în Boemia au început din nou discuţiile privitoare la misiunea mea, însă tălmăcirea ei în sensul că eu aş fi căutat ajutor împotriva armatei era nejustă. In realitate, fusese vorba de măsuri de apărare împotriva bolşevismului.

După aceasta am plecat la Baden, unde am convocat pentru 31 octombrie o consfătuire cu şefii punctelor şi grupelor de spionaj, împreună cu colaboratorii biroului de spionaj al marelui cartier general. Pe atunci mai menţineam legătură doar cu Elveţia şi cu organele de spionaj de la Odesa, Kiev şi Bucureşti. Celelalte puncte fuseseră „naţionalizate". Am ordonat să fie eliberaţi din funcţiile lor şefii organelor de spionaj care se aflau într-o situaţie deosebit de primejdioasă, cum era maiorul Gutschal din Peremîşl, locotenentul Czervenko din Fiume şi alţii. Apoi am dat dispoziţii ca documentele secrete, care puteau compromite pe colaboratorii loiali, să fie distruse. Am început tratative cu noul ministru de război al Austriei — maiorul Meyer — în legătură cu păstrarea arhivelor preţioase ale serviciului de spionaj. Şcoala de translatori militari fu desfiinţată. Ataşaţii militari şi reprezentantul militar de pe lîngă guvernul Ungariei, maiorul Solartsch, trebuiau să rămînă cît mai mult la posturile lor. S-a discutat chiar problema numirii unor ofiţeri din serviciul de spionaj în diferitele state nou formate.

Intrucît prezenţa mea la Viena uşura munca dusă în colaborare cu direcţia poliţiei vieneze, m-am mutat în localul biroului de spionaj al marelui stat major. Conducerea biroului de spionaj al marelui cartier general trecu în sarcina locţiitorului meu, locotenent-colonelul Nordeg. Personalul biroului de spionaj era redus cu rapiditate. Cînd armistiţiul cu Italia a făcut posibilă deplasarea posturilor italiene de-a lungul căii ferate de sud şi s-a ivit necesitatea de a feri materialele documentare pentru ca ele să nu încapă pe mîini străine, numărul colaboratorilor rămaşi s-a dovedit insuficient pentru cercetarea celor 300 000 de documente adunate la biroul de spionaj. De aceea, documentele fură expediate în lăzi la hotelul „Herzogenhof" unde au fost arse într-o sobă mare. S-a constatat că în biroul de spionaj al marelui stat major se poate organiza o triere mai judicioasă a materialelor. Dar, între timp, personalul biroului se deplasa în toate părţile.

CAPITOLUL XXXXII

Incheiere

In ultimii zece ani s-a scris despre spionaj mai mult decît s-a scris în trecut în cursul unui secol întreg, fără a mai vorbi de filmele de spionaj. Intrucît e vorba de beletristică, nu e cazul să facem obiecţiuni. Totuşi nu prea cred că pot fi acceptate lucrările acelor persoane care, chipurile, ar fi condus ele însele activitatea organelor de spionaj, permiţîndu-şi sub această firmă să înşire tot soiul de istorisiri de spionaj, complet neverosimile. Fapte care abia-abia amintesc de spionaj sînt denaturate de aceşti autori fără nici un pic de mustrare de conştiinţă. Sînt deosebit de caracteristice amintirile acelor pseudo-spioni care, zice-se, au fost martori oculari sau au participat la toate evenimentele mari, chiar dacă unul dintre ele s-ar fi petrecut azi la Cairo, altul cu o zi înainte la Petersburg, al treilea cu două zile în urmă la Gibraltar etc. Acum, după război, oamenii aceştia „atotştiutori" prezintă lucrurile în aşa fel ca şi cum ar fi fost iniţiaţi tot timpul, încă atunci, în toate tainele. Nu trece o zi fără să mi se pună întrebări dacă am citit sau nu un articol oarecare despre activitatea de spionaj şi dacă sînt adevărate toate cele expuse în cuprinsul lor. Fără să ia în considerare afirmaţia mea cu privire la caracterul neverosimil al evenimentelor expuse, autorii istorisirilor de acest fel continuă să ofere cititorilor născocirile lor. Dar mai respingătoare decît orice sînt lucrurile scrise de adevăraţii spioni, diluate cu o considerabilă doză de fantezie, de dragul unor rînduri în plus.

Din păcate, multe din părerile nejuste despre spionajul prin agenţi, răspîndite în rîndurile marelui public, constituie un pericol pentru viitor, întrucît e limpede că activitatea de spionaj are nevoie de sprijinul larg al populaţiei. In primul rînd, cartea mea trebuie să servească acţiunii de demascare a acestor păreri greşite.

Teama de a nu aduce prejudicii oamenilor care mai sînt în viaţă mă obligă să dau dovadă de multă prudenţă atunci cînd vorbesc despre spionaj. Sînt nevoit să mă limitez numai la acele cazuri în care sentinţa pronunţată sau moartea îmi permit să dau cărţile pe faţă. Imi dau seama că interesul faţă de carte suferă foarte mult atunci cînd arăt pe scurt că ştirile au fost primite pe „cale confidenţială" sau, în general, de la agenţi.

Pentru persoane cunoscătoare, însă, chiar şi indicaţii ca acestea, date cu atîta prudenţă, pot fi suficiente pentru a acuza şi compromite pe vreunul dintre militanţii de vază, care, prin comunicativitatea lor neintenţionată, au adus servicii dintre cele mai preţioase spionajului nostru prin agenţi.

In baza vastei mele experienţe pot trage concluzia generală că pentru serviciul de spionaj lucrul cel mai important e aprecierea reală, consecvenţa, cunoaşterea oamenilor, competenţa în specialitatea respectivă, cunoaşterea organizării inamice şi a diferitelor limbi. Comportarea firească, bunul simţ şi prudenţa — iată cele mai de seamă însuşiri ale unui spion. Bărbile false, travestirea etc. trebuie, pe cît posibil, evitate. Cea mai bună „mască" e tocmai comportarea firească. Cînd un spion pleacă în Italia sub înfăţişarea unui pictor, mustăţile rase, pălăria cu bor mare, scurta de catifea, o cravată legată neglijent şi pantalonii în carouri nu-i vor fi de nici un ajutor dacă nu va şti să picteze. Dacă ştie să facă lucrul acesta, e suficient şi un costum obişnuit. Firește că, în asemenea împrejurare, nu trebuie să porţi cizme de cavalerist cu pinteni şi lenjerie cu iniţialele „A. N.", dacă paşaportul e pe numele „Felix Durst".

E limpede pentru oricine că activitatea de spionaj necesită cea mai strictă conspirativitate. Dar aceasta nu are nimic comun cu pinkertonismul [1]) şi cu atmosfera de mister.

Primeşti un document sau un raport, dai banii şi misiunea pentru ziua următoare — iată la ce se reduce activitatea la întîlnirea cu majoritatea surselor. Din păcate, din considerente de prudenţă, bineînţeles, necesară, eu n-am putut nici cel puţin să fac aluzie la locul şi împrejurările în care au avut loc astfel de întîlniri. Se înţelege de la sine că ele trebuie să aibă un caracter de pură întîmplare, care să excludă orice suspiciune.

Pentru a aprecia realizările obţinute de serviciul de spionaj în timpul războiului mondial trebuie să comparăm rezultatele obţinute cu realitatea, care acum, după lucrările de istorie apărute, poate fi stabilită cu uşurinţă. Nevrînd să-l obosesc pe cititor, m-am limitat doar la faptele care prezentau un interes deosebit pentru comandamentul suprem şi mai ales la desfăşurarea forţelor inamicilor noştri înainte de începutul operaţiilor — cea mai grea misiune pentru serviciul de spionaj. Fără a risca să fiu

1) *Nath Pinkerton* — unul din ajutoarele lui Sherlock Holmes, amator de aventuri ieftine, de mistere şi crime. (N.R.)

considerat lipsit de modestie, pot afirma că toate calculele noastre, bazate pe compararea şi combinarea diferitelor date, au fost foarte apropiate de realitate. In orice caz, serviciul nostru de spionaj nu era mai prejos decît cel inamic. Dimpotrivă, deseori îl depăşea cu mult.

In cea de a doua jumătate a războiului, un rol important l-a jucat spionajul radio (cu excepţia teatrului de operaţii din Balcani). Vreme de cîţiva ani în şir am căutat cu stăruinţă să găsesc în literatură vreo indicaţie din care să reiasă că inamicii noştri direcţi au folosit de asemenea acest mijloc de spionaj, însă n-am obţinut nici un rezultat. Un alt mijloc nou, folosit de noi — ascultarea convorbirilor telefonice — a fost repede copiat de inamic. Intrucît mijlocul acesta era folosit chiar pe front, el nu putea fi păstrat cu aceeaşi stricteţe ca spionajul radio, care, pînă la sfîrşitul războiului, a rămas cea mai mare taină a armatei austro-ungare [1]). Toţi ofiţerii şi soldaţii, aparţinînd diferitelor naţionalităţi, care au lucrat în domeniul spionajului radio, s-au dovedit credincioşi datoriei lor, păstrînd cu stricteţe secretul.

Cel de al treilea mijloc modern de spionaj — aviaţia — s-a dezvoltat abia în timpul războiului. Ar fi de dorit ca unul dintre vitejii noştri piloţi să expună cîndva, pe larg, rezultatele spionajului aerian.

Cu toate că corespondenţa de orice fel constituie unul dintre cele mai vechi izvoare de informaţii, totuşi în trecut nu prea s-a făcut o cercetare sistematică a corespondenţei prizonierilor de război, prin folosirea ultimelor realizări ale tehnicii şi chimiei. Datorită duratei războiului şi numărului uriaş al prizonierilor, sursa aceasta de informaţii a dat rezultate preţioase.

O însemnată parte din informaţiile cu privire la inamic le-am procurat tocmai de la prizonieri, mai ales că uneori şi în unele sectoare prizonierii constituiau singura noastră sursă. Fireşte că şi ruşii, şi sîrbii, şi italienii au găsit printre prizonierii naţionalităţilor respective ajutoare gata să pălăvrăgească. In această privinţă, situaţia noastră a fost mai puţin favorabilă.

Am procurat informaţii foare preţioase şi de la generalii inamici, fără să fi recurs pentru aceasta la nici un fel de măsuri de constrîngere. Pe baza depoziţiilor făcute de piloţii italieni,

[1]) Contradicţia din această afirmaţie e vădită: în text Ronge vorbeşte de cîteva ori despre radiograme ruseşti şi italiene, care avertizau trupele proprii asupra faptului că austriecii descifrează emisiunile radiofonice ale inamicului lor. (Nota red. ruse)

francezi şi englezi, luaţi prizonieri, au fost întocmite rapoarte amănunţite. Din spusele unui aviator dintr-o escadrilă italiană, care a bombardat Viena în anul 1918, am întocmit un raport pe 7 pagini bătute la maşină, cu cîteva scheme. Şi eu am avut prilejul să interoghez prizonieri italieni şi-am constatat că se luau la întrecere în a ne da informaţiile necesare şi chiar se corijau cu înverşunare unul pe altul.

Bineînţeles că majoritatea zdrobitoare a ofiţerilor inamici nu ne furnizau informaţii cu atîta uşurinţă. Adesea însă, o ţigară sau un pahar de vin, oferite la timp, făceau minuni. In sfîrşit, prizonierii erau atît de numeroşi, încît nu avea nici un sens să pierzi timp cu cei care se încăpăţînau să tacă. In afară de aceasta, aparatele de ascultare instalate în bараci ne îngăduiau să ascultăm convorbirile dintre prizonieri, care, crezînd că nu-i aude nimeni, vorbeau nestingheriţi.

Comandamentul suprem a arătat de nenumărate ori că prizonierilor nu le e permis să divulge informaţii cu privire la trupele proprii, ameninţîndu-i cu represalii după întoarcerea în patrie. Cu toate acestea, din documentele capturate de noi am putut vedea că mulţi dintre ostaşii noştri căzuţi prizonieri, indiferent de naţionalitate, făceau depoziţii care nu puteau fi calificate decît drept o trădare vădită. Nici „psihoza captivităţii" nu poate constitui o explicaţie suficientă pentru această limbuţie. Ea se poate manifesta abia după un timp oarecare, nu însă în momentul căderii în prizonierat. Se înţelege că datele despre familie, denumirea unităţii şi anul naşterii erau spuse cu multă bunăvoinţă. Pentru inamic, însă, ele constituiau date foarte preţioase. Gîndindu-se la rudele sale, prizonierul presupunea că, în felul acesta, le va putea încunoştiinţa mai repede de soarta sa. In afară de aceasta, adesea el nu-şi dădea seama că lucrurile care lui i se păreau îndeobşte cunoscute constituiau pentru inamic o revelaţie. Greşeala aceasta se agravează mai ales atunci cînd cel ce interoghează, profitînd de faptul că ştie unele amănunte, se preface cu iscusinţă că el şi aşa cunoaşte bine situaţia. Deşi atunci cînd interogatoriul durează ore întregi, desfăşurîndu-se tot timpul în jurul unor probleme cu caracter secret, şi prizonierul ar trebui să dea dovadă de prudenţă şi să nu continue să vorbească...

Eu consider că adevărata cauză a limbuţiei criminale e groaza prizonierului dezarmat şi lipsit de apărare în faţa inamicului, în faţa violenţei escortei sau a celui ce-l interoghează.

Foarte mulţi puteau fi influenţaţi numai la auzul grozăviilor pline de cruzime săvîrşite de inamic faţă de prizonieri. Nu pot nega faptul că noi n-am dat instrucţiunile necesare cu privire la modul cum trebuie să se comporte un om în captivitate. E drept că tema aceasta e foarte delicată. Un lucru e însă cert: prejudiciile aduse de prizonieri, prin depoziţiile lor, au fost foarte mari.

In cursul războiului, succesele obţinute prin interogarea prizonierilor au împins agentura, întrucîtva, pe planul al doilea. Totuşi ea nu şi-a pierdut deloc însemnătatea. Adesea se iveau situaţii în care agentul rămînea ultimul şi singurul mijloc. Eram nevoiţi să avem întotdeauna la îndemînă un anumit număr de agenţi, a căror folosire judicioasă e tot atît de importantă ca şi pregătirea lor de specialitate. De pregătirea aceasta au nevoie şi militarii antrenaţi în activitatea de agentură.

Dacă în timp de pace eram nevoiţi să luptăm în permanenţă cu lipsa de fonduri băneşti, în timpul războiului dificultatea aceasta n-a mai existat. Toate cheltuielile pentru spionaj, inclusiv cele pentru contraspionaj, plus premiile acordate pentru succese în munca de ascultare şi în domeniul cenzurii şi costul tipăriturilor etc., s-au ridicat pe toată durata războiului la aproximativ 20 000 000 de coroane. Bineînţeles că în suma aceasta nu intră şi salariile colaboratorilor organelor de cercetare ale trupelor.

In medie, personalul serviciului de spionaj şi contraspionaj, în afară de organele cenzurii şi ale controlului celor „întorşi în patrie", a fost de aproape 300 de ofiţeri, 400 de agenţi de poliţie şi 600 de soldaţi. In cursul războiului, în munca organelor spionajului prin agenţi au fost folosiţi în total circa 2 500 de ofiţeri şi funcţionari, majoritatea dintre ei lucrînd o perioadă foarte scurtă, în timp ce scheletul de bază de colaboratori încercaţi a rămas întotdeauna stabil.

Insemnările despre agenţi au fost arse, aşa că pot da doar cu aproximaţie numărul total. In orice caz numărul agenţilor ajunsese pînă la 2 000 de oameni, dintre care parte au fost îndepărtaţi din muncă ca inapţi, parte ca neloiali, în vreme ce alţii bănuiţi de spionaj pentru ambele tabere au fost daţi în judecată sau internaţi. Spre sfîrşitul războiului mai lucrau aproximativ 600 de agenţi.

Pierderile, cum a fost de exemplu pieirea lui Lareze, erau inevitabile. Trebuie să amintim, mai ales, de soarta tristă a locotenentului Palamar, asistent la biblioteca universitară din Viena. Pe vremea cînd era cadet, a fost trimis la secţia de spionaj a armatei a 7-a ruse. La începutul anului 1916 primi sarcina să recruteze un ofiţer din secţia rusă de spionaj de la Borşciov. O femeie, considerată drept un agent cu totul loial, pregăti terenul şi, pe la mijlocul lunii februarie anul 1916, organiză o întîlnire între Palamar şi ofiţerul rus, de partea cealaltă a Nistrului, în spatele poziţiilor ruseşti. Totul a decurs după planul stabilit. Dar în timpul tratativelor, au năvălit pe neaşteptate cîţiva cazaci şi, cu strigătul de „spionul", s-au năpustit asupra lui Palamar.

Printr-un foarte lung şir de intermediari, statul major al armatei a 9-a află că ruşii au încercat să-l sileaască pe Palamar să furnizeze informaţii cu privire la armata austriacă, ameninţîndu-l cu spînzurătoarea. Lucrul acesta n-a dat însă nici un rezultat şi Palamar a fost aruncat în închisoarea de la Kemeneţ-Podolsk, de unde a fost mutat într-un loc de detenţiune şi mai îngrozitor, la Berdicev, locul de staţionare a statului major al frontului de sud-vest.

Lovitura de stat a supus pe mulţi ofiţeri din serviciul de spionaj la încercări grele. Firește, conducătorii marilor organe de spionaj au căutat să se prezinte la biroul de spionaj al marelui cartier general — în curs de lichidare — însă nu toţi au reuşit să facă acest lucru.

Contraspionajul şi-a îndeplinit întotdeauna datoria, pînă la sfîrşitul tragic. Am mai fost în stare chiar să urmărim activitatea întemeietorilor noului stat: Kramari, Klofacz, Preiss, Koroschez — grupaţi toţi în Elveţia. In rîndurile jugoslavilor nu exista încă unitate. Kramari şi Klofacz nu erau de fel pentru republică; mai ales primul era vestit ca un monarhist înfocat. Cînd Beneş şi cu Sihrava s-au înapoiat de la Paris, Kramari a fost nevoit să treacă în umbră, cu toate că rezolvarea problemei privind forma de guvernămînt fusese amînată pînă la înapoierea lui Massaryk din America.

Spre adîncul nostru regret, potrivit celor arătate în memoriile publicate după război, informaţiile politice deţinute de spionajul nostru corespundeau pe deplin realităţii. Micile greşeli inerente vastei activităţi n-au schimbat esenţa lucrurilor. Scăderea rapidă a proceselor de spionaj, după anul 1916, trebuie atribuită, în parte, măsurilor energice luate de contraspionajul nostru la

începutul războiului. Experiența crescută a poliției și a jandarmeriei a ajutat contraspionajul să facă față epidemiei spionajului.

Un fapt legat indisolubil de activitatea spionajului e trădarea. Trădătorul nu se teme de disprețul dușmanilor sau al prietenilor, atunci cînd ura, amorul propriu jignit sau setea de îmbogățire și acaparare a puterii învîng sentimentul datoriei.

Fiind bine informat asupra cazurilor de trădare împotriva noastră și în favoarea noastră, pot afirma că în Austro-Ungaria cazurile de trădare n-au fost mai numeroase decît în alte țări. La noi însă, s-a vorbit prea mult despre ele, datorită, în parte, faptului că la începutul războiului am fost siliți să executăm un mare număr de oameni pentru spionaj și pentru ajutor dat inamicului. Cu toate că trădările rusinilor și sîrbilor produceau neliniște în armată, totuși în majoritatea cazurilor ele n-aveau nici o însemnătate pentru comandamentul suprem. Drept dovadă pot servi plîngerile statelor majore inamice cu privire la rezultatele slabe obținute de spionajul lor prin agenți. Dacă ținem seama de faptul că inamicul își procura informații prin ascultarea convorbirilor telefonice, prin interogarea prizonierilor și prin agenții săi, atunci rolul trădătorilor va apare și mai neînsemnat.

Insuccesele nu trebuie legate întotdeauna de trădare, cu toate că există obiceiul de a i se atribui toată vina.

In Italia, fiecare înfrîngere provoca o spionomanie bolnăvicioasă. Transfugi care să trădeze inamicului planurile ofensivelor proiectate au existat și la noi, însă prejudiciile aduse de ei nu erau mari atunci cînd operația era bine pregătită. In timpul ofensivei din luna iunie 1918, trădării transfugilor i s-a adăugat slăbiciunea cercetării tactice locale (a trupelor), care n-a sezisat contramăsurile luate de inamic. In sfîrșit, la toate acestea s-a mai adăugat pălăvrăgeala ușuratică la telefon, care informa pe inamic mai bine decît transfugii.

In timpul războiului mondial, misiunile serviciului de spionaj au depășit mult cadrul inițial. Peste tot, atît în străinătate cît și în interior, serviciul de spionaj trebuia să fie numai ochi și urechi în domeniul politicii, economiei și tehnicii de război. In lupta aceasta gigantică, care nu s-a limitat numai la cadrul teatrelor de operații, au existat un număr infinit de puncte vulnerabile. Și aceste puncte vulnerabile cereau să fie folosite sau apărate. Sarcina aceasta a revenit serviciului de spionaj, atît de

slab sprijinit în timp de pace. Ambele lui ramuri principale — spionajul și contraspionajul — au căutat să-și îndeplinească cinstit datoria.

Expunerea noastră, lipsită de orice fel de înfloriturі, va oferi cititorului obiectiv material suficient pentru aprecierea succesului obținut în muncă de acest serviciu al imperiului austro-ungar.